

นโยบายในเรื่องราวราชราช : การศึกษาวิเคราะห์

ปริญญานิพนธ์

ของ

อโนทัย จิตบุญ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2540

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

435427

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน

(ร.ศ. ดร. อัมพร สุขเกษม)

.....กรรมการ

(อาจารย์วินัย ภูระหงษ์)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(ร.ศ. ดร. อัมพร สุขเกษม)

.....กรรมการ

(อาจารย์วินัย ภูระหงษ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผศ. วิพุธ ไสภวงศ์)

บัณฑิตวิทยาลัยขออนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร. ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ 14 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2540

ประกาศคุณูปการ

ขออนุชาพระคุณของคุณพ่อและคุณแม่ผู้เป็นที่เคารพรักยิ่งของผู้วิจัย ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้จนประสบความสำเร็จ ขอขอบพระคุณ รศ. ดร. อัมพร สุขเกษม ประธานควบคุม อาจารย์วินัย ภูระหงษ์ กรรมการ และ ผศ. วิพุธ โสภวงศ์ กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณสมสุข จิตบุญ , คุณประพนธ์ - ชณากานต์ ศิลปรัมย์ , คุณเบญญา สุขาทิพย์พันธุ์ พี่น้องและเพื่อนๆที่ได้เกื้อกูลช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ตลอดมา เมตตาจิตของทุกคน จักอยู่ในความทรงจำของผู้วิจัยตลอดไป

อโนทัย จิตบุญ

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง.....	1
	จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	2
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ.....	2
	วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	2
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	3
	เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกโบาย.....	3
	ความหมายของกโบาย.....	3
	ลักษณะของกโบาย.....	3
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกโบาย.....	13
	เอกสารข้อมูลเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องราชาธิราช.....	14
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องราชาธิราช.....	14
2	ประวัติความเป็นมาของเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาคลัง (หน).....	17
	การแปลและเรียบเรียงเรื่องราชาธิราชของเจ้าพระยาคลัง (หน).....	17
	เนื้อเรื่องย่อราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน).....	20
3	การวิเคราะห์การใช้กโบายในเรื่องราชาธิราช.....	25
	จุดมุ่งหมายในการใช้กโบาย.....	25
	วิธีการใช้กโบาย.....	25
	การผูกมิตรกับบุคคลที่เป็นประโยชน์.....	26
	การแสวงหาความยินยอม.....	31
	การให้คนยินดีทำงาน.....	36
	กลสตรี.....	43
	กลจกัณฑ์ลอกคราบ.....	56
	กลยืมมือผู้อื่นฆ่าคน.....	59

กลซ่อนกล.....	62
กลจับตัว.....	64
กลล่อลือออกจากถ้ำ.....	75
กลกลับผู้อาศัยเป็นเจ้าของ.....	77
กลอวคภายนอก.....	81
กลใส่ความ.....	84
กลกุให้มี.....	86
กลถอนพิน.....	94
กลปลาเล็กตกปลาใหญ่.....	96
กลตัวแทน(ตัวปลอม).....	98
กลสร้างทำเป็นป่วยหรือตาย.....	100
กลฆ่าไก่สอนลิง.....	109
กลฉวยโอกาส.....	110
กลลอบผ่าน.....	143
กลพรางตา.....	148
กลลัทธิซ่อนเงื่อน.....	154
กลโพงน้ำบ่อ.....	159
กลราชปัญญา.....	167
กลจอมปราสาท.....	169
กลอุบายอัคคีทัตตะ.....	172
กลสินบน.....	173
4 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	178
อภิปรายผล.....	181
ข้อเสนอแนะ.....	182

บรรณานุกรม

ประวัติย่อของผู้วิจัย

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณคดีมีคุณค่าหลายประการแก่ผู้อ่าน ได้แก่ คุณค่าทางด้านอารมณ์ คุณค่าทางด้านศีลธรรมและคุณค่าทางปัญญา กล่าวเฉพาะคุณค่าทางปัญญา วรรณคดีเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ เป็นต้นว่า ประเพณี พิธีการ และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม พระยาอนุมานราชธน กล่าวไว้ในวรรณกรรมเสฐียรโกเศศว่า “...การอ่านหนังสือ (วรรณกรรม) ก็เหมือนกับการคบหาสมาคมทำให้ชีวิตกว้างขวางออกไป คือ รู้จักสภาพความเป็นจริง ความเป็นอยู่และนิสัยใจคอของมนุษย์ ซึ่งวรรณกรรมมีพรรณนา ไว้ให้แล้วทุกแง่ทุกมุม ถ้ารู้จักเลือกอ่านแต่หนังสือที่ดี ก็มีแต่ช่วยท่าน และส่วนรวม ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ อย่างสุกใสสมบูรณ์เป็นสิริมงคล...” (พระยาอนุมานราชธน. 2515 : 91) ฉะนั้นความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากวรรณคดีจึงเป็นการสร้างเสริมภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดีดังที่เจตนา นาควัชร (2521 : 2) กล่าวว่า “...วรรณกรรมบางเรื่องอาจเป็นเครื่องให้ความสว่างทางปัญญาแก่ผู้อ่าน...”

วรรณคดีเรื่องราชาธิราชเป็นวรรณกรรมไทยเรื่องหนึ่ง ที่ได้รับการเรียบเรียงจากพงศาวดารมอญเป็นร้อยแก้วเชิงความเรียง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระคลัง (หน), พระยาอินทอัครราช, พระภริมรัศมี และพระศรีภูริปริชา เรียบเรียงเรื่องราชาธิราชขึ้นโดยมีพระราชดำริแสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานจะบำรุงสติปัญญาแก่บุคคลต่าง ๆ ดังข้อความในบานแพนกที่ว่า

“...จึงทรงพระราชดำริดัดแปลงข้อความในเรื่องราชาธิราช ที่ยังขาดเหลือ ค้างเกินอยู่นั้น ให้เรียบเรียงขึ้นใหม่ไว้เป็นสยามภาษา ด้วยพระราชหฤทัยจะให้เป็นที่ดานุหิตประโยชน์แก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองพระบาทผู้น้อยผู้ใหญ่ ฝ่ายทหารพลเรือน จะได้สดับไว้เป็นคติบำรุงสติปัญญาในภายหน้า...”

(เจ้าพระยาพระคลังหน. 2513 : 1)

เรื่องราชาธิราชเป็นเรื่องของการสงครามที่พยายามจะเอาชนะกันด้วยวิธีต่าง ๆ ทั้ง

ฝีมือทางอาวุธ และกลโบาย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักรบ พระองค์ย่อมต้องศึกษาดำราพิชัยสงคราม ซึ่งในที่นี้น่าจะหมายความว่าถึงราชาธิราชด้วย ดังที่ บำรุง สุวรรณรัตน์ กล่าวถึงราชาธิราชว่า “...มีคุณค่าในฐานะเป็นตำราทางการสงคราม และเล่ห์กลทางการเมือง...” (บำรุง สุวรรณรัตน์, 2520 : 5) เรื่องราชาธิราชจึงเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางปัญญาของวรรณกรรมได้อย่างชัดเจน

นอกจากการใช้กลโบายในการสงครามแล้ว เรื่องราชาธิราชยังแสดงให้เห็นถึง การใช้กลโบายเพื่อการอื่น ๆ เช่น วิธีการสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของมะกะโท อดีตพ่อค้าคุมสินค้าไปขายระหว่างเมืองที่ได้เป็นถึง “พระเจ้าฟ้ารั่ว” และมะสะลุม ผู้ใช้กลโบายนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ได้รับตำแหน่ง “สมิงนครอินท” เจ้าเมืองตึกกล้า เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงประสงค์จะวิเคราะห์การใช้กลโบายในเรื่องราชาธิราช เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจ มองเห็นวิธีการใช้กลโบาย และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต อันเป็นคุณค่าทางปัญญาที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์การใช้กลโบายในเรื่องราชาธิราช

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษการใช้กลโบายในเรื่องราชาธิราช ทำให้เข้าใจ และมองเห็นวิธีการใช้กลโบายที่ปรากฏในเรื่อง ตลอดจนให้เห็นธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ อันเป็นสาเหตุของการใช้กลโบาย นอกจากนี้ยังทำให้เห็นคุณค่าทางด้านปัญญาของวรรณคดีเรื่องนี้เด่นชัดขึ้น

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

กลโบาย หมายถึง วิธีการอันแยบยล การใช้กล อุบาย เล่ห์เหลี่ยม ซึ่งตัวละครนำมาใช้ในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร โดยดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกลโบายในด้านต่าง ๆ จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้า

2. ศึกษาการใช้กลโบายที่ปรากฏในเรื่องราชาธิราช ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) โดยศึกษาจากเหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละครในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 2.1 กลโบายเพื่อผลด้านการบริหาร
- 2.2 กลโบายเพื่อผลด้านการปกครอง
- 2.3 กลโบายเพื่อผลด้านการสงคราม

- 2.4 กโบายเพื่อผลด้านการดำเนินชีวิต
- 2.5 กโบายเพื่อผลด้านการแก้ปัญหา
3. วิเคราะห์เหตุผลของการใช้กโบาย
4. เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

1. เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ “กโบาย”
 - ก. ความหมายของ “กโบาย”
 - ข. ลักษณะของกโบาย
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกโบาย
3. เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องราชาธิราช
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องราชาธิราช

1. เอกสารข้อมูลเกี่ยวข้องกับ “กโบาย”

ก. ความหมายของ “กโบาย”

คำว่า “กโบาย” มาจากคำว่า “กล” สันนิษฐานกับคำว่า “อุบาย”

“กล” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 5, 2538 : 56) ให้ความหมายไว้ว่า การลวง หรือล่อลวงให้หลง หรือให้เข้าใจผิด เพื่อให้ฉงน หรือเสียเปรียบ

“อุบาย” (2530 : 955) หมายถึง วิธีอันแยบคาย เล่ห์กล เล่ห์เหลี่ยม

พระพุทธโฆมะ (2521 : 421) กล่าวถึง “อุบาย” ในความหมายของพุทธศาสนา พอสรุปได้ว่า เป็นการกระทำให้เกิดความสุข เพื่อประโยชน์แห่งตน และประโยชน์ผู้อื่น กโบายจึงเป็นวิธีดำเนินการอันแยบยล กล อุบาย หรือเล่ห์เหลี่ยมที่ชาญฉลาด ซึ่งตัวละครนำมาใช้ เพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในการนำไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ อันอาจเป็นวิธีการที่ดี หรือ ไม่ดีก็ได้

ข. ลักษณะของกโบาย

เมื่อกโบาย หมายถึง วิธีการ หรืออุบายอันแยบยล บุคคลจึงสามารถพลิกแพลงวิธีการ หรืออุบายที่มีความยากง่าย ลึกซึ้ง คีหรือเลวร้าย ซึ่งถือว่าเป็นขั้นเชิงในการดำเนินการ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลาบุคคลที่เกี่ยวข้องและวัตถุประสงค์ของผู้ใช้กโบายนั้นๆ

เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้กลไกเพื่อการต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูด เรื่อง กุศโลบาย (2504) เพื่อทรงชี้ให้เห็นถึง วิธีสร้างสันติสุข ระงับสงคราม ด้วยการอภิเษก สมรสพระราชโอรสและพระราชธิดาของเมืองสองเมือง โดยให้เจ้าชายทรงปลอมพระองค์ เป็นชายสามัญชน และสร้างสัมพันธ์ในความรักกับเจ้าหญิงก่อนการอภิเษก

หลวงวิจิตรวาทการ เขียนหนังสือเรื่อง กุศโลบาย (2531) อธิบายถึง กุศโลบายว่า ในการทำงานให้สำเร็จประโยชน์ จะต้องใช้หลักสำคัญ ๆ ดังนี้

1. หนทางผูกมิตรกับผู้ใหญ่ หรือบุคคลที่เป็นประโยชน์แก่ตน อาจแสดงออกใน ลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น การแสวงหาความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เนื่องจากยังบกพร่องในความรู้ ความสามารถบางประการ การให้ความสนใจ เอาใจใส่ในตัวผู้ใหญ่ หรือผู้ที่เป็นประโยชน์ นั้นๆ เพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้เพิ่มขึ้นในผู้ใหญ่

2. การทำคุณที่จะทำให้เป็นคุณ เป็นการทำให้ผู้อื่นเกิดความภาคภูมิใจ กล่าวคือ ช่วย คนที่มีความดีสมควรช่วย โดยเขาต้องเอาความดีเข้าแลกกับการช่วยเหลือ

3. ศิลปะการฟัง เป็นวิธีการยกย่องคน หรือยอคนด้วยการตั้งใจฟัง สนใจอย่างจริงจัง ในทุกเรื่อง เพื่อให้ผู้พูดพูดด้วยความเต็มใจ ด้วยการสอดแทรกคำถามลงในโอกาส ที่เหมาะสม

4. ความต้องการและความยินยอม หากให้บุคคลทำสิ่งใดจะต้องปลุกใจให้เขาเกิด ความต้องการที่จะทำ มิใช่จำใจทำ เพราะความต้องการเป็นหนทางแห่งความยินยอม

5. หลีกเลี่ยงการก่อศัตรู เป็นการกระทำดีแต่พอดี พอเอาตัวรอด ไม่กระทำความดีให้ เค้นขึ้นมา หรือพยายามไม่ให้ใครรู้ว่า ความดีนั้นตนเป็นผู้กระทำ

6. การขอความช่วยเหลือและงานอดิเรก การขอความช่วยเหลือเป็นการสร้างความ สำคัญ ความภาคภูมิใจแก่ผู้ให้ความช่วยเหลือ และไม่ควรเป็นเรื่องที่จะต้องเสี่ยงภัยอันตราย ใด ๆ การขอความช่วยเหลือที่ดีที่สุด ก็คือ ขอในเรื่องงานอดิเรกของบุคคลนั้น

7. การสรรเสริญคน หมายถึง การสรรเสริญคุณงามความดีของผู้อื่นด้วย ความจริงใจและความจริง การสรรเสริญคนนั้น อาจใช้เฉพาะต่อหน้า ลับหลังและสรรเสริญต่อที่ ประชุมชน เป็นการเอาเกียรติคุณแลกกับความสำเร็จแห่งงาน

8. การให้เกียรติคุณแก่ผู้อื่น ด้วยการแสดงให้เห็นว่า ยังมีความค้อยกว่า มีความผิด หรือเคยพลาดพลั้งไปเขาในบางเรื่อง เป็นการถ่อมตัว เพื่อให้เกียรติคุณแก่ผู้อื่น

9. การปฏิเสธและความขบขัน ศิลปะแห่งการปฏิเสธก็คือ ให้ผู้ถูกปฏิเสธเกิดความ รู้สึกภาคภูมิใจในความไว้วางใจ ความไม่ถือตัว ความเป็นกันเอง การได้รับการยกย่องจากผู้

ปฏิเสธหรือเปลี่ยนเรื่องที่ถูกถาม ถูกร้องขอ เป็นเรื่องขบขัน

10. การให้คนยืมดีทำงาน คือ ทำให้คนรู้สึกว่ งานที่ตนทำนั้น เป็นงานสำคัญ และตนเป็นคนสำคัญที่สุดสำหรับงานนั้น จะเห็นได้ว่า เป็นการให้เกียรติศักดิ์แก่ตัวเขาและงานของเขา

หลวงวิจิตรวาทการ เขียนหนังสือเรื่อง กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่ (2495) กล่าวถึงการก้าวไปสู่ความยิ่งใหญ่ของบุคคลสำคัญ ๆ ในโลก ที่มีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ท่านให้ข้อคิดว่า ความยิ่งใหญ่ที่แท้จริงนั้น จะต้องทำประโยชน์ ทำคุณแก่นุชนชาติ แก่ประเทศ หรือจะทิ้งสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ภายหลังที่ตาย หรือพ้นตำแหน่งไปแล้ว การสร้างความยิ่งใหญ่ดังกล่าวได้แก่ การกอบกู้อิสรภาพ การปฏิวัติ วิชาการ การประพันธ์ความยิ่งใหญ่ของสตรี และความยิ่งใหญ่ด้วยพิธีการ

กุศโลบายที่สำคัญในการสร้างความยิ่งใหญ่ คือ กุศโลบายแห่งความซื่อตรง (Honesty is the best polity) ประกอบด้วย ความซื่อตรงในความประสงค์ ซึ่งเป็นการสร้างความยิ่งใหญ่ มีจุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่แน่นอน และความซื่อตรงในความพยายาม เป็นการตั้งใจทำจริงในสิ่งที่คิดจะทำ

นอกจากนี้ เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของกุศโลบาย จะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับกลศึก กลอุบาย การปฏิบัติกรรบ ในตำราพิชัยสงครามฉบับต่าง ๆ เอกสารดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

ตำราพิชัยสงครามฉบับรวมปราชญ์จีนของหวู่ฉี (2529 : 14) กล่าวถึงประเภทของสงคราม 5 ประเภท และกุศโลบายในการระงับสงครามแต่ละประเภทไว้ดังนี้

1. สงครามพิทักษ์สัจธรรม พึงจักต้องใช้กุศโลบายเจรจาสงบศึก และเทิดทูนเกียรติเข้าพิชิต
2. สงครามที่เกิดจากมหาอำนาจใช้แสนยานุภาพรุกราน พึงจักต้องใช้กุศโลบายออกถ่วง
3. สงครามที่เกิดจากอารมณ์ชั่ววูบของประมุข พึงจักต้องใช้กุศโลบายทางด้านการทูตเอาน้ำเย็นเข้าลูบ เพื่อให้คลายอารมณ์แค้นเข้าพิชิต
4. สงครามปล้นสะดม เพื่อประโยชน์ประเทศของงานั้น พึงจักต้องใช้เล่ห์เพทุบายเข้าพิชิต
5. สงครามที่เกิดจากการฉ้อฉล ประชาชนอดอยาก และถูกฮือต่อต้านการปกครองของประมุข พึงจักต้องใช้กุศโลบายปรับให้เข้ากับสถานการณ์จู่โจมเข้าพิชิต

คำราชพิธีสงครามฉบับรวมปราชญ์จีนของฮวันหลี่สร้างไทกง (2529 : 95-100) ได้กล่าวถึงกุศโลบายสงคราม 12 ประการ และวิธีหยั่งรู้จิตใจคน 8 ประการดังนี้

1. ประจบเอาใจข้าศึก สนองความต้องการของข้าศึก โดยทำให้ข้าศึกหลงระเริงและผยอง ครั้นแล้วข้าศึกย่อมเกิดความผิดพลาด และเราก็ฉวยโอกาสเข้าซ้ำเติม

2. ผูกไมตรีกับคนสนิทที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชาของข้าศึก เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาและผู้ได้บังคับบัญชาของข้าศึกเกิดเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เมื่อผู้อยู่ได้บังคับบัญชามีจิตใจไม่ซื่อสัตย์ประเทศย่อมจะอ่อนแอ และเมื่อไม่มีขุนนางที่จงรักภักดีประเทศย่อมจะสูญสิ้นเอกราช

3. คิดสินบน เอาเงินหว่านซื้อขุนนางผู้ใกล้ชิดของข้าศึก พร้อมกับครอบงำ เมื่อขุนนางผู้ใกล้ชิดทรยศ ประเทศข้าศึกย่อมจะเกิดความวุ่นวายไปเอง

4. หนทางทำให้ประมุขของข้าศึกหลงมัวเมาในการเสพสุข โดยหาเพชรนิลจินดาและสาวงามมามอบให้พร้อมกับประจบเอาใจอย่างนอบน้อม เมื่อเป็นเช่นนี้ฝ่ายเราไม่จำเป็นต้องทำสงครามเลย ข้าศึกจัดดับสลายไปเอง

5. หาทางทำให้ประมุขของข้าศึก ห่วงเหินจากขุนนางผู้จงรักภักดี และ การให้ของอันนั้นหนากการนั้น ควรจะให้ประมุขของข้าศึกแต่น้อย แต่ให้ขุนนางผู้จงรักภักดีมาก ทั้งนี้เพื่อให้พวกเขาเกิดการระแวงซึ่งกันและกัน และในขณะที่ขุนนางผู้จงรักภักดีของข้าศึกเดินทางมาเจรจาความเมือง ในฐานะทูต เราชักแกเล้งถ่วง ทำให้การเจรจาไม่อาจจะดำเนินไปอย่างราบรื่นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ ประเทศข้าศึกย่อมจักส่งขุนนางผู้อื่นมาเป็นทูต เจรจาความเมืองต่อ และเราก็ชักแกเล้งแสดงไมตรีจิต และทำให้การเจรจาความเมืองบรรลุผลอย่างราบรื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ ประมุขของข้าศึกย่อมระแวงขุนนางที่เดินทางมาเจรจาความเมืองชุดก่อน ถ้าเราสามารถทำให้ประมุขของข้าศึกห่วงเหินจากขุนนางผู้จงรักภักดีแล้ว เราก็จักสามารถวางแผนบ่อนทำลายข้าศึก

6. หาทางให้ขุนนางของประเทศข้าศึก เป็นไส้ศึกให้เรา ถ้าขุนนางผู้มีความสามารถคบคิดกับประเทศอื่นแล้ว ย่อมจะเกิดจลาจลและกบฏขึ้นในประเทศ

7. ปิดหูปิดตาประมุขของข้าศึก โดยการคิดสินบน หว่านซื้อคนสนิทของประมุขข้าศึก ด้วยเงินทอง ทั้งนี้ จะได้ทำให้พวกเขาแกเล้งลดการผลิต จนกระทั่งโภคทรัพย์ที่สะสมถูกใช้จนหมด

8. เพื่อที่จะให้ประมุขของข้าศึกเชื่อถือ ก่อนอื่นจักต้องผูกไมตรีด้วยทรัพย์ เงินทองของต่ำค่า และทำตัวให้ใกล้ชิด ครั้นแล้วก็เจรจากร่วมมือระหว่างกัน โดยเป็นฝ่ายให้ประโยชน์ เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมจักได้รับการไว้วางใจ และยังสามารถได้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น เมื่อมีความสัมพันธ์แห่งมิตรภาพได้สะสมขึ้นเรื่อยๆ แล้ว ถึงคราวจำเป็น เราก็จักสามารถใช้ให้เป็น

ประโยชน์ได้ เมื่อประมุขของประเทศหนึ่งถูกประเทศอื่นใช้ประโยชน์ได้เช่นนี้แล้ว ประเทศนั้นย่อมจกยีนงอยู่ได้ไม่นาน

9. สำหรับประมุขของข้าศึกที่เต็มไปด้วยความโอหังอวดดี เราจักต้องยกยอปอขึ้นสรรเสริญเยินยอความยิ่งใหญ่เกรียงไกร พร้อมกับคอยคล้อยตามด้วยความนอบน้อม ก็จักได้รับควมไว้วางเนื้อเชื่อใจโดยไม่ระแวง เมื่อปล่อยให้ได้รับเกียรติยศทุกอย่าง และสรรเสริญเป็นปราชญ์ผู้อัจฉริยะแล้ว ยิ่งจักทำให้หลงระเรีงลุ่มหลงจนกระทั่งเป็นมูลเหตุก่อให้เกิดความผิดพลาด อย่างใหญ่หลวงทางการเมือง

10. คล้อยตามด้วยความนอบน้อม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในตัวเรา และคอยประจบเอาใจ เพื่อให้ไว้วางใจ ครั้นแล้วก็เตรียมการอย่างลับๆ รอจังหวะบุกโจมตี เอาชนะประเทศข้าศึกได้

11. จักต้องทำให้ประมุขของข้าศึกโคดเคี้ยว สำหรับผู้ที่เป็นขุนนางทั้งหลายนี้ ยากที่ใครจะไม่ละโมภในลาภยศ สักการะ เกียรติยศอันตราย และความผิดพลาด ดังนั้น เราจักต้องใช้สันทนเดิมของมนุษย์ให้เป็นประโยชน์ โดยมอบตำแหน่งยศฐาบรรดาศักดิ์สูงๆ ให้ครั้นแล้วก็คิดสินบนอำมิสสินจ้างด้วยเงินทองของมีค่า เราจักสามารถหว่านซื้อขุนนางผู้มีความสามารถของฝ่ายตรงข้ามได้ ในขณะที่เดียวกันฝ่ายเราจักต้องสะสมเสบียงอาหาร และยุทธปัจจัยอย่างปิดลับที่สุด แล้วเสริมแสดงว่า ประเทศเรายากจน แล้วส่งหน่วยสืบราชการลับ ชุ่มหาข่าวกรองในประเทศข้าศึก คอยปล่อยข่าวทำให้ข้าศึกถูกกำลังประเทศของเรา ประกอบกับ ขุนนางของประเทศข้าศึกที่ถูกฝ่ายเราหว่านซื้อ ด้วยอำมิสซึ่งร่ำรวยมหาศาล และโลกโมโหสัน ไม่รู้จักอ้อมนี้ ก็จักเอนเอียงฝักใฝ่ฝ่ายเรา เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จักทำให้ประมุขของข้าศึกตกอยู่ในสภาพโคดเคี้ยวและประเทศชาติก็จกยีนงอยู่ได้ไม่นาน

12. เสี้ยมสอนให้ขุนนางถ้อยของประเทศข้าศึกมอมเมาประมุขของพวกเขา โดยส่งสาวงามไปให้ เพื่อให้ประมุขข้าศึกมัวเมาอยู่ในโลกีย์ และมอมเมาพันธุ์ดีให้เพื่อให้ประมุขเพลื่นอยู่กับการเล่นมั่ว จนหมดความทะเยอทะยาน

วิธีหยั่งรู้จิตใจคน 8 ประการ เพื่อวินิจฉัยว่า บุคคลนั้นเป็นนักปราชญ์หรือคนไร้ค่า มีดังนี้

1. เสนอปัญหาให้เขาพิจารณา ทั้งนี้จะได้สังเกตว่า เขามีสติปัญญา ความสามารถ ในการวินิจฉัยแค่ไหน

2. ชักใช้ไล่เลียง ทั้งนี้จะได้สังเกตว่า เขามีเชาวน์ และปฏิภาณที่ตอบสนองได้รวดเร็ว และฉับไวแค่ไหน

3. ให้คนคอยยุแหย่ ทั้งนี้จะได้สังเกตว่า เขามีความซื่อสัตย์และจงรักภักดีแค่ไหน

4. เปิดความลับของเขาออกไป แล้วคอยสังเกตเขา ทั้งนี้เพื่อจะได้พิจารณาว่า เขามีคุณธรรมแค่ไหน เพียงไร

5. ให้เขาคอยคุมการเงิน ทั้งนี้จะได้สังเกตว่า เขาเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตมือสะอาดแค่ไหน เพียงไร

6. ใช้สาวงามช่วยวน ทั้งนี้จะได้สังเกตออกว่า เขาควบคุมสติและอารมณ์ได้แค่ไหน

7. มอบงานที่ยากลำบากและอันตรายให้ทำ ทั้งนี้จะได้สังเกตว่า เขามีความกล้าหาญแค่ไหน เพียงไร

8. มอมเหล้าให้มามากๆ ทั้งนี้จะได้สังเกตสันดานเดิมของเขาออก

ตำราพิชัยสงครามซุนจื๊อ และกลอุบาย 36 ประการ (2519 : 185 - 335) กล่าวถึงกลอุบาย 36 ประการไว้ว่า เป็นหลักของกลอุบายทั่วไป ที่สามารถพลิกแพลง แต่งเติมให้แตกต่างกันออกไป การดำเนินกลอุบายนั้น จะต้องแสดงให้เห็นบทบาท และให้สมจริง กลอุบาย 36 ประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. กลสตรี คือ กลอุบายที่ใช้มายาสตรีดำเนินการ หรือใช้เสน่ห์ของชายสำเร็จการ

2. กลจกัณฑ์ลอกคราบ คือ กลอุบายที่ใช้เครื่องแต่งกายทำเป็นตัวปลอมไว้ แล้วตัวจริงลอบออกไปทางอื่น เพื่อลวงตาฝ่ายตรงข้ามให้เข้าใจผิดคิดว่าอยู่ยังกองที่เดิม

3. กลยืมมือผู้อื่นฆ่าคน คือ กลอุบายที่ทำให้ผู้อื่นต้องกำจัดศัตรูของตนเอง โดยที่ตนเองไม่ต้องกระทำอาชญากรรมนั้นแต่อย่างใด และยังไม่มีการรู้ว่าตนเองเป็นต้นเหตุด้วย

4. กลซ่อนกล เป็นอุบายของผู้ที่กำลังจะถูกกลอุบายของผู้อื่นทำลายอยู่ คิดขึ้นเพื่อซ่อนกลอุบายที่กำลังดำเนินทำร้ายคนอยู่ เช่น การสร้างเผยข่าวเท็จ ให้จารชนของฝ่ายข้าศึกส่งข่าวกลับไปให้ข้าศึก เพื่อทำให้ข้าศึกหลงกล

5. กลจับตัว คือ กลอุบายที่ใช้คนไปเป็นไส้ศึก แต่ผู้ที่จะเข้าไปเป็นไส้ศึกจะต้องยอมจับตัวก่อน เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามหลงเชื่อ

6. กลล่อลือออกจากถ้ำ คือ กลอุบายที่จะต้องสร้างสถานการณ์ให้วุ่นวายในบริเวณใกล้เคียง เพื่อล่อให้คนในสถานที่ที่จะเข้าไปทำการออกมาก่อน แล้วจึงลอบเข้าไปปฏิบัติการได้อย่างสะดวก

7. กลแกล้งปล่อย คือ กลอุบายที่จับเชลยได้ แล้วแกล้งปล่อยไป เพื่อต้องการกระทำคุณให้เข้าเป็นพวก หรือปล่อยเพื่อสะกดรอยตาม

8. กลอวดภายนอก คือ กลอุบายที่ต้องการขู่ขวัญฝ่ายตรงข้ามให้เกรงกลัวอำนาจเพื่อหลอกว่ามีกำลังมาก แต่ความจริงมีกำลังน้อย

9. กลกลับผู้อาศัยเป็นเจ้าของ คือ ผู้ที่มาเป็นแขกหรือมาอาศัยอยู่ คิดกลอุบายกลับตัวเอง ให้เป็นเจ้าของบ้านแทนหรือกลเปลี่ยนแปลงให้เป็นผู้ควบคุมสถานการณ์แทน

10. กลใส่ความ เป็นการใส่ความด้วยเล่ห์กล การกล่าวให้ร้าย หรือโยนความผิดให้ ทำให้ฝ่ายตรงข้ามต้องได้รับทุกข์หนัก

11. กลอุกไหม้ คือ กลอุบายที่ถูเรื่องขึ้นหรือกู่ข่าวขึ้น เพื่อประกอบกลอุบายอื่น

12. กลยุให้ร้าย คำให้แตก คือ กลอุบายที่แต่งขึ้นเพื่อยุแหย่ให้เกิดความเกลียดชังกัน หนุนให้แตกสามัคคี เป็นการทำลายฝ่ายตรงข้ามทั้งสองฝ่ายพร้อม ๆ กัน

13. กลเมืองว่าง คือ กลอุบายที่ต้องการเพียงชู้ หรือแสร้งแสดงให้เข้าใจผิดว่า ภายใน “ไม่ว่างเปล่า” ทำให้ฝ่ายตรงข้ามกลัวและไม่กล้าประมาท

14. กลถอนพิน คือ กลอุบายที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามถอนตัวออกจากสถานการณ์ เช่น การทำให้ทหารคิดถึงบ้าน และพากันหนีออกจากค่ายไป

15. กลวัวหายล้อมคอก คือ กลอุบายที่แก้งปล่อยให้ไปโดยเจตนา เพื่อแก้สถานการณ์เฉพาะหน้า หรือเพื่อกันการตัดสินใจ นินทา แล้วค่อยคิดการใหม่ต่อไป

16. กลขอยืมทาง คือ กลอุบายขอยืมที่ทาง เพื่อทำประโยชน์ เมื่อสำเร็จการแล้ว กลับช่วงชิง ทั้งที่ขอยืมนั้นด้วย

17. กลศีกาก้อนเดียวไค้นกสองตัว คือ กลอุบายที่กระทำครั้งเดียวให้ได้ประโยชน์ สองอย่าง

18. กลปลาเล็กตกปลาใหญ่ คือ กลอุบายที่เอาของน้อยไปล่อให้ได้ของมาก หรือ เอาของไม่มีค่าไปแลกกับของมีค่า

19. กลรื้อสะพาน คือ กลอุบายที่ทำร้ายผู้ที่ช่วยเหลือตน เพื่อไม่ให้ผู้อื่นได้รับ ประโยชน์จากผู้ช่วยเหลือนั้นมาทำร้ายตนได้ เช่น การใช้งานสำเร็จแล้วฆ่าปิดปาก

20. กลสลักลงบ่อ ซ้ำเติมด้วยหิน คือ กลอุบายที่ต่อหน้าผู้อื่นทำแต่สถานเบา ก่อน แล้วซ้ำเติมอีกครั้งหนึ่ง เช่น คิดกลให้พ้นจากตำแหน่ง แล้วส่งคนไปฆ่าเสียที่อื่น

21. กลปราบโจรให้ปราบหัวหน้า คือ กลอุบายที่ต้องแก้ไขที่ต้นตอ หรือแก้ไขให้ ถูกจุด แล้วทุกสิ่งทุกอย่างจะเรียบร้อยไปเอง

22. กลตัวแทน (หรือตัวปลอม) คือ กลอุบายที่ใช้บุคคลที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึง กันแสดงบทบาทแทนตัวจริง

23. กลแสร้งทำเป็นโง่ (ทำเป็นหลับ ป่วย วิกลจริต หรือตาย) คือ กลอุบายที่แก้ง ทำเป็นโง่ รู้ทำเป็นไม่รู้ เพื่อป้องกันตัวหรืออยากรู้บางสิ่งบางอย่าง

24. กลคืนชีพ คือ กลอุบายที่อาศัยชื่อเสียงของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วทำการ

25. กลถึงก่อน ลงมือก่อน คือ กลอุบายที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามประมาทหรือคิดขัดเพื่อ ให้ถึงจุดหมายช้ากว่า หรือคิดกลให้สามารถลงมือก่อน หรือไปเร็วกว่า

26. กลฆ่าไก่สอนลิงคือกลอุบายที่แสดงอำนาจให้กลัว ทำให้ยอมอยู่ได้บังคับบัญชา

27. กลติเหตุาให้งูตื่น คือ กลอุบายที่ให้เสียงขู่เพื่อให้กลัว ในสงครามมีการใช้ทหารเพียงเล็กน้อย ต้องทำเสียงโห่ร้อง ตีกลองคัง ๆ ขู่ให้ข้าศึกเลียงไปทางอื่น เพื่อให้ไปติดกับที่ได้จัดวางไว้

28. กลฉวยโอกาส คือ กลอุบายที่หาโอกาสขณะเหตุการณ์ฉุกเฉินฉุนฉุนวุ่นวายทำการได้อย่างสะดวก

29. กลคิดมือ คือ กลอุบายที่เป็นการเอาเปรียบผู้อื่น หยิบฉวยสิ่งของคิดมือมาด้วยหรือลักขโมยน้อย

30. กลสับเปลี่ยน คือ กลอุบายที่ทำของปลอม เข้าไปสับเปลี่ยนของแท้ที่มีค่า

31. กลลอบผ่าน เป็นกลอุบายลอบผ่านเข้า หรือออกจากด่านหรือที่หวงห้าม หรือกลอุบายลอบเข้าไปอาศัยอยู่กับผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผ่านพ้นอันตรายหรืออุปสรรค

32. กลพรางตา คือ กลอุบายที่เป็นการพรางตา ทำที่จะมาซึ่ง ๆ หน้า แต่ความจริงลอบไปกระทำทางอื่น

33. กลเคลื่อนศพให้ร้าย คือ กลอุบายโยนข้อหาอาชญากรรมที่ตนก่อให้เกิดเป็นความผิดของผู้อื่น

34. กลลูกโซ่ คือ กลอุบายที่ทำลาย หรือทำได้ผลครั้งละมาก ๆ แบบกินแถว

35. กลอ้อมแรงไว้คอยท่า คือ กลอุบายที่ติดกลให้ถึงก่อน แล้วค่อยพักผ่อนอ้อมแรงไว้รอคอยฝ่ายตรงข้าม หรือรู้ว่าฝ่ายตรงข้ามกำลังจะมาถึง ก็รีบยึดที่มั่นไว้ก่อน แล้วพักผ่อนอ้อมแรงเต็มที่ไว้คอยท่า

36. กลหนี คือ กลอุบายที่ทำเป็นหนี เพื่อย้อนกลับมาสู้ใหม่ กลหนีเป็นสิ่งที่ดีที่สุดและสำคัญที่สุด

ตำราพิชัยสงคราม (พ.อ.วิจิต วัฒนกุล. 2529 ; อ้างอิงมาจาก ศรณรินทร์ กฤษทับทอง. 2531 : 181 - 184) กล่าวถึง กลศึก หรือกลวิธีการรบ 21 ประการคือ

1. กลซื้อฤทธิ์ คือ จูงใจให้ทหารมีความทะนงองอาจร่าเริง แก้วกล้า หมั่นฝึกซ้อมเพลงอาวุธให้ชำนาญ พร้อมทั้งจะอาสาเจ้านายของตนอยู่ตลอดเวลา และกล่อมเกลานิ้วยให้จงรักภักดีต่อกษัตริย์

2. กลซื้อสีหจักร คือ ให้รู้จักคาดคะเนกำลังตน กำลังท่าน ให้ตั้งทัพและเคลื่อนย้ายพลให้ถูกต้องตามตำรา โดยอาศัยผู้รู้ทางไสยศาสตร์ และหากมีทัพตั้งประชิดอยู่ ก็ให้แต่งทะเลวพันออกเร่งความข้าศึกอย่าให้ตั้งอยู่ได้

3. กลซื้อลักษณะซ่อนเงื่อน คือ ให้ซุ่มทหารไว้ข้างทาง แล้วแต่งทหารอีกกองหนึ่งเข้าปะทะกับข้าศึก แล้วทำแตกหนีให้ข้าศึกตามตีเข้าในวงล้อม จึงให้สัญญาณทหารที่ซุ่มอยู่โอบล้อมกระหนาบตีข้าศึกทั้งสี่ด้าน

4. กลซื้อเถื่อนกำบัง คือ ให้นำทหารเข้าตั้งตามชายป่า ให้ทหารช้างม้าอยู่หน้า พลทหารหาบคอนอยู่ด้านหลัง แล้วให้กระทำทุกอย่างให้เกิดเสียงอึกทึกครึกโครม ประหนึ่งว่ามีทหารมาก (ทั้ง ๆ ที่มีทหารน้อยกว่าข้าศึก) แล้วจึงค่อยตามตี เมื่อข้าศึกตกใจแตกหนีไม่เป็นขบวนทัพ

5. กลซื้อพังภูผา คือ ให้นำพลทหารแอบไ้ริมป่า ให้ข้าศึกเห็นว่ามีพลน้อย (ในขณะที่มีพลมาก) เมื่อข้าศึกหลงกลก็ยกเข้าโจมตีจึงพร้อมกันสู้ ถ้ากำลังพลเดินเท้าไม่เพียงพอ ก็ให้ทหารช้าง ม้าเข้าช่วยเหลือ รุมรบให้ข้าศึกแตกไปให้ได้ แล้วจึงตามตีให้ยับเยิน

6. กลซื้อม้ากินสวน คือ ให้แต่งทหารที่มีฝีมือคอยจับผู้คนตามชานเมืองของข้าศึก เพื่อตัดกำลังของข้าศึก และทำให้ฝ่ายตรงข้ามเสียขวัญ เสียกำลังใจ และหลบหนีจากที่อยู่

7. กลซื้อพวนเรือโยง คือ ให้ทำตนเป็นมิตรที่โอบอ้อมอารี มีสิ่งใดดีก็ยกให้ จนข้าศึกหลงกล จึงค่อยหาช่องทางจับตัวให้ได้

8. กลซื้อโพงน้ำบ่อ คือ เมื่อศึกใหญ่ยุทธราชทัพเข้าเมือง ให้ทำที่อ่อนน้อม ถอดทนต์ คำดูหมิ่น เหยียดหยามของข้าศึก ทำศัตรูข้าศึกจนเขาไร้วางใจ เมื่อได้ตีจึงพร้อมกันทำลาย ข้าศึกอย่าให้ทันรู้ตัว

9. กลซื้อล่อช้างป่า คือ เมื่อข้าศึกจู่โจม ให้ล่าถอย แล้วทำหลุมขวากอำพรางปาก เหวในแดนทุรกันดาร และทำอุบายต่าง ๆ จนข้าศึกบาดเจ็บล้มตาย และได้รับความลำบาก ไม่กล้าตามตี แล้วให้แต่งทหารไปปิดทางสัญจรหน้าหลังให้ข้าศึกติดอยู่ในวงล้อม

10. กลซื้อฟ้าจิ้งฉลาม คือ หมั่นปลุกใจไพร่พลให้อองอาจ กล้าหาญ และหมั่นฝึกซ้อม ให้ชำนาญในการใช้ช้าง ม้า อาวุธทุกชนิด ทั้งรวดเร็วในการสื่อสารเคลื่อนย้ายพลเป็นหมู่เป็น กองมิให้แตกแยกจากกัน

11. กลซื้ออินทนิมมาน คือ ให้อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางไสยศาสตร์ทำพิธี เพื่อขจัดโทษภัยอันจะเกิดแก่กองทัพ ให้แม่ทัพระจับความโกรธ และกล่าวปลุกใจทหาร รวมทั้งคุณุภยยามนิมิตก่อนเคลื่อนทัพ

12. กลซื้อผลาญศัตรู คือ ถ้าข้าศึกยกพลเข้าประชิดเมือง ให้เตรียมอาวุธ ปืนผาหน้าไม้ จุกช่องกำแพงเมือง คอยจ้องยิงข้าศึก แต่งทหารออกสอดแนมที่มั่นของข้าศึก ขณะเดียวกันก็ปลุกใจทหารให้อองอาจ ร่าเริง และแต่งทหารกล้าออกโจมตีข้าศึก เมื่อเห็นว่าข้าศึกระส่ำระสาย

13. กลซื้อบุปผีม์แสง คือ ถ้าข้าศึกยกทัพอันแข็งแกร่งมาตีเมือง และทัพนั้นกองปรด้วยเจ้าเมืองเป็นพันธมิตรมากมาย ให้ทอดสนิทกับแม่ทัพที่มากับข้าศึก ฝากของกำนัลอันมีค่า และเป็นของต้องใจไปให้ เพื่อให้ข้าศึกกระแวงต่อกัน อย่าให้ผีนึกกำลังสามัคคีกันอยู่ได้

14. กลซื้อแข็งให้อ่อน คือ ให้ศึกษาสำรวจทางข้าศึกที่จะเดินทัพมา แล้วใช้ขอ เบื่อเมาและยาพิษ ใส่ไว้ในบ่อน้ำที่เป็นทางผ่าน ทำขวากหนามไว้กีดกันทางเดิน และแต่ง ทหารคอยเฝ้าป่า และคอยตัดเสบียงอาหาร ให้ข้าศึกเหนื่อยล้าอดโรย

15. กลซื้อยอนภูผา คือ ถ้าข้าศึกตั้งค่ายประชิดเมือง ให้ดำเนินการตัดเสบียงอาหาร ของข้าศึก แบ่งเป็นหน้าที่รักษาเมืองให้เข้มแข็งแล้วแต่งทะเลวงฟันทุกทัพ ออกรังควาญโจมตีดัก ค่าย อย่าให้เป็นสุขอยู่ได้ ภายในเมืองให้แสดงอาการรื่นเริง ด้วยการจับรำ และบรรเลง ปี่พาทย์

16. กลซื้อเข้าให้พอม คือ หมั้นตรวจตรา ดูแลช้างม้า รัฟล และผลัดเปลี่ยนกันไป รังควาญหัวเมืองของข้าศึก แล้วทิ้งหนังสือไว้ว่าจะยกทัพหลวงไปตี เพื่อให้ข้าศึกอลเวง ไม่ เป็นอันทำนา ทำให้เกิดภาวะข้าวยากหมากแพง และขาดเสบียงอาหาร

17. กลซื้อจอมปราสาท คือ ให้ตรวจตราค่ายคู ประตูหอรบ และตั้งทัพตามชัยภูมิ ตามตำราเลี้ยงดูช้างม้า รัฟลไม่ให้ลำบาก ฝึกทหารให้แกว่งกล้า เสาะหาคนดีไว้ใช้ในราชการ สงคราม และกระทำทุกอย่างตามโบราณวิทยา

18. กลซื้อราชปัญญา คือ ให้หานักบวชที่ชาญฉลาด ออกไปตลาดเลาการตั้งทัพ และ วางอุบายให้ข้าศึกแตกความสามัคคีกัน เมื่อข้าศึกอ่อนกำลังลง จึงยกกองทัพออกรบ โดยแบ่ง ทหารออกเป็นสามกอง กองซ้ายขวา ชุ่มอยู่สองข้างทาง ให้กองกลางเข้ารบต่อข้าศึก ให้ข้าศึก หลงเข้าใจท่ามกลางทัพกระหนาบ แล้วจึงค่อยช่วยกันล้อมรบข้าศึกทั้งสามกอง

19. กลซื้อฟ้าสนั่นเสียง คือ เมื่อจัดคนเข้าขบวนทัพแล้ว ให้ประกาศให้อาณาทัพอย่าง เด็ดขาด เอาโหมถึงตายแก่ผู้ฝ่าฝืน ให้แบ่งปันหน้าที่รบอย่างองอาจ และรอบคอบ แสดงความ กล้าหาญที่จะโจมตีสู่เมืองให้เป็นที่หวาดเกรงของข้าศึก และประกาศใช้น้ำหนึ่งขอบแก่ ทหาร ที่อาสาศึกเข้าโจมตีเอาเมืองจนถึงขนาดขณะเดียวกันก็ให้ทหารที่ล้อมเมืองกระทำเสียง ให้ครึกครื้นเป็นการข่มขวัญข้าศึก

20. กลซื้อเรียงหลักยืน คือ ให้แต่งทหารทยอยเข้าไปประกอบอาชีพ ผูกมิตรกับ ชาวเมือง ตั้งบ้านเมืองในแดนข้าศึก ทำตัวให้เป็นที่ไว้วางใจของชาวพื้นเมือง ใครทำตัวเป็น ศัตรูก็ให้กำจัดเสีย แล้วค่อยๆ ขยาย และเคลื่อนเข้าประชิดเมืองข้าศึก

21. กลซื้อปิ่นพระราม คือ อย่าพอกเอาความโกรธเข้าสมรภูมิ ให้ทำศึกด้วยความ เชื่อมั่นในวิทยาคูณ และความสามารถของตน เมื่อมีศึกใหญ่ให้คอยสลับรับฟัง และบำบัด ความทุกข์ยากที่จะบั่นทอนกำลังใจของทหาร และ ให้กล่าวยกย่องสรรเสริญพระปรีชา สามารถ ทั้งพระบรมเดชานุภาพของกษัตริย์ให้เป็นที่เกรงขามแก่ข้าศึก

พ.อ. วิจิต วัฒนกุล กล่าวถึง กลอุบายในการเลิกทัพกลับคืน (อ้างอิงจาก ศรณรินทร์ กฤษทับทอง. 2531: 193 - 197) ไว้ว่า การเลิกทัพกลับคืนนั้นเกิดจากเหตุที่สำคัญ คือ สิกนั้นยกมานานแล้ว ขาดอาหาร ช้างม้า รัฟลป่วยและกำลังรัฟลน้อยลง แม่ทัพหรือ

ผู้นำทัพจำเป็นต้องใช้กลอุบายในการเลิกทัพ อันเป็นวิธีการที่แยบคาย เพื่อจะนำกองทัพหรือกำลังพลถอยกลับคืนที่ตั้งมั่น หรือเมืองหลวง โดยที่ผู้นำทัพของข้าศึกไม่รู้ในกลอุบาย หรือเข้าใจผิดในกลอุบายนั้น ลักษณะการเลิกทัพถอยกลับคืน พร้อมด้วยกลอุบายที่กล่าวไว้ในตำราพิชัยสงครามไทย มีดังนี้

1. กลอุบายอักษิตคคะ คือ ให้นำช้าง ม้า และกำลังพลที่เจ็บป่วยเคลื่อนถอยกลับมายังเมืองก่อน แล้วให้ทำหุ่นถืออาวุธไว้ ในเวลากลางคืนให้ป้อมปืนไ้บนหอรบ และก่อไฟรายรอบค่ายห้ามส่งเสียงครืนเครง หรือตีฆ้อง กลอง จงอยู่ในความสงบ เมื่อตกแต่งค่ายเสร็จแล้ว ให้แม่ทัพออกเดินทางก่อน แล้วตามด้วยเสนาบดี อำมาตย์ ทหาร ช้างม้าและรีพลทั้งปวงอย่างรวดเร็ว

2. กลอุบายสัทรุทธะ คือ ให้โห่ร้องรื้นเรึง ตีฆ้อง กลอง เป่าแตร สังข์ ยิ่งป็นใหญ่ และป็นนกลับในค่ายรบ แล้วให้แม่ทัพรีบยกทัพออกไปก่อน ต่อจากนั้นจึงให้เสนาบดี อำมาตย์ ทหาร ช้างม้า และรีพลเคลื่อนตามระวังหลังโดยรวดเร็ว

3. กลอุบายปาการะคะ คือ ให้บำรุงซ่อมแซมค่ายคูที่ปรักหักพังให้สมบูรณ์ ให้เป่าปี่ ตีกลอง แตรสังข์ ให้กึกก้องครืนเครง แล้วให้แม่ทัพนำกองทัพออกไปก่อน จากนั้นอำมาตย์ เสนาบดี ทหารรีพล ช้างม้าทั้งปวง จักต้องระวังป้องกันหลัง และเคลื่อนกำลังพลตาม

4. กลอุบายมดกับประพะ คือ ให้เอายาพิษใส่ลงไปในน้ำที่ฝ่ายศัตรูจะเข้าอาศัย และให้ไขน้ำพร้อมทั้งขุดหลุม ตักไม้วางขวางหนามปักไว้ในทางที่ศัตรูจะติดตามขณะถอยทัพ แล้วให้แม่ทัพรีบถอยทัพออกไปก่อน ต่อจากนั้นจึงให้ทหารอาสา และ ช้างม้า รีพลระวังป้องกันหลัง ติดตามโดยเร็ว

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลอุบาย

ปารุ ง สุวรรณรัตน์ (2520 : 115) วิเคราะห์การใช้วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงในประเทศ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงปรับปรุงสมรรถภาพของกองทัพ โดยการสอดแทรกยุทธศาสตร์ กลวิธีการรบ กลศึกลงในวรรณกรรมของพระองค์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของทหาร กลศึกที่สอดแทรกลงในวรรณกรรม เป็นกลศึกที่สอด คล้องในตำราพิชัยสงคราม ได้แก่ กลลัทธิซ่อนเงื่อน กลเงื่อนกำบัง กลพวนเรือโยง กลโพงบ่อน้ำ กลชุพิศม์แสง กลเข้าให้พอม และกลราชปัญญา

ศรนรินทร์ กฤษทับทอง (2531) วิเคราะห์พิชัยสงครามในลิลิตตะเลงพ่าย ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ลิลิตตะเลงพ่ายประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และ กุศโลบายในการสงคราม สอดคล้องกับตำราพิชัยสงคราม กุศโลบายที่ปรากฏมีดังนี้ การบำรุงศึก 7 ประการ

ซึ่งถือเป็นกุศโลบายในการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ไพร่พล คือ เสกศึก นอนศึก ปลุกศึก ระวังศึก กำลังศึก ชูศึก และยังศึก นอกจากนี้ยังมีกลทำลายศึก ได้แก่ การทำลายเส้นทาง การเค็มพัน การใช้วิธีข่มขวัญข้าศึกด้วยการเจรจาทางการทูต การข่มขู่ด้วยด้อยค่า

8. เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องราชาธิราช

มล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517 : 79 - 96) ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องราชาธิราชว่า ราชาธิราชเป็นวรรณคดีมากกว่าบันทึกเหตุการณ์เชิงประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นงานเขียนที่มีลักษณะเป็น “ความบรรยาย” สำนวนร้อยแก้วที่ใช้เปรียบพร้อมด้วย ศิลปภาษา นอกจากนี้ ยังมีการเล่าถึงความพิสดาร เป็นอภินิหารของบุคคล เพื่อให้ผู้อ่านเลื่อมใสเหตุการณ์ในตอนหนึ่ง ๆ ภายในเรื่อง มีองค์ประกอบ ของความขัดแย้ง ระหว่างบุคลิกภาพของบุคคล เช่น พฤติกรรมของพระเจ้าฟ้ารั่ว , มังสุระมณีจักร (พระยาน้อย) , พระมหาเทวี เป็นต้น

ในการสันนิษฐานเกี่ยวกับผู้แต่ง มล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ สันนิษฐานว่า เนื้อเรื่องของราชาธิราชตั้งแต่ต้นเรื่อง จนถึง พระยาน้อยสวรรคต ผู้แต่งเป็นคน ๆ เดียวกัน แต่ตอนหลังของเรื่องน่าจะเป็นผู้แต่งคนละคน

หากจะกล่าวถึงคุณค่าของราชาธิราช อาจกล่าวได้ว่า ราชาธิราชมีคุณค่าในข้อ “หิตานุหิตประโยชน์” นั่นคือ ทำให้รู้จักชีวิตมนุษย์มากขึ้น เช่น ธรรมของชนชั้นหัวหน้าในสังคมที่ยกย่องความซื่อสัตย์ จริยวัตรของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นธรรมะทางโลกอิงพุทธธรรม คุณค่าทางด้านสังคม ทำให้คนรุ่นหลังทราบว่า ประเทศมอญในสมัยพระเจ้าราชาธิราช เป็นประเทศที่มีอำนาจเทียบเท่าประเทศพม่า ได้สู้รบกันเยี่ยงพระมหากษัตริย์ที่ทรงอำนาจ นอกจากนี้ราชาธิราชยังมียุทธศาสตร์ทางด้านการเมือง ซึ่งพิจารณาได้จาก บุคลิกลักษณะนิสัยของตัวละครในเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะนิสัยแบบหลายมิติ หรือที่เรียกว่าตัวกลม เช่น ลักษณะนิสัยของมะกะโท ผู้ก้าวจากอาชีพพ่อค้า ขึ้นสู่ความเป็นพระมหากษัตริย์อันเกรียงไกร เขามีบุคลิกลักษณะผู้นำ และรู้จักวางแผนลักษณะนิสัยของพระยาน้อย ผู้มีนิสัยเหมือนคนเก็บกด ความพยายาม ความโกรธ ความต้องการหลาย ๆ อย่างเอาไว้ เพื่ออำนาจ แล้วจึงแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เมื่อมีอำนาจ เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีเรื่องราชาธิราช

บุญบา ตระกูลสัจจาวัตร (2529) วิเคราะห์ราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ฉบับตัวเขียนกับฉบับตัวพิมพ์ในด้านความเป็นมา ลักษณะ

ของเรื่องกลวิธีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของเรื่อง จากฉบับตัวเขียนมาสู่ตัวพิมพ์ และประเมินคุณค่าของเอกสารทั้ง 2 ฉบับ ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เรื่องราชาธิราชฉบับตัวเขียนเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้แปลและเรียบเรียงขึ้นจากเอกสารทางประวัติศาสตร์มอญ ภาษามอญอย่างน้อย 2 ฉบับ คือ RAZADARIT AYEDAWPON โดยอาจารย์เฟาะ และนิทานธรรมเจดีย์เถา ราชาธิราชฉบับตัวเขียนมีลักษณะเป็นพงสาวดาร แต่เป็นพงสาวดารที่กำหนดขอบเขตของเนื้อเรื่อง คือ เป็นเหตุการณ์ระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 19 - 21 โดยให้ความสำคัญ และมีรายละเอียดเฉพาะรัชกาลพระเจ้าฟ้ารั่ว พระเจ้าราชาธิราช และ พระเจ้าธรรมเจดีย์ เนื้อหาส่วนใหญ่ มีความคล้ายคลึงกับเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับอื่น จึงมีคุณค่าที่สำคัญ คือ ให้ความรู้เกี่ยวกับพงสาวดารมอญ และมีประโยชน์ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ และสร้างแบบฉบับที่ดีของทหาร และ ให้ความรู้ด้านกลยุทธ์ สำหรับเรื่องราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์ของเจ้าพระยาพระคลัง(หน) นั้น มีผู้นำฉบับตัวเขียนมาชำระขึ้นเป็นฉบับตัวพิมพ์ ในระหว่างรัชกาลที่ 4 - ต้นรัชกาลที่ 5 เพื่อเป็นประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ ได้มากขึ้น ผู้ชำระได้เพิ่มเติมลักษณะทางวรรณศิลป์เข้าไปในเนื้อเรื่องบางตอน โดยเฉพาะตอนพระเจ้าราชาธิราชกลวิธีที่ใช้มีหลายแบบ คือ การตัด ต่อ การแทรก และการตัดแปลงแก้ไข ซึ่งกลวิธีการตัดแปลงแก้ไขมีมากที่สุด และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อรายละเอียดของเรื่อง ลักษณะ และบทบาทของบุคคล ตลอดจนสำนวนความเปรียบ จึงทำให้มีลักษณะเป็นบันเทิงคดี ผสมกลมกลืนกับเนื้อหาที่เป็นพงสาวดาร ส่วนเนื้อเรื่องตอนที่มิได้ถูกดัดแปลงยังมีลักษณะเป็นพงสาวดารเช่นเดียวกับฉบับตัวเขียน

ราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์มีคุณค่าในการให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์มอญ แต่ให้คุณค่าทางความบันเทิง และความรู้เกี่ยวกับทัศนคติของคนในสมัยรัชกาลที่ 4- รัชกาลที่ 5 เพิ่มขึ้นทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความคิด ความเชื่อ

สุรพงศ์ โสณะเสถียร (2535) วิเคราะห์ธรรมจรรยาในราชาธิราช : สื่อปกครองเพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงการบิดเบือนเนื้อหาสาระ ระหว่างราชาธิราชฉบับตัวเขียน (เมื่อต้นรัชกาลที่ 1) กับราชาธิราชฉบับตัวพิมพ์ (เมื่อต้นรัชกาลที่ 5) และความเป็นสื่อการเมือง การปกครองที่เกี่ยวข้องกับธรรมจรรยาใน 5 สถาบันหลัก ได้แก่ สถาบันกษัตริย์ บทบาทของข้าราชการ สถาบันสังคม สถาบันพุทธศาสนา และสถาบันสตรี ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า เมื่อเปรียบเทียบ ราชาธิราชทั้ง 2 ฉบับแล้ว ภาพรวมของการบิดเบือนเนื้อหาสาระปรากฏทั่วไปตลอดทั้งเรื่อง ในปริมาณที่มากและไม่แตกต่างกัน ในแง่การบิดเบือนภายในการชำระงานราชาธิราชของฉบับตัวพิมพ์ กระทำไปเพราะเหตุผลในการปรับปรุงถ้อยคำ ภาษา และความเรียงทางวรรณศิลป์ เนื่องจากเนื้อเรื่องของราชาธิราช 2 ฉบับ เนื้อความคล้ายคลึงกันส่วนที่แตกต่างกันเป็นเรื่องของการนำเสนอในเชิงวรรณศิลป์ ดังนั้น ราชาธิราชอาจมิใช่

วรรณกรรมที่สะท้อนความเป็นสื่อทางการเมือง การปกครองที่ข้ามช่วงเวลา (DIACHRONIC) ได้ อย่างแจ่มชัด ราชาราชเป็นสื่อการเมือง การปกครอง ที่อาจให้ทัศนียภาพ (PERSPECTIVES) ของสังคมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะจรรยาบรรณทางการเมือง การปกครอง ที่ครอบคลุมคนชั้นนำ ระบบราชการ สถาบันสังคม สถาบัน ศาสนา และสถาบันสตรี

จากเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นคุณค่าในทางปัญญาของวรรณคดี เรื่องราชาราช ดังนั้น ในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ประจักษ์ในคุณค่าทางปัญญาดังกล่าว จะต้องศึกษาเอกสารเกี่ยวกับ กุศโลบาย และกลอุบายของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้นำ มาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์กุศโลบายในเรื่องราชาราช ดังต่อไปนี้

1. กุศโลบายในด้านต่าง ๆ
 - 1.1 กุศโลบายเพื่อผลด้านการบริหาร
 - 1.2 กุศโลบายเพื่อผลด้านการปกครอง
 - 1.3 กุศโลบายเพื่อผลด้านการสงคราม
 - 1.4 กุศโลบายเพื่อผลด้านการดำเนินชีวิต
 - 1.5 กุศโลบายเพื่อผลด้านการแก้ไขปัญหา
2. สาเหตุและผลแห่งกุศโลบาย

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

เรื่องราชาธิราชรู้จักแพร่หลายในปัจจุบัน แปล และ เรียบเรียง โดย เจ้าพระยาพระคลัง (หน) พระยาอินทอัครราช พระภิรมย์ และพระศรีภูมิปริชา เมื่อ ปีมะเส็ง พ.ศ.2528 โดยพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่ง แปลและเรียบเรียง จากเรื่องราชาธิราชของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ฉบับตัวเขียน

ประวัติความเป็นมาของเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

เรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และคณะแปลและเรียบเรียงมาจาก เอกสารทางประวัติศาสตร์มอญหลายฉบับ เรื่องราชาธิราชเป็นเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 - 21 ดังที่ บุญมา ตระกูลสัจจาวัตร (2529 : 20 - 23) ได้ศึกษา ประวัติความเป็นมาของเรื่องราชาธิราช พอสรุปได้ว่า เรื่องราชาธิราชแปลและเรียบเรียงมาจากเอกสารต่อไปนี้

Razadarit Ayedawpon เป็นเอกสารประวัติศาสตร์พงศาวดารพม่า ซึ่งพระยาทะเล แต่งถวายพระเจ้าบุเรงนอง เอกสารฉบับนี้ได้รับการแปลเป็นภาษามอญ โดยอาจารย์พะพะ ภิกษุชาวมอญ เชี่ยวชาญทั้งภาษาพม่าและภาษามอญ ซึ่งคงจะแปลก่อน ปี พ.ศ. 2283 ซึ่งเป็นปีที่ท่านหลบหนีออกจากกรุงพะโค มาอยู่ที่หมู่บ้านกลางป่า ฉบับแปลเป็นภาษามอญนี้คงจะมีผู้คัดลอกต่อมาอีกหลายชุด และเมื่อเกิดความวุ่นวายในดินแดนมอญ และมอญเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ชาวมอญบางคนจึงนำฉบับแปลเป็นภาษามอญนี้หนีเข้ามายังประเทศไทยในสมัยกรุงธนบุรี ประมาณ ปี พ.ศ.2317 Razadarit Ayedawpon มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับ พระมหากษัตริย์มอญ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าฟ้ารั่ว จนถึงสมัยพระเจ้าราชาธิราช โดยให้ความสำคัญและเรื่องเกี่ยวกับพระราชประวัติของพระเจ้าราชาธิราชตั้งแต่วัยเด็ก การต่อสู้ชิงราชบัลลังก์ ความยากลำบาก และวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ในช่วงชีวิตของพระองค์

นิทานธรรมเจดีย์กถา เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เขียนเป็นภาษามอญ ไม่ทราบนามผู้แต่ง นิทานธรรมเจดีย์กถามีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพระราชประวัติโดยละเอียดของพระเจ้าธรรมเจดีย์ ตั้งแต่ยังผนวชเป็นสามเณร เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตละนางพญาท้าว การขึ้นครองราชสมบัติและการกิจในด้านต่าง ๆ ของพระองค์ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ในระหว่าง พ.ศ. 2326 - 2350

เรื่องราชวงศ์ หรือ พงสาวดารเมืองพะโค เรียบเรียงขึ้นจากเอกสารประวัติศาสตร์มอญ โดยอาจารย์เฟาะ เนื้อเรื่องแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนแรกเป็นพุทธประวัติและการเสด็จเยือนดินแดนต่าง ๆ ของมอญ การสร้างเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในที่ต่าง ๆ กำเนิดกษัตริย์ เช่น พระเจ้าอโศก พระเจ้าอนุรุธ ที่ต่างทรงแสวงหาพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนตอนที่สอง เป็นพงสาวดารเมืองพะโค หรือ หงสาวดี ราชวงศ์ฟ้ารั่ว เนื้อเรื่องจะกล่าวโดยย่อ แต่ให้ความสำคัญแก่รัชกาลพญาวาโร ซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้าราชาธิราช ผู้มีความยุติธรรม และเมตตาธรรม จนถึงราชวงศ์พระเจ้าพะริโรราชา ซึ่งเสียเอกราชแก่พระเจ้าอลองพญาของพม่า แล้วจบลงที่ พ.ศ. 2303 เมื่อราชวงศ์อลองพญาปกครองมอญ

รามัญอุปปัติ ทิปก ของ a monk of Zingyaik มีเนื้อเรื่องกล่าวถึงการสร้างเมืองพะโคราชวงศ์ของกษัตริย์เมืองพะโค และเมืองเมะตะมะ ให้รายละเอียดสมัยพระเจ้าฟ้ารั่ว แต่กล่าวอย่างย่อในเรื่องราวของพระเจ้าราชาธิราช และให้ความสำคัญแก่พญาแก่น้ำมากกว่า เนื้อเรื่องกล่าวอย่างรวบรัดไปจนถึงราชวงศ์ธรรมเจดีย์ ต่อมาผู้แต่งเรื่องราวจนถึงสมัยพระเจ้า Pyi Min พระมหากษัตริย์พม่า และ เรื่องราวจบลงที่พวกกบฏแห่งเมะตะมะได้รับชัยชนะ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระองค์โปรดให้ชำระพระราชพงสาวดาร หรือวรรณกรรมจากหลาย ๆ ชาติ ซึ่งวรรณกรรมต่าง ๆ นี้ มีจุดประสงค์เพื่อเนื้อหาที่ให้สาระและประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการสร้างบ้านเมืองใหม่ โดยในการคัดเลือกเอกสารและเหตุการณ์นั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้กำหนดขอบเขตของเรื่อง กล่าวคือ คัดเลือกเอกสารบางฉบับ และ ตัดมาเพียงบางตอน และ เมื่อถึงตอนท้ายของเรื่องก็มีได้เรียบเรียงให้ถึงรัชกาลสุดท้ายของกษัตริย์มอญ ซึ่งเสียเอกราชให้แก่พม่าเมื่อ พ.ศ. 2301

เรื่องราชาธิราชตีพิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2423 โดยโรงพิมพ์หมอบรัดเล การชำระเรื่องราชาธิราช จากฉบับตัวเขียนมาสู่ฉบับตัวพิมพ์นั้น นุชบา ตระกูลสัจจาวัตร (2529 : 68 - 70) สันนิษฐานว่า ผู้ชำระคงเป็นขุนนางคนใดคนหนึ่งซึ่งรับราชการในระหว่าง รัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และคงเป็นขุนนางที่มีภูมิปัญญา ความสามารถ และความมั่นใจในตัวเอง ในการชำระนั้นคงกระทำขึ้นในระหว่างรัชกาลที่ 4 - รัชกาลที่ 5 คือ ก่อน พ.ศ. 2423 ดังจะสังเกตได้จากการใช้คำว่า “ฝ่ายทหาร และฝ่ายพลเรือน” ทำให้เห็นว่า เรื่องราชาธิราชจะต้องชำระในสมัยที่เมืองไทยรับความคิด และการปฏิบัติเกี่ยวกับทหารยุโรป และการใช้คำบางคำซึ่งเพิ่งเกิดขึ้นในระหว่าง รัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 4

จุดมุ่งหมายของเรื่องราชาธิราช

เรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) และคณะ แปลและเรียบเรียงมาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์มอญ โดยพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ราชาธิราชจึงมีจุดมุ่งหมายแสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานจะบำรุงสติปัญญาแก่บุคคลต่าง ๆ ดังข้อความในบานแพนกว่า “...จะให้เป็นที่ดานุหิตประโยชน์แก่พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าพทูลละอองธุลีพระบาทผู้น้อยผู้ใหญ่ฝ่ายทหารพลเรือนจะได้สดับไว้เป็นคติบำรุงสติปัญญาในภายหน้า...” (เจ้าพระยาพระคลังหน. 2513 : 1)

ราชาธิราชเป็นเรื่องของการทำสงครามระหว่างมอญกับพม่า ที่พยายามเอาชนะกันด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งทางด้านการใช้อาวุธ และการใช้กลอุบาย

มล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2517 : 80 - 95) กล่าวถึงเรื่องราชาธิราชว่าเป็นวรรณคดีมากกว่าบันทึกเชิงประวัติศาสตร์ ราชาธิราช มีประโยชน์ในการวิเคราะห์ธรรมชาติของชนชั้นหัวหน้าในสังคมที่ยกย่องความซื่อสัตย์ เป็นหนังสือที่ทำให้เกิดมีการสนทนาที่เป็นปรัชญาน่าขบคิด มีเล่ห์เหลี่ยมกลอุบายต่าง ๆ

ประจักษ์ ประภาพิตยากร (2522 : 128 - 129) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของเรื่องราชาธิราชว่า เพื่อให้ประชาชนได้บำรุงสติปัญญา ปลูกใจไว้ให้ประชาชน และทหารเกิดความฮึกเหิม โดยให้เห็นว่าพม่าไม่มีพิษสงอันใด

บุญบา ตระกูลสังจาวัต (2529 : 70) กล่าวถึง เจตนาของผู้ชำระว่า เพื่อให้ฉบับตัวพิมพ์มีความสมบูรณ์ทางด้านเนื้อหา อันเป็นประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ ได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น คติ ข้อคิด คำสอน แบบอย่างการปฏิบัติ ตลอดจนกลศึก

เรื่องราชาธิราชจึงเป็นหนังสือที่มีประโยชน์แก่บุคคลต่าง ๆ ทั้งในด้าน คติ ข้อคิด คำสอน และ กลยุทธ์ในการทำสงคราม

ราชาธิราชในประเทศไทยปรากฏ 3 ส่วน คือ

1. ส่วนหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาท เป็นการแปลและเรียบเรียงจากภาษามอญ เป็นร้อยแก้ว ภาษาไทย ก่อน พ.ศ.2328 ดังที่ปรากฏในเรื่องราชาธิราช ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ว่า

“...เรื่องราวของพระเจ้าราชาธิราชซึ่งทำศึกกับ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เป็นมหายุทธสงครามมีในพระราชพงศาวดารรามัญนั้น ที่แปลออกมาจากรามัญภาษา เป็นสยามภาษาดวายสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรฯ แปลกเปลี่ยนกันกับที่ได้ทรงฟังสังเกต...”

(ราชาธิราช. 2513 : 1)

2. ส่วนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) แปลและเรียบเรียงเป็นร้อยแก้วภาษาไทย
เมื่อ พ.ศ. 2328

3. ส่วนของสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนฯ เรียบเรียงเป็นร้อยแก้วภาษาบาลี

เนื้อเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน)

เนื้อเรื่องราชาธิราชฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) สามารถแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างเมืองเมะตะมะและปฐมกษัตริย์มอญ

ตอนที่ 2 สงครามระหว่างพระเจ้าราชาธิราชพระมหากษัตริย์มอญ และ

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องพระมหากษัตริย์พม่า

ตอนที่ 3 ตอนยกย่องสติปัญญาของพระมหาปิฎกธร

ตอนที่ 1 การสร้างเมืองเมะตะมะและปฐมกษัตริย์มอญ

กล่าวถึงมะกะโท ซึ่งต่อมาได้เป็นปฐมกษัตริย์ของมอญ เดิมเป็นบุตรมะปะนาย พ่อค้าใหญ่แห่งบ้านเกาะวาน แขวงเมืองเมะตะมะ บิดาของมะกะโทถึงแก่ความตายเมื่อเขา อายุได้ประมาณ 14-15 ปี เขาจึงต้องคุมลูกหาบไปค้าขายด้วยตนเอง ในระหว่างการเดินทางไป ค้าขายที่เมืองสุโขทัย เขาพบเห็นนิมิตมหัศจรรย์หลายอย่าง ซึ่งผู้รู้ทำนายนิมิตเหล่านั้นว่า จะมี พระมหากษัตริย์ทางทิศตะวันออกทรงอุปถัมภ์ และเขาจะได้เป็นใหญ่ทางทิศตะวันตก ดังนั้น เมื่อเขาขายสินค้าหมด เขาจึงให้ลูกหาบกกลับเมืองเมะตะมะไปก่อน ส่วนตัวของเขาขึ้นไปขอ อาศัยพักพิงอยู่กับนายช่างของพระร่วงเจ้าแห่งเมืองสุโขทัย มะกะโทช่วยนายช่างทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียรและอดสาเห ในที่สุดเขาได้เข้ารับราชการกับพระร่วง มะกะโท มีความ เจริญก้าวหน้า ได้ดำรงตำแหน่งเป็นขุนวัง

มะกะโทผูกพันรักใคร่กับนางเทพสุดาสร้อยดาว หนีกลับไปยังบ้านของเขาที่บ้าน เกาะวาน ชาวบ้านต่างยกย่องสรรเสริญมะกะโทเป็นอย่างมาก ประกอบกับมะกะโทยก นางอุ่นเรือน น้องสาวของตนให้แก่อลิมามางเจ้าเมืองเมะตะมะ จึงทำให้เขามีพรรคพวก มากขึ้น อลิมามางคิดจะกำจัดมะกะโท แต่ถูกมะกะโทใช้แผนซ้อนแผนฆ่าตาย ประชาชนจึง ยกย่องให้มะกะโทดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเมะตะมะแทน เขาขอพระราชทานนามและเครื่อง ราชกุศรัณย์จากพระร่วง ซึ่งพระองค์ทรงพระราชทานนามให้ว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว พระเจ้าฟ้ารั่ว เป็นปฐมกษัตริย์แห่งเมืองมอญ ทางด้านเมืองพะโคหรือเมืองหงสาวดี ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของ เมืองพุกาม อหะมะมอญลูกเขยของมะตะหะยกได้รับแต่งตั้งให้เป็น พันหัว มีหน้าที่เก็บส่วย อากรเมืองพะโค ส่งกลับไปให้เมืองพุกาม ต่อมาอหะมะมอญเกลี้ยกล่อมชาวเมืองให้เป็นพวก ของตน และคิดการใหญ่ยึดเมืองพะโค พระเจ้าพุกามจึงแต่งตั้งให้เจตะสุกรีพระราชบุตรเขย คุมทหารไปจับอหะมะมอญมาลงโทษ แต่เจตะสุกรีสิ้นพระชนม์ด้วยอุบายของอหะมะมอญ

อหะมะมอญถูกลักขยาพญาน้องเมียของตนทำร้ายจนถึงแก่ความตาย ลักษณะยาพญาดังตัวเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองพะโค เขาดำรงตำแหน่งได้เพียง 8 วัน จึงถูกอหะมะมอญบุตรเขยอีกคนหนึ่งของมะตะหอยฆ่าตาย อหะมะมอญขึ้นครองราชย์แทน นามว่า พระเจ้าตราพระยา

พระเจ้าตราพระยาทรงผูกไมตรีกับพระเจ้าฟ้ารั่ว โดยถวายพระราชธิดาและเครื่องราชบรรณาการให้แกกัน เมื่อพระเจ้าตราพระยาทรงเห็นว่า พระเจ้าฟ้ารั่วมีบุญญาธิการมาก จึงทรงคิดอุบาย ประทุษร้ายพระเจ้าฟ้ารั่ว แต่พระเจ้าฟ้ารั่วใช้กลซ่อนกล ปลงพระชนม์พระเจ้าตราพระยา ได้ครอบครองเมืองพะโค และขยายอาณาเขตไปยังเมืองกำมะลानी พระเจ้าฟ้ารั่วมีอำนาจมากขึ้น ประกอบกับพระร่วงเจ้าพระราชทานช้างเผือกให้พระเจ้าฟ้ารั่วเชือกหนึ่ง ซึ่งเมื่อมีศึก พระเจ้าฟ้ารั่วจะให้พระยาช้างเผือกเชือกนี้พ่นน้ำบนยอดเขา ช้างศึกจะแตกหนีไป พระเจ้าฟ้ารั่วจึงมีพระนามอีกพระนามหนึ่งว่า พระเจ้าช้างเผือก

พระเจ้าฟ้ารั่วสิ้นพระชนม์ มะกะดาน้องชายได้ขึ้นครองราชสมบัติแทน มีพระนามตามที่พระร่วงพระราชทานให้ว่า พระเจ้ารามประเด็ค ต่อมาสมิงมังละคิด สามีของนางอุ้นเรือนทำอุบายลอบทำร้ายพระเจ้ารามประเด็ค และให้เจ้าอาวลูกชายคนใหญ่ขึ้นครองราชย์แทน มีพระนามตามที่พระร่วงพระราชทานให้ว่า พระเจ้าแสนเมืองมิง เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ เจ้าชีพน้องชายขึ้นครองราชย์ต่อมา มีพระนามว่า พระเจ้ารามมะไคย ชีปอนลอบประทุษร้าย พระเจ้ารามมะไคย และชีปอนขึ้นครองราชย์เป็น พระมหากษัตริย์องค์ต่อมา นางอำปะพระมเหสีของพระเจ้ารามมะไคยจ้างวานให้เจตะสงครามกำจัดชีปอน และเชิญพระยาอายุลาแห่งเมืองสะโดงและเมืองพะโค มาเป็นพระมหากษัตริย์ครองเมืองเมะตะมะ

พระยาอายุลาปรารถนาให้อายุลงพระราชบุตรได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระองค์ พระยาอายุลาคิดกำจัดมุนะ พระราชบุตรของนางอำปะ แต่นางอำปะให้ความช่วยเหลือมุนะไว้ ต่อมาอายุลงสิ้นพระชนม์ด้วยโรคหิวขาดโรค ส่วนพระยาอายุลาเสวยราชสมบัติได้ 18 ปี ก็สวรรคต มุนะจึงได้ครองราชย์สืบต่อมา มีพระนามว่า พระเจ้าอู่

ในคราวหนึ่ง พระเจ้าอู่เสด็จไปคล้องช้างในป่า พระองค์ทรงแต่งตั้งให้พระตะบะรักษาเมืองเมะตะมะ ซึ่งต่อมาพระตะบะคิดขบถ ไม่ยอมเปิดประตูเมืองรับเสด็จ พระเจ้าอู่ต้องไปประทับอยู่ ณ เมืองวาน และกระทำสงครามกับพระตะบะ แต่พระองค์ไม่สามารถตีเมืองเมะตะมะกลับคืนมาได้ พระองค์จึงต้องเดินทางไปยังเมืองพะโคและยกเมืองพะโคให้เป็นราชธานี

พระเจ้าอู่มีพระโอรสสององค์ องค์หนึ่งมีพระชีวหาเป็นรอยจักร ทรงพระนามว่า มังสุระมณีจักร หรือพระยาน้อย และอีกองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พ่อขวัญเมือง พระบิดาทรงเกลียดชังพระยาน้อย แต่โปรดปรานพ่อขวัญเมือง ต่อมาพระยาน้อยได้ตะละแม่ท้าวพระกนิษฐภคินีต่างพระมารดาเป็นมเหสี และมีโอรสพระนามว่า พ่อลาวแก่นท้าว ส่วน

พระมหาเทวีพระพื้นางในพระเจ้าอยู่ ซึ่งพระองค์ทรงยกให้เป็นภรรยาของไชยสุระ แต่ไชยสุระเสียชีวิตคราวยกกองทัพไปปราบพระตะบะ ไชยสุระมีบุตรชายซึ่งเกิดจากภรรยาเดิมคนหนึ่งชื่อว่า สมิงมราหู สมิงมราหูได้แต่งงานกับตะละแม่ศรี พระกนิษฐภคินีต่างพระมารดาของพระยาน้อย ต่อมาพระมหาเทวีเป็นชู้กับสมิงมราหู กิจจะยกราชสมบัติเมืองพะโคให้แก่สมิงมราหู และจะกำจัดพระยาน้อย พระยาน้อยต้องหนีไปซ่อนตัวที่เมืองตะเกิง เมื่อสมิงมราหูยกกองทัพไปปราบ ก็ต้องพ่ายแพ้ พระยาน้อยมอบหมายราชการเมืองตะเกิงให้พระยาอินทโยธา (พระมะเปง) และกรีธาทัพไปตีเมืองพะโค ขณะนั้นพระเจ้าอยู่สวรรคต พวกขุนนางจึงช่วยให้พระยาน้อยได้เมืองพะโคโดยง่าย พระยาน้อยปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าราชาธิราช และยกเมืองพะโค หรือหงสาวดีเป็นเมืองหลวง ทางด้านเมืองพม่า พระเจ้าฝรั่งมังศรีธระว่า ยกกองทัพมาตีเมืองหงสาวดี เพราะเห็นว่าผลัดเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ แต่พระองค์ต้องพ่ายแพ้กลับไป พระเจ้าราชาธิราชส่งพระราชสาส์นไปเยาะเย้ย พระเจ้าฝรั่งมังศรีธระว่าตรอมใจจนสิ้นพระชนม์ มังสุเหนียดยศพระราชบุตรขึ้นครองราชย์เมืองรัตนบูรังวะแทน ทรงพระนามว่า พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

ตอนที่ 2 สงครามระหว่างพระเจ้าราชาธิราชและพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

พระเจ้าราชาธิราชกรีธาทัพ ปราบปรามหัวเมืองน้อยใหญ่จนสงบราบคาบ และกรีธาทัพไปตีพม่า แต่พระสังฆราชฝ่ายพม่าห้ามทัพไว้ พระองค์จึงรับสั่งให้ทหารฝ่ายมอญสร้างหอพระไว้ แล้วยกทัพกลับ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องรับสั่งให้ทหารพม่าเผาหอพระทิ้งเสีย ดังนั้น จึงเกิดสงครามอีก และ เป็นสงครามที่ยืดเยื้อเรื่อยมาในคราวหนึ่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงมีหนังสือขอเชื่อมสัมพันธไมตรีกับพระเจ้าราชาธิราช พระเจ้าราชาธิราชสวามิภักดิ์ยอมรับไมตรี และทำอุบายลอบประทุษร้ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องและทหารพม่าเสีย แต่สมิงนครอินท์เล้าความจริงให้มังฆ้องทราบ พระเจ้าราชาธิราชกริ้วมาก และสั่งประหารชีวิตสมิงนครอินท์ สมิงพ่อเพชรกราบทูลขอให้สมิงนครอินท์ทำงานแก้ตัว

ต่อมาพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องกรีธาทัพมาตีเมืองตะละ และจับตัวสมิงชีพรายไปเป็นเชลยพระเจ้าราชาธิราชยกกองทัพไปช่วย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเห็นว่าฝ่ายพม่าจะสู้ฝ่ายมอญไม่ได้ จึงมีหนังสือขอเป็นไมตรีด้วย เมียขุนเครือ และเมียสคั่งมอดกราบทูลอ่อนวอนให้พระเจ้าราชาธิราชยอมเป็นไมตรีกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพื่อช่วยบิดาของตน พระเจ้าราชาธิราชจึงยอมรับเป็นไมตรีกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

เมื่อครั้งที่พระเจ้าราชาธิราชทรงซ่อนตัวอยู่ ที่เมืองตะเกิงนั้น พระองค์ได้นางเมี่ยมะนิค เป็นชายา และ ต่อมาได้แต่งตั้งให้เป็น พระปิยราชเทวีอัศรมเหล็ก พ่อลาวแก่นท้าวโอรสของพระเจ้าราชาธิราชทรงโกรธเคือง ที่พระราชบิดาเอาไพร่มาชุบเลี้ยง

เวลาเข้าเฝ้าจึงไม่ยอมถวายบังคม เมื่อพระราชบิดายังกับก็ทรงก่น้ำพระหัตถ์ทิ้ง ทำให้พระองค์ราชาธิราชกริ้ว รับสั่งให้เอาตัวพ่อลาวแก่นท้าวไปประหารชีวิต ก่อนถูกประหารพ่อลาวแก่นท้าวทรงอธิษฐานขอให้เกิดเป็นโอรสของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพื่อจะได้กระทำสงครามกับมอญต่อไป พระเจ้าราชาธิราชได้ทรงอธิษฐานท้าวว่า ขอให้พ่อลาวแก่นท้าวพ่ายแพ้ต่อบารมีของพระองค์ เมื่อพระมเหสีของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตั้งพระครรภ์และ ต้องการเสวยดินกลางใจเมืองหงสาวดี แต่พระเจ้าราชาธิราชรับสั่งให้เอาดินในที่จันทคารสถาน มาอบปรุงแต่งอย่างดีส่งไปถวายพระมเหสีของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแทน

มอญกับพม่าเป็นไมตรีกันนานถึง 22 ปี และ ได้เกิดวิวาทกันอีกครั้งหนึ่งเรื่องน้ำมันดิน มังรายกะยอฉะวาพระราชบุตรของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเสด็จมาจัดการ รับสั่งห้ามมอญดักน้ำมันดิน ขณะนั้นเมืองตะแคงเกิดขบถ พระเจ้าราชาธิราชรับสั่งให้พระยาเกียรติราชบุตรกรีธาทัพผ่านพรมแดนพม่าไปตีเมืองตะแคง จึงเป็นชนวนให้เกิดสงครามระหว่างมอญกับพม่าเรื่อยมา ในการศึกษาครั้งแรก ฝ่ายมอญเป็นฝ่ายได้เปรียบมีชัยชนะอยู่เสมอ ต่อมาตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ สมิงพ่อเพชร อำมาตย์ทินมณีกรอด และนักรบคนสำคัญถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคชรา ส่วนสมิงนครอินท์ถูกมังรายกะยอฉะวาจับตัวไปและตรอมใจตาย

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ทรงต้องการทอดพระเนตรสมิงพระรามทหารเอกของพระเจ้าราชาธิราช จึงมีพระราชสาส์นไปถึงพระเจ้าราชาธิราช แต่ในครั้งแรกพระเจ้าราชาธิราชทรงเกรงว่าจะเป็นอุบายของฝ่ายพม่า แต่เมื่อทรงได้รับคำยืนยันจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องอีกครั้งหนึ่ง พระองค์จึงทรงอนุญาตให้สมิงพระรามไปเข้าเฝ้าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เมื่อสมิงพระรามเข้าเฝ้า ได้กราบทูลด้วยวาจาอันอาหาญ เป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงพระราชทานรางวัลให้แก่สมิงพระราม

ราชามนูลายคำพยากรณ์เกี่ยวกับพระชะตาของพระเจ้าราชาธิราชว่า พระองค์มีพระเคราะห์ร้าย ให้เสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองเมะตะมะเป็นเวลา 3 เดือน โดยทรงสละราชสมบัติให้พระยาเกียรติราชบุตรปกครองเมืองหงสาวดีแทน พระเจ้าราชาธิราชทรงปฏิบัติตามและ ถอยทัพตามอุบายของมะกลอม ในการถอยทัพครั้งนี้ ช้างพลายประกายมาศซึ่งสมิงพระรามขี่ได้ตกลงล้ม ทำให้เสียที่ถูกทหารพม่าจับได้ มังรายกะยอฉะวาเห็นว่า ฝ่ายมอญกำลังเสียเปรียบ จึงกรีธาทัพไปตีเมืองหงสาวดี ทั้งๆ ที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทัดทาน และได้ล้อมเมืองหงสาวดีไว้

เมื่อครบกำหนด 3 เดือน พระเจ้าราชาธิราชสิ้นพระเคราะห์ ทรงเปลี่ยนพระนามว่าพระเจ้าสิทธิโสม พระองค์กรีธาทัพลงไปช่วยพระยาเกียรติราชบุตร โดยจะช่วยตีกระหนาบกองทัพพม่าที่ล้อมเมืองหงสาวดี สมิงอายมณฑะยาธิบดีอาสาส่งข่าวติดต่อระหว่างพระเจ้าราชาธิราชและพระยาเกียรติราชบุตร สมิงอายมณฑะยาธิบดีอุบายจนสามารถผ่านเข้าไปในเมืองหงสาวดี และลอบผ่านออกมาแจ้งข่าวแก่กองทัพของพระเจ้าราชาธิราช ในการทำศึกครั้งนี้

โหรพม่ากราบทูลเตือนมังรายกะยอละวามีให้ออกรบ เนื่องจากพระเคราะห์ร้าย แต่ สมิงอั้งวะมังศรีใช้อุบายเยาะเย้ยจนมังรายกะยอละวาโกรธ และ เสด็จออกมาชนช้างด้วย พระเจ้าราชาธิราช ในที่สุดพระเจ้าราชาธิราชจับมังรายกะยอละวาได้ แต่ทรงพระเมตตาจะ ชูบเลี้ยง มังรายกะยอละวาเกิดขัดคดียมานะ ขอให้ส่งพระอาญาตน ในที่สุดพระเจ้าราชาธิราช รับสั่งให้นำมังรายกะยอละวาไปประหารชีวิต

ต่อมาพระเจ้าด้ายิงแห่งกรุงจันทบุรีมาทำพม่าประลองฝีมือทวน ในกองทัพจันทบุรี ทหารเอกชื่อ กามะนี สมิงพระรามเฉลยศึกอาสาต่อสู้กับกามะนี และฆ่ากามะนีตายพระเจ้า ฝรั่งมังฆ้องพระราชทานพระธิดาให้ และทรงแต่งตั้งสมิงพระรามให้เป็นพระมหาอุปราช ต่อ มาสมิงพระรามมีบุตรชายคนหนึ่ง เป็นที่รักใคร่ของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ในวันหนึ่งพระองค์ ออกพระโอรสว่าลูกเฉลย สมิงพระรามน้อยใจจึงหนีกลับกรุงหงสาวดี

พม่ากับมอญว่างสงครามเป็นเวลา 3 ปี เมื่อพระเจ้าราชาธิราชสวรรคต พระยาเกียร ราชบุตรเสวยราชย์แทน ทรงพระนามว่า พระเจ้าสุโทธิรมราชา ต่อมาทหารและอำมาตย์ฝ่าย มอญถึงแก่กรรมไปจนหมด พระเจ้าสุโทธิรมราชาครองราชย์เป็นเวลา 30 ปี ก็สวรรคต ทาง มอญสืบเชื้อสายกษัตริย์กันต่อมาอีก 7 พระองค์ จนถึงรัชสมัยตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ หรือ ตะละเจ้าท้าว ซึ่งตรงกับกษัตริย์พม่า คือ พระเจ้าเมงเรละวากี้

ตอนที่ 3 ตอนยกย่องสติปัญญาของพระมหาปิฎกธร

ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ทรงผูกพันเสนาหาภิกษุมอญรูปหนึ่ง ประคองบุตรในอุทร ภิกษุ รูปนั้นมีนามว่า พระมหาปิฎกธร มีความรอบรู้ในพระไตรปิฎก และเทศนาได้ ไพเราะจับใจพระเจ้าเมงเรละวากี้ พระมหาภิกษุพม่า ทรงให้มังนันทะสุ ยกกองทัพไป ลักพาตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ ซึ่งเสด็จนมัสการพระธาตุ ณ เมืองตะเกิง ไปเป็นมเหสีใน พระองค์และเปลี่ยนพระนามเป็น “เสจาโป”

พระมหาปิฎกธรทำอุบายลักพาตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ กลับกรุงหงสาวดีได้ โดยปลอมคัณฑ์ ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ทรงมอบราชสมบัติให้พระมหาปิฎกธร แต่อำมาตย์ เสนาบดีทูลคัดค้าน พระนางจึงใช้อุบายให้เหล่าอำมาตย์ เสนาบดียอมรับพระมหาปิฎกธร พระมหาปิฎกธรทรงเป็นพระมหาภิกษุที่พร้อมด้วยพระสติปัญญา และบุญญาธิการ กรุง หงสาวดีรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา เกียรติยศ ของพระมหาปิฎกธรเลื่องลือไปในนานา ประเทศ เจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ถวายปริศนาธรรมทดลองพระปัญญา แต่ก็ทรงพ่ายแพ้ต่อ พระปัญญา ทางด้านพระเจ้าเซียใหม่ทรงยกพระธิดาให้เป็นมเหสี มีพระโอรส ชิวหาค้า ทรง พระนามว่า มังมณีนิล ส่วนพระเจ้ากรุงจันทบุรีทรงส่งหีบกลธนูอาญาพิษมาถวายเป็นปริศนา

เจ้าผู้ครองนครต่าง ๆ ทรงสรรเสริญพระบารมี และ ถวายพระสมัญญานามแก่ พระมหาปิฎกธร ซึ่งพระองค์ทรงเลือกพระนามที่พระเจ้ากรุงลังกาถวายให้ว่า “ พระเจ้า ศรีสาทกยวงศ์ธรรมเจดีย์”

บทที่ 3

การวิเคราะห์ทักโลบายในเรื่องราชาธิราช

เรื่องราชาธิราช ได้รับการแปล และ เรียบเรียงมาจากพงศาวดารมอญ โดย เจ้าพระยาพระคลัง(หน) พระยาอินทอัครราช, พระภิรมย์ศรี และพระศรีภูริปริชา

ราชาธิราชเป็นเรื่องการต่อสู้ของบุคคลทั้งภายในเชื้อชาติเดียวกัน เพื่อช่วงชิงอำนาจความเป็นใหญ่ และการต่อสู้ภายนอกประเทศ ระหว่างชนเชื้อชาติมอญ กับ ชนเชื้อชาติพม่า เพื่อการขยายอาณาเขต

จากการศึกษาวิเคราะห์ ปรากฏว่าเรื่องราชาธิราชมีการใช้ทักโลบาย เพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจแบ่งได้ตามจุดมุ่งหมายในการใช้ทักโลบาย ดังต่อไปนี้

1. ทักโลบายเพื่อผลด้านบริหาร
 - 1.1 การใช้ทักโลบายเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ
 - 1.2 การใช้ทักโลบายเพื่อเพิ่มอำนาจ
2. ทักโลบายเพื่อผลด้านการปกครอง
 - 2.1 การใช้ทักโลบายเพื่อเป็นแนวทางในการปกครอง
3. ทักโลบายเพื่อผลด้านการศึกสงคราม
 - 3.1 การใช้ทักโลบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม
 - 3.2 การใช้ทักโลบายเพื่อการถอยทัพ
 - 3.3 การใช้ทักโลบายเพื่อการระงับศึก
4. ทักโลบายเพื่อผลด้านการดำเนินชีวิต
 - 4.1 การใช้ทักโลบายเพื่อการติดต่อสื่อสาร
5. ทักโลบายเพื่อผลด้านการแก้ไขปัญหา
 - 5.1 การใช้ทักโลบายเพื่อช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น

วิธีการใช้ทักโลบาย

เนื่องจากทักโลบายต่าง ๆ นี้อาจใช้ทักโลบายชนิดเดียวกัน หรือทำนองเดียวกัน เพื่อจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อความกระจ่างชัดในเรื่องของการใช้ทักโลบาย ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ลักษณะของทักโลบายประเภทต่าง ๆ รวมทั้งจุดประสงค์ของการใช้ทักโลบายนั้น ๆ ดังนี้

1. การผูกมิตรกับบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง

การผูกมิตร เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล อันก่อให้เกิดความคุ้นเคย สนิทสนม ความผูกพัน และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน วิธีการผูกมิตรจะต้องเลือกบุคคลที่เป็นประโยชน์มากที่สุด ซึ่งบุคคลดังกล่าวอาจจะมีตำแหน่งหน้าที่การงานหรือเป็นเพียงสามัญชน

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏการใช้วิธีการผูกมิตรกับบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง มีหลายลักษณะดังนี้

1.1 การพาตัวเข้าไปพึ่งพาอาศัยด้วยความสุจริตใจ

การพาตัวเข้าไปพึ่งพาอาศัยด้วยความสุจริตใจ อาจเป็นการทำงานแลกเปลี่ยนกับความมีน้ำใจของผู้ที่ให้การช่วยเหลือ

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏ วิธีการผูกมิตรกับบุคคลการพาตัวเข้าไปพึ่งพาอาศัย ด้วยความสุจริตใจในตอนมะกะโท เข้าไปขออาศัยอยู่กับนายช้างของพระร่วงเจ้าแห่งกรุงสุโขทัย

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

มะกะโทคุมสินค้าไปค้าขายที่กรุงสุโขทัย ในระหว่างทางบังเกิดนิมิตมหัศจรรย์ ซึ่งผู้รู้ได้ทำนายนิมิตนั้นว่า มะกะโทจะได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ทางทิศตะวันตก และจะได้เป็นใหญ่ ทางทิศตะวันตก เมื่อมะกะโทขายสินค้าหมด เขาจึงให้ลูกหาบเดินทางกลับเมืองเมาะตะมะ ไปก่อนส่วนตัวของเขาเชื่อในคำทำนาย จึงยังไม่เดินทางกลับเมืองเมาะตะมะ และหาทางที่จะเข้ารับราชการที่กรุงสุโขทัย ดังนั้น มะกะโทจึงเข้าไปขออาศัยอยู่กับนายช้างอันเป็นแนวทางแรก ที่จะสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นแก่นายช้าง เนื่องจากมะกะโทเป็นเพียงสามัญชน มีมีทรัพย์สินเพียงพองจะเข้าไปอาศัยอยู่กับเสนาบดีชั้นผู้ใหญ่ ดังข้อความที่ว่า

“...แต่ตัวมะกะโทนั้นเที่ยวหาที่พึ่งซึ่งจะผูกพันอาศัยนั้นจึงคิดว่าถ้าเราจะไปฝากตัวอยู่ด้วยเสนาบดีผู้ใหญ่ บัดนี้เล่า ก็ยังหาฝานุ่งห่มที่คิมิได้ จึงเข้าไปอาศัยอยู่ด้วยนายช้าง พระเจ้าสุโขทัย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 183)

เมื่อมะกะโทเข้ามาอาศัยอยู่กับนายช้างแล้ว เขาก็ช่วยนายช้างทำงานทอดหนัาช้างและชำระมูลช้าง อย่างมิเห็นแก่เหน็ดเหนื่อย เพื่อสร้างความรักใคร่และแลกเปลี่ยนน้ำใจดีของนายช้างซึ่งให้

ที่อยู่อาศัยกับเขา ด้วยเหตุนี้เองนายช่างจึงรักใคร่ชื่นชอบมะกะโทเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะเห็นได้ตั้งข้อความที่ว่า

“...นายช่างเห็นมะกะโท มีความอุตสาหะ ก็รักใคร่เป็นอันมาก ครั้นนายช่างได้รับพระราชทานเงินเดือนครั้งใดก็แบ่งปันให้มะกะโททุกครั้ง...”

(ราชาธิราช, 2513 : 8)

ในที่สุด มะกะโทจึงมีโอกาสดำเฝ้าพระร่วง ในวันที่พระองค์เสด็จทอดพระเนตรช้างพระองค์สั่งให้นายช่างเลี้ยงมะกะโทไว้และ พระราชทานเบี้ย ๆ หนึ่งแถมมะกะโท ยังความยินดีและประทับใจแก่มะกะโทเป็นอย่างมาก ดังข้อความที่ว่า

“...อยู่มาวันหนึ่ง สมเด็จพระร่วงเจ้าเสด็จไป ณ โรงช้าง จึ่งทอดพระเนตรช้างพระที่นั่งอยู่บนเกย ทอดพระเนตรเห็นมะกะโทกวาดหญ้าช้างอยู่ จึ่งตรัสถามนายช่างว่า อ้ายคนนี้เป็นบุตรของผู้ใด นายช่างจึงกราบทูลสมเด็จพระร่วงเจ้าว่า มะกะโทคนนี้เป็นบุตรรามัญเข้ามาอยู่ด้วยพระพุทธรเจ้า ช่วยทอดหญ้าช้างและชำระมูลช้าง มีความอุตสาหะเป็นอันมาก สมเด็จพระร่วงเจ้าทรงพระเมตตาแก่มะกะโท จึ่งตรัสสั่งนายช่างให้เลี้ยงดูมะกะโทไว้อย่าให้ขาดสน เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรช้างอยู่นั้น ค่ายพระสลาออกแล้ว บ้วนพระโอษฐ์ลงเหนือแผ่นดิน ๆ กระจายออกไป ทอดพระเนตรเห็นเบี้ย ๆ หนึ่ง จึ่งตรัสว่า ลูกรามัญน้อยจงเก็บเอาเบี้ย ๆ หนึ่งไว้...”

(ราชาธิราช, 2513 8-9)

มะกะโทนำเบี้ยที่พระร่วงราชทานให้ไปแลกกับเมล็ดพันธุ์ผักกาด แล้วจึงนำเมล็ดพันธุ์ผักกาดนั้นมาปลูกจนงอกงาม และในคราวที่พระร่วง เสด็จทอดพระเนตรช้างอีกครั้งหนึ่ง มะกะโทจึงเก็บพันธุ์ผักกาดไปถวายพระร่วง

ผลของการใช้วิธีการพาตัวเข้าไปพึ่งพาอาศัยด้วยความสุจริตใจ

จากการวางแผน และดำเนินการ ตามขั้นตอนดังกล่าว มะกะโทจึงมีโอกาสดำเฝ้าพระร่วงอีกครั้งหนึ่งและได้รับใช้พระร่วงในพระราชวัง

จากการวิเคราะห์ ความสำเร็จของกโธบาย ที่มะกะโทเข้าไปพึ่งพาอาศัยอยู่กับนายช้าง ย่อมแสดงว่า มะกะโทเป็นผู้มีประสบการณ์กว้างขวาง จากการเดินทางไปค้าขายยังที่ต่าง ๆ ทำให้เขาเรียนรู้แบบแผน ธรรมเนียมของเสนาบดีในการรับคนเข้าทำงาน และความเฉลียวฉลาดของมะกะโท ที่ศึกษาอุปนิสัยของพระร่วงมาเป็นอย่างดีว่า พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักรบ พระองค์ย่อมโปรดปราน พาหนะในการทำสงคราม นั่นก็คือช้าง พระองค์จะต้องเสด็จมาทอดพระเนตรช้าง หากมะกะโทอาศัยอยู่กับนายช้าง มะกะโทย่อมมีโอกาสเข้าเฝ้าพระร่วงและเขาได้เฝ้าพระร่วงสมความปรารถนา ประกอบกับความขยันหมั่นเพียรและอดทนในการทำงานช่วยนายช้าง มะกะโทจึงเป็นที่ชื่นชอบของนายช้างซึ่งส่งผลให้นายช้างเพ็ดทูลถึงความขยันของเขา อันเป็นที่พอพระราชหฤทัยของพระร่วง ซึ่งพระองค์โปรดชุบเลี้ยงคนมีมานะ อุตสาหะ หากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า กโธบายนี้เป็นวิธีการที่ดี ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม โดยที่มะกะโทมิได้นำความเดือดร้อน มาให้นายช้าง ตรงข้าม เขากลับเป็นที่พึงพอใจรักใคร่เอ็นดูจากนายช้างอย่างแท้จริง

ดังนั้น การทำความดี จึงถือว่าเป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมประการหนึ่งในการที่จะนำพาบุคคลให้ประสบความสำเร็จ

1.2 การพาตัวเข้าไปใกล้ชิดเพื่อให้ตายใจ

การพาตัวเข้าไปใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นประโยชน์ เป็นวิธีสร้างความไว้วางใจ และความพึงพอใจให้มีขึ้นในตัวบุคคลที่เข้าไปใกล้ชิดด้วย แต่การพาตัวเข้าไปใกล้ชิดนั้น มีเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์แอบแฝงอยู่ อาจเป็นการหลอกลวงให้บุคคลนั้น ๆ เชื่อใจ และตายใจแล้วจึงหาวิธีการกำจัดในภายหลัง การเข้าไปใกล้ชิดวิธีนี้ จะแสดงออกด้วยพฤติกรรมการทำดีเคารพนบถนอม การไปมาหาสู่ ทำกิจกรรมร่วมกัน หรือพูดเยินยอเพื่อให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งหลงเชื่อและเห็นจริงไปกับเรื่องต่าง ๆ บุคคลที่เป็นเป้าหมายดังกล่าวได้แก่ รัชทายาท

รัชทายาทเป็นผู้ที่จะสืบราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อไป ฉะนั้นบุคคลต่าง ๆ ย่อมต้องให้ความสำคัญด้วยการเอาอกเอาใจ ยกยอปอปั้น เคารพนบถนอมเป็นพิเศษ ทั้งนี้เพื่อหวังผลประโยชน์ในภายภาคหน้า

ในเรื่องราชาราชปราภววิธีการผูกมิตรกับบุคคลด้วยการพาตัวเข้าไปใกล้ชิดเพื่อให้ตายใจในตอน สมิงมราหู พาตัวเข้าไปใกล้ชิดสนิทสนมกับพระยาน้อยตามคำแนะนำของพระมหาเทวี

เป็นการใช้กโธบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

พระมหาเทวีลักลอบเป็นชู้กับสมิงมราหูผู้เป็นหลานเขย และ คิดที่จะแย่งชิงบ้านเมืองให้ แก่สมิงมราหู พระนางแนะนำให้สมิงมราหูพยายามสร้างความสนิทสนมกับพระยาน้อย ทั้งนี้เพื่อ ให้พระยาน้อยไว้วางใจ ดังข้อความที่ว่า

“...สมิงมราหูและพระยาน้อยเล่นสากัน ณ คำหนักพระมหาเทวี...”

(ราชาธิราช. 2513 : 91)

หลังจากที่สมิงมราหูเล่นสากันพระยาน้อย และเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เขาได้แสดงกิริยา ดัง ข้อความที่ว่า

“...สมิงมราหูจะแพ้แก่พระยาน้อย สมิงมราหูก็โกรธดีลูกสากันนั้นให้กระจายสิ้นทั้ง กระดานพระยาน้อยเห็นสมิงมราหูทำ ดังนั้นก็จับพระทัยมิได้ว่าสิ่งใด ก็ลูกกลับไป คำหนัก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 91)

เนื้อเรื่องในตอนนี้อำนาจมาถึงว่า

พระมหาเทวีเกรงว่าพระยาน้อยจะระแวงสงสัยพระนางและสมิงมราหู พระนางจึงคิดวิธี สร้างความสัมพันธ์แห่งมิตรแท้ ด้วยการให้พระยาน้อยและสมิงมราหูกระทำสัตย์กินเลือดในอกซึ่ง กันและกัน โดยผสมเลือดของแต่ละคนลงในเหล้าและแลกเปลี่ยนกันดื่ม ดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นพระมหาเทวีรู้จึงว่าแก่สมิงมราหูว่าเจ้าจงไปขอสมัครสมานพระยาน้อยเสียอย่าให้มีความสงสัยต่อไปแล้วจงพาพระยาน้อยมาเรือนเรา ๆ จะคิดอุบายให้เจ้ากับพระยาน้อยทำ สัตว์กินเลือดคอกกัน พระยาน้อยจึงจะวางใจไม่มีความสงสัย สมิงมราหูชวนพระยาน้อย ทรงเสลี่ยงเดียวกันมา ณ คำหนัก สมิงมราหูกับพระยาน้อย พุดจาติด้วยกันแล้ว พระมหาเทวีจึงเพทุบาย ว่ากับ พระยาน้อยกับสมิงมราหูว่า ทุกวันนี้พระเจ้าช้างเผือก ทรงพระชราแล้ว ฝ่ายป้านี้วิตกหนักหนาสืบไปภายหน้าเกลือกเข้าไ้ทั้งสองฝ่ายมันจะยุบ ก็จะมีผลคลั่งเหงาแก่กัน เจ้าทั้งสองจงมีสัตย์ไว้ต่อกัน ป้าจะได้ฝากผีด้วย...สมิงมราหูกับ พระยาน้อยด้วยที่ทำความสัตย์ต่อกัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 91 - 93)

ผลการใช้วิธีการพาตัวเข้าไปใกล้ชิดเพื่อให้ตายใจ

จากการดำเนินการตามกลไกดังกล่าว อ้ายท้าวกุลแอบเห็นตะละแม่ศรีเปลี่ยนเหล่า ผสมเลือดของพระยาน้อย และนำเหล่าผสมน้ำขมึ้นกับขุนให้สมิงมราหูแทน เมื่อจุดเทียนสว่างดัง เดิมสมิงมราหูจึงดื่มเหล้าจอกใหม่ เมื่อพระยาน้อยทรงทราบความจริง พระองค์ทรงพระโกรธ ดังข้อความที่ว่า

“...ข้าพเจ้าสะกิดพระบาทนั้นด้วยเหตุว่า สมิงมราหูทำสัตย์กับพระองค์มิได้ชื่อตรง ส่วนว่า เลือดสมิงมราหูพระองค์เสวย ส่วนพระโลหิตในพระอุระพระองค์ สมิงมราหูมิได้เสวย แสร้งเพทุบายเป็นร้อน แล้วเอาพดมาพดให้เทียนดับก็เทสุราบนโลหิตเสีย ตะละแม่ศรีจึง สั่งสุราปนขมึ้นกับขุนย่นให้สมิงมราหูกิน...พระยาน้อยครั้นได้ฟังอ้ายท้าวกุลว่าดังนั้นก็ เห็นจริงด้วย ก็ทรงพระโกรธแล้วจึงว่า พี่เราป้าเราทั้งสอง ภายหน้าจะให้เราได้เห็นความ ทุกข์ความยาก อย่าแคล้วแก่ตาเราเลย อันด้วยอ้ายสมิงมราหูนี้ เดชबारมีเราไปภายหน้าได้ เป็นใหญ่แล้ว จะลับเสียมิให้กากลิ้นลงคอ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 94 - 95)

พระยาน้อย สอบถามความจริงจาก มุอานลาวแม่นมของพระองค์ เกี่ยวกับ เรื่องของ สมิงมราหูและพระมหาเทวี เมื่อพระองค์ทรงทราบความจริง พระองค์จึงไม่ไว้วางพระทัยและไม่ ยอมไปกับสมิงมราหู ทรงระมัดระวังอันตรายตลอดเวลา ไม่เชื่อคำพูดหรือการกระทำของ พระมหาเทวี สมิงมราหูและตะละแม่ศรีอีก ดังข้อความที่ว่า

“...ตั้งแต่นั้นมาพระยาน้อยก็หาไว้วางใจไม่ ครั้นอยู่มาสมิงมราหูจะไปเที่ยวเล่นทุ่ง มาชวน พระยาน้อย ๆ บอกว่าไม่สบาย พี่จะไปก็ไปเถิด อยู่มาสมิงมราหูชวนพระยาน้อยไปไหว้ พระ พระยาน้อยว่าไปก่อนเถิด วันอื่นข้าจึงจะไป...ครั้นอยู่มาสมิงมราหูชวนพระยาน้อย ไปใกล้เนื้ออีกครั้งหนึ่ง พระยาน้อยว่าข้างข้าไม่มี...สมิงมราหูก็เอาข้างพังทางค้วนมาให้... ครั้นถึงกลางทางอ้ายท้าวกุลไปบอกว่า พ่อลาวแก่นท้าวมีอันป่วยหนัก... พระยาน้อยจึง บอกแก่สมิงมราหูแล้วกลับเข้าไปในเมือง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 97 - 98)

จากการวิเคราะห์ กลไกที่สมิงมราหูเข้าไปใกล้ชิดพระยาน้อย เพื่อให้พระองค์ตายใจ นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากองค์ประกอบดังนี้

การทำงานไม่รัดกุมไม่รอบคอบ จะเห็นได้จากการกระทำสัจธรรมระหว่างสมิงมราหูและพระยาน้อย สมิงมราหูและตะละแม่ศรีเดินเลื้อย ทำให้อ้ายท้าวกุลแอบเห็นพฤติกรรมดังกล่าว

“...ซึ่งสมิงมราหูทำเล่ห์กลทั้งนี้ พระยาน้อยมิได้รู้ ข้าพระยาน้อยคนหนึ่งซื้ออ้ายท้าวกุลรู้ว่า สมิงมราหูแต่งเล่ห์กล มิได้ซื้อตรงต่อพระยาน้อย...ก็สะกิดพระยาน้อยสองครั้งสามครั้ง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 94)

อาจกล่าวได้ว่า อ้ายท้าวกุลทราบเรื่องพระมหาเทวีและสมิงมราหูลักลอบเป็นชู้กัน และคิดจะแย่งชิงบ้านเมือง อ้ายท้าวกุลจึงพยายามจับหิรฐพฤติกรรมของสมิงมราหู พระมหาเทวีและตะละแม่ศรี ทุกครั้งที่อยู่ใกล้ชิดพระยาน้อย

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ กุโลบายในการพาตัวเข้าไปฟังพาดำ ด้วยความสุจริตใจ ดังที่กล่าวไปแล้ว กับกุโลบายในการพาตัวเข้าไปใกล้ชิดเพื่อให้ตายใจนั้นจะเห็นได้ว่า วิธีการแรกเป็นวิธีการที่ดีในการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง ด้วยความขยันหมั่นเพียรและอ่อนน้อม ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับหนทางการผูกมิตรกับผู้ใหญ่ที่หลวงวิจิตรวาทการ (2525 : 3-5) ได้กล่าวไว้เพื่อเป็นหลักการในการทำงานของบุคคลให้สำเร็จประโยชน์ ซึ่งพอสรุปได้ว่า ไม่มีใครทำงานที่สำคัญให้สำเร็จได้โดยลำพังตนเอง มนุษย์มีความจำเป็นต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งหน้าที่อันสำคัญของมนุษย์ ก็คือการทำงานให้เป็นที่ต้องการ และเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม ไม่แสดงตนว่าอ่อนแอแต่ก็ไม่ใช่ว่าแข็งกระด้าง หรือ แสดงว่า ตนมีความรู้ความสามารถดีทุกประการ

2. การแสวงหาความยินยอม

การที่จะให้บุคคลยินยอมและเกิดความคล้อยตามในเรื่องใด ๆ ได้นั้น จะต้องให้เขาเกิดความต้องการที่จะทำ ซึ่งเป็นการทำด้วยความเต็มใจ ฟังพอใจ ดังที่หลวงวิจิตรวาทการ กล่าวไว้ในหนังสือ กุโลบาย (พิมพ์ครั้งที่ 6, 2531 : 36-37) ว่า “แต่ในบรรดาหนทางแห่งความสำเร็จทั้งหลาย ไม่มีทางใดที่จะบันดาลความสำเร็จได้ดีเท่ากับ ได้รับความยินยอมของคน...การปกครองที่จะดำเนินไปได้ดีที่สุดก็เมื่อคนทั้งหลายยอมให้ปกครอง...การแสวงหาความยินยอมเป็นยอดกุโลบายในการทุกอย่าง...” ดังนั้นความยินยอมจึงเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏการใช้วิธีการแสวงหาความยินยอม ในหลายลักษณะดังนี้

2.1 การขอการรับรองฐานะจากมหากษัตริย์ที่มีเดชานุภาพ

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏวิธีขอการรับรองฐานะจากพระมหากษัตริย์ที่มีเดชานุภาพในตอนมะกะโทขอพระราชทานนามและเครื่องราชกกุธภัณฑ์จากพระร่วง

เป็นการใช้กลไบบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

หลังจากมะกะโทยกนางอุ้นเรือน ให้เป็นภรรยาของอลิมาวงแล้ว ชาวเมืองต่างเข้ามาเป็นพรรคพวกมากมาย อลิมาวงหัวนเกรงว่ามะกะโทจะมีอำนาจมากขึ้น จึงคิดจะกำจัดโดยการลวงมะกะโทไปกินเลี้ยง ณ หาดทรายทองลอย แต่นางอุ้นเรือนทราบเรื่องร้ายนี้ จึงรีบนำความไปแจ้งแก่มะกะโท เขาจึงใช้กลไบบายซ่อนกลอลิมาวง และฆ่าอลิมาวงตาย

เมื่อมะกะโทฆ่าอลิมาวง และสร้างเมืองขึ้นเป็นราชธานีใหม่ แต่ยังไม่ปรากฏดังนั้น มะกะโทจึงขอพระราชทานนามและเครื่องราชกกุธภัณฑ์จากพระร่วงเพื่อขอการสนับสนุนให้ตนเองเป็นพระมหากษัตริย์ ที่มีความมั่นคงในอนาคต ดังข้อความที่ว่า

“...มะกะโทผู้เป็นข้าสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว...พระเดชเดชานุภาพ...คุ้มครองอยู่ หาอันตรายมิได้ด้วยกันทั้งสอง บัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้เมืองเมะตะมะแล้ว ยังหาเครื่องราชบริโศภและนามมิได้ ข้าพระพุทธเจ้าขอกราบบังคมบาทยุคลมาให้แจ้ง ขอพระองค์ จงประสาทนาม และเครื่องราชกกุธภัณฑ์ ให้เป็นศรีสวัสดิ์มงคล แก่ข้าพระพุทธเจ้า ๆ ทั้งสอง จะได้อยู่เย็นเป็นสุข เพราะพระเดชเดชานุภาพสืบไป...”

(ราชาธิราช. 2513 : 21)

พระร่วงทรงโสมนัสกับความสำเร็จของมะกะโทและนางเทพสุดาสร้อยดาว พระราชธิดาของพระองค์ แต่พระร่วงก็หัวนเกรงว่าในการพระราชทานนามและเครื่องราชกกุธภัณฑ์จะเป็นที่ครหา ดังนั้นพระองค์จึงขอความคิดเห็นจากมุขมนตรีทั้งปวง เมื่อมุขมนตรีเห็นชอบด้วยพระร่วงจึงทรงพระราชทานนามแก่มะกะโทว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว พร้อมทั้ง พระราชทานเครื่องราชกกุธภัณฑ์ 5 อย่าง คือ เสวตฉัตร มงกุฎ พระขรรค์ พัดฉวาลวิชนี และ ฉลองพระบาททองให้ทูตนำไปให้แก่มะกะโทดังความที่ว่า

“...จึงทรงพระราชดำริว่าครั้งจะประสาทนามให้แก่มะกะโทเป็นกษัตริราชคฤหาหนึ่งมีพระราชสาส์นมานั้น ก็ละอายพระกมลหทัย จึงตรัสปรึกษาแก่มุขมนตรีทั้งปวงว่า มะกะโทแต่ก่อนนั้น อาศัยเราแล้วทำความผิดคิดกลัว พาพระราชธิดาหนีไปยังประเทศเมืองมอญ

บัดนี้กลับได้ราชสมบัติในเมืองเมะตะมะแล้วให้มาอ่อนน้อมขอพระนามฉะนี้ ท่านทั้งปวงจะเห็นเป็นประการใด

มุขมนตรีทั้งปวงบังคมทูลสมเด็จพระร่วงเจ้าว่า...ขอพระองค์จึงพระราชทานพระนามกับเครื่องราชกกุธภัณฑ์ไปกับมะกะโทจึงจะควร...สมเด็จพระร่วงเจ้า จึงกล่าวสรรเสริญสมภารบารมีมะกะโทว่า มีบุญคุณหนึ่งรื้อว ตกลงจากฟ้าครั้งจะให้นาม ตามประเทศภาษารามัญ ฝ่ายมะกะโท หาเชื้อสายมิได้ จึงพระราชทานนาม โดยภาษาไทย ตามนิมิต ลงในแผ่นพระสุพรรณบัฏ ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว แล้วพระราชทานเครื่องราชกกุธภัณฑ์ทั้งห้า...”

(ราชธิราช. 2513 : 22-23)

ผลของการใช้วิธีการขอการรับรองฐานะจากพระมหากษัตริย์ที่มีเดชานุภาพ

การกระทำดังกล่าวของมะกะโท เพื่อจุดมุ่งหมายจะขอการรับรองฐานะ จากสมเด็จพระร่วงเจ้า ทรงมีเดชานุภาพ เป็นที่เกรงขามของประเทศต่าง ๆ การราชาภิเษกมะกะโทเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ ที่อยู่ภายใต้การรับรองของสมเด็จพระร่วงเจ้านั้นย่อมเป็นการประกาศสถานภาพ และความมั่นคง ของ พระเจ้าฟ้ารั่ว ให้เป็นที่ยอมรับของประเทศเพื่อนบ้าน

หากประเทศใด รุกราน เมืองเมะตะมะ จึงเปรียบเสมือนประเทศนั้น ๆ กำลังรุกรานเมืองในความอุปถัมภ์ของพระร่วงเจ้า ซึ่งในการฉะนี้ พระร่วงเจ้าย่อมต้องให้การช่วยเหลือ ปกป้องเมืองเมะตะมะอย่างสุดความสามารถ

ทางด้านพระร่วงนั้น พระองค์โสมนัสกับความสำเร็จของมะกะโท และเห็นสมควรจะผูกไมตรีกับมะกะโท แทนที่จะโกรธด้วยเรื่องที่มีมะกะโท พาพระราชธิดาของพระองค์หนีไป พระร่วงจึงทรงปรึกษา กับ มุขมนตรีทั้งปวง ซึ่งจากเหตุการณ์นี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า พระร่วงทรงใช้วิธีประนีประนอม ยอมรับมะกะโทเนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่า การเป็นไมตรีกับแผ่นดินมอญนั้น ย่อมจะเอื้อประโยชน์ให้แก่อาณาจักรสุโขทัย กล่าวคือเป็นวิธีการป้องกันการศึกสงครามกับประเทศมอญ

2.2 การแสวงหาแรงสนับสนุนจากมวลชน

ในเรื่องราชธิราช ปรากฏวิธีการแสวงหาแรงสนับสนุนจากมวลชนในตอนตะละเจ้าทำนางกษัตริย์ลตทิฐิมานะของเหล่าแสนบดีเมืองหงสาวดี

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ผู้ครอง ราชสมบัติในกรุงหงสาวดี พระองค์ที่ 8 (นับจาก สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช) ทรงมีพระราชศรัทธาสามเณรรูปหนึ่ง ที่เทศนาพระไตรปิฎกได้ลึกซึ้ง และสำเนียงไพเราะ จับใจพระนางปวาร์ณา พระองค์ประคองพระราชมารดาของสามเณรรูปนั้น ด้วยการจัดพิธีอุปสมบทให้เมื่ออายุครบ 20 ปี บริบูรณ์ พระภิกษุรูปนี้ได้ฉายาว่า พระมหาปิฎกธร

ต่อมา ขณะที่ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์เสด็จไปนมัสการพระเกศธาตุ ณ เมืองตะเกิง โดย ขบวนพยุหยาตราไม่ใหญ่นัก ได้ถูกกองทัพของมังนันทะสุ มาลักพาพระนางไปเป็นมเหสีใน พระเจ้าเมงระละวาที ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ไปอยู่ ณ กรุงรัตนบุรีอังวะ เป็นเวลาถึง 22 ปี พระมหาปิฎกธรได้ช่วยตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ให้หนีรอดกลับมายังเมืองหงสาวดีได้โดยปลอดภัย

เมื่อตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์เสด็จกลับมายังกรุงหงสาวดีแล้ว ทรงระลึกถึงบุญคุณของ พระมหาปิฎกธร พระนางจึงดำริแต่งตั้งพระมหาปิฎกธรขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แทนพระนางด้วย เหตุผลที่ว่า

“...พระนางเจ้าแผ่นดินทรงระลึกขึ้นว่า...พระมหาปิฎกธร...มีพระคุณแก่เราเป็นอันมากเรา ยังหาได้สนองคุณไม่ ตัวเราเล่าก็เป็นสตรี จะครองราชสมบัติไปก็หาเกียรติยศไม่ ท้าว พระยาสามนตราห่มุ่ปิจจามิตรก็จะดูหมิ่นหาว่าใครยำเกรงไม่ จนเราคงไปเมืองอังวะครั้ง หนึ่งแล้ว จะมาต้องการอะไรด้วยราชสมบัติ จะยกให้แก่พระมหาปิฎกธรลูกเราเสียเถิด...”

(ราชาธิราช. 2513 : 650-651)

อย่างไรก็ดี การจะแต่งตั้งพระมหาปิฎกธรขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ครองกรุงหงสาวดีไม่ ได้รับการเห็นชอบจากเสนาบดีน้อยใหญ่ ด้วยเหตุผลที่ว่า

“...พระมหาปิฎกธรผู้หาเชื้อวงศ์มิได้ เป็นแต่พระราชบุตรเลี้ยงครองราชสมบัติแทน พระองค์นั้นเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยและหัวเมืองทั้งปวง ก็จะถือทิวมนะกำริบขึ้นเป็นอัน มากเห็นจะมีพร้อมมูลกัน แผ่นดินก็จะเกิดจลาจลขึ้น...”

(ราชาธิราช. 2513 : 652)

ดังนั้น ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ จึงทรงคิด วิธีการลดทิวมนะของเหล่าเสนาบดีน้อยใหญ่ เหล่านั้น เพื่อหาแรงสนับสนุนการขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ของพระมหาปิฎกธร วิธีการที่ตะละเจ้า ท้าวนางกษัตริย์นำมาใช้ลดทิวมนะเหล่าเสนาบดีก็คือ พระนางรับสั่งให้ ช่างไปตัดไม้สาสะพาน

ที่คน ใช้เดินข้ามมาทำเป็นรูปพระพุทธรูปโดยสลักเป็นลวดลายทรงเครื่องประดับงดงามและตรัสสั่งให้แต่งเครื่อง สักการบูชา และ ปีกธงฉัตร 2 ข้างทางอย่างเอิกเกริก ตั้งแต่บ้านขุนนางที่ทำพระพุทธรูปจนถึงพระราชวัง นอกจากนี้ ยังจัดขบวนแห่แห่น อัญเชิญ พระพุทธรูปองค์ดังกล่าวเข้ามาประดิษฐานไว้บนราชบัลลังก์ ณ ท้องพระโรง คณะเจ้าท้าวนางกษัตริย์ได้สอบถามเสนาบดีว่ามีจิตยินดีกราบไหว้พระพุทธรูปองค์นี้หรือไม่อย่างไร เสนาบดีก็กราบทูลว่า

“...ถึงจะเอาไม้ที่ต่ำช้าประการใดๆมาทำเป็นรูปพระพุทธรเจ้าแล้วก็ควรที่คนทั้งปวงจะนมัสการ ได้สิน ด้วยสมเด็จพระพุทธรเจ้ามิได้ทรงบัญญัติห้ามเพราะประสงค์แค่ดวงจิตที่เลื่อมใส สิ่งเดียว พระนางเจ้าแผ่นดินจึงตรัสว่า พระมหาปิฎกธรรมาเรียบประดุจไม้เสาศะพาน เมื่อเราจะยกให้เป็นพระมหากษัตริย์ ประกอบด้วย เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ และเสวตฉัตร เป็นเพศกษัตริย์แล้วคงถวายไหว้มิได้เล่า ธรรมดาบุคคล จะเป็นพระมหากษัตริย์นั้น แม้มิได้มีบุญญาภิสมภารอันแก่กล้าสร้างมาแต่ก่อนแล้ว ก็หาเป็นกษัตริย์ได้ไม่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 654-655)

ผลของการใช้วิธีแสวงหาแรงสนับสนุนจากมวลชน

จะเห็นได้ว่า จากการใช้กลไลบายแสวงหาแรงสนับสนุนจากมวลชนทำให้เสนาบดีน้อยใหญ่ทั้งปวง ยอมจำนนต่ออุบายอันชาญฉลาดของคณะเจ้าท้าวนางกษัตริย์ และให้การเคารพกราบไหว้ยกย่องพระมหาปิฎกธรรมาเรียบ พระมหากษัตริย์ การที่คณะเจ้าท้าวนางกษัตริย์ใช้อุบายแกะสลักไม้เสาศะพาน เป็นพระพุทธรูป เพื่อให้บุคคลเคารพกราบไหว้นั้น เพราะต้องการสั่งสอนให้เสนาบดี น้อยใหญ่ ทั้งปวง คิดทบทวนเปรียบเทียบ แหล่งที่อยู่ของเสาศะพานกับชาติภูมิของพระมหาปิฎกธรรมาเรียบ มีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เสาศะพานเป็นของต่ำ เพราะคนใช้เดินข้ามทุกวันแต่เมื่อได้รับการสักเสลา ให้เป็นพระพุทธรูปบูชา บุคคลทั้งหลาย ต่างให้การกราบไหว้พระพุทธรูปเสาศะพานโดยมิได้คำนึงถึงอุปกรณ์ที่นำมาประดิษฐ์ซึ่งเปรียบเสมือน ชาติกำเนิดของพระมหาปิฎกธรรมาเรียบที่เกิดในตระกูลสามัญชน แต่พระมหาปิฎกธรรมาเรียบ สัมมบุญบารมีมา แต่ครั้งเก่าก่อน และประกอบคุณงามความดี ช่วยเหลือคณะเจ้าท้าวนางกษัตริย์ ให้รอดปลอดภัยกลับมายังกรุงหงสาวดี

กลไลบายของคณะเจ้าท้าวนางกษัตริย์ ในการลดทอนฐานะของเหล่าเสนาบดีวิธีนี้ จึงเป็นกลไลบายที่ทำให้บุคคลฝ่ายตรงข้ามยอมรับ โดยจำนนต่อเหตุผลดังจะเห็นได้ว่า การให้การยอมรับ

ยกย่องพระมหาปิฎกธรขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อไป ของกรุงหงสาวดีในครั้งนี้ เป็นการก้าวไปสู่ความยิ่งใหญ่ทางอำนาจวิธีหนึ่ง โดยการได้รับแรงสนับสนุนจากข้าราชการบริพารและมวลชน

3. การให้คนยินดีทำงาน

การให้คนยินดีทำงาน เป็นวิธีทำให้บุคคลรู้สึกว่าการที่ทำงานนั้นเป็นงานสำคัญ เขาก็เป็นคนสำคัญที่สุด สำหรับงานนั้น อันเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลและงานของเขา

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏการใช้วิธีให้คนยินดีทำงานหลายลักษณะดังนี้

3.1 การให้ยอมรับตำแหน่ง

พระมหากษัตริย์ จะทรงแต่งตั้งบุคคลซึ่งทรงไว้วางพระราชหฤทัย ให้ทำหน้าที่ปกครองหัวเมืองแทนพระองค์ด้วยการดูแลและบำบัดทุกข์

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏวิธีการให้ยอมรับตำแหน่ง ในตอนพระยาน้อยสีกพระมะเปง และทรงแต่งตั้งให้เป็นพระยาอินทโยธา

เป็นการใช้กลโลบายเพื่อเป็นแนวทางในการปกครอง

ระหว่างที่พระยาน้อย รวบรวมพลอยู่ ณ เมืองตะเกิง พระเจ้าอยู่ทรงประชวรหนัก พระยาน้อยต้องเสด็จไปเมืองพะโค ด้วยเกรงว่า พระมหาเทวีและสมิงมราหูจะยึดเมืองพะโค พระองค์จะต้องแต่งตั้งตัวแทนรักษาเมืองตะเกิงไว้ บุคคลที่เหมาะสมจะดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองก็คือพระมะเปง แต่ขณะนั้นพระมะเปงอยู่ในเพศบรรพชิต ดังนั้นพระยาน้อยจึงใช้วิธีการสีกพระ

ในการสีกพระมะเปงนั้นพระยาน้อยทรงกล่าวถึง ความอุดมสมบูรณ์ และชัยภูมิที่เหมาะสม ทรงกล่าวยกย่องพระมะเปงว่า พระองค์ทรงไว้วางพระทัย เนื่องจากมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ปฏิภาณไหวพริบดี สามารถปราบปรามข้าศึกแทนพระองค์ได้ และทรงกล่าวถึงอานิสงส์ของ การบวชว่า หากบรรลุนิเวศน์บ้นจึงจะมีความสุข แต่ไม่บรรลุนิเวศน์ผล ยังเป็นสมณปุถุชน ซึ่งยังมีความทุกข์อยู่ ต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติของสงฆ์ หากพระมะเปงสึกเป็นคฤหัสถ์จะได้ดูแลเล่นทั้งปวง บริโภคอาหารตลอดเวลา มีหญิงสาวคอยให้การปรนนิบัติรับใช้ พระมะเปงกล่าวแย้งความคิดของพระยาน้อย แต่พระองค์ยังไม่หมดความพยายาม ชักชวนโน้มน้าวจิตใจพระมะเปง ให้คล้อยตาม ว่าหากการบรรพชาเป็นสมณะเกิดจากความศรัทธาตนน้อยลงและจะบวชไม่ตลอด พระองค์เห็น ว่าควรสึกเพื่อหาความสุขในทางโลก เพราะการผดพิงในระหว่างบวชย่อมประกอบด้วยโทษ

ผลการใช้วิธีการศึกษาของพระยาน้อย

ในที่สุดพระมะเปงจึงตัดสินใจลาสิกขาบท

สาเหตุที่พระมะเปงลาสิกขาบทเพราะ ท่านมีศรัทธาลดลง และบวชมาหลายพรรษาไม่ต้อง
การจัดพระราชประสงค์ของพระยาน้อย นอกจากนี้ยังต้องการสงเคราะห์ญาติพี่น้อง

พระยาน้อยตรัสสั่งให้หญิงสาวงามหมอบรับใช้ใกล้ชิด ทรงพระราชทานเสื้อผ้า ของมีค่า
ต่าง ๆ โดยให้คุมของเหล่านั้น ไปให้พระมะเปงที่พระอาราม เมื่อลาสิกขาบทแล้ว พระองค์ทรง
แต่งตั้งให้เป็นพระยาอินทโยธา อยู่รักษาเมืองตะเกิง ส่วนพระองค์ยกกองทัพไปยังเมืองพะโค

จากการศึกษาทศบาลของพระยาน้อยที่ศึกษาพระมะเปง ย่อมสะท้อนให้เห็นความคิด อัน
กว้างไกลของพระองค์ ที่จำเป็นจะต้องเลือกบุคคลที่เพียบพร้อมด้วยคุณลักษณะของผู้รั้งเมืองที่ดี
กล่าวคือ

1. พระมะเปงมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่และพระยาน้อยเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จาก
การที่ท่านอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือราชกิจในการเจรจาศึก ดังข้อความที่ว่า

“...จึงถวายพระพรว่า การเพียรนี้ไม่ยากนัก อย่าว่าแต่หมอบพิตรจะให้รูปไปหากองทัพเท่า
นี้เลย ถึงจะให้รูปเข้าไปในกองเพลิงและป่าเสือ ป่าราชสีห์ที่ร้ายนั้นก็ดี แต่ว่าเป็น
ประโยชน์แก่พระองค์แล้ว อาตมภาพจะสู้อาสาไปให้สำเร็จ ดังพระทัยประสงค์ของ
พระองค์จงได้”

(ราชาธิราช. 2513 : 180)

2. พระมะเปงมีความเฉลียวฉลาด เปี่ยมด้วยปัญญาอันเฉียบแหลม ปฏิภาณไหวพริบและ
มีวาทศิลป์ดี มังกันจีจึงเสนอให้ท่านไปเจรจาศึก ดังข้อความที่ว่า

“...ถึงข้าศึกมีกำลังรุกรานมาก ก็คงจะแพ้แก่ปัญญา...มังกันจีจึงทูลว่า ข้าพเจ้าจะให้มนต์
พระมะเปงท่านออกไปฟังดูกองทัพสมิงมราหู...”

(ราชาธิราช. 2513 : 179)

3. พระมะเปงมีญาติพี่น้อง พรรคพวกชาวเมืองตะเกิงที่ให้ความเคารพนับถือ ศรัทธาและ
รักใคร่เป็นจำนวนมาก ท่านสามารถดูแลรักษาเมืองได้ ดังข้อความที่ว่า

“...ญาติโยมพวกพ้องของเรา ซึ่งอยู่ ณ เมืองตะเกิงนี้ก็มิเป็นอันมาก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 202)

3.2 การครองใจคน

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏนโยบายการครองใจคน ในตอนพระเจ้าราชาธิราชให้นางอุตะตะนำหมากไปให้สมิงนครอินท์

เป็นการใช้นโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการปกครอง

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแต่งให้สังขยาเป็นแม่ทัพ ยกพลประมาณสามหมื่นคน ลงมาตั้งค่ายอยู่ที่ตำบลงอนโต พระเจ้าราชาธิราชทรงทราบข่าวศึก พระองค์จึงตรัสสั่งให้สมิงนครอินท์คุมพลหนึ่งหมื่นคนทั้งทัพบกและทัพเรือไปตีสังขยา เมื่อถึงกำหนดยกทัพ พระเจ้าราชาธิราชเสด็จลงไป ณ เรือขนาน เพื่อจะส่งกองทัพ สมิงนครอินท์นำเอาพานรูปเทียนข้าวตอกดอกไม้ มากกราบถวายบังคม พระเจ้าราชาธิราชทรงหยิบพระศรีในพานทองส่งให้นางอุตะตะซึ่งเป็นนางห้ามในพระองค์ นำพระศรีไปให้ต่อมือสมิงนครอินท์ แต่สมิงนครอินท์มึกลำรับ ยกมือขึ้นถวายบังคมแล้วจะเอาพานทองรับพระเจ้าราชาธิราช ตรัสว่า

“...ให้สมิงนครอินท์รับต่อมือนางเถิด...”

(ราชาธิราช. 2513 : 400)

ผลการใช้วิธีการครองใจคน

สมิงนครอินท์รับพระราชทานพระศรีจากมือนางอุตะตะ

จากการวิเคราะห์การครองใจคนของพระเจ้าราชาธิราช วิธีการนี้ถือว่าการให้เกียรติและยกย่องสมิงนครอินท์ เนื่องจากพระองค์ทรงรักใคร่ไว้วางพระทัย พระองค์ทรงต้องการให้สมิงนครอินท์ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และด้วยความจงรักภักดี

3.3 การยอมเสียสละสิ่งที่รัก

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏนโยบายการยอมเสียสละสิ่งที่รัก ในตอน พระเจ้าราชาธิราชพระราชทานนางอุตะตะแก่สมิงนครอินท์

เป็นการใช้กลไกนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการปกครอง

หลังจากสมิงนครอินทร์รับพระราชทานพระศรีจากมือนางอุตะละ จึงเกิดความสงสัยต้องการพิสูจน์น้ำพระทัยของพระเจ้าราชาธิราช ดังนั้น สมิงนครอินทร์จึงสร้างทำเป็นนอนป่วยอยู่ในเรือ ครั้นถึงกำหนดฤกษ์ นายทัพนายกองบนเรือต่างเคลื่อนทัพ เหลือแต่เรือฉลากบางของสมิงนครอินทร์เพียงลำเดียว สมิงพ่อเพชรเข้าไปสอบถามได้รับคำตอบจากทหารว่า

“...สมิงนครอินทร์เป็นปัจจุบันโรคป่วยอยู่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 401)

สมิงพ่อเพชรถอยเรือขนาน ไปเทียบเรือสมิงนครอินทร์ เพื่อถามอาการป่วย สมิงนครอินทร์ตอบว่า

“...ซึ่งข้าพเจ้าป่วยมิได้ยกไปทั้งนี้ เพราะรบศึกในใจยังไม่ชนะก่อน จะยกไปรบศึกภายนอก เห็นจะเอาชนะไม่ได้. ข้าพเจ้าได้เห็นนางอุตะละพระสนมรูปงามก็มีจิตปฏิพัทธ์รักใคร่ในนางอุตะละ ยิ่งนัก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 402)

ผลการใช้วิธียอมเสียสละสิ่งที่รัก

พระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่ง ให้สมิงพ่อเพชรพานางอุตะละ ไปให้สมิงนครอินทร์ สมิงพ่อเพชรจึงออกมาจัดเรือผูกม่าน เชิญนางอุตะละลงเรือม่าน พาไปยังเรือ ของสมิงนครอินทร์ สมิงนครอินทร์ได้ทราบเรื่องทั้งหมด จากสมิงพ่อเพชร ก็ยกมือขึ้นถวายบังคมพระเจ้าราชาธิราชและร้องห้าม เรือม่านไว้แต่ไกล มิให้เข้ามาใกล้ แล้วเอารูปเทียนดอกไม้ไปขอขมานางอุตะละ และแจ้งความว่า จะคิดลงพระทัยพระเจ้าราชาธิราช สมิงนครอินทร์กล่าวกับสมิงพ่อเพชรว่า

“...ครั้งนี้ สึกภายในชนะแล้ว ด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรักข้าทหารยิ่งกว่าสตรี ข้าพเจ้าได้เห็นพระทัยโดยแท้...อย่าว่าแต่ข้าศึกเท่านั้นเลย ถึงจะมีมากสักเท่าใดข้าพเจ้าจะรับอาสาสู้รบสนองพระเดชพระคุณจนสิ้นชีวิตมิได้คิดท้อใจ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 409)

จากนโยบายการยอมเสียสละสิ่งที่รักของพระเจ้าราชาธิราช ทำให้สมิงนครอินท์ประจักษ์ชัดว่าพระเจ้าราชาธิราชทรงรักและห่วงใยทหารมากกว่าสตรีทั้งนี้เนื่องจาก พระเจ้าราชาธิราชเป็นพระมหากษัตริย์นักรบ สมิงนครอินท์มั่นใจว่าพระองค์จะต้องเอาใจทหารที่มีฝีมือมากกว่า

3.4 การฟังความคิดเห็นและยอมรับปฏิบัติ

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏนโยบายการที่ผู้บังคับบัญชา ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา ในตอนมะกลอมทำอุบายลอบทัพ

เป็นการใช้กนโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการปกครอง

ในระหว่างที่ พระเจ้าราชาธิราช กระทำสงครามกับฝ่ายพม่าอยู่นั้น ราชามนูกำนวน พระชะตาถวายว่า พระองค์มีพระเคราะห์ร้ายต้องจากราชสมบัติ หากกระทำสงครามก็จะประสบกับความปราชัย ฉะนั้นพระเจ้าราชาธิราชจะต้องเลิกทัพกลับไปก่อน และต้องเสด็จไปประทับ ณ เมืองมะตะมะเป็นเวลา 3 เดือน โดยมอบราชสมบัติเมืองหงสาวดีให้แก่พระยาเกียรติราชบุตร หลังจากหมดพระเคราะห์แล้ว พระเจ้าราชาธิราชจะมีชัยชนะต่อข้าศึก

พระเจ้าราชาธิราช ทรงตรัสถามเหล่าเสนาบดี ถึงวิธีลอบทัพกลับกรุงหงสาวดี โดยมีให้กองทัพบกตามตี แต่ก็ไม่มีใครกราบทูลแนะนำ ได้จนกระทั่งเวลาประมาณสามยาม พระเจ้าราชาธิราช ยังมีใ้บรรทมเพราะทรงรำพึงตรองถึงเรื่องการลอบทัพ พระองค์ได้ยินเสียงคนวิคน้ำขอคห็องเรือด้วยเสียงอันดัง พระองค์จึงตรัสถามและได้คำตอบว่า

“...ข้าพเจ้าก็ตรองไว้แล้ว แต่พระองค์ตรัสปรึกษานายทัพนายกองผู้ใหญ่ทั้งปวงอยู่ ข้าพเจ้ามีอาจจะทูลแม้นพระองค์ตรัสแก่ข้าพเจ้าแต่ก่อนละนี้ก็จะเสด็จไปถึงกรุงหงสาวดีโดยสะดวกแล้วไม่ลำบากพระทัยเลย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 521)

มะกลอม ได้กราบทูลถึงกนโยบายในการลอบทัพว่า หากพระเจ้าราชาธิราช จะเสด็จไปทางบก ก็ให้ลวงกองทัพบกว่าจะลอบทัพไปทางน้ำ และถ้าพระเจ้าราชาธิราชจะเสด็จไปทางน้ำ ก็ให้ลวงตากองทัพบกว่าไปทางบก ในการนี้พระเจ้าราชาธิราชจะเสด็จไปทางน้ำ ดังนั้น มะกลอมจึงกราบทูลเสนอว่า กองทัพบกอาจจะป้กรอไว้ในน้ำ เขาขอไปตรวจดูก่อน และก็เป็นความจริงพระเจ้าราชาธิราชจึงทรงแต่งตั้งให้มะกลอมเป็นสมิงอุบากอง และเป็นผู้พาพระองค์เสด็จไปทางน้ำ โดยแกล้งลวงตา พม่าว่า เตรียมกำลังทัพจะลอบไปทางบก

ผลการใช้วิธีการฟังความคิดเห็นและยอมรับปฏิบัติ

ในที่สุดพระเจ้าราชาธิราชก็เสด็จลอยทัพไปโดยปลอดภัย

การใช้กลไก การยอมรับปฏิบัติตามความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาข้างต้น พบว่า พระเจ้าราชาธิราช ให้โอกาสผู้ได้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับอำมาตย์ เสนาบดี ตลอดจนนายทหารชั้นผู้น้อย ได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและพระองค์ก็พร้อมจะปฏิบัติตาม แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักปกครองที่มีความเป็นประชาธิปไตย

3.5 การปูนบำเหน็จรางวัล

ในเรื่องราชาธิราช พบกลไกการปูนบำเหน็จแก่ผู้ได้บังคับบัญชา เช่น การปูนบำเหน็จให้แก่สมิงนครอินทร์เป็นเจ้าเมืองตึกกล้า

เป็นการใช้กลไกเพื่อเป็นแนวทางในการปกครอง

สมิงนครอินทร์ เดิมชื่อมะสะลุม เป็นทหารรักษาพระองค์ ของพระเจ้าราชาธิราช มะสะลุมกระทำความดีความชอบ สามารถสังหารมะกรานเจ้าเมืองกรานสิ้นชีวิต ทำให้พระเจ้าราชาธิราช ยึดเมืองกรานได้ แต่มะสะลุมมิได้กราบทูลถึงแผนการของตนพระเจ้าราชาธิราชให้ทรงทราบ ดังนั้น หลังจากชนะศึก พระเจ้าราชาธิราชได้ปูนบำเหน็จรางวัลให้แก่นายทัพ นายกองส่วนหนึ่ง เช่น พระตะเบิดไปกินเมืองวาน สมิงคิษฐุมารกินเมืองเมาะตะมะ ดังข้อความที่ว่า

“...แล้วก็ตรัสปรึกษาความชอบ โปรดให้พระยาพระตะเบิดไปกินเมืองวาน นายทัพนายกองทั้งปวงซึ่งมีความชอบในสงครามนั้น ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้รั้งเมืองทุกคนตามฐานานุกรม แล้วให้สมิงคิษฐุมารกินเมืองเมาะตะมะ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 270)

พระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่งให้ปลุกคำหนักใหญ่หลังหนึ่งพร้อมเครื่องยศสำหรับผู้รักษาเมืองนางสนม และนางเกษรา บุตรีของผู้มีตระกูลให้อยู่รักษาเรือนนั้น และให้เขียนอักษรสำเนาความพระราชทานนามตั้งไว้ในแผ่นพระสุพรรณบัฏวางไว้ในพานทองตั้งไว้ในที่สูง

พระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่งสมิงพัชชะให้เชิญมะสะลุมมากินเลี้ยง ดื่มสุราให้เมา จนสิ้นสติ และให้พระราชทานสิ่งของเหล่านี้แก่มะสะลุม

ผลการใช้วิธีปูนบำเหน็จรางวัล

เมื่อมะสะลุมคืบขึ้นจึงรู้ว่า พระเจ้าราชาธิราชทรงพระราชทานปูนบำเหน็จให้ตนเป็น สมิงนครอินทเจ้าเมืองคึกค้ำ

จากการวิเคราะห์ กโบายการปูนบำเหน็จรางวัล แก่สมิงนครอินทครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า พระเจ้าราชาธิราชทรงรักทหาร ปลุกเลี้ยงให้สมกับความคิดความชอบ มิได้ตระหนี่พระราชทรัพย์ซึ่งกโบายนี้สร้างความประทับใจ แก่มะสะลุมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจาก พระเจ้าราชาธิราชทรงต้องการปรับปรุงการทำงานของสมิงนครอินทอย่างเป็นขั้นตอน เพราะสมิงนครอินทกระทำการโดยพลการ ดังนั้นเขาจึงไม่ได้รับบำเหน็จรางวัลอย่างเปิดเผย เช่น แม่ทัพนายกองผู้อื่น

3.6 การให้โอกาสแก้ตัว

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกโบายการให้โอกาสแก้ตัวในตอนสมิงนครอินททำงานแก้ตัว เป็นการใช้กโบายเพื่อเป็นแนวทางในการปกครอง

สมิงนครอินทกระทำความผิด โดยบอกกโบายที่พระเจ้าราชาธิราช จะลอบทำร้ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องและพลพม่าทั้งปวง ด้วยการซ่อนอาวุธไว้ใต้พื้นทราย และ ลวงกองทัพบมามากกระทำสัดย์แก่มังฆหาราชา ทำให้กโบายดังกล่าวไม่สัมฤทธิ์ผล พระเจ้าราชาธิราชกริ้วมากตรัสสั่งให้นำสมิงนครอินทไปประหารชีวิตเสีย แต่สมิงพ้อเพรชขอพระราชทานอภัยโทษไว้ดังข้อความที่ว่า

“...ซึ่งพระองค์จะให้ประหารชีวิตสมิงนครอินทเสีย นั้น ก็ควรอยู่ แต่ข้าพเจ้าขออุปมาถวาย ธรรมดาบุคคลมีรูปมิได้งามมาแต่เดิมแล้ว ถึงจะแต่งบำรุงด้วยเครื่องลูบไล้ทาบทาสักเท่าใด ๆ ก็ไม่สามารถจะแต่งให้งามขึ้นได้...อันบุคคลจะเป็นทหารเอกมีฝีมือเข้มแข็งแล้ว ถ้าวาสนาบุญญธิการมิได้อบรมมาแต่ก่อนแล้ว ก็หาเป็นทหารได้ไม่ ซึ่งสมิงนครอินทไปบอกกลอุบายแก่ข้าศึก โทษถึงตายนั้น แต่คิดครั้งเดียว ข้าพเจ้าขอพระราชทานชีวิตไว้ให้ ทำราชการแก้ตัวสนองพระเดชพระคุณครั้งหนึ่งก่อน”

(ราชาธิราช. 2513 : 426)

ผลการใช้วิธีให้โอกาสแก้ตัว

พระเจ้าราชาธิราชพระราชทานอภัยโทษให้แก่สมิงนครอินท์ โดยการให้สมิงนครอินท์ทำงานแก้ตัวดังข้อความว่า

“...แล้วมีพระราชดำรัสว่า สมิงนครอินท์ไปทำการไม่สำเร็จก็มีพินโทษ ยังหาแก้ตัวได้ไม่
ทีนี้จะคิดประการใดเล่า สมิงนครอินท์จึงทูลว่า ข้าพเจ้าขอทำการแก้ตัว ปลอมเข้าไปให้
ถึงพระเจ้านมเทียรทองจะฆ่าเสียให้จงได้ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ให้ไปทำตาม
สมิงนครอินท์ ทูลนั้น...”

(ราชาธิราช. 2513 : 431-432)

จากการวิเคราะห์ ก.โลบายการให้สมิงนครอินท์มีโอกาสนแก้ตัวครั้งนี้ น่าจะสืบเนื่องมาจาก
พระเจ้าราชาธิราชมีความผูกพัน และมีความเมตตาต่อสมิงนครอินท์เป็นอย่างมาก พระองค์คงไม่
ต้องการจะประหารสมิงนครอินท์ และสมิงพ่อเพชรก็คงล่วงรู้ถึงพระประสงค์ดังกล่าวนี้ด้วย จึงขอ
พระราชทานอภัยโทษโดยให้สมิงนครอินท์ทำงานแก้ตัว

4. กลสตรี

“กล” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (พิมพ์ครั้งที่ 5,
2538 : 56) ให้ความหมายไว้ว่า การลวง หรือล่อลวงให้หลงเชื่อหรือให้เข้าใจผิดเพื่อให้ฉงนหรือ
เสียเปรียบ

กลสตรี เป็นกลอุบายที่ใช้มายาสตรีดำเนินการหรือใช้เสน่ห์ของชายสำเร็จการ
ในเรื่องราวราชาธิราชปรากฏการใช้กลสตรีหลายลักษณะดังนี้

4.1 การแต่งงาน

การแต่งงาน เป็นการเชื่อมวงศ์สกุลของบุคคล ด้วยการสร้างความสัมพันธ์แห่งญาติ และ
ความเป็นครอบครัวเดียวกัน สมาชิกของทั้งสองฝ่ายจะต้องให้ ความยกย่องนับถือซึ่งกันและกันและ
ให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏการใช้วิธีการแต่งงาน 2 ตอนคือ

1. ในตอนสมิงมราหูแต่งงานกับตะละแม่ศรี

เป็นการใช้กลไกนโยบายเพื่อหาแนวทางไปสู่ความมีอำนาจ

สมิงมราหุให้พี่ชายไปติดต่อสมิงมาสมิตรมามะรา คนสนิทของพระเจ้าอยู่ เพื่อให้พูดต่อขอ ตะละแม่ศรี โดยฝากทองจำนวน 100 ชั่ง ไปถวายแก่พระเจ้าอยู่ เพื่อเป็นค่าสินสอดซึ่งในเรื่องนี้ พระเจ้าอยู่ทรงเห็นชอบด้วย เพราะสมิงมราหุเป็นบุตรชายสุระสวามีของพระมหาเทวี พระพี่นาง ในพระเจ้าอยู่ ซึ่งหากจะพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้ว ไซยสุระเป็นผู้มีบุญคุณต่อแผ่นดินเมืองเมาะตะมะ เป็นอย่างมาก โดยยอมสละชีพ ในการทำสงครามสู้รบกับพระตะบะ ผู้ซึ่งก่อการขบถแข็งเมือง เมาะตะมะ ดังข้อความที่ว่า

“...สมิงมราหุผู้เป็นบุตรไซยสุระ ๆ คนนี้เป็นผัวพระมหาเทวี พระเจ้าช้างเผือกให้เป็น แม่ทัพยกไปรบพระตะบะ ณ เมืองเมาะตะมะถูกเกาทัณฑ์ตายนั้น จึงให้โม่ผู้พี่เฒ่าของ ร้อยชั่ง ไปหาสมิงมาสมิตรมามะรา คนสนิทของพระเจ้าช้างเผือกว่า ให้ช่วยกราบทูลขอ ตะละแม่ศรีให้แก่สมิงมราหุ สมิงมาสมิตรมามะราก็รับเอาทองร้อยชั่ง ไปถวายแก่ พระเจ้าช้างเผือก กราบทูลขอตะละแม่ศรีพระราชธิดาให้แก่สมิงมราหุ พระเจ้าช้างเผือก ครั้นได้ฟังสมิงมาสมิตรมามะราทูลดังนั้นก็เห็นชอบด้วย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 85)

พระเจ้าอยู่ทรงปรึกษากับเสนาบดี ทั้งนี้ เพื่อขอความเห็นจากเหล่าเสนาบดีและต้องการให้ เสนาบดีรับรู้

“...เมื่อพระเจ้าช้างเผือก จะโปรดให้ตะละแม่ศรีแก่สมิงมราหุ นั้น จึงตรัสปรึกษาเสนาบดี ทั้งปวงว่า ตะละแม่ศรีบุตรเรา ครั้นนี้ข้าไทขอขบถต่อเรา ๆ จึงเอาลูกเราไปให้แก่ พระมหाराชเจ้าเชียงใหม่ ลูกเราก็ได้ความยาก เหตุว่า บุญลูกเรามีจึงได้กลับมาถึงเรา บัดนี้ เราคิดว่าจะยกตะละแม่ศรีให้บุตรผู้ซึ่งมีบิดามารดานั้น เกลือกจะทำย่ำยีข่มเหงลูกเรา ๆ คน นี้มีความชอบอยู่ อนึ่งสมิงมราหุคนนี้เป็นลูกไซยสุระ ๆ ผู้บิดาอาสาเราถึงขนาดรบพุ่งก็ ตายกับคอช้างและมีคุณต่อเรา สมิงมราหุ นั้นพ่อแม่หาไม่ เป็นลูกกำพร้าอยู่กับฝ่าตีนเรา เห็นว่าจะเกรงกลัวเราหนัก สมิงมราหุนี้จะให้อยู่กับตะละแม่ศรี ท่านทั้งปวงจะเป็น ประการใด เสนาบดีกราบทูลพระกรุณาว่าเห็นด้วย...”

(ราชาธิราช. 2513 :85-86)

เมื่อได้รับความเห็นชอบจากเหล่าเสนาบดีแล้ว พระเจ้าอยู่สั่งให้ปลุกคำหนักห้องหอ สำหรับตะละแม่ศรีและสมิงมราหุ

ผลการใช้วิธีแต่งงาน

สมิงมราหูได้แต่งงานกับตะละแม่ศรี สมความปรารถนา และเลื่อนฐานะเป็น“ราชบุตรเขย”ของพระเจ้าอู่ อันนำมาซึ่งเกียรติยศ ชื่อเสียง และอำนาจ

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จในกโบายดังกล่าวพบว่า สมิงมราหูสามารถหยั่งความนึกคิดของพระเจ้าอู่ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ

1. ความเหมาะสมของสินสอดที่สมิงมราหูฝากไปถวายพระเจ้าอู่ มีค่ามากเพียงพอจะทำให้พระองค์พึงพอพระทัย
2. พื้นฐานทางครอบครัวของสมิงมราหู อยู่ในเกณฑ์ดี เคยมีสัมพันธ์ฉันท์ญาติกับพระเจ้าอู่มาก่อน ดังจะเห็นได้จาก ไชยสุระบิดาของสมิงมราหู นั้น เคยเป็นพระสวามีของพระมหาเทวีพระพี่นางในพระเจ้าอู่ และไชยสุระ ยังประกอบคุณงามความดี ต่อพระเจ้าอู่และประเทศชาติ โดยเป็นแม่ทัพยกกองทัพ ไปรบกับพระตะบะผู้เป็นขบถ ต่อแผ่นดินและเสียชีวิตในสงคราม
3. ตะละแม่ศรีพระราชธิดาทรงประกอบคุณงามความดี ช่วยรักษาเมืองให้รอดพ้นจากการพ่ายแพ้สงครามเมืองเชียงใหม่ ตะละแม่ศรีน่าจะเหมาะสม และคู่ควรกับสมิงมราหูบุตรชายของไชยสุระผู้ประกอบคุณงามความดีประเภทเดียวกัน
4. พระเจ้าอู่สามารถควบคุมความประพฤติของสมิงมราหูได้ง่าย ทั้งนี้เนื่องจากสมิงมราหูเป็นกำพร้าบิดามารดา พระเจ้าอู่ทรงปลูกค้ำหนักให้สมิงมราหูและตะละแม่ศรีอยู่ในราชวัง เมื่อพระองค์มีฐานะเป็นสัสสุระของสมิงมราหูแล้วสมิงมราหูย่อมเกรงกลัวพระองค์2. ในตอนพระเจ้าฟ้ารั่วและพระเจ้าตราพระยาถวายพระธิดาให้แก่กัน

เป็นการใช้กโบายเพื่อเพิ่มอำนาจ

พระเจ้าฟ้ารั่วทรงผูกมิตร กับพระเจ้าตราพระยา โดยการส่งทูต และเครื่องราชบรรณาการไปเจริญสัมพันธไมตรีซึ่งกันและกัน และถวายพระธิดาให้แก่กัน กล่าวคือ นางสินทยา ธิดาของพระเจ้าฟ้ารั่วทรงถวายให้แก่พระเจ้าตราพระยา พระเจ้าตราพระยาทรงยกธิดาถวายพระเจ้าฟ้ารั่ว ดังข้อความที่ว่า

“...พระเจ้าฟ้ารั่วกับพระเจ้าตราพระยานั้นมีพระทัยเป็นมิตรภาพต่อกัน ต่างองค์ให้ราชทูตส่งเครื่องบรรณาการไปมาเป็นราชสัมพันธไมตรีกัน พระเจ้าฟ้ารั่วมีพระราชธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า นางสินทยา ฝ่ายพระเจ้าตราพระยามีพระราชธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า สุเจตละ ต่างองค์ส่งพระราชธิดาไปถวายกันทั้งสองฝ่าย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 37-38)

การแต่งงานจึงทำให้เมืองทั้งสองเป็น “ทองแผ่นเดียวกัน” ดังปรากฏในข้อความว่า

“...ทรงประพุดคังนี้เพื่อจะให้พระราชไมตรีผูกพันมั่นคงเป็นสุวรรณปัดพ้ออันเดียวกัน
ทั้งสองพระนครก็อยู่เป็นสุข...”

(ราชาธิราช. 2513 : 38)

ผลการใช้วิธีการแต่งงาน

การแต่งงาน ระหว่างพระเจ้าแผ่นดิน กับธิดาของเมืองทั้งสอง ส่งผลให้ทั้งสองเมืองมีความผูกพันเหนียวแน่น ต่างพระองค์ก็เฝ้าครองเป็นญาติสนิทกัน เมื่อเมืองใดได้รับความเดือดร้อน พระมหากษัตริย์ของอีกเมืองหนึ่งจะส่งกองทัพไปช่วยเหลือ ดังเช่น พระเจ้าฟ้ารั่วกองทัพไปช่วยพระเจ้าตราพระยาบกัน มังกริกเปรียงเจ้าเมืองพุกาม ซึ่งมาล้อมเมืองทะเลไว้ทั้งสองพระองค์ช่วยกันตีข้าศึกแตกพ่ายไป ดังข้อความที่ว่า

“...พระเจ้าฟ้ารั่วได้แจ้งแล้ว จึงให้จัดทหารโยธาทั้งปวง เสร็จแล้วให้กองหน้ายกไปก่อน แล้วพระองค์ก็เสด็จทัพหนุนไปต่อภายหลัง...ฝ่ายพระเจ้าตราพระยาจึงจัดให้กองทัพพะโค นั้นเสร็จแล้วก็มาพร้อมกันกับกองทัพพระเจ้าฟ้ารั่วไปปราบศึก...ทัพเมืองพุกามนั้นก็แตกหนีไป...”

(ราชาธิราช. 2513 : 38-39)

ผลจากการวิเคราะห์ กโถบายเพิ่มอำนาจ ด้วยวิธีการแต่งงาน พบว่าพระเจ้าตราพระยาทรงเห็นว่า พระเจ้าฟ้ารั่วเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความยิ่งใหญ่ พระองค์จึงถวายธิดาให้แก่พระเจ้าฟ้ารั่ว เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี

ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าฟ้ารั่วจึงน่าจะมีอิทธิพลช่วยปกป้องภัยสงครามจากเมืองอื่น และน่าจะช่วยเพิ่มพูนให้พระเจ้าตราพระยา มีอำนาจมากขึ้น เพราะพระเจ้าตราพระยาทรงเป็นพระราชบุตรเขยของพระเจ้าฟ้ารั่วพระมหากษัตริย์ผู้เกรียงไกร พระเจ้าตราพระยาจึงมีชื่อเสียงเกียรติยศลือเลื่องไปด้วย ดังนั้น การแต่งงานเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี ระหว่าง พระมหากษัตริย์ทั้งสอง จะมีผลต่อการเพิ่มอำนาจและยกฐานะของพระเจ้าตราพระยาเป็นอย่างมาก

4.2 การถวายตัวเป็นบาทบริจาริกา

คำว่า “บาทบริจาริกา” ตามความหมายใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 (พิมพ์ครั้งที่ 5, 2538 : 474) ให้ความหมายไว้ว่า หญิงที่มีหน้าที่รับใช้ปฏิบัติพระเจ้าแผ่นดิน

การถวายตัวเป็นบาทบริจาริกา จึงหมายถึง การมอบตัวสตรีให้ปฏิบัติหน้าที่รับใช้พระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านาย หากพระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดปรานหญิงนั้น ก็อาจจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระสนมต่อไป

ในสังคมสมัยโบราณ การถวายตัวเป็นบาทบริจาริกานั้น เป็นเรื่องธรรมดา เพราะผู้ที่เป็นบิดาหรือ หัวหน้าครอบครัว นิยมยกหูลูกสาว ผู้เป็นลูก หลาน หรือญาติวงศ์ ให้ปฏิบัติหน้าที่รับใช้พระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านาย ทั้งนี้ ก็เพื่อแสวงหา ความดี ความชอบ หวังผลประโยชน์ในภายภาคหน้า

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏการใช้วิธีการถวายตัวเป็นบาทบริจาริกาอยู่ 2 ตอน คือ

1. ในตอนมะกะโทยกน้องสาวให้แก่อลิมาม

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่ความมีอำนาจ

มะกะโทวางแผนการ จะยกนางอุ่นเรือนให้เป็นภรรยาของอลิมามเจ้าเมืองมะละมะ เพื่อแสดงความจงรักภักดี เขามีหนังสือแจ้งความจำนงไปยังอลิมาม ดังปรากฏในเนื้อเรื่องว่า

“...มะกะโทจึงปรึกษาด้วยญาติพี่น้องทั้งปวงว่า อลิมามเจ้าเมืองมะละมะนั้นมีอิสรียศใหญ่หลวงนัก จำจะผูกพันเป็นไมตรีไว้ จะได้เป็นที่พึ่ง สืบไป บัดนี้ บิดามารดาหาญญไม่แล้ว นางอุ่นเรือนน้องสาวเรามีรูปร่างอันงาม กอปรด้วย กิริยามารยาท ทั้งเฉลียวฉลาดอยู่และ เจริญวัย สมควรจะมีเหย้าเรือนอยู่แล้ว เราคิดจะปลุกฝัง นางอุ่นเรือนน้องสาวเราให้อลิมาม ท่านทั้งปวงจะเห็นประการใด ฝ่ายพรรคพวกญาติพี่น้องทั้งนั้น ก็ยินยอมพร้อมใจด้วยมะกะโท ๆ จึงให้จัดของกำนัลแล้วแต่งหนังสือ ให้คนถือขึ้นไปถึงอลิมาม ว่า ข้าพเจ้ามะกะโทมีใจภักดีต่อท่าน จะยกนางอุ่นเรือนผู้น้องสาวให้เป็นนางบำเรอท้าวของท่าน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 14-15)

อลิมามมีความดีใจที่จะได้ภรรยาอีกคนหนึ่ง และใคร่จะเห็น ความงามของนางอุ่นเรือน จึงลงเรือแห่ปดอม มาเฝ้าคุณนางอุ่นเรือน ที่หน้าบ้านของมะกะโท ส่วนมะกะโทก็ออกอุบายให้

นางอุณเรือน และสาวใช้ 2-3 คน ไปอาบน้ำที่หาดทรายหน้าบ้าน เพื่อให้อลิมางเห็นเกิดความหลงใหลในตัวนางอุณเรือน ดังเนื้อเรื่องว่า

“...ครั้นอลิมางได้แจ้งในหนังสือดังนั้นแล้ว ก็มีความยินดีนัก...คิดจะใคร่ได้เห็นตัวนางอุณเรือน ครั้นจะคอยให้เห็นวันคืนดี เมื่อจะไปรับนั้นไม่ทันใจปรารถนา จึงลงเรือแหลลอม ขึ้นไปหน้าบ้านมะกะโท ๆ เห็นแล้ว จึงแสรงให้นางอุณเรือนลงมาอาบน้ำ ณ หาดทรายด้วยหญิงสาวใช้สองคน หวังจะให้อลิมางเห็น...”

(ราชาธิราช. 2513 : 15)

เมื่ออลิมางเห็นนางอุณเรือน ก็บังเกิดความหลงใหลในนางยิ่งนัก จัดส่งขบวนเรือไปรับนางอุณเรือนเข้ามายังเมืองเมาะตะมะอย่างสมเกียรติ ดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นอลิมาง ได้เห็นนางอุณเรือนวันนั้น ก็มีความปฏิพัทธ์รักใคร่ในนางอุณเรือนยิ่งนัก ครั้นกลับมาถึงเมืองแล้ว ก็จัดเรือสำเภาจะเสด็จ แล่งคนให้ไปรับนางอุณเรือนลงมาอยู่กับ ก็น ณ เมืองเมาะตะมะ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 15)

ผลของการใช้วิธีการถวายตัว

กโบายของมะกะโทที่ยกนางอุณเรือนให้อลิมาง ประสบความสำเร็จ เพราะชาวบ้านเมืองวานต่างก็รู้ และเห็นขบวนเรืออันใหญ่โตจากเจ้าเมืองเมาะตะมะ มารับนางอุณเรือนไปเป็นภรรยา ซึ่งเป็นการแสดงถึงความเต็มใจ และให้เกียรติแก่นางอุณเรือน การกระทำดังกล่าวของอลิมางส่งผลให้ ชาวบ้านนับถือยำเกรงมะกะโท ซึ่งขณะนั้น มีศักดิ์เป็นพี่เมียของอลิมางโดยต่างพากันมาสวามิภักดิ์เป็นพรรคพวกของมะกะโท ทำให้มะกะโทมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น ดังข้อความที่ว่า

“...ขณะนั้น ราษฎรชาวบ้านทั้งปวงรู้ว่า อลิมางขนนางอุณเรือนไปเป็นภรรยา ก็นับถือมะกะโทว่าเป็นพี่เมียเจ้าเมือง ต่างคนเข้าหาเป็นพรรคพวกบ่าวไพร่เป็นอันมาก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 15)

กโบายที่มะกะโทถวายตัวนางอุ่นเรือนให้อลิมาง ประสพผลสำเร็จอย่างงดงาม นำสืบเนื่องมาจาก มะกะโทต้องรู้อุปนิสัยของอลิมางมาก่อนว่า อลิมางเป็นคนเจ้าชู้ ชอบสตรี หลงมัวเมาในการเสพสุข จึงคาดการณ์ว่าอลิมางจะต้องมาคู่ตัวนางอุ่นเรือนก่อน เมื่อคาดการณ์ดังนั้นมะกะโทก็สั่งให้นางอุ่นเรือน ไปอาบน้ำที่หาดทราย เพื่อให้อลิมางเห็นนางและหลงใหลในความงาม ดังจะเห็นว่า เขาจัดขบวนเรือใหญ่สมเกียรติมารับนางอุ่นเรือนทันที

จากการวิเคราะห์กโบายในการถวายตัวเป็นบาทบริจาริกา ย่อมแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงถูกใช้เป็นเครื่องมือของการไปสู่อำนาจ โดยที่ผู้หญิงไม่อาจคัดค้าน หรือแสดงปฏิกิริยาใด ๆ ซึ่งกโบายเช่นนี้จะได้ผลก็ต่อเมื่อผู้หญิงให้ความร่วมมือด้วย

2. ในตอนพระเจ้าอู่ถวายตะละแม่ศรีแก่พระเจ้าเชียงใหม่

เป็นการใช้กโบายเพื่อการระงับศึก

พระตะบะผู้รักษาราชการเมืองมะตะมะแทน พระเจ้าอู่ (ซึ่งทรงเสด็จไปคล้องช้าง ณ ป่าละภู) ก่อการขบถขึ้น ไม่ยอมเปิดประตูเมือง รับเสด็จขบวนทัพของพระเจ้าอู่ ทำให้พระเจ้าอู่ต้องเสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองวาน พระตะบะและญาติวงศ์ ซึ่งอยู่ในเมืองมะตะมะนั้นไม่มีความสบายใจ เนื่องจากพระเจ้าอู่ยกทัพมาตีเมืองมะตะมะถึง 2 ครั้ง พระตะบะปรารถนาจะยกกองทัพไปตีเมืองวานบ้าง แต่กำลังทหารมีไม่เพียงพออยากแก่การเอาชนะพระเจ้าอู่ได้ ดังนั้น พระตะบะจึงมีพระราชสาส์นไปขอกำลังสนับสนุนจากพระมหาราชเจ้าเชียงใหม่ เพื่อให้ยกกองทัพลงมาตีกระหนาบกองทัพของพระเจ้าอู่ ซึ่งพระมหาราชเจ้าเชียงใหม่รับเครื่องราชบรรณาการแล้ว ก็มีหนังสือตอบรับว่าจะยกกองทัพเชียงใหม่ลงมาช่วยรบ

ทางด้านพระเจ้าอู่ทราบข่าวว่า พระมหาราชเจ้าเชียงใหม่จะยกกองทัพมาช่วยพระตะบะ ซึ่งกองทัพเมืองเชียงใหม่จะยกมาตั้งมั่นอยู่ที่เมืองสะเดิง อำมาตย์แพรจกรบาทพลให้พระเจ้าอู่เสด็จยกกองทัพไปตั้งอยู่ที่เมืองพะโคก่อน เพื่อผ่อนกำลังศึกไว้ และเสนอแนะว่า มีวิธีการที่จะระงับศึก มิให้กองทัพเชียงใหม่ ยกลงมาช่วยกองทัพพระตะบะได้ ก็โดยการถวายตะละแม่ศรีพระราชธิดาของพระเจ้าอู่ ไปอ่อนน้อมต่อพระมหาราชเจ้าเชียงใหม่ ดังข้อความที่ว่า

“...บัดนี้ก็มีศึกสงครามมา จะทำอันตรายแก่บ้านเมืองแห่งเรา อันประเพณีก็จะหย่อน กำลังหาญเหือกดงนั้นก็ป็นต้นด้วยโลกียะเป็นที่ตั้ง จึงจะเกิดกำหนดตัดความหาญเหือกดง

ได้ พระองค์มีพระราชโองการอยู่ ขอแต่งตะละแม่ศรีไปอ่อนน้อมแก่พระมหाराชาเจ้าเชียงใหม่
เห็นการสงครามก็จะเหือดหายไปเป็นมั่นคง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 73)

พระเจ้าอยู่ ทรงเห็นชอบด้วย จึงแต่งตะละแม่ศรี และเครื่องราชบรรณาการ พร้อมกับ
ช้างพลาย 5 เชือกขึ้นไปถวายพระมหाराชาเจ้าเชียงใหม่

ผลการใช้วิธีถวายเป็น

พระเจ้าเชียงใหม่มิได้ยกทัพลงมาช่วยพระตะบะ ดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นพระเจ้าช้างเผือกได้ฟังถ้อยคำอำมาตย์แพรจอ กราบทูลดั่งนั้นก็เห็นด้วย จึงแต่ง
ราชโองการและเครื่องราชบรรณาการกับช้างพลายห้าช้าง ขึ้นไปถวายพระมหाराชาเจ้า
เชียงใหม่ พระมหाराชาเจ้าเชียงใหม่ก็มิได้ยกทัพลงมา...”

(ราชาธิราช. 2513 :73)

จากการวิเคราะห์ กติกาการถวายเป็น เพื่อระงับศึกของพระมหाराชาเจ้าเชียงใหม่ครั้งนี้
ปรากฏว่าประสบความสำเร็จ ทั้งนี้จะเนื่องมาจาก อำมาตย์แพรจอรู้ถึงนิสัยของมนุษย์ที่ยังหลงอยู่
ในโลกีย์ ดังนั้นจึงแนะนำพระเจ้าราชาธิราชถึงวิธีการระงับศึกด้วยการถวายพระราชโองการไปเป็น
บาทบริจาริกา ซึ่งเป็นเรื่องที่ถูกระงับพระมหाराชาเจ้าเชียงใหม่

4.3 การใช้ความงามเพื่อหวังเหนี่ยวนำกรบ

ในเรื่องราชาธิราช พบกติกากการใช้ความงามเพื่อหวังเหนี่ยวนำกรบ ปรากฏ 2 ตอนคือ

1. ในตอนพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกพระธิดาให้สมิงพระรา

เป็นการใช้กติกากเพื่อเพิ่มอำนาจ

พระเจ้าคำฉังกรีธาทัพไปยังเมืองพม่า และขอให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจัดหาทหารมาประลอง
ฝีมือกับภามะนี พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงตั้งรางวัลให้แก่ผู้ชนะการประลองฝีมือ ด้วยการแต่งตั้งให้
เป็นพระมหาอุปราชและพระราชทานพระราชธิดา ในที่สุดสมิงพระรามได้รับชัยชนะ จึงทำให้

เมืองรัตนบุรีจะปลอตกัย จากการเป็นเมืองขึ้นของจีน พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงรักษาคำนั้น
สัญญา แต่สมิงพระรามไม่ต้องการรางวัลอื่นใด นอกจากความปรารถนา 4 ประการ คือการรอดพ้น
จากเครื่องพันธนาการ เพื่อฝากผีมือการรบไว้เป็นเกียรติยศ ต้องการให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
ประหารชีวิตตน และหากไม่ประหาร สมิงพระรามขอกลับไปเมืองหงสาวดี ดังข้อความที่ว่า

“...ข้าพเจ้าต้องพันธนาการ ตรากตรำลำบากอยู่นานแล้ว หวังจะให้พ้นจากเครื่องจองจำหนึ่ง
จะไว้ผีมือ ให้เป็นเกียรติยศไปชั่วกาลปาวสานหนึ่ง จะให้พระองค์ฆ่าข้าพเจ้าหนึ่ง ถ้า
พระองค์มีข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจะขอกราบบังคมกลับไปเมืองหงสาวดีหนึ่ง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 610)

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องชื่นชมสมิงพระรามที่มีใจกล้าหาญ และไม่ปรารถนายศฐานบรรดาศักดิ์
และพระราชสมบัติของพระองค์ หากพระองค์จะฆ่าสมิงพระรามตามคำกราบทูล สมิงพระรามมี
พระคุณ แต่หากจะปล่อยสมิงพระรามกลับหงสาวดี การสงครามระหว่าง พระองค์กับพระเจ้า
ราชาธิราชก็ยังไม่สิ้นสุด ดังนั้น พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงใช้วิธีการที่จะให้สมิงพระรามอยู่รับใช้
พระองค์ พระอัครมเหสีแนะนำให้ใช้กลอุบายผูกพันสมิงพระรามด้วยความรัก โดยมุ่งให้พระธิดา
เป็นเครื่องผูกมัดใจสมิงพระราม ดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นแล้วจึงตั้งพระราชธิดายกพานพระศรีมาตั้ง ให้เจ้าสมิงพระรามกินต่อหน้าพระที่นั่ง
พระราชธิดา ก็อวยพระทัยยิ่งนัก...พระราชธิดาเกรงพระราชอาญา จักรับสั่งพระราชธิดา
ไม่ได้ก็ยกพานพระศรี มาตั้งลงเฉพาะหน้า สมิงพระรามแต่ห่าง ๆ...เจ้าสมิงพระรามเห็น
พระราชบุตรยกพานพระศรีออกมานั้น ประกอบด้วยยารูปสิริวิลาสลักษณ์ เป็นอันมากก็
เลอะถึงลิ้มตัวไปเป็นสมประดิดจนพระราชบุตรเสด็จกลับเข้าไป...”

(ราชาธิราช. 2513 : 616-617)

ผลของการใช้ความงามหน่วงเหนี่ยวนักรบ

จากการดำเนินการ ตามแผนการข้างต้น สมิงพระรามหลงไหลในความงามของ
พระราชธิดาและยอมแต่งงาน จากข้อความที่ว่า

“...เรารับอาสา ทำความชอบครั้งนี้ คิดจะแก้ตัวกลับไปเมือง เมื่อพระเจ้ามณเฑียรทอง

มิทรงอนุญาตจะเหนี่ยวไฉฉะนี้ ครั้นเราจะหนีไปก็จะเสียสัตย์หาควรไม่ ทั้งนี้ก็ตามแต่
วาสนา เมื่อพระเจ้าอังวะโปรดพระราชทานพระราชธิดาแล้ว เราก็จะอยู่ชมรสนางพม่าเสีย
ก่อน เพื่อจะมีโอชาหวานดีกว่ารสอมฤกระมัง ถ้าแม่นบุญยังจะกลับไปเมืองหงสาวดีได้
โดยสัตย์...”

(ราชาริราช. 2513 : 617-618)

ในที่สุด พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแต่งตั้งสมิงพระรามเป็นพระมหาอุปราช

จากการวิเคราะห์ การใช้ความงาม ของพระราชธิดา เพื่อผูกมัดสมิงพระรามมิให้กลับ
กรุงหงสาวดี สมิงพระรามรู้ว่า พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องมิทรงยอมให้ตนกลับหงสาวดีเพราะพระองค์
พยายามหน่วงเหนี่ยว ทางด้านพระอัครมเหสีนั้นพระนางรู้ถึงวิสัยมนุษย์ที่ยังวนเวียนอยู่ในกิเลส
และค้นหา สมิงพระรามเป็นมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่งที่ยังคงติดกิเลสไม่ได้ เมื่อเห็นหญิงงามย่อมมี
จิตประคิพพัทธ์ ดังข้อความที่ว่า

“...ซึ่งข้าพเจ้าจะคิดผูกสมิงพระราม ให้อยู่ก็หวังจะผูกด้วยารัก เพราะธรรมชาติ อัน
เวียนวนอยู่ในสงครามภพนี้ แต่ส่วนมีความกำหนดยินดีในกามสังวาสสลับทั้งนั้น...”

(ราชาริราช. 2513 : 612)

2. ในตอนเมื่อยขุนศรีและเมื่อยสอคุมมอดขอร้องให้พระเจ้าราชาริราชยอมผูกมิตร กับ

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพื่อช่วยชีวิตบิดาของนาง

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อเป็นการช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงกรีธาทัพเข้าตีเมืองทะเลซึ่งสมิงชีพราย และสมิงอุบากองรับอาสา
ป้องกันเมืองทะเลไว้ ทั้งสมิงชีพรายและสมิงอุบากองสู้รบกับฝ่ายพม่าด้วยความสามารถแต่ในที่สุด
สมิงอุบากองก็ถูกอาวุธในสนามรบ ส่วนสมิงชีพรายถูกทหารจับตัวไปเป็นเชลยพร้อมกับทหาร
มอญอีก 100 คน กองทัพของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยึดเมืองทะเลได้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้ทัพหน้าตั้ง
ค่ายเหนือน้ำนอกเมืองทะเล พระเจ้าราชาริราชยกกองทัพลงมาช่วยเมืองทะเล ค่ายมอญและค่าย
พม่าอยู่คนละฟากแม่น้ำ

ในวันหนึ่ง หมอควาญได้นำพลายสิงหนารายณ์ และพลายธนูเพชรซึ่งมีน้ำนั้นหน้าหลัง ลง
ไปอาบน้ำในแม่น้ำ ช้างทั้งสองได้ยินเสียงทหารพม่าให้ร้อง ช้างม้าฝ่ายพม่าออกเล่นระเริงหน้าค่าย
ก็คำรนลำพอง ไถ่แทงช้างพม่าวนวอยอลหม่าน กองทัพพม่าต่างตกใจพากันหนีเข้าไปหาทัพหลวง
ในเมืองทะเล ซึ่งการณนี้พระเจ้าราชาริราชก็ให้ทหารมอญยกทัพข้ามไปตั้งค่ายแล้วทำสะพาน

เชือกเดินข้ามถึงกัน อำมาตย์ทินมณีกรรคกราบทูลพระเจ้าราชาธิราชให้แต่งกองทัพขึ้นไปคอยสกัดเรือลำเลียงเสบียงอาหารของพม่าที่ลงจากเมืองปรวน

ในที่สุด กองทัพของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ก็ยึดโรยเหนือลำเพราขาดอาหาร พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงแต่งพระราชสาส์นขอเจริญพระราชไมตรีกับพระเจ้าราชาธิราชโดยให้มังนันทะมิตรคุมเครื่องราชบรรณาการมากับบ่าวไพร่ ขอความในพระราชสาส์นมีว่า

“...แต่กรุงหงสาวดีกับกรุงรัตนบุรีอังวะทำศึกกันมาก็หลายครั้งแล้ว ถ้อยทีก็มีชัยชนะ ต่างเสียรี้พลช้างม้าท้าวทหารด้วยกันทั้งสองฝ่าย อนึ่งสมณชีพรามณ์อาณาประชาราษฎร ก็ได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมาก ถึงมาตราว่าสมเด็จพระเจ้าพี่จะได้กรุงอังวะ ข้าพเจ้าจะได้กรุงหงสาวดีได้ ก็จะมีเกียรติยศปรากฏในอิสรโลกเท่านั้น และชนมายุเราทั้งสองจะยืนอยู่ชั่วกัลปาวสานก็หาไม่ได้ คงจะอยู่ในอำนาจพระยาจักราช โดยกำหนดอายุขัยเหมือนกัน เห็นหาต้องการไม่ ซึ่งจะมาถือพิธีด้วยขัดติมานะต่อกันจะนี้ ก็จะเป็นเวรผูกพันไปดังเงาติดตามกายทุกอิริยาบถหาประโยชน์มิได้อันจะจับเกี่ยวสงครามกันให้เสียรี้พลท้าวทหาร ล้มตายฉิบหายจะนี้ ก็เป็นที่ติเตียนแก่เทพามนุษย์ผู้มีปัญญาทั้งปวง จงเราพี่น้องทั้งสองทำการไปสู่อบายภูมิ...อนึ่งสมิงอุบากองนั้นก็ตายในที่รบ ยังรอดอยู่แต่สมิงชีพราย ข้าพเจ้าก็จะส่งมาถวายสมเด็จพระเจ้าพี่ อย่าได้ทรงพระวิตกเลย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 449-450)

พระเจ้าราชาธิราชทอดพระเนตรดูหน้าอำมาตย์ทินมณีกรรค และสมิงพ่อเพชรเห็นทั้งสองก้มหน้า พระองค์ก็แจ้งในพระทัย ทั้งสองนั้นมิยอมเป็นไมตรีกับพม่า พระองค์จึงให้แต่งพระราชสาส์นและจัดเครื่องราชบรรณาการให้มังนันทะมิตรนำกลับไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

ครั้นพระเจ้าราชาธิราชเสด็จเข้าข้างใน นางเม้ยขุนเครีอ และนางเม้ยสคั้งมอดบุตรสาวของสมิงชีพรายซึ่งเป็นพระสนมเอกก็เข้ามาทูลพระบาทชายขวา ร้องให้ทูลอ้อนวอนว่า

“...บิดาข้าพเจ้าทั้งสองตกอยู่ในเงื้อมมือข้าศึก จะร้ายดีประการใดมิได้แจ้งขอพระองค์ จงรับเป็นไมตรีด้วยพระเจ้านมเทียรทองเถิด จึงจะได้สมิงชีพรายบิดาข้าพเจ้าทั้งสองคืนมา อนึ่งแม้หาการสงครามมิได้แล้ว ไพร่ฟ้าประชาราษฎรจะได้อยู่เย็นเป็นสุข”

(ราชาธิราช. 2513 : 451)

พระสนมทั้งสองก็แสวงทำร้องไห้ ทูลราพันวิงวอนต่าง ๆ แล้วก็ชวนกันอยู่จนนวดพระบาทถวายทั้งสองคน สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ก็มีพระทัยอ่อนลง ๆ ด้วยเป็นเวลากลางคืน ทรงพระปรานีแก่พระสนมทั้งสองยิ่งนัก

พระเจ้าราชาธิราชได้นำเรื่องที่นางเม้ยซุนเครีอ และนางเม้ยสคั้งมอดเข้ามาร้องให้อ่อนวอนขอให้พระองค์เป็นไมตรีกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพื่อหวังจะให้ได้ตัวสมิงชีพรายคืนมา ไปปรึกษาหารือกับสมิงพ่อเพชรและอำมาตย์ทึนมณีกรอด ทั้งสองข้าเลื่องมองหน้ากันแล้วยืนอยู่ในที่กราบทูลว่าหากพระเจ้าราชาธิราชจะเอาคำสตรียามาตรัสปรึกษา ทั้งสองก็สนใจไม่รู้จะคิดทูลอย่างไรดี ทางด้านพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้อ่าน พระราชสาส์นตอบ ของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งมีข้อความพอสรุปได้ว่าพระเจ้าราชาธิราชจะยังไม่ขอเจริญพระราชไมตรีด้วย ตัวสมิงชีพรายนั้นก็มีไช้ชายชาติทหาร ทำสงครามพ่ายแพ้ มีความผิดถึงตายอยู่แล้ว พระองค์ไม่ต้องการสมิงชีพรายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงปรึกษากับเสนาบดีเกี่ยวกับกองทัพซึ่งกำลังขาดอาหาร มังนันทะมิตรจึงคิดกลบยาหลอกลงให้ สมิงชีพรายแอบมีหนังสือไปถึงบุตรสาว เพื่อให้บุตรสาวทูลอ่อนวอนขอชีวิตพ่อ จากพระเจ้าราชาธิราช โดยให้พระเจ้าราชาธิราชยอมกระทำสัตย์กับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงให้แต่งพระราชสาส์นอีกฉบับหนึ่งมีข้อความว่า

“...ซึ่งจะทรงพระพิโรธด้วยเวรจิตพยายามทออยู่นั้นหาควรไม่ อันการสงครามคุณหนึ่งน้ำในทะเล มหาสมุทร ย่อมไหลขึ้นและลงอยู่มิได้ขาด ครั้งเมื่อพระเชษฐาธิราชให้ยกกองทัพขึ้นไปตีเมืองตะแคงนั้น ก็ได้เมืองตะแคง และได้ตะละเจ้าฟ้า ผู้เป็นพระราชธิดาเรากับมังกามูนิไป จนกามูนิตาย ณ เมืองพะลิมันนั้น เราก็มีความอัปยศ ไปเหมือนกันและ เมืองตะละนี้เป็นแต่เสนาบดี หรืออาจจะรับทัณฑ์ศรัย อันประกอบไปด้วยวีรพลมากได้ ซึ่งพระเชษฐาธิราชกับเรากระทำ การยุทธนาการสงครามด้วยกันนั้น ก็ย่อมมีแพ้และชนะเหมือนกัน จะมาข้องอยู่ด้วยขัดเคืองมานะ และเวรจิตดังนี้ ก็จะทำให้พากันไปสู่ทุกคติภูมิเสียเปล่า เห็นหาประโยชน์ไม่ ป่วยการกองกุศล ซึ่งจะกระทำฐานนាំบำรุงพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลายปีมาแล้ว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 456)

ผลการใช้ความงามสตรีเพื่อหวังเหนี่ยวรั้ง

พระเจ้าราชาธิราช ได้แจ้งในพระราชสาส์นนั้นทรงอ่อนพระทัย ให้แต่งพระราชสาส์นตอบรับเป็นไมตรีกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงให้มังรราชสุคุมตัวสมิงชีพราย และ

ทหารของสมิงชีพราย ประมาณ 100 คน พร้อมด้วยครอบครัวชาวเมืองทะเลมาถวายพระเจ้าราชาธิราช

จากการวิเคราะห์ กลไกการใช้ความงามสตรี เพื่อหวังเหนี่ยวนำกรบ ซึ่งประสบความสำเร็จ น่าจะเนื่องมาจากคำอ้อนวอนของเม้ยซุนเครือและเม้ยสตุ้งมอดที่ทำให้พระเจ้าราชาธิราชพระทัยอ่อนลง เพราะพระองค์ก็ทรงพระเมตตาปราณีต่อนางสนมทั้งสองมาก ดังจะสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...นางสนมทั้งสองก็แสร้งทำร้องไห้ ทูลรำพันวิงวอนไปต่าง ๆ แล้วก็ชวนกันอยู่จนนวดพระบาทถวายทั้งสองคน สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็มีพระทัยอ่อนลง ๆ ด้วยเป็นเวลากลางคืน ทรงพระปราณีแก่นางทั้งสองยิ่งนัก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 452)

4.4 การสร้างความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับผู้มีอำนาจ

การสร้างความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับผู้มีอำนาจเป็นกลไกที่ใช้เสน่ห์ของชายดำเนินการในเรื่องราชาธิราชปรากฏ การใช้วิธีสร้างความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับผู้มีอำนาจในตอนที่สมิงมราหุมีความสัมพันธ์กับพระมหาเทวี

เป็นการใช้กลไกเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่ความมีอำนาจ

สมิงมราหุลักลอบมีความสัมพันธ์เชิงคู่สาว กับพระมหาเทวี พระเจ้าป้าของตะละแม่ศรี เนื่องจากเขาต้องการใช้พระมหาเทวีเป็นฐานอำนาจ ตะละแม่ศรีภรรยาของสมิงมราหุทรงทราบดีแต่นางมิได้แสดงอาการโกรธเคืองตรงกันข้าม กลับให้ความร่วมมือกับบุคคลทั้งสองดำเนินการด้วยอุบายต่าง ๆ เพื่อให้สมิงมราหุได้เป็นพระมหากษัตริย์เมืองเมาะตะมะองศ์ต่อไปดังข้อความที่ว่า

“...ขณะเมื่อคิดกันนั้นรู้แต่มหาเทวีกับสมิงมราหุกับตะละแม่ศรี สามคนด้วยกัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 92)

ผลการใช้วิธีสร้างสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับผู้มีอำนาจ

หลังจากที่สมิงมราหุ ลักลอบมีความสัมพันธ์กับพระมหาเทวีแล้ว พระมหาเทวีก็ให้ การสนับสนุนและช่วยเหลือสมิงมราหุอย่างเต็มที่ ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายพระมหาเทวี ครั้นได้เป็นชู้กับสมิงมราหูแล้ว ก็คิดจะเอาราชสมบัติให้แก่สมิงมราหู...”

(ราชาธิราช. 2513 : 91)

กลุ่บายของสมิงมราหูครั้งนี้ ได้รับความสำเร็จเนื่องจากสมิงมราหูรู้ว่าพระมหาเทวีรักใคร่คน โดยสังเกตจากพฤติกรรมที่ว่า

“...พระมหาเทวินั้นใส่ใจรักใคร่สมิงมราหูจึงเด็ดเอาดอกบัวที่ซ่อนเหน็บพระอุระไว้แล้วห่มพระภูษาทับไว้ เห็นคนทั้งปวงเดินไปก็หยิบดอกบัวที่พระอุระทิ้งเอา สมิงมราหู ๆ เห็น ดั่งนั้นก็ทิ้งไว้ในใจ...อยู่มาพระมหาเทวีแต่งหมากดิบ คั่วกัใส่ใน แล้วก็เอาปูนใส่ในหมากนั้น ผ่านหน้าหมากปิดไว้ก็ใส่พานทองคำจำหลักเป็นรูปราชสีห์ ส่งให้สมิงมราหู ๆ กินหมากนั้น ปูนก็ไหม้ปาก พระมหาเทวี ก็ทรงพระสรวล...”

(ราชาธิราช. 2513 : 89)

สมิงมราหูใช้ความมีอำนาจ ทั้งในด้านกำลังพลจากเมืองตะเกิง ซึ่งเป็นเมืองของพระมหาเทวี และอำนาจ จากตำแหน่งพระพี่นางในพระเจ้าอยู่ เป็นเครื่องสนับสนุนเขาให้คิดการใหญ่ ปรารถนาจะได้เป็นพระมหากษัตริย์สืบต่อจากพระเจ้าอยู่

5. กลชักจูงลอกคราบ

กลชักจูงลอกคราบ คือ กลอุบายที่ใช้เครื่องแต่งกายทำเป็นตัวปลอมไว้ แล้วตัวจริง ลอดหนี ไปทางอื่น เพื่อลวงตาฝ่ายตรงข้ามให้เข้าใจผิดคิดว่ายังคงอยู่ที่เดิม

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลชักจูงลอกคราบในตอนพระเจ้าราชาธิราชเสด็จตั้งขบวนทัพหลวงตามวังรายกะยอฉะวา

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อการลอบทัพ

ขณะที่พระเจ้าราชาธิราชกระทำสงครามติดพันกับมังรายกะยอฉะวานั้น ราชามนุคำนำวนพระชะตาของพระเจ้าราชาธิราชว่า ทรงมีพระเคราะห์ แม้นกระทำสงครามก็จะประสบกับความปราชัย พระเจ้าราชาธิราช ควรเลิกทัพกลับไปยังเมืองหงสาวดี และมอบราชสมบัติให้แก่พระยาเกียรติราชบุตร แล้วเสด็จไปประทับ ณ เมืองเมาะตะมะเป็นเวลา 3 เดือน จึงจะหมดพระเคราะห์

พระเจ้าราชาธิราช จึงต้องชักโลบายในการลอยทัพ เพราะหากพระองค์เลิกทัพกลับ มังรายกะยอจะจะต้องยกกองทัพติดตาม มะกลอมนายทหารเรือพระที่นั่งจึงออกอุบายให้ พระเจ้าราชาธิราชเสด็จตั้งขบวนทัพบกให้เอิกเกริก เพื่อลวงตาฝ่ายพม่าให้คิดว่า ฝ่ายมอญจะเลิก ทัพไปทางบก และในขณะเดียวกันก็ให้ตระเตรียมกองทัพเรือ เพื่อเสด็จจริง

การเสด็จตั้งขบวนทัพบก เพื่อลวงตาฝ่ายพม่านั้น กระทำดังนี้ ทรงแต่งตั้งให้ พระยาเกียรติราชบุตรเป็นแม่ทัพหลวง ราชามนุเป็นทัพหน้า สมิงพระรามเป็นทัพหลัง และในเวลา สามยามให้ทหารเอาเพลิงเผาค่ายทิ้งเสีย แล้วเป่าหลอดยกกองทัพออกจากค่าย ส่วนทางด้านทัพ เรือซึ่งจะเสด็จจริงนั้น โปรดตั้งให้มะกลอมเป็นสมิงอุบากองคุมทหาร 2,000 คน เรือฉลากบาง 40 ลำเป็นกองหน้าให้ทหารเอาเชือกพวนทำห่วงไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อให้เอาพวนผูกปลายเสาเรือ (ซึ่ง พม่ากันไว้ในน้ำ) แล้วเอาเรือฉลากบางชนท้ายต่อ ๆ กัน แล้วให้ทหารช่วยกันตีกระเชียงให้เสาเรือ หลุดติดเรือฉลากบาง ดังข้อความที่ว่า

“...จึงทรงดำริการที่จะลอยทัพไปนั้น สั่งให้เอาเครื่องพระคชาธารทัพหลวงสำหรับศึกของ พระองค์ ขึ้นตระเตรียมทางบกทำเอิกเกริกให้พม่ารู้แล้วให้ทัพเรือทั้งปวง ไขว่สาเหฺรก เตรียมหาบคอนไว้เป็นอันมาก...ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึงแต่งตั้งให้พระยาเกียรติ ราชบุตรเป็นแม่ทัพหลวงให้ราชามนุเป็นแม่ทัพหน้า ให้สมิงพระรามอยู่รั้งหลัง ครั้นถึงเวลา สามยามให้ทหารเอาเพลิงเผาค่ายเสียแล้วจึงเลิกทัพบกกลับไปยังเมืองหงสาวดี แม้นทัพพม่าติดตาม คอยช่วยกันสู้รบ ตีให้แตกไปจงได้...โปรดตั้งให้มะกลอมเป็น สมิงอุบากองคุมพลทหารสองพัน เรือฉลากบางสี่สิบลำเป็นกองหน้า ครั้นถึงเวลาสามยาม แล้ว พระยาเกียรติราชบุตร ราชามนุ สมิงพระรามก็ให้ทหารเอาเพลิงเผาค่ายสิ้นแล้ว เป่าหลอดยกกองทัพออกจากค่าย ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ครั้นทัพยกลงไปแล้วก็ให้ ออกเรือพระที่นั่งเร่งรีบล่องลงไป สมิงอุบากอง ซึ่งเป็นทัพหน้ายกไปก่อนนั้น ก็ให้ทหาร ทั้งปวงเอาเชือกพวนทำห่วงไว้เป็นอันมาก ครั้นถึงเรือซึ่งพม่ากันไว้นั้น ก็ให้เอาพวน ผูกปลายเสาเรือเข้าแล้ว เอาเรือฉลากบางชนท้ายต่อ ๆ กันเข้า ให้ทหารทั้งปวงช่วยกัน ตีกระเชียงข่มลงไปที่กำลังน้ำไหล กำลังกระเชียงตีข่มลง เสาเรือทานมิได้ ก็ถอนหลุดติด เรือฉลากบางเป็นทางลงไป ทัพเรือทั้งปวงก็ล่องตามไปได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 522-524)

มังรายกะยอจะจะได้รับแจ้งว่ากองทัพมอญเลิกทัพไปแล้ว จึงครัสให้ผูกช้างพระที่นั่งและ ให้นายทัพนายกองขึ้นจากเรือรบทั้งสิ้น แล้วยกติดตามกองทัพมอญไปทางบก ครั้นไปทันทัพ

สมิงพระรามและพระยาเกียรติราชบุตร มั่งรายกะยอจะวาก็ยกทัพเข้าโจมตี พลายประกายมาศ ตกหล่มทำให้ทหารล้อมจับสมิงพระรามและพลายประกายมาศได้ พระยาเกียรติและราชามนุไม่สามารถจะเข้าช่วยเหลือได้ จึงเร่งยกทัพกลับกรุงหงสาวดี มั่งรายกะยอจะวาก็จับสมิงพระรามได้ก็ให้ทหารซักถามว่า พระเจ้าราชาธิราชเสด็จไปทางไหน สมิงพระรามเกรงว่ามั่งรายกะยอจะวาคจะตามไปทันทัพของพระยาเกียรติและจะไม่มีผู้ใดต้านทานได้ ส่วนพระเจ้าราชาธิราชนั้นก็ถอยทัพเรื่อไปนานแล้ว มั่งรายกะยอจะวาคจะตามไปไม่ทัน สมิงพระรามจึงบอกความจริง

ผลของการใช้กลชักจูงล่อคราบ

มั่งรายกะยอจะวาคติดตามพระเจ้าราชาธิราชไม่ทัน สมิงอังวะมังศรีได้ยินเสียง ช้องกลอง โห่ร้องก็รู้ว่ามั่งรายกะยอจะวาคยกทัพเรื่อตามมา จึงขออาสาสกัดทัพหลังพม่าให้เรื่อพม่าติดตามพระเจ้าราชาธิราชช้าลง โดยให้พระเจ้าราชาธิราชเสด็จเร่งรีบไป สมิงอังวะมังศรีใช้โกลบายตีติดทัพหลังพม่าดังนี้

“...สมิงอังวะมังศรีแสร้งทำล่อยเรื่อลากบาง หยุควิดน้าอยู่ริมฝั่งฟากตะวันตกคอยท่า ทัพพม่า พอทัพหน้ามั่งรายกะยอจะวาริบลงมา เห็นเรื่อสมิงอังวะมังศรีล่อยอยู่ลำเดียว จึงร้องถามว่าเรื่อใคร สมิงอังวะมังศรีจึงว่า เราชื่อสมิงอังวะศรี พม่าจึงถามว่า เหตุใดมาล่อยเรื่ออยู่ไม่ไปเล่า สมิงอังวะศรีจึงว่า เราหนีไปไม่พ้นแล้ว จะขออยู่เป็นข้าพระราชบุตร พระเจ้ามณฑลเกียรติทอง ถ้าจะเลี้ยงก็เลี้ยง แม้นมิเลี้ยงก็มาเสียเถิดนากองพม่าจึงร้องถามว่า เรื่อขนานพระเจ้าราชาธิราชล่องไปถึงไหนแล้ว พึ่งจะเลี้ยวลัดลำประเดี้ยนี้ ฝ่ายพม่าสำคัญว่าจริงมีความยินดีนัก ก็มีหยุควเรื่อเข้าจับสมิงอังวะศรี เร่งรีบตามไป แต่พม่าร้องถามดังนี้ตลอดมาจนถึง เรื่อพระที่นั่งมั่งรายกะยอจะวา ทหารถามสมิงอังวะศรีก็ร้องบอกดังนั้นทุกคำ มั่งรายกะยอจะวาคหมายว่าจริง มิได้เข้าจับสมิงอังวะศรี สำคัญว่าอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์แล้ว...สมิงอังวะมังศรีเห็นทัพหลวงพ้นไปแล้ว ยิ่งแต่เรื่อเสบียงล่องล่อยลงมา ภายหลัง ก็ออกสกัดตีท้ายทัพพม่า...”

(ราชาธิราช. 2513 : 526-527)

มั่งรายกะยอจะวาคตามพระเจ้าราชาธิราชลงไปมิทัน ก็เลี้ยวพระทัยเกรงว่าจะมีกองทัพพุ่งอยู่เพื่อคัดท้ายพล มั่งรายกะยอจะวาคจึงให้ถอยทัพเรื่อทวนขึ้นมา สมิงอังวะศรีเห็นกองทัพพม่า

ถอยทัพกลับมาที่พาหนะขึ้นบกและเผารือทิงเลียบริบหนีไป มังรายกะยะจะหาเห็นเช่นนั้นก็รู้ว่า
สมิงอั้งวะมังศรีขึ้นบกหนีไปแล้ว และจะตามเรือของพระเจ้าราชาธิราชก็มีทัน จึงยกทัพกลับค่าย

ในที่สุด การถอยทัพของพระเจ้าราชาธิราชโดยสร้างตั้งขบวนทัพหลวงตา ได้รับผลสำเร็จ
จากการวิเคราะห์ ความสำเร็จแห่งกลุบายการสร้างตั้งขบวนทัพหลวงตาครั้งนี้ น่าจะเนื่องมา
จากมังรายกะยะจะหาดี้อยู่ประการหนึ่งไม่รู้เท่าทันกลลวงดังกล่าว และไม่คาดคิดว่าพระเจ้า
ราชาธิราชจะเสด็จถอยทัพทางเรือเพราะ ทหารพม่าปิดกั้นไว้ในน้ำซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะเดินทาง
ทางเรือ ดังข้อความที่ว่า

“...ทหารลงไปชั้นสุดครุฑก็พบเรือที่พม่าปิดไว้...มีเรือปิดอยู่ท้ายน้ำ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 522)

6. กลยืมมือผู้อื่นฆ่าคน

กลยืมมือผู้อื่นฆ่าคน เป็นกลอุบายที่ทำให้ผู้อื่นกำจัดศัตรูของตน โดยที่ตนไม่ต้องลงมือ
กระทำการแต่อย่างใด และไม่มี ผู้ใดล่วงรู้ว่าเป็นต้นเหตุ
ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลยืมมือผู้อื่นฆ่าคนอยู่ 2 ลักษณะดังนี้

6.1 การปลุกฝังความอาฆาต

การปลุกฝังความอาฆาตเป็นการกล่าวร้ายความขัดแย้งระหว่างกันเพื่อปลุกฝังความโกรธ
เกลียด และจะได้แก้แค้นในภายภาคหน้า

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏการปลุกฝังความอาฆาตในตอนพระพี่เลี้ยง ปลอบโยน
มังรายกะยะจะหาให้หยุดกันแสง

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความมีอำนาจ

มังรายกะยะจะหา ขณะยังทรงพระเยาว์เป็นราชทารกนั้น ยามใดที่ทรงพระกันแสงพระนม
พี่เลี้ยงจะปลอบ โยนด้วยวิธีใด ๆ ก็ไม่ทรงหยุด แต่ถ้าพระนมพี่เลี้ยงปลอบ โยนว่า จะเอากรูหงสาวดี
มาถวาย มังรายกะยะจะหาจะทรงหยุดพระกันแสงในที่นั้น และกลับแย้มพระสรวลชอบพระทัย
แทน ดังข้อความที่ว่า

“...ขณะเมื่อมังรายกะยะจะหา ยังทรงพระเยาว์ เป็นราชทารกนั้น ถ้าทรงพระกันแสงเมื่อใด

พระนมพี่เลี้ยงจะปลอมโยนให้เสวยนม ก็มีได้เสวย และว่าจะเอาราชสมบัติบ้านเมืองแก้ว
แหวนใด ๆ ถวายก็มีหุคต่อปลอมว่าจะเอากรุงหงสาวดีมาถวายจึงจะหุค มังรายกะยอจะว่า
ชอบพระทัยหายทรงพระกันแสงลงทันทีแย้มพระสรวลออกมาได้ตามภาษาทารกเป็น
อัศจรรย์ยิ่งนัก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 471-472)

ผลของการใช้วิธีปลุกฝังความอาฆาต

พระนมพี่เลี้ยงนำความเรื่องนี้ ขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และพระอัครมเหสี
ทั้งสองพระองค์มีพระทัยเสนาหา ต่างพระองค์พลัดกันชื่นชมพระราชโอรสมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์กลไกการปลุกฝังความอาฆาตแก่มังรายกะยอจะว่า ของพระนมพี่เลี้ยง
ด้วยข้อความดังกล่าวนั้น สันนิษฐานว่า พระนมพี่เลี้ยง น่าจะเป็นคนเก่าแก่ ของพระเจ้า
ฝรั่งมังฆ้องและอาจจะเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดินพม่า นางจึงผูกพยาบาทอาฆาต
แทนเจ้านาย ดังจะเห็นได้จากวิธีการปลอมโยนที่คิดปกปิดว่า “จะเอากรุงหงสาวดีมาถวาย” ซึ่ง
กรุงหงสาวดีนั้น เป็นเมืองของ พระเจ้าราชาธิราช ซึ่งเป็นปรปักษ์ กับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง การ
ปลอมโยนด้วยข้อความดังกล่าวบ่อยครั้ง ซึ่งอาจจะเริ่มตั้งแต่เป็นราชทารก จนถึงเจริญวัย น่าจะ
เป็นวิธีการปลุกฝังความทะเยอทะยาน ความมั่งใหญ่ใฝ่สูง และใฝ่อำนาจให้แก่มังรายกะยอจะว่า
เพื่อให้ตระหนักอยู่เสมอว่า กรุงหงสาวดีนั้น จะต้องอยู่ในอุ้งพระหัตถ์ของพระองค์

หรือจะสันนิษฐานได้อีกประการหนึ่งว่า พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง หรือพระอัครมเหสี หรือทั้ง
สองพระองค์จะเป็นผู้ริเริ่มข้อความปลอมโยนดังกล่าวก็เป็นได้ แล้วได้ผล มังรายกะยอจะว่าหุค
พระกันแสง พระนมพี่เลี้ยงจึงนำวิธีการนี้ไปปลอมโยนมังรายกะยอจะว่า และก็ปรากฏว่าได้ผลทุก
ครั้ง มังรายกะยอจะว่าแย้มพระสรวลชอบพระทัย

6.2 การลอบวางยาพิษ

การลอบวางยาพิษเป็นการส่งอาหารของกำนันไปให้ผู้รู้จักคุ้นเคยกัน และเมื่อสบโอกาส
จึงลอบใส่ยาพิษลงในอาหารที่ส่งไป โดยที่ผู้ส่งอาหารไปให้นั้นไม่มีโอกาสล่วงรู้มาก่อน

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏการลอบวางยาพิษในของกำนัน ในตอน พระตะบะลอบวาง
ยาพิษลงในอาหาร ที่แม่มะตำโรส่งไปให้พระตะเบิด

เป็นการใช้กลไกเพื่อชัยชนะในการสงคราม

เหตุการณ์ตอนนี้สืบเนื่องมาจาก เหตุการณ์ที่พระเจ้าอุสดีงไปคล้องช้างใหญ่ ณ ป่าละภู และไปรคเกล้าฯ แต่งตั้งให้พระตะบะเป็นผู้รักษาเมืองเมาะตะมะแทนพระองค์ เมื่อพระองค์เสด็จกลับเมืองเมาะตะมะ พระตะบะคิดขบถไม่ยอมให้ทหารเปิดประตูเมืองรับขบวนเสด็จ ทำให้พระเจ้าราชาธิราชต้องเสด็จไปประทับ ณ เมืองวาน เป็นเหตุให้ต้องกระทำสงครามกันขึ้นระหว่างพระเจ้าอุกับพระตะบะและญาติของพระตะบะ

ในศักราช 717 ปี พระเจ้าอุซึ่งตั้งอยู่ ณ เมืองวาน ทรงแต่งตั้งให้พระตะเบิดผู้เป็นพี่เขยเป็นแม่ทัพ สมิงราชสิงคราทัพหนึ่ง สมิงนครศรีเจ้าเมืองพะโคทัพหนึ่ง พร้อมด้วยช้างม้ารีพลและเครื่องศาสตราวุธ ยกกองทัพไปตีเมืองเมาะตะมะ และพระตะเบิดล้อมเมืองเมาะตะมะไว้ ครั้นล้อมเมืองได้ประมาณ 15 วัน ชาวเมืองเมาะตะมะต่างกลัวเกรงพระเจ้าอุ พระตะเบิดต้องการรู้ข่าวคราวการเคลื่อนไหวภายในเมืองเมาะตะมะ ดังนั้น พระตะเบิดจึงใช้ให้ทหารเข้าไปบอกแม่มะลำโรว่า แม่มะลำโร ยังไม่ส่งอาหารคาวหวานมาให้ พระตะเบิดกินเหมือนเช่นแต่เก่าก่อน แม่มะลำโรจึงฝากบอกข้อความแก่ทหารกลับมาว่า นางนั้นเป็นผู้หญิง ไม่ได้คิดขบถต่อพระเจ้าช้างเผือก พระตะบะเป็นผู้ก่อขบถ ในช่วงเวลานี้ นางไม่เห็นว่าจะมีใครเป็นที่พึ่งได้อีกนอกจากพระตะเบิดผู้เดียวและนางใคร่จะส่งอาหารคาวหวานออกไปให้พระตะเบิดกิน แต่นางเกรงว่าพระตะบะจะรู้และฆ่านางทิ้งเสีย ดังนั้นนางจึงต้องวางแผน ในกาลต่อมา แม่มะลำโร ได้นำเรื่องราวที่พระตะเบิดส่งคนมาขอให้นางแต่งอาหารคาวหวานส่งไปให้กินนั้น แจ้งแก่พระตะบะ พระตะบะจึงอนุญาตให้แม่มะลำโรส่งอาหารข้าวของออกไปให้พระตะเบิดกินได้ และ ในวันหนึ่ง พระตะบะได้แอบเอายาพิษลอบใส่ลงในอาหาร ซึ่งแม่มะลำโรส่งไปให้พระตะเบิด เมื่อพระตะเบิดกินเข้าไป ก็ถึงแก่ความตาย ดังข้อความที่บรรยายว่า

”... แม่มะลำโรจึงว่าข้าพเจ้าเป็นผู้หญิงดอก จะได้คิดขบถต่อพระเจ้าช้างเผือกนั้นหาไม่ได้ ครั้นจะแต่งข้าวของออกไปให้กินอย่างแต่ก่อน กลัวพระตะบะจะฆ่าเสียจึงนั่งจวนใจอยู่...จึงแม่มะลำโรเอาเรื่องราวทั้งหมดนี้ ไปบอกแก่พระตะบะ ๆ ก็ดีใจ พระตะบะจึงว่าแก่แม่มะลำโรว่า จะให้ส่งของไปให้พระตะเบิดก็ตามใจเถิด แม่มะลำโรได้โอกาสดังนั้นก็ตักแต่งข้าวของออกไปให้พระตะเบิดกินเนื่อง ๆ พระตะเบิดกินของหาสงสัยไม่ ครั้นหลายวันมา พระตะบะจึงให้เอายาพิษลอบไปใส่ในของกิน ซึ่งแม่มะลำโรเอาไปให้พระตะเบิดกินเข้าไปถึงแก่ความตาย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 68-69)

ผลของการใช้วิธีลอบวางยาพิษ

พระตะเบิดเสียรู้พระตะบะ กินอาหารซึ่งใส่ยาพิษเข้าไปจนถึงแก่ความตาย พระตะบะจึงแต่งกองทัพออกไปโจมตีกองทัพทั้งปวง กองทัพเหล่านั้นก็แตกพ่ายไป

จากการวิเคราะห์กลไกการลอบวางยาพิษในอาหาร เพื่อสังหารชีวิต ของพระตะเบิดในครั้งนี้ นั้น ปรากฏว่าพระตะเบิดขาดความระมัดระวัง เนื่องจาก พระตะเบิดกับแม่มะตำโรคงจะสนิทสนมกันมาก่อน แม่มะตำโรน่าจะเป็นหัวหน้าห้องเครื่อง (ครัว) ซึ่งมีหน้าที่คัดเลือก และปรุงอาหารถวายแด่พระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ทั้งนี้ น่าจะรวมถึง พระตะเบิดด้วย เพราะพระตะเบิดและแม่มะตำโรไม่เคยคิดมาก่อนว่า พระตะบะผู้นุญาต ให้แม่มะตำโรส่งอาหารไปให้พระตะเบิดกินนั้น จะลอบทำการอุกอาจ ใส่ยาพิษลงในอาหาร โดยหลอกล่อให้แม่มะตำโรตายใจเสียก่อน ดังจะสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...จึงแม่มะตำโร เอาเรื่องราวทั้งนี้ ไปบอกแก่พระตะบะ ๆ ก็ดีใจ พระตะบะจึงว่าแก่แม่มะตำโรว่า จะให้ส่งของออกไปให้พระตะเบิดก็ตามเถิด...”

(ราชาธิราช. 2513 : 69)

และหลังจากที่พระตะเบิดถึงแก่ความตาย ด้วยยาพิษที่พระตะบะลอบใส่ลงในอาหารก็คงจะไม่มีใครรู้สาเหตุที่แท้จริง ที่พระตะเบิดต้องตาย รวมทั้งแม่มะตำโรด้วย ทั้งนี้ เพราะเมื่อพระตะบะรู้ว่าพระตะเบิดตายแล้วก็แต่งกองทัพออกไปโจมตีกองทัพของพระตะเบิดทำให้กองทัพทั้งปวง แตกพ่ายไป โดยทั้งศพพระตะเบิดเอาไว้ และพระตะบะก็เอาศพพระตะเบิดไปเผาเสีย เพื่อปกปิดร่องรอยความผิดทั้งหมดของตน ซึ่งสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...พระตะบะรู้ว่าแม่ทัพก็ล่วงตายแล้ว จึงแต่งกองทัพออกไปโจมตีกองทัพนั้นก็แตกพ่ายไป ทั้งเอาศพพระตะเบิดไว้ พระตะบะก็เอาศพพระตะเบิดเผาเสีย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 69)

7. กลซ่อนกล

กลซ่อนกล เป็นกลอุบายของผู้ที่กำลังจะถูกกลอุบายของผู้อื่นทำ คิดขึ้นเพื่อซ่อนกลอุบายกำลังดำเนินทำร้ายคนอยู่

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกลซ่อนกลในตอนมะกะโท ย้อนกลโอบายอลิมามางโดยการซ่อนอาวุธไว้ในเสื้อผ้า

เป็นการใช้กลโอบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

อลิมามาง เจ้าเมืองเมาะตะมะ คิดหากระแวงมะกะโท จะคิดการใหญ่ยึดเมืองเมาะตะมะ เนื่องจากมะกะโทมีสมัครพรรคพวกเพิ่มมากขึ้น ๆ ดังนั้นเขาจึงคิดแผนการกำจัดมะกะโท โดยจะลวงมะกะโทไปกินเลี้ยงที่หาดคลองลอย และแอบฝังเครื่องศาสตราวุธไว้ในหาดทราย แต่นางอุ่นเรือนน้องสาวของมะกะโท แอบล่วงรู้แผนการเหล่านี้ ด้วยความเป็นห่วงพี่ชาย นางอุ่นเรือนจึงรีบนำข่าวร้ายดังกล่าว ไปบอกมะกะโทเพื่อให้เขาหาทางคิดหาทางแก้ไขปัญหา มะกะโทได้ปรึกษาทหารกับทหารของตนจำนวน 70 คน และลงความเห็นว่าจะใช้กลซ่อนกลอลิมามาง กล่าวคือ ทหารของมะกะโท 70 คนจะซ่อนมีดเหน็บไว้ในเสื้อคนละ 2 เล่มรอให้ออลิมามางกับพรรคพวกมาจึงจะทำร้ายดังข้อความที่ว่า

“...มะกะโทจึงให้ตีมีดเหน็บร้อยยี่สิบเล่มแล้วจึงเรียกทหารเจ็ดสิบคนมาพร้อมกันจึงแจกมีดเหน็บแก่ทหารคนละเล่ม...”

(ราชาธิราช. 2513 : 16)

ข้อความที่ว่า มีดเหน็บให้แก่ “ทหารคนละเล่ม” น่าจะพิมพ์คลาดเคลื่อน ข้อความที่ ถูกต้องน่าจะเป็น “ทหารคนละสองเล่ม” จึงครบตามจำนวน

เมื่อถึงเวลากินเลี้ยงมะกะโทนัดทหารทั้งหมดว่าหากอลิมามางเลี้ยงสุราให้กินแต่น้อยอมไว้แล้วแอบข่วนทิ้ง โดยมีให้พวกอลิมามางเห็น และพยายามมอมเหล้าพวกอลิมามางจนเมาและรอจนกระทั่งน้ำขึ้นใกล้จะท่วมหาดทราย จึงจะประทุษร้ายทั้งนี้เพื่อใช้น้ำเป็นกำแพงขวางกั้นมิให้ออลิมามาง และทหารจีซ้างข้ามฝั่งหนี เมื่อมะกะโทสังเกตเห็นว่า พวกอลิมามางเมามากแล้วเขาจึงกล่าวถ้อยคำ เป็นภาษา “เฉพาะกลุ่ม” เป็นสัญญาณนัดแนะ ดังนี้

ถ้ากล่าวคำว่า “มุงซุง” ให้ทหารทุกคนหยุดกินเหล้า แต่กินข้าวแทน

ถ้ากล่าวคำว่า “มัจฉะ” ให้ทหารทุกคนเตรียมพร้อม

ถ้ากล่าวคำว่า “มอบซอบ” ให้ทหารทุกคนแทงอลิมามางและพวก

ผลการใช้กลซ่อนกล

แผนการของมะกะโทประสบความสำเร็จ อติมาปาง และสมัครพรรคพวกถูกทหารของมะกะโทมอมเหต้ำ และถูกสังหารจนหมด ดังข้อความที่ว่า

“ฝ่ายพวกมะกะโทมสุรา แด่น้อยแล้วบ้านเสีย ทำอาการดูเมาให้อาเจียนถ่มขะทำตามมะกะโทสั่งทุกประการ จะให้แต่พวกอติมาปางเสพสุราบานอยู่ทุกคน มะกะโทจึงว่ามุงหุงคนทั้งปวงถึงดสุราเสีย ชวนกันกินข้าวทุกคนครั้นคนทั้งปวงกินข้าวแล้ว มะกะโทจึงว่า มัจจะ คนทั้งปวงก็ระมัดระวังตัวคอยพร้อมอยู่แล้วมะกะโทจึงว่า มอบชอบ ฝ่ายทหารทั้งเจ็ดสิบคนก็ถูกขึ้น ชักมีดเหน็บเข้าตะลุมบอนแทงพวกอติมาปางซึ่งเมาสุรานั้นตายสิ้น แต่ตัวอติมาปางนั้นขึ้นจีข้างพัง ขับหนีข้ามคลองคลองลอย และน้ำท่วมหลังช้าง ๆ ว่ายน้ำไปไม่พ้น พวกมะกะโทจึงตามทัน จับตัวอติมาปางก็ฆ่าเสียในที่นั้น...”

(ราชาธิราช. 2513 : 18)

องค์ประกอบ ที่ทำให้มะกะโทซ่อนกลอติมาปางสำเร็จ เนื่องมาจาก อติมาปางคาดการณ์ไม่ถึงว่ามะกะโทจะรู้แผนการของคน จากนางอุ่นเรือน ซึ่งนางอุ่นเรือนน่าจะรู้ข่าวนี้ มาจากคนของอติมาปางคนใดคนหนึ่ง ดังจะสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...และคนสนิทก็ออกมาจัดแจงบอกกันทำตามอติมาปางสั่งทุกประการ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 16)

ผู้ที่บอกข่าวกับนางอุ่นเรือน อาจจะเป็นคนของมะกะโทที่ปลอมตัวเข้ามาสวามิภักดิ์กับอติมาปาง

8. กลจับตัว

กลจับตัว เป็นกลอุบายที่ใช้คนไปเป็นไส้ศึก แต่ผู้ที่จะเข้าไปเป็นไส้ศึกจะต้องยอมจับตัวก่อนเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามหลงเชื่อ กลจับตัวอาจประยุกต์ใช้เป็นผู้ที่จะเข้าไปเป็นไส้ศึกยอมจับตัวเองหรือพวกของตนยอมจับตัวโดยรู้ตัว หรือพวกของตนยอมจับโดยไม่รู้ตัว

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลจับตัวในหลายลักษณะดังนี้

8.1 การทำให้ตนเองได้รับบาดเจ็บ

การทำให้ตนเองได้รับบาดเจ็บ จะใช้บุคคลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปลอมตัวเข้าไปสวมมิกค์กับฝ่ายปักษ์ โดยบุคคลนั้นจะต้องสร้างบาดแผลเป็นถึงยืนยันการได้รับโทษทัณฑ์ อันก่อให้เกิดความคับข้องใจของคน จนไม่สามารถจะทนอยู่กับฝ่ายนั้น ๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ฝ่ายปักษ์หลงเชื่อด้วยตายใจ

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏการทำให้ตนเองได้รับบาดเจ็บ 2 ตอน

1. ในตอนมตะหยอกถ่วงเวลาการเดินทางของเจตสุกรี

เป็นการใช้กลไกเพื่อชัยชนะในการสงคราม

อหะมะมอญได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นพันหัว ทำหน้าที่เก็บส่วยตลาดในเมืองพะโค ส่งกลับไปให้เมืองพุกาม

เมื่ออหะมะมอญเก็บส่วยอากรในเมืองพะโคได้เป็นจำนวนมาก เขาเกลี้ยกล่อมชาวเมืองพะโคให้เชื่อฟังยอมเป็นพรรคพวก และตั้งตัวเป็นเจ้าเมืองพะโค ดังข้อความที่ว่า

“...จึงตั้งให้เป็นพันหัวแล้ว พระเจ้าพุกามโปรดพระราชทานให้ส่วยตลาดในเมืองพะโคนั้น เป็นกำลังราชการแก่อหะมะมอญ ครั้นอหะมะมอญออกเดือนกลับมาเมืองพะโคแล้วก็เก็บส่วยอากรในจังหวัดเมืองพะโค ซึ่งพระเจ้าพุกามพระราชทานให้เป็นกำลังราชการนั้นได้เป็นอันมาก ก็มีใจกำเริบขึ้นที่จะตั้งตัวเป็นใหญ่...อหะมะมอญจึงว่ากล่าวเกลี้ยกล่อมชาวเมืองพะโคทั้งปวง ให้อยู่ในโอวาทของตนแล้วก็ตั้งตัวเป็นใหญ่
จุลศักราช 647 ปี อหะมะมอญได้เมืองพะโคแล้ว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 29-30)

เมื่อพระเจ้าพุกามทรงทราบเรื่อง พระองค์มีพระบรมราชโองการให้เจตสุกรีคุมพลยกกองทัพลงมาจับอหะมะมอญ แต่เนื่องจากอหะมะมอญซุกเมืองค่ายยังไม่แล้วเสร็จ ดังนั้นอหะมะมอญ จึงคิดกลไกหลอกล่อให้กองทัพของเจตสุกรีเดินทางมาถึงเมืองพะโคช้าเขาจึงใช้มตะหยอกเป็นพ่อตาเป็นเครื่องมือ กล่าวคือโยยหลอกล่อด้วยหาวยเพื่อให้เป็นรอยแผลและแสลงหนีเข้าไปสวมมิกค์ต่อเจตสุกรี ดังข้อความที่ว่า

“...อหะมะมอญคิดกลอุบายกับมตะหยอกพ่อตาจะนั้นแล้ว จึงเอาหวายผ่าซีกมาตีพ่อตา แต่พอให้หลังแตกเป็นแผล แล้วให้รีบออกไปยังกองทัพเจตะสุกรี ฝ่ายพม่าในกองทัพ ก็จับเอามตะหยอกเข้ม ไปยังเจตะสุกรีๆ จึงถามว่าเหตุใดท่านจึงต้องโพล่โพล่ดังนี้ มตะหยอกจึงบอกว่า ข้าพเจ้าพ่อตาอ้ายอหะมะมอญๆ คิดขบถต่อด้วยพระเจ้าพุกามตั้งค่ายขุดคูเมืองแต่บ้านเมือง ข้าพเจ้าห้ามก็มีฟังกลับโกรธให้ตีข้าพเจ้าแล้วใส่ตรูจำไว้ข้าพเจ้านี้ออกมาได้ จึงมาหากองทัพเจตะสุกรีแจ้งเนื้อความดังนั้นก็สำคัญว่าจริง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 31)

ผลการใช้วิธีทำให้ตนเองได้รับบาดเจ็บ

เจตะสุกรีเชื่อในเรื่องราวที่มตะหยอกบอก จึงมอบหมายให้มตะหยอกเป็นผู้นำทางเข้าเมืองพะโค ซึ่งเป็นทางที่จะเดินทัพไปเมืองพะโคได้โดยเร็ววัน มตะหยอกจึงนำทางพากองทัพของเจตะสุกรีไปทางอ้อม โดยใช้เวลาเดินทางหลายวันกว่าจะถึงเมืองพะโค ทั้งนี้เพื่อถ่วงเวลากองทัพของเจตะสุกรีให้ถึงเมืองพะโคล่าช้า และเพื่อให้อหะมะมอญขุดค่ายคูเมืองเสร็จ เมื่อเขาคาดการณ์ว่าอหะมะมอญขุดค่ายคูเมืองเสร็จเรียบร้อยแล้ว เขาจึงพากองทัพของเจตะสุกรีมาถึงเมืองพะโคตั้งข้อความที่ว่า

“...เอ็งจงนำทัพเราไปโดยตรงให้ถึงเมืองพะโคโดยเร็ว มตะหยอกก็นำทัพมาตามป่ากลางเป็นทางอ้อม...ครั้นมตะหยอกนำทัพมาหลายวัน คณะเห็นว่าอหะมะมอญทำค่ายคูเสร็จแล้วก็นำกองทัพมาถึงเมืองพะโค...”

(ราชาธิราช. 2513 : 31-32)

จากการวิเคราะห์กโบาย ที่มตะหยอกถูกโอบยหลังจนแตกเป็นแผลและแสร้างหนีเข้าไปสวามิภักดิ์ต่อเจตะสุกรี ปรากฏผลว่า เจตะสุกรีหลงเชื่อในคำบอกเล่า และประจักษ์พยานใน บาดแผลที่บริเวณหลังของมตะหยอก ด้วยความสนิทใจอันถือได้ว่า กโบายดังกล่าวประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นผลสำเร็จนั้นน่าจะมาจากความชาญฉลาด ของอหะมะมอญที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าด้วยความแม่นยำ เมื่อเจตะสุกรีเห็นบาดแผล ที่บริเวณหลังของมตะหยอก และฟังคำบอกเล่าประกอบกัน เจตะสุกรี คิดว่า อหะมะมอญทำเกินกว่าเหตุ เพราะมตะหยอกมีศักดิ์เป็นถึงพ่อตาของอหะมะมอญ ซึ่งพิจารณาทางเครือญาติแล้ว อหะมะมอญน่าจะให้ความเคารพนับถือมตะหยอกประดุจพ่อของตน การว่ากล่าวเตือนสติของมตะหยอก เพื่อมิให้อหะมะมอญนั้นคิดขบถ ไม่น่าจะเป็นความผิดร้ายแรง ถึงกับสั่งให้ทหาร โอบยตีมตะหยอกจนได้รับบาดเจ็บ เจ็บและนำตัวไปคุมขังเช่นนี้

นอกจากนี้ อชมะมอญรู้ว่า เจตะสุกรี ไม่มีความชำนาญในภูมิประเทศของเมืองพะโค เขาจะต้องใช้มตะหยอกเป็นผู้นำทางพากองทัพเมืองพุกามเข้าเมืองพะโค ทั้งนี้เพราะมตะหยอกเป็นชาวเมืองพะโคย่อมจะรู้ภูมิประเทศเมืองพะโคเป็นอย่างดี และเหตุการณ์ที่อชมะมอญคาดคิดก็เป็นความจริง เจตะสุกรีหลงเชื่อในกโถบายนี้ เดินทัพเสียหลายวันโดยไม่รู้ตัวเลยว่ามตะหยอกนำทางพวกกองทัพเมืองพุกามไปทางอ้อม เพื่อถ่วงเวลาให้เจตะสุกรีชุดค่ายคูเมืองจนเรียบร้อย

2. ในตอนมะกะนายส่งข่าวทัพของพระเจ้าราชาธิราชแก่มังรายกะยะฉะวา

เป็นการใช้กโถบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

การทำสงครามระหว่างพระยาน้อย ซึ่งหนีไปรวบรวมกำลังทัพอยู่ที่ เมืองตะเกิงกับ สมิงมราหู ซึ่งเป็นแม่ทัพใหญ่คุมกองทัพถึง 4 กองทัพมาจับพระยาน้อยไปลงโทษ หลังจากพระมะเปงใช้กโถบายการลดกำลังข้าศึกแล้ว คงเหลือกองทัพของสมิงชีพรายและสมิงมราหู

อย่างไรก็ตาม ทหารหาญจากเมืองพะโคจำนวน 2 กองทัพดังกล่าวก็มีจำนวนมากกว่าทหารของพระยาน้อยถึง 2-3 เท่า การกระทำสงครามด้วยวิธีการประจัญบานจะทำให้เกิดการสูญเสียพลจำนวนมาก ดังนั้น พระยาน้อยจึงใช้วิธีลดกำลังข้าศึกอีกครั้งหนึ่ง โดยอาศัยวิธีการโอบล้อมบุคคลเพื่อให้เข้าไปสวามิภักดิ์กับสมิงมราหู

พระยาน้อยใช้มะกะนาย ซึ่งถูกจำตรวน เนื่องมาจาก ไปกู้ยืมเงินเจ้าหนี้มาค้าขาย แต่เรือสำเภาของเขาเสียหายทำให้เขาสูญเสียทรัพย์สินจนหมดตัว ไม่สามารถจะใช้นี้ได้ พระยาน้อยจึงใช้นี้ แทนมะกะนายเป็นเงิน 20 ชั่ง แต่เจ้าหนี้ไม่ยอมรับพระราชทานเงินตราจำนวนนั้นจาก โดยขอลวายเงินตราไว้ให้พระยาน้อยเพื่อนำไปแจกจ่ายแก่ทแกล้วทหารผู้มีความดีความชอบ

กโถบายของพระยาน้อย คือ โอบล้อมมะกะนายให้แตกเป็นแผล แล้วไล่ตรวน ปล่อยออกไปหากองทัพของสมิงมราหู หากสมิงมราหูได้ถามความศึก ให้ตอบว่า พระยาน้อยตกใจเกรงกลัวกองทัพใหญ่เมืองพะโคที่ยกมา ทแกล้วทหารจะสู้รบมิได้ จึงคิดการณ์จะหนีไปเมืองอื่น โดยให้เก็บบริวารทรัพย์สินของชาวเมืองมาเป็นจำนวนมาก หากชาวเมืองผู้ใดจัดขึ้นมียอมให้ทรัพย์สิน พระยาน้อยจะสั่งให้โอบยตี และจำจองเมื่อชาวเมืองรู้ข่าวการยกทัพมาของสมิงมราหู มะกะนายหนีออกมาหากองทัพสมิงมราหู ได้เพียงผู้เดียว เพื่อให้สมิงมราหูช่วยแก้แค้นแทนตน กำหนดการหนีของพระยาน้อยจะหนีไปทางน้ำ ในเวลาค่ำของวันรุ่งขึ้น ดังข้อความว่า

“...จึงได้ตัดผมมะกะนายเป็นรอยเกล้าแล้วก็ให้เอาหวายผ่าซีกมาตีหลังมะกะนายพอแตก เป็น แผล แล้วใส่ครวนปล่อยออกไป

ฝ่ายทหาร ในกองทัพสมิงมราหูจับได้ จึงซักถามว่า เหตุใดจึงต้องตีจำครวนมาจะนี้ มะกะนายจึงบอกว่า พระยาน้อยทำข่มเหงริบราชาตร ข้าพเจ้าและชาวบ้านชาวเมือง แล้วให้ตีโบยจำจองไว้เป็นอันมาก แต่ข้าพเจ้าได้แจ้งว่า พระราชบุตรเขยพระเจ้าช้างเผือกยกกลงมา ก็มีความยินดีนัก ข้าพเจ้าได้ลักลอบหนีออกมาหาท่าน หวังว่าบอก เนื้อความให้ทราบทุกประการ

ฝ่ายกองทัพทั้งดั้นนั้น ก็พามะกะนายเข้าไปหาสมิงมราหู สมิงมราหูจึงถามมะกะนาย ก็บอกความตามพระยาน้อยสั่ง ทุกประการ สมิงมราหูได้ฟังดั้นนั้น ก็คิดว่าจริง... แล้วสั่งให้ถอดมะกะนายออกจากจำ ให้เสื้อผ้าสำหรับหนึ่งเป็นรางวัล...”

(ราชาธิราช. 2513 : 192-193)

ผลการใช้วิธีทำให้ตัวเองได้รับบาดเจ็บ

สมิงมราหู เชื่อคำบอกกล่าวของมะกะนาย เกี่ยวกับการเตรียมตัวหนีของพระยาน้อย ดังนั้น สมิงมราหูจึงสั่งให้สมิงชีพราย และ นายทัพนายกองทั้งปวง ยกกองทัพลงไปยังทัพทางด้านใต้เพื่อ คอยสกัดจับพระยาน้อยให้ได้ หากพระยาน้อยหนีไปทางด้านใด นายทัพนายกองผู้นั้นจะต้องได้รับ โทษ ซึ่งในการณ์นี้ สมิงชีพรายรู้แจ้งในกลโบายของพระยาน้อยเป็นอย่างดี จึงกล่าวแก้ทหารของเขาว่า

“...ครั้งนี้เห็นจะจับพระยาน้อยได้โดยง่ายจะได้กลับไปบ้านเร็วแล้ว จะไม่ได้ความเหนื่อย ยากลำบากนัก จึงแก่งัดทำเป็นคิใจแล้วหัวเราะ สมิงชีพราย นายทัพนายกองทั้งปวงก็เลิก กองทัพลงไปยังอยู่ทางด้านใต้ตามคำสมิงมราหูทั้งสิ้น ยังเหลืออยู่อีกค่ายสมิงมราหูค่าย เดียว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 193)

หลังจาก สมิงชีพรายเคลื่อนย้ายกองทัพไปสกัดจับพระยาน้อยทางด้านใต้แล้วจึงเหลือเพียง กองทัพสมิงมราหู เพียงกองทัพเดียว พระยาน้อยจึงยกกองทัพออกไปตีค่ายของสมิงมราหูแตกพ่าย ไป สมิงมราหูขึ้นช้างพังหนีออกทางหลังค่าย พร้อมด้วยทหารจำนวน 20-30 คน

กลโบายของพระยาน้อยที่อาศัยการ โบายตีหลังมะกะนายเป็นบาดแผล และ แสร้ง

สวามิภักดิ์ต่อสมิงมราหู เพื่อแจ้งข่าวเท็จหลอกล่อสมิงมราหูให้เคลื่อนย้ายกองทัพบกของสมิงชีพราย ไปตั้งค่ายสกัดพระยาน้อยในทิศทางอื่นนั้น ได้ประสบผลสำเร็จ

ความสำเร็จดังกล่าวนี้จะเนื่องมาจาก สมิงมราหูเชื่อคำของพระอาจารย์มะเป่งซึ่ง ออก มาแจ้งข่าวคราวของพระยาน้อยในครั้งแรก เพราะ พระอาจารย์มะเป่งเป็นสมณเพศ การพูดจาหลอกลวงมิให้กิจของสงฆ์ ดังข้อความที่ว่า

“...พระยาน้อยมาอยู่ในเมืองตะเกิงหาความสุขไม่ แต่ภษณะของจะลองของเสวยนั้น ก็ขัดสนคิดรวนเรอยู่ ครั้นจะเสด็จกลับไปเมืองพะโคเล่า ตัวได้ทำความผิดแล้ว ก็กลัวอยู่นิอาจกลับไปได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 183)

และเมื่อได้ทราบข่าวพระยาน้อยจากมะกะนายว่า พระองค์ทรงริบทรัพย์สมบัติของ ชาวเมือง และทำโทษ ด้วยการโบยตีและจำลงชาวเมืองผู้ขัดจันอีกเป็นจำนวนมาก และการคิด จะหลบหนีการจับกุมของสมิงมราหู อาศัยเรือเป็นพาหนะ จึงเป็นข้อยืนยันยืนยันความแน่นอนของ พระยาน้อยในเมืองตะเกิง และความเกรงกลัวสมิงมราหูได้เป็นอย่างดีด้วย เหตุนี้สมิงมราหูจึงเชื่อ เรื่องราวทั้งหมดอย่างสนิทใจ ดังจะสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...สมิงมราหูได้ฟังดังนั้นก็คิดว่าจริง เห็นสมคำพระอาจารย์มะเป่งว่าหาสงสัยมิได้ก็มี ความยินดีนัก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 192)

8.2 การทำให้ตนเองและพวกของตนเองได้รับบาดเจ็บโดยรู้ตัว

การทำให้ตนเองและพวกของตนเองได้รับบาดเจ็บโดยรู้ตัว จะใช้บุคคลเป็นกลุ่มย่อยๆ ประมาณ 5-8 คน ปลอมตัวเข้าไปสวามิภักดิ์กับฝ่ายปรปักษ์ โดยบุคคลทั้งหมดคนนั้นจะต้องสร้างบาดแผลเป็นการยืนยันการรับโทษทัณฑ์อันก่อให้เกิดความคับข้องใจและหนีมา

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏการทำให้ตนเองและพวกของตนเองได้รับบาดเจ็บโดยรู้ตัวใน ตอนสมิงอายมนทะยา และ ทหารมอญ 8 คน ถูกโบยหลัง และหนีมาขอสวามิภักดิ์กับมังราย กะยอจะวา

เป็นการใช้กลโลบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

ให้พระยาเกียรติราชบุตร เป็นผู้รับอาสาดำเนินการ โดย

ในระหว่างการทำศึกสงคราม ระหว่างพระเจ้าราชาธิราชกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และ มังรายกะยอละวา คิดต่อกันมาเป็นระยะเวลานานนั้น ราชามนุ(มังกันจี) ตรวจดวงพระชะตาของ พระเจ้าราชาธิราชว่า ไม่ดี ดังนั้น ราชามนุจึงแนะนำให้ พระเจ้าราชาธิราชเสด็จไปเสาะเคราะห์ยัง เมืองเมาะตะมะ เป็นเวลา 3 เดือน พระเจ้าราชาธิราชทรงมอบราชสมบัติให้พระยาเกียรติราชบุตร รักษาการเมืองหงสาวดีแทน โดยให้ราชามนุคอยให้การช่วยเหลือพระยาเกียรติราชบุตร มังรายกะยอละวาได้ทราบข่าวว่า พระเจ้าราชาธิราชลงไปอยู่ ณ เมืองเมาะตะมะ จึงยกกองทัพล้อม เมืองหงสาวดี

ฝ่ายพระเจ้าราชาธิราชซึ่งไปประทับอยู่ที่เมืองเมาะตะมะนั้น พระองค์ให้บำรุงช้างม้า รั้วพล ทแกล้วทหาร ทั้งปวงจาก 32 หัวเมืองฝ่ายใต้ และเมื่อครบ 3 เดือน พระองค์ทรงกระทำพระราช พิธีเสาะเคราะห์เปลี่ยนพระนามใหม่ว่า พระเจ้าสิทธิโสม และเร่งยกทัพไปพบกองทัพเรือขึ้นม้าง ค่ายอยู่ ณ เมืองเสียง พระองค์ต้องการนัดหมายให้ พระยาเกียรติยกกองทัพออกตีกระหนาบทัพพม่า พร้อมกันทั้ง 2 กองทัพเพื่อให้ได้รับชัยชนะ ซึ่งนายทัพนายกองทั้งปวงที่เฝ้าอยู่ ณ ที่นั้น ไม่มีผู้ใด รับอาสา อายมมตะยาขอรับอาสาเป็นผู้นำข่าวไปแจ้งแก่พระยาเกียรติราชบุตรซึ่งอยู่ในเมืองหงสาวดี โดยสมิงอายมมตะยาจะใช้กลโลบายโบายให้ได้รับบาดเจ็บ

กลโลบายให้ได้รับบาดเจ็บของอายมมตะยา มีลักษณะดังนี้คือ พระเจ้าราชาธิราชสั่งให้เอา หวายผ่าซีกมาตีหลังอายมมตะยาเสีย 10 ที เพื่อให้บริเวณหลังเกิดรอยแผลแตก ทรงแต่งตั้งให้ อายมมตะยาเป็นสมิงอายมมตะยา และให้สมิงอายมมตะยาคัดเลือกทหารที่แกล้วกล้าติดตามไป กระทำการด้วย จำนวน 8 คน ทหารแต่ละคนนั้นล้วนแต่ถือดาบพากันไปยืนอยู่ที่ฝั่งน้ำตรงหน้าค่าย พม่า ดังข้อความที่ว่า

“...สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงสั่งให้เอาหวายผ่าซีกมาตีหลังอายมมตะยาเสียสิบที แล้ว โปรดตั้ง เป็น สมิงอายมมตะยา สั่งให้สมิงอายมมตะยา จัดทหารเอาไปด้วยตามความ ชอบใจ สมิงอายมมตะยาก็กราบบังคมลาออกมาเลือกทหารที่แกล้วกล้าร่วมใจได้แปดคน ถือดาบสำหรับมือแล้วก็พากัน ไปยืนอยู่ที่ฝั่งน้ำตรงหน้าค่ายพม่า...”

(ราชาธิราช. 2513 : 532-533)

ฝ่ายทหารในกองทัพของมังรายกะยอละวา เห็นสมิงอายมมตะยา และ ทหารอีก จำนวน 8 คน จึงร้องถามว่า มอญเหล่านี้มาแต่ที่ใด และจะพาเข้าไปแห่งใด สมิงอายมมตะยาร้อง ตอบไปว่า พวกเราทั้ง 9 คนหนีมาจากกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช เพื่อจะมาขอสวามิภักดิ์เป็นข้า

ของมังรายกะยอละวา ทหารพม่าได้ทราบดังนั้นก็ตั้งใจ และรีบนำข่าวคืนนั้นไปบอกมังปะยะสุกรีเพื่อเอาความดีความชอบ มังปะยะสุกรีก็ให้ ทหารพม่าลงเรือ เข้าไปรับสมิงอายมณฑะยา กับสมัครพรรคพวกทั้ง 8 คน มายังค่ายที่พัก และไปเข้าเฝ้ามังรายกะยอละวา

สมิงอายมณฑะยาและทหาร 8 คน แสร้งกล่าวโทษอำมาตย์ทินมณีกโรคว่า ทำให้พวกเขาไม่ได้รับบำเหน็จรางวัล และ ถูกพระราชอาญาโบยหลัง เขาจึงพาเพื่อนทหาร หินมาพึ่งมังรายกะยอละวา หากมังรายกะยอละวาได้รับชัยชนะ สมิงอายมณฑะยาจะขอแก้แค้นอำมาตย์ทินมณีกโรค

ผลการใช้วิธีทำให้ตนเองและพวกของตนได้รับบาดเจ็บโดยรู้ตัว

ในการณ์นี้ มังรายกะยอละวาเกรงว่า สมิงอายมณฑะยา และพรรคพวกอีก 8 คนจะเป็นไส้ศึกคอยสอดแนมเอาข่าวในกองทัพพม่า และรู้ทั้งนี้ เนื่องจาก พระองค์ทรงเห็นว่าอำมาตย์ทินมณีกโรคคนนั้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีสติปัญญา ฐานะบรรดามียศและรักษาเสนาานุวัตรเป็นอย่างดีมีนามจะมากิริยา ทหารชั้นผู้น้อยที่มีความดีความชอบ ดังนั้น มังรายกะยอละวา จึงสั่งให้นำสมิงอายมณฑะยาและทหารทั้ง 8 คน ไปจองจำไว้ หากสืบรู้ว่า บุคคลทั้งหมดเป็นไส้ศึกจริงพระองค์จะให้ตัดศีรษะมอญทั้ง 9 คนนั้น และจะทำการเครื่องราชบรรณาการไปเยาะเย้ยพระเจ้าราชาธิราช

กโฌบาย การโบยให้ได้รับบาดเจ็บของสมิงอายมณฑะยาครั้งนี้ ไม่ประสบผลสำเร็จ มังรายกะยอละวาไม่หลงเชื่อ สาเหตุที่กโฌบายดังกล่าวนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ น่าจะสืบเนื่องจาก มังรายกะยอละวามีความเห็น ว่า อำมาตย์ทินมณีกโรคซึ่งเป็นอำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่ ประกอบด้วย สติปัญญาเฉลียวฉลาด ฐานะบรรดามียศ และรักษาระเบียบวินัยของทหารเป็นอย่างดีนั้น ไม่น่าจะมากิริยาสมิงอายมณฑะยา ทหารชั้นผู้น้อย สังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...อำมาตย์ทินมณีกโรคเป็นผู้ใหญ่มีสติปัญญา ฐานะบรรดามียศรักษาเสนาานุวัตรเป็นอันดี ดังถ้าจะมาริชยาผู้น้อยซึ่งมีความชอบนั้นหาเห็นเป็นไม่ว่าจะร่อย อ้ายมอญพวกนี้จะรับอาสา มาเป็นไส้ศึกคอยสอดแนมเอาข่าวในกองทัพเราบอกส่งไปเป็นแท้ มิได้มาโดยสุจริต...”

(ราชาธิราช. 2513 : 534)

มังรายกะยอละวาน่าจะศึกษา เกี่ยวกับเรื่องราวในหนังสือมโหสถชาดก ที่กล่าวถึงอนุเกวัญรับอาสาพระมโหสถ และถูกโบยหลังแตกเป็นแผล เพื่อเป็นไส้ศึกล่อลวงพระเจ้าจุลนีพรหมทัตให้ล่าทัพแตกหนีไปจากเมืองมิลิตา ซึ่งความดังกล่าวนี้นปรากฏอยู่ในข้อความที่ว่า

“...ครั้งพระเจ้าพุกาม ทรงปลุกเลี้ยงสมิงอฆมะมอญ สมิงอฆมะมอญคิดขบถต่อ
พระเจ้าพุกามแต่งให้เจตะสุกรีพระราชบุตรเขย ยกกองทัพลงไปจับสมิงอฆมะมอญ
สมิงอฆมะมอญ รู้ก็คิดอุบายตีมะตะหะยอกพ้อตาแตกเป็นแผล แล้วให้ออกไปหากองทัพ
มะตะหะยอกก็เกลี้ยทำ สวามิภักดิ์ต่อเจตะสุกรี เจตะสุกรีมิได้สงสัย จนเจตะสุกรีต้องยาพิษ
ตายเพราะเสียรู้มอญ ความข้อนี้ก็มีในจดหมายเหตุราชพงศาวดารเมืองเรา ท่านไม่รู้ไม่
ได้ฟังหรือ อนึ่งอนุเกว้ฏรับอาสาพระมโหสถดีหลังแตกเป็นแผล ไปเป็นไส้ศึกล่อลวง
พระเจ้าจตุนิพรหมทัตให้ล่าทัพแตกหนีไปจากเมืองมิลิลาเสียข้าวของ เครื่องศาสตราวุธเป็น
อันมาก มีในเรื่องมโหสถชาดกนั้น ท่านไม่ได้ฟังธรรมเทศนา หรือประการใด ซึ่ง
สมิงอฆมะมอญจะมาสวามิภักดิ์เราครั้งนี้ เห็นจะเป็นดังอนุเกว้ฏและสมิงอฆมะมอญ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 535-536)

“...ซึ่งข้าศึกเข้ามาสวามิภักดิ์ท่ามกลางสงครามดังนี้ เรามีไว้ใจชอบเลี้ยงได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 535)

8.3 การทำให้พวกของตนได้รับบาดเจ็บโดยไม่รู้ตัว

การทำให้พวกของตนได้รับบาดเจ็บโดยไม่รู้ตัว จะอาศัยความแนบเนียนในการทำให้พวก
เดียวกันกับตนได้รับบาดเจ็บเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามหลงเชื่อ

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏการทำให้พวกของตนได้รับบาดเจ็บโดยไม่รู้ตัว ในตอนทหาร
มอญ 8 คน ประทุษร้ายฝ่ายมอญด้วยกัน

เป็นการใช้กลไกนโยบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

กลไกนโยบายนี้สืบเนื่องมาจาก เหตุการณ์การโบยให้ได้รับบาดเจ็บของสมิงอฆมะมอญ
และสมัครพรรคพวก ซึ่งเสว่งหนีเข้ามาสวามิภักดิ์ต่อกองทัพพม่า มังรายกะยอจะวาให้นำตัว
สมิงอฆมะมอญและทหาร ไปจองจำไว้ในคุ่มขัง สมิงอฆมะมอญ จึงต้องคิดนโยบายใหม่ขึ้นมา

เพื่อหาทางออกจากที่คุมขัง และเข้าไปแจ้งข่าวกับพระยาเกียร เพื่อยกทัพตีกระหนาบกองทัพของ มังรายกะยงชะวา เหตุการณ์ที่สมิงอายมณฑะยาใช้กลโบาย การสร้างประทุษร้ายฝ่ายเดียวกัน มีดังนี้

สมิงอายมณฑะยาและทหารทั้ง 8 คน ถูกจองจำในที่คุมขังของพม่า เป็นระยะเวลานาน สมิงอายมณฑะยาแกล้งกล่าวกับผู้คุมว่า หากมังรายกะยงชะวายังเคลือบแคลงพระทัยในตัวตน และ สมักรพรรคพวกขอ ให้จองจำตนไว้แต่เพียงผู้เดียว และปล่อยทหารทั้ง 8 คน ออกไปสู้รบกับนาย ทัพนายกองทหารของพระเจ้าราชาธิราช แล้วจะได้พบความจริงใจ ที่เขาอุตส่าห์เข้ามาสวามิภักดิ์ ด้วย ถ้อยคำเหล่านี้ผู้คุมได้นำไปกราบทูล ต่อมังรายกะยงชะวา มังรายกะยงชะวาจึงสั่งให้ปล่อย ทหารทั้ง 8 คน ออกจากที่คุมขัง และให้นายทัพนายกองของพม่าพาออกรบ กับกองทัพมอญ

สมิงอายมณฑะยาตั้งกำชับทหารทั้ง 8 คนว่า ถ้าออกไปรบให้ทำตัวองอาจแกล้งกล้าตัด ศีรษะมอญซึ่งถูกอาวุธบาดเจ็บสาหัส ไม่ สมารถมี ชี วิ ญู 'อิ ค์ ๕ป โดยให้ตัดศีรษะมอญมา คนละ 1 หัวทุกวัน ดังข้อความที่ว่า

“...จึงสั่งกำชับพวกทั้งแปดคนว่า ถ้าออกไปรบให้ทำองอาจแกล้งกล้าเข้าตัดศีรษะมอญ ซึ่งต้องอาวุธบาดเจ็บสาหัส เห็นว่าไม่รอดพ้นแล้วนั้น ให้ตัดเอามาคนละศีรษะทุกวัน... ครั้นถึงพม่าออกรบกับมอญ นายทัพนายกองจึงให้ไปถอดเอาคนแปดคนนั้นมาให้แต่งตัว นุ่งห่มอย่างทหารพม่า แล้วก็ยกออกไปรบกัน มอญแปดคนนั้นก็คอยตัดศีรษะซึ่งออกมา รบถูกอาวุธบาดเจ็บสาหัสอยู่นั้นได้คนละศีรษะ เอามาถวายมังรายกะยงชะวาทุกวัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 537-538)

ผลของการใช้วิธีทำให้พวกของตนได้รับบาดเจ็บโดยไม่รู้ตัว

ในที่สุดมังรายกะยงชะวา ก็เริ่มคลายความสงสัยลง และ มีความเห็นคล้อยตาม สมิงอายมณฑะยาและสมักรพรรคพวกว่า บุคคลทั้งหมดคงจะมีความแค้นในพระเจ้าราชาธิราชจริง มิเช่นนั้นคงไม่สามารถตัดศีรษะทหารมอญซึ่งเป็นพวกเดียวกันได้ ดังนั้น มังรายกะยงชะวาจึงสั่งให้ ถอดสมิงอายมณฑะยาออกจากที่คุมขัง และให้เข้าทำการสงครามร่วมกับกองทัพพม่า เช่นเดียวกับ ทหารมอญทั้ง 8 คน

และในเวลาเช้าวันรุ่งขึ้นของการทำการสงคราม ระหว่างมังรายกะยงชะวาและกองทัพ ของพระยาเกียรราชบุตรนั้น สมิงอายมณฑะยา และทหารทั้ง 8 คนนั้น ก็แต่งตัวเป็นทหารพม่าเพื่อ ออกรบพร้อมนายทัพนายกองฝ่ายพม่า สมิงอายมณฑะยาถือดาบ 2 มือ พาทหารทั้ง 8 คนวิ่งขึ้น หน้าทหารพม่าทั้งปวง ครั้นเข้าไปใกล้กองทัพมอญ สมิงอายมณฑะยา และ สมักรพรรคพวกก็

เปลื้องผ้าโพกศีรษะซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นชาวพม่าทั้งเสีย และร้องบอกฝ่ายมอญว่า เขาเป็น
เป็นทหารของพระเจ้าราชาธิราช พระองค์ตรัสใช้ให้นำราชกิจ มาแจ้งแก่พระยาเกียรติราชบุตร
สมิงอายนมตะยาและพรรคพวกทหารทั้ง 8 คน ต่างวิ่งหนีกองทัพพม่าเข้าไปในกองทัพของฝ่าย
มอญ ดังข้อความที่บรรยายไว้ว่า

“...สมิงอายนมตะยา ก็แต่งตัวเป็นพม่าออกไปรบด้วย นายทัพนายกองมอญเมื่อจะ
เข้ารบกันสมิงอายนมตะยาถือดาบสองมือ พาทหารแปดคนวิ่งขึ้นหน้าพม่าทั้งปวง ครั้น
ใกล้กองทัพมอญเข้าก็เปลื้องผ้าโพกศีรษะซึ่ง ทำเป็นเพศพม่านั้น ออกทั้งเสียแล้วร้องบอก
พวกมอญว่าเราชื่อสมิงอายนมตะยาเป็นทหารของพระเจ้าราชาธิราชฯ ตรัสใช้ให้นำราชกิจ
มาแจ้งแก่พระราชบุตรแล้วก็พาแปดคนวิ่งหนีพม่าเข้าไปในกองทัพเมืองหงสาวดี”

(ราชาธิราช. 2513 : 538)

ฝ่ายนายทัพนายกองมอญเห็นสมิงอายนมตะยา วิ่งหนีเข้ามายังกองทัพเช่นนั้นต่างก็ดีใจ
มิได้รับพุงกับพม่า และ เคลื่อนทัพกลับเข้ากรุงหงสาวดี แล้วจึงพาสมิงอายนมตะยาเข้าเฝ้า
พระยาเกียรติราชบุตร เพื่อกราบทูลราชกิจของพระเจ้าราชาธิราชว่า บัดนี้ พระเจ้าราชาธิราชยกกอง
ทัพหลวงขึ้นมาตั้งอยู่ ณ เมืองเสียง และให้แจ้งพระราชกำหนดว่า ในวันศุกร์ ขึ้น 3 ค่ำ เวลาเช้า
กองทัพหลวงของพระเจ้าราชาธิราช จะยกเข้าโจมตีทัพพม่าซึ่งตั้งประชิดอยู่ทางทิศตะวันออก โดย
ให้พระยาเกียรติราชบุตรยกกองทัพเมืองหงสาวดี ออกตีกระหนาบให้พร้อมเพรียงกัน ความในราชกิจ
มีดังนี้

“...ถึง ณ วันศุกร์ ขึ้นสามค่ำ เวลาเช้านั้น กองทัพหลวงจะยกเข้าตีพม่าซึ่งตั้งประชิดอยู่ ณ
ทิศตะวันออกนั้น ให้พระองค์แต่งท้าวทหารออกตีกระหนาบให้พร้อมกัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 539)

ทางด้านนายทัพนายกองแห่งกองทัพพม่านั้น ต่างเห็นสมิงอายนมตะยา และทหารทั้ง 8
วิ่งหนีเข้าไปในกองทัพมอญเช่นนั้นจึงรีบนำความไปกราบทูลมังรายกะยอฉะวา

จากการวิเคราะห์หลักโลบายของสมิงอายนมตะยาที่ให้ทหารมอญทั้ง 8 คน ประทุษร้ายฝ่าย
เดียวกัน โดยตัดศีรษะมอญมาคนละ 1 หัวทุกวัน เพื่อให้มังรายกะยอฉะวาและทหารในกองทัพ
พม่าเชื่ออย่างสนิทใจว่า สมิงอายนมตะยา และ ทหารมอญเหล่านั้น หนีมาสวามิภักดิ์กับ
มังรายกะยอฉะวาด้วยความแค้นเคืองพระเจ้าราชาธิราชจริง ซึ่งผลก็ปรากฏว่าประสบผลสำเร็จเป็น

อย่างดี มังรายกะยอนะวาทหลงกล ความสำเร็จจากนี้ น่าจะเนื่องมาจาก ทหารมอญทั้ง 8 คน สามารถ ฆ่าชาวมอญซึ่งเป็นคนชาติเดียวกันได้ นั้นย่อมแสดงว่า ทหารเหล่านี้ ต้องเจ็บแค้น พระเจ้าราชาธิราชจริง สังเกตได้จากความที่ว่า

“...สมิงอายมทนทะยาพาเพื่อนกันหนีมาหาเรานี้ เห็นจะมีความแค้นในพระเจ้าราชาธิราช เป็นมั่นคง ถ้าแก้มมาเป็นกลอุบายแล้ว ไหนจะสามารถตัดเอาศีรษะเพื่อนกัน ดังนี้ได้ก็ เห็นผิดไป...”

(ราชาธิราช. 2513 : 538)

9. กลล่อเสือออกจากถ้ำ

กลล่อเสือออกจากถ้ำเป็นกลอุบายที่จะสร้างสถานการณ์ให้วุ่นวายในบริเวณใกล้เคียงเพื่อ ล่อให้คนในสถานที่นั้นออกมา แล้วจึงลอบเข้าไปปฏิบัติการได้อย่างสะดวก

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลล่อเสือออกจากถ้ำ โดยการประยุคล่อให้คนในสถานที่นั้น ๆ ออกมา แล้วลอบประทุษร้ายเสีย ในตอน อำมาตย์ทิมมณีกรอดล่อให้เจ้าอายพระยาออกมารับ พลายราชเปิด

เป็นการใช้กลโบายเพื่อเป็นแนวทางสู่ชัยชนะสงคราม

เหตุการณ์นี้สืบเนื่องมาจาก อำมาตย์ทิมมณีกรอดแสวงขอสวามิภักดิ์ต่อสมิงเลิกพ้าผ่าน เจ้าอายพระยา สมิงเลิกพ้าให้อำมาตย์ทิมมณีกรอดตั้งสัตย์สาบานตนเป็นพวกเดียวกัน อำมาตย์ ทิมมณีกรอดจึงแสวงสาบานตนต่อหน้าอำมาตย์ 3 คน แห่งเมืองเตมูแล่ง โดยใช้คัมภีร์ใบลานแปล มาวางไว้ในที่สูง เป็นตัวแทนพระพุทธรูป ซึ่งทุกคนต่างหลงเชื่อ ภายหลังจากการกระทำสัตย์ ปฏิญาณปลอมแล้ว อำมาตย์ทิมมณีกรอด ก็แจ้งความประสงค์ผ่านอำมาตย์ทั้งสามงว่า ให้ช่วยนำ ความไปบอกกับเจ้าพระยาเจ้าเมืองเตมูแล่งว่า เขาใคร่จะขอเข้าพบเพื่อ สนทนาความลับเกี่ยวกับการ จะได้รับชัยชนะต่อกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช แต่เขายังมีกลัวเข้าพบเจ้าอายพระยา โดย ตรง เพราะ เกรงความจะรู้ไปถึงพระกรรณของพระเจ้าราชาธิราช ดังนั้น เขาจึงนัดหมาย เจ้าอายพระยาว่า เขาจะแกล้งทำเป็น ยกกองทัพเข้าตีเมืองเตมูแล่ง เพื่อมิให้คนทั้งปวงสงสัย โดยเขาจะยกกองทัพไป แล้วจะรอทัพไว้ให้เจ้าอายพระยามาคอยอยู่ที่ประตูเมือง และคนสนิทจะ ลอบเอาช้างพลายราชเปิด เข้าไปถวายเจ้าอายพระยา เพื่อเป็นการฉลองพระคุณและเจรจาความลับ เรื่องการศึก และกำหนดการที่จะไปพบสมิงเลิกพ้า

อำมาตย์ทั้งสามคนนำความไปบอกแก่เจ้าอาเยพระยา และเจ้าอาเยพระยาใช้อำมาตย์ผู้หนึ่งไปส่งข่าวว่า เขาตกลงจะกระทำตามแผนการที่อำมาตย์ทินมณิกรอดตระเตรียมไว้ ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายอำมาตย์ทินมณิกรอด...จึงได้จัดให้ผู้คน กำหนดกองทัพเสร็จแล้ว ส่วนตัวก็ขึ้นช้างพังตัวหนึ่ง ยกเข้ามาอยู่ริมประตูเมืองเตมูแล่ง จิตให้ องทั พออยู่ ชิง พงทั พอไดยิน เสียงฆ้อง กลองแล้ว คนซึ่งออกมานั้นก็กลับไปแจ้งแก่เจ้าอาเยพระยา เจ้าอาเยพระยารับรู้ว่า อำมาตย์ทินมณิกรอดยกมาคอยอยู่ริมประตูเมือง เจ้าอาเยพระยา ก็ขึ้นช้างพังออกมายืนอยู่ริมประตูเมือง

ฝ่ายอำมาตย์ทินมณิกรอด เห็นดังนั้น จึงใช้คนให้เข้าไปบอกแก่เจ้าอาเยพระยาว่า ข้าพเจ้า มาหาถึงกันโดยดีแล้ว อย่าได้สงสัยสิ่งใดเลย ให้เชิญออกมาดูช้างที่ข้าพเจ้าจะเอามาถวาย นั้นเถิด ฝ่ายเจ้าอาเยพระยาก็เปิดประตูเมือง ขึ้นช้างออกมาหาอำมาตย์ทินมณิกรอด ๆ เห็นได้ทีแล้ว จึงเรียกเอาช้างพลายราชเบ็ดนั้นมาเทียบเข้าแล้ว โคจขึ้นช้างพลาย ให้ตีกลอง สัญญาณ ไส้ช้าง ตรงเข้าไปฝ่ายเจ้าอาเยพระยาเห็นดังนั้นก็ตกใจ บ่ายช้างหนีอำมาตย์ทินมณิกรอด ๆ ได้ท่วงทีแล้ว ก็ให้กองทัพรุกขยักตีเข้าไปในเมือง อำมาตย์ทินมณิกรอด ไส้ช้างตามทัพเจ้าอาเยพระยา เอา ทวนแทงเจ้าอาเยพระยาดกช้างตาย แล้ว โคกลงตัดศีรษะ ห่อผ้าไว้ ทหารซึ่งติดตามเจ้าอาเย พระยาออกมานั้น ก็แตกหนีกระจัดพลัดพรายไป ผู้คนในเมืองก็แตกตื่นเป็นอลหม่าน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 288-289)

ผลการใช้กลล่อเสือออกจากถ้ำ

อำมาตย์ทินมณิกรอด ตีเมืองเตมูแล่งได้ หลังจากเมืองเตมูแล่งแตกพ่ายแล้ว เจ้าเมืองเตมูประสร้อยก็เกรงว่าอำมาตย์ทินมณิกรอดจะยกกองทัพมาตีเมืองเตมูประสร้อย จึงอพยพครอบครัวหนีเข้าป่าไป ทิ้งเมืองเตมูประสร้อย ดังนั้น กองทัพของอำมาตย์ทินมณิกรอดจึงได้เมือง

กลไกของการใช้กลล่อเสือออกจากถ้ำของอำมาตย์ทินมณิกรอดครั้งนี้สัมฤทธิ์ผล

ความสำเร็จในการยึดเมืองเตมูแล่งนั้น น่าจะสืบเนื่องมาจาก หลังจากกระทำพิธีตั้งสัตย์สาบานเป็นสมัครพรรคพวกของสมิงเลิกพัวแล้ว เจ้าอาเยพระยาก็มีความไว้นือเชื่อใจอำมาตย์ทินมณิกรอดเป็นอย่างมาก ประกอบกับ ความต้องการเอาชนะการศึกสงครามกับพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งหมายถึงความดีความชอบที่จะได้จากสมิงเลิกพัว เมื่อรู้ว่าอำมาตย์ทินมณิกรอดจะสนทนาคความ

ลับ ซึ่งจะให้ได้ชัยชนะแก่พระเจ้าราชาธิราช เจ้าอาวยพระยาจึงมิได้เคลือบแคลงสงสัย รีบคำอำมาตย์
ทินมณีกรอด ดังจะสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...ครั้นอำมาตย์ทินมณีกรอดกระทำความสัตย์แล้ว จึงว่าแก่อำมาตย์ทั้งสามคน ว่าอัน
ตัวเราได้ความทุกข์ยากมาแต่หลัง คิดจะหาความสุขได้ไม่ช่วงเลย วันนี้แลพึงได้
สม ความคิด ตาจะได้พ้นจากความยากเพราะเจ้าอาวยพระยาช่วยอนุเคราะห์... จะใคร่
พบ เจ้าอาวยพระยา สนทนาความลับ ซึ่งจะให้ได้ชัยชนะแก่พระเจ้าอาวยพระยานั้น...
ฝ่ายอำมาตย์สามคนจึงกลับเข้าไปแจ้งแก่เจ้าอาวยพระยา ตามคำอำมาตย์ทินมณีกรอดว่าทุก
ประการเจ้าอาวยพระยาที่เชื่อคำอำมาตย์ทินมณีกรอดมิได้เคลือบแคลงมีความยินดีนัก จึงใช้
อำมาตย์คนหนึ่ง ให้กลับออกไปบอกแก่อำมาตย์ทินมณีกรอดให้เข้ามา...”

(ราชาธิราช. 2513 : 287-288)

10. กลกลับผู้อาศัยเป็นเจ้าของ

กลกลับผู้อาศัยเป็นเจ้าของ เป็นกลอุบายของผู้ที่มาเป็นแขกหรือมาอาศัยอยู่ คิดกลอุบาย
กลับตัวเองให้กลายเป็นเจ้าของบ้านแทน หรือกลเปลี่ยนแปลงให้เป็นผู้ควบคุมสถานการณ์แทน

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏ กลกลับผู้อาศัยเป็นเจ้าของ หลายลักษณะดังนี้

10.1 การลวงไปเหยียบเรือน

การเหยียบเรือน เป็นพิธีการจัดขึ้นตามความเชื่อทางลัทธิเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เรือน
ใหม่เสริมสร้างขวัญกำลังใจ ให้นุคคลที่อาศัยในเรือนนั้น ๆ ประสบแต่ความสุข ความเจริญ
ก้าวหน้าในชีวิต ดังนั้น พระเจ้าแผ่นดินจึงเป็นประธานในพิธีเหยียบเรือน เนื่องจากพระองค์ทรง
ได้รับการยกย่องว่าเป็นสมมติเทพ

การเชิญเสด็จพระเจ้าแผ่นดินให้เสด็จไปเหยียบเรือนแล้วหาโอกาสลอบปลงพระชนม์นั้น
ส่วนมากเจ้าของเรือนจะเป็นอำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏการลวงไปเหยียบเรือน 2 ตอน

1. ในตอนชิปอนลงพระเจ้ารามมะไคยไปเหยียบเรือน

เป็นการใช้กลบายเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

ชิปอน และ ทหารไทย จำนวน 500 คน หนีจากเมืองเพชรบุรี ไปขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้ารามมะไคย แห่งเมืองเมาะตะมะ พระองค์ทรงพระเมตตาแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ในกลุ่มทหารไทย ต่อมาชิปอนต้องการจะเป็นพระมหากษัตริย์เมืองเมาะตะมะ จึงออกอุบายเชิญเสด็จพระเจ้ารามมะไคยให้ไปเหยียบเรือนของคนที่พักจะสร้างเสร็จเพื่อเป็นการเอาฤกษ์ และลอบปลงพระชนม์พระเจ้ารามมะไคย ดังข้อความที่ว่า

“...ชิปอน ซึ่งได้คุมไทยห้าร้อยเป็นกำลังคิดกลอุบายปลุกเรือนฝากระดานน้อยเรือนหนึ่ง ครั้นเรือนแล้ว จึงไปทูลเชิญพระเจ้ารามมะไคยว่า ขอเชิญพระองค์เสด็จไปเหยียบเรือนข้าพเจ้าให้เป็นเกียรติไว้ พระเจ้ารามมะไคยก็ทรงพระเมตตา...หาความสงสัยพระทัยไม่ก็เสด็จลงไปสู่เรือนชิปอน ๆ กับไทยห้าร้อยก็จับพระเจ้ารามมะไคยฆ่าเสีย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 56-57)

ผลของการใช้วิธีลวงไปเหยียบเรือน

จากการวางแผนและดำเนินการตามแผนดังกล่าวพระเจ้ารามมะไคยเสด็จมาเหยียบเรือน และถูกลอบปลงพระชนม์ ชิปอนจึงได้เป็นพระมหากษัตริย์ปกครองเมืองเมาะตะมะ

จากการวิเคราะห์ ความสำเร็จในอุบายของชิปอน น่าจะเนื่องมาจาก พระเจ้ารามมะไคย ทรงพระราชหฤทัยชิปอน เป็นอย่างมาก เพราะชิปอนเป็นข้าหลวงดั้งเดิมมาก ตั้งแต่ครั้งพระบิดา (สมิงมังละคิ) และชิปอนเคยเลี้ยงดูพระเจ้ารามมะไคย มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังข้อความว่า

“พระเจ้ารามมะไคย ก็ทรงพระเมตตาแก่ชิปอนว่าเป็นข้าหลวงเดิมมา แล้วก็ได้เลี้ยงพระองค์มาตั้งแต่เยาว์อยู่นั้น หาความสงสัยพระทัยไม่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 57)

2. ในตอนลักขะยาพญาลงสมิงอฆมะมอญไปเหยียบเรือน

เป็นการใช้กลไกเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

กลอุบายนี้ประกอบด้วย กล 2 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 การลวงไปเหยียบเรือน

ชั้นที่ 2 การใช้กลอุบายในสิ่งของ

ลักษณะยาพิษ นื่องเมียของสมิงอหะมะมอญมีจุดประสงค์อยากจะเป็นใหญ่ปกครองเมือง
เมาะตะมะ จึงคิดอุบายเชื้อเชิญสมิงอหะมะมอญไปเป็นเกียรติเหยียบเรือนของตน สมิงอหะมะมอญ
หลงเชื่อเสด็จไปเหยียบเรือน เมื่อสมิงอหะมะมอญทำพิธีเหยียบเรือนนั้น พระองค์ไม่เห็น
ลักษณะยาพิษมาเฝ้า พบแต่ภรรยาและบ่าวไพร่รับเสด็จรับแทน ลักษณะยาพิษแอบซ่อนตัวไว้ เพราะ
ต้องการให้สมิงอหะมะมอญโกรธ และระแวงความกระด้างกระเดื่องของตน ดังความที่ว่า

“...สมิงอหะมะมอญ ไปยังเรือนลักษณะยาพิษเพื่อจะให้เกียรติยศแก่น้องเมียของตนฝ่าย
ลักษณะยาพิษตกแต่งเครื่องบรรณาการไว้แล้ว ซ่อนหน้าเสี้ย มิได้ออกมาให้แต่ภรรยาและ
ผู้คนบ่าวไพร่มาหมอบเฝ้ารับเสด็จอยู่ ฝ่ายสมิงอหะมะมอญ เห็นจึงว่า เรือนมันนี้สนุกยิ่ง
กว่าเรือนเราอันเป็นพระยาอีก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 35)

ผลการใช้วิธีลวงไปเหยียบเรือน

เหตุการณ์ดำเนินไปตามแผนการ สมิงอหะมะมอญโกรธลักษณะยาพิษ ดังนั้นลักษณะยาพิษ
จำเป็นจะต้องป้องกันตนด้วยการปลงพระชนม์สมิงอหะมะมอญ ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายลักษณะยาพิษ รู้ว่าสมิงอหะมะมอญโกรธ จึงคิดกับ บ่าวไพร่คนสนิทว่า
สมิงอหะมะมอญเสียดิโกรธเราแล้วจะนั่งอยู่มิได้ จำจะคิดอ่านประหารชีวิตเสีย จึงจะพ้น
อันตราย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 36)

อุบายของลักษณะยาพิษสัมฤทธิ์ผล เพราะการที่ลักษณะยาพิษไม่ออกมาเฝ้ารับเสด็จนั้นเป็นการช่วย
ให้สมิงอหะมะมอญโกรธ และคิดระแวงพฤติกรรม การไม่เคารพบนอบ และ ไม่ให้เกียรติ

สมิงอหะมะมอญ ซึ่งอาจจะเป็นการแจ้งข้อหรือการคิดขบถก็เป็นได้ อหะมะมอญคงจะต้องหาทางกำจัดลักษณะยาพิษ ด้วยเหตุนี้ ลักษณะยาพิษจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหานี้ ด้วยการปลงพระชนม์สมิงอหะมะมอญเพื่อป้องกันตัว

ขั้นที่ 2. การใช้อุบายให้สิ่งของ

ลักษณะยาพิษ จัดเครื่องบรรณาการให้ว่านำไปถวายอหะมะมอญ เพื่อสร้างทำเป็นขอโทษที่ตนทำให้สมิงอหะมะมอญโกรธ ภายในเครื่องบรรณาการนั้นเขาซ่อนอาวุธไว้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ฝ่ายอหะมะมอญเห็นอาวุธและเกิดความสงสัย ดังข้อความที่ว่า

“...ก็จัด เครื่องบรรณาการให้ว่าคนสนิทถือขึ้นไปดูหนึ่งไปถวายเอาอาวุธซ่อนขึ้นไป ด้วยคิดทำดังนี้ มิให้สมิงอหะมะมอญสงสัย และตัวลักษณะยาพิษนั้น ก็เอาอาวุธซ่อนไปไม่ให้คนทั้งปวงเห็น ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 36)

ผลการใช้วิธีใช้อุบายให้สิ่งของ

อหะมะมอญ เห็นลักษณะยาพิษ และพรรคพวกถืออาวุธเข้ามาใกล้วังรู้สถานการณ์ว่าคนกำลังจะ ถูกประทุษร้ายจึงต่อสู้ แต่ไม่สามารถต่อสู้ได้ เนื่องจากฝ่ายลักษณะยาพิษมากกว่า ดังข้อความว่า

“...อหะมะมอญเห็นเหลือกำลังจะสู้มิได้ จึงร้องว่าแก่ลักษณะยาพิษว่าเราเห็นกันมาแต่เนิ่นย คู่มีใหญ่หาความพิโรธราศีแก่กันมิได้ เหตุไฉนท่านจึงมาทำร้ายแก่เรา ๆ ขอชีวิตเถิด ลักษณะยาพิษก็มีได้ฟังจึงประหารสมิงอหะมะมอญถึงแก่ความตาย ลักษณะยาพิษ ตั้งตัวเป็น กษัตริย์ ครองสมบัติในเมืองพะโค...”

(ราชาธิราช. 2513 : 37)

จากการวิเคราะห์ กลไกการใช้อุบายให้สิ่งของ ของลักษณะยาพิษ พบว่า อหะมะมอญนั้น จะลำเอียง ไม่นึกว่าลักษณะยาพิษและพรรคพวก จะกล้ากระทำการอุกอาจบุกเรือนหลวงจึงมิได้เตรียมรับสถานการณ์

ทหารของอหะมะมอญ มิได้ระแวงสงสัยเครื่องบรรณาการซึ่งซ่อนอาวุธไว้ แสดงให้เห็นว่าทุกคนไว้วางใจลักขะยาพยู ซึ่งเป็นญาติกับอหะมะมอญ ทหารคงคาดการณ์ว่าลักขะยาพยูนำของมาถวายตามปกติ จากการวิเคราะห์หักโบลายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า บุคคลที่ยึดอำนาจต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ที่ถูกลอบทำร้าย หรือเสนาศิที่ที่ได้รับการไว้วางพระราชหฤทัย มีจุดมุ่งหมายจะยึดอำนาจการปกครองเมือง โดยพระเจ้าแผ่นดินไม่คาดถึงเหตุการณ์ร้าย จึงไม่ได้ระมัดระวังพระองค์

11. กลอวดภายนอก

กลอวดภายนอก เป็นกลอุบายที่ต้องการขู่ขวัญฝ่ายตรงข้ามให้เกรงกลัวอำนาจหรือเพื่อหลอกล่อว่ามีกำลังมาก แต่ความจริงมีกำลังน้อย

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลอวดภายนอกหลายลักษณะดังนี้

11.1 การลวงให้เข้าใจผิดด้วยเสียง

กลโบายการลวงให้เข้าใจผิดด้วยเสียง เป็นกลโบาย ที่ใช้เสียงขู่ขวัญด้วยเสียงโห่ร้อง เป่าหลอด ช้อง กลอง และกระดังงา เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามเกรงขามว่ามีกำลังทหารมาก ซึ่งอันที่จริงนั้นมีกำลังทหารน้อยกว่า

ในเรื่องราชาธิราชพบกลโบายการลวงด้วยเสียงในตอนสมิงนครอินทร์รบกับสังขยา เป็นการใช้กลโบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

สังขยาเป็นนายทัพ ยกพลโยธาประมาณ 30,000 คน มาถึงปลายแดนเมืองหงสาวดี และแยกย้ายกันออกเที่ยวจับครอบครัวมอญ โดยมิให้ทหารตัดฟันต้นหมาก ต้นมะพร้าว ทำลายสิ่งที่มีผลจนหมด และตั้งมั่นอยู่ตำบลงอนโต ซึ่งข้าศึกครั้งนี้ทราบถึงพระกรณของพระเจ้าราชาธิราชพระองค์ จึงตรัสสั่งให้สมิงนครอินทร์ยกพล ทั้งกองทัพบกกองทัพเรือ จำนวน 10,000 คน ไปตีสังขยา 2-3 เท่า หากยกเข้าประจัญบาน ก็ยากที่จะได้รับชัยชนะ จำเป็นจะต้องใช้กลโบายให้ข้าศึกเห็นว่า กำลังพลของฝ่ายมอญมีมากกว่า ดังนั้น สมิงนครอินทร์ จึงให้เอากระดังงาผูกคอช้าง และม้าทั้งปวงส่วนไพร่พลเดินเท้าให้มีหลอดเป่าทุกคน ไพร่พลมอญเข้าโจมตีสังขยา ดังข้อความที่ว่า

“สมิงนครอินทร์ ให้เอากระดังงาผูกคอช้างม้าทั้งปวง บรรดาไพร่พลเดินนั้น ให้มีหลอดเป่าทุกคน ครั้นเวลากลางคืน ประมาณสองยามได้ฤกษ์แล้ว ก็ให้โห่ร้องตีฆ้องเป่าตลอดทั้งทัพบกทัพเรือเข้าโจมตีสังขยา แทะฟันพม่าตายลงประมาณสองพัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 409)

ผลการใช้วิธีลวงให้เข้าใจผิดด้วยเสียง

สังขยาและนายทัพนายกองพม่า ได้ยินเสียงกระดัง และหลอด ฆ้อง กลอง เป็นอันมาก จึงคิดว่า พระเจ้าราชาธิราชยกกองทัพหลวงมาตีก็แตกกระจัดกระจายไป ทั้งช้างม้า เครื่องศาสตราวุธ และครอบครัวมอญที่พม่าจับไว้ได้รอดปลอดภัยทั้งหมดทั้งสิ้น ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายสังขยานายทัพนายกองทั้งปวง ได้ยินเสียงกระดัง และหลอด ฆ้อง กลอง เป็นอันมากก็สำคัญว่า สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกทัพหลวงมาตีสังขยา และนายทัพนายกองทั้งปวงก็แตกกระจายพลัดพรากไป สมิงนครอินทให้เก็บได้ช้างม้า เครื่องศาสตราวุธเป็นอันมาก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 409-410)

จากการวิเคราะห์ กโบายลวงให้เข้าใจผิดด้วยเสียง ปรากฏว่า กโบายนี้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องมาจาก สังขยาขาดประสบการณ์และตกอยู่ในความประมาท ไม่รอบคอบ จึงทำให้ตกใจ เกรงกลัวเสียงกระดัง และเสียงคนโห่ร้อง จึงหลงคิดว่าเป็นภัยอันตรายจากกองทัพหลวงของพระเจ้าราชาธิราช

11.2 การลวงให้เข้าใจผิดด้วยหนังสือ

กโบายการลวงให้เข้าใจผิดด้วยหนังสือ เป็นกโบายที่ใช้ข้อความในจดหมาย และหนังสือขู่ขวัญให้ฝ่ายตรงข้ามเกรงขามว่า จะมีกองทัพใหญ่ยกมาช่วยอีกฝ่ายหนึ่ง

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏการลวงให้เข้าใจผิดด้วยหนังสือ ในตอนพระยาเกียรติราชบุตร ลวงมังรายกะยอจะวา ซึ่งล้อมเมืองตะแคง

เป็นการใช้กโบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

มังรายกะยอฉะวา พระราชโอรสของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ทรงยกกองทัพมาล้อมเมืองตะแคง ซึ่งขณะนั้นพระยาเกียรติราชบุตร พระราชโอรสของพระเจ้าราชาธิราชยึดครองอยู่ พระยาเกียรติราชบุตร และนายทัพนายกองมอญได้ต่อสู้รบพุ่งเป็นสามารถ พม่ามีอาจตีเมืองได้ ก็ยังคงล้อมเมืองไว้ ภายในเมืองตะแคงเริ่มขาดเสบียงอาหาร พระยาเกียรติราชบุตรจะถอยทัพไปที่เกรงว่าฝ่ายพม่าจะตามสกัดทัพ จึงตรัสปรึกษานายทัพนายกองทั้งปวง ขณะนั้นสมิงนันทะสุริยะกราบทูลว่า สีกพม่ายังประชิดเมืองอยู่ จำเป็นจะต้องให้กองทัพข้าศึกเลิกทัพกลับไปก่อน แล้วจึงค่อยถอยทัพไปภายหลัง กโถบายของสมิงนันทะสุริยะมีดังนี้ ให้แต่งหนังสือลงเป็นรับสั่งของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งมีมาถึงพระยาเกียรติราชบุตร และนายทัพนายกอง ฉบับหนึ่งมีใจความว่า

“...มังรายกะยอฉะวา กพลทหารมาตีเมืองตะแคงนั้น เรามีความยินดีนัก ให้พระราชโอรส ด้านทานไว้งได้ บัดนี้เราก็ได้แต่งให้อำมาตย์ทินมณิกรอดและสมิงนครอินทสองนายคุมพลห้าแสน ยกขึ้นไปสกัดคั่นทางเมืองอังวะไว้แล้ว ฝ่ายกองทัพหลวงก็ยกมา แต่วันศุกร์ เดือนสาม สิบสามค่ำ เป็นพลสิบแสน กำหนดสิบห้าวันจะให้ถึง ถ้านายทัพนายกองทั้งปวงเห็นกองทัพหลวงเข้าตีทัพพม่าแล้ว ก็ให้เร่งตีกระหนาบออกมา อันกองทัพพม่ายกมาเท่านั้น หรือจะรับทัพเรา...”

(ราชาริราช . 2513 : 481)

นอกจากนี้ยังแต่งเป็นหนังสือของบิดามารดา บุตรภรรยา พี่น้องของนายทัพนายกอง ทเกล้าทหารฝักมาหลายฉบับ แต่ละฉบับมีเนื้อความต่าง ๆ กันด้วยธุรกิจการบ้านเรือน เมื่อแต่งหนังสือเหล่านี้เสร็จแล้ว ก็ให้จัดเป็นเสบียงหาบสิ่งของ โดยเอาหนังสือหลายฉบับนั้นใส่ไว้ในหาบในห่อผ้า และในกล่องกลัก แสร้งทำเหมือนกับเสบียงหาบสิ่งของนั้นมาจากกรุงหงสาวดี ครั้นในเวลาค่ำจึงให้คนรับใช้ชาวมอญหาบไปเดินตั้งคั่นทางกรุงหงสาวดี แล้วเดินย้อนเข้ามาให้กองทัพพม่าและเมื่อทหารพม่าลาดตระเวนแลเห็นมอญเดินเข้ามาในกองทัพ ก็คิดว่ามอญผู้นั้นมาจากเมืองหงสาวดี จึงไล่จับตัว มอญผู้นั้นแสร้งทำตกใจกลัว ทิ้งหาบและหนังสือลงแล้วพากันวิ่งหนีเข้ามาในเมือง ทหารพม่าเก็บได้หาบและหนังสือจึงนำไปถวายแก่มังรายกะยอฉะวา มังรายกะยอฉะวาได้ทราบเนื้อความในหนังสือเหล่านั้นก็ทรงหวั่นพระทัย จึงตรัสเรียคนายทัพนายกองให้มาอ่านหนังสือที่ชาวมอญทิ้งไว้ นายทัพนายกองต่างก็ตกใจเกรงว่า กองทัพพระเจ้าราชาธิราชจะยกมาเสียจากกองทัพพระยาเกียรติให้ร้องก้องดัง และเยาะเย้ยพม่าว่าให้ระวังตัวอีก 2 - 3 วัน กองทัพของพระเจ้าราชาธิราชจะยกมา คงจะได้เห็นดิกัน ทหารพม่านำความดังกล่าว ไปกราบทูลต่อมังรายกะยอฉะวา พระองค์จึงปรึกษานายทัพนายกอง และลงความเห็นว่ ควรจะเลิกทัพกลับไปก่อน ดังนั้น มังรายกะยอฉะวาจึงยกกองทัพกลับเมืองรัตนนุระอังวะ

ผลการใช้วิธีลงให้เข้าใจผิดด้วยหนังสือ

ในที่สุด มังรายกะยอจะวา และนายทัพนายกองพม่าสำคัญผิดคิดว่าเป็นหนังสือมาจากหงสาวดี

กโlobาย ดังกล่าวประสบผลสำเร็จตามความคาดหมายของมังนันทะสุริยะ ทั้งนี้จะเนื่องมาจากมังรายกะยอจะวาขาดประสบการณ์ ก็ยังประมาท ไม่รอบคอบในการกระทำสงครามจึงไม่รู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมของฝ่ายมอญ

12. กลไ่่ความ

กลไ่่ความเป็นการ โยนความผิดทำให้ฝ่ายตรงข้ามต้องได้รับความทุกข์ หรือกล่าวให้ร้าย ด้วยการบิดเบือนความจริง เพื่อให้เสื่อมเสียชื่อเสียง และเสื่อมความศรัทธาจากบุคคลรอบข้าง

ในเรื่องราชาราชปรากฏกลไ่่ความในตอนพระมหาเทวีไ่่ความพระยาน้อย

เป็นการใช้กโlobายเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

พระเจ้าอยู่ ปรารถนาจะยกราชบัลลังก์ให้แก่พ่อขุนเมือง พระราชโอรสองค์ที่ 2 รองลงมาจากพระยาน้อย แต่ปรากฏว่า พ่อขุนเมืองสิ้นพระชนม์เสียก่อนจะได้ขึ้นครองราชย์ ดังนั้นตำแหน่งรัชทายาทจึงตกไปอยู่กับพระยาน้อย

พระมหาเทวี เป็นพระพี่นางในพระเจ้าอยู่ พระนางเป็นผู้เลี้ยงดูพระยาน้อยมาตั้งแต่เล็ก หลังจากที่พระมหาเทวีลักลอบเป็นชู้กับสมิงมราหู พระนางพยายามจะแย่งชิงราชสมบัติ ให้แก่สมิงมราหู พระมหาเทวีใช้วิธีเพ็ดทูลพระเจ้าอยู่ โดยการไ่่ความ เกี่ยวกับ พฤติกรรมของพระยาน้อยว่ากระทำการเป็นขบถ คิดจะแย่งชิงบ้านเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้พระเจ้าอยู่พิโรธ และเพิ่มพูนความรู้สึกลี้ภัยซึ่งพระยาน้อยมากขึ้น การไ่่ความของพระมหาเทวี จึงเป็นวิธีการตัดสิทธิในการขึ้นครองราชย์ของพระยาน้อย ดังข้อความว่า

“...พระมหาเทวี ก็เข้าไปเฝ้าพระเจ้าช้างเผือกทูลว่า พระยาน้อยเชื่อฟังถ้อยคำมังสวดยตะ โนงคนทุศีล ทำหยาบช้า ม่านายประตูกนหนึ่งแล้วหนีไป พระเจ้าช้างเผือกจึง ตรัสว่า มันคนชั่วถึงได้ตัวมาก็ไม่เป็นที่ไว้ใจ เกลือกมันจะทำอันตรายแก่เรา มันหนีไปได้ก็คิดแล้วจะตามตัวคืนมาไยเล่า...”

(ราชาธิราช. 2513 : 133)

พระมหาเทวีไต่ความพระยาน้อยที่ยึดเมืองตะเกิง ว่า

“...จึงพระมหาเทวีทรงพระกันแสงทูลพระเจ้าช้างเผือกว่า บัดนี้พระยาน้อยหนีไปอยู่ ณ เมืองตะเกิง ตั้งตัวเป็นใหญ่ทำอันตรายแก่ไพร่บ้านพลเมือง แล้วเก็บเอาพัสดุเงินทองของข้าพเจ้าเอามาไว้เป็นของตัว และไปชิงเมียมะนิก เมียมะจัดคิดถึง มาเป็นภรรยาพระยาน้อยทำหายาบช้าถึงเพียงนี้ มิได้เกรงฝ่ารัฐพระองค์เลย เห็นว่าจะคิดการใหญ่หลวงอยู่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 145-146)

ผลของการใช้กลไไ้ความ

การไต่ความพระยาน้อย เรื่องก่อการขบถ ปรากฏว่าได้รับผลสำเร็จ ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อพระเจ้าอยู่ทรงประจวบหน้า ออกว่าราชการมิได้พระเจ้าอยู่ได้มอบหมายงานราชการแผ่นดินต่าง ๆ ให้กับพระมหาเทวี ซึ่งก็หมายความว่า พระมหาเทวีเปรียบเสมือนผู้สำเร็จราชการแทน ดังข้อความว่า

“ฝ่ายพระมหาเทวี ตั้งแต่พระเจ้าช้างเผือกทรงพระประจวบหน้ามาก เสด็จออกว่าราชการมิได้ ก็ปลงธุระการแผ่นดินไว้ แก่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ ราชการแผ่นดินในเมืองพะโค และ ขุนนางน้อยใหญ่ทั้งปวง ก็สิทธิขาดอยู่ในบังคับบัญชา ของพระมหาเทวีสิ้น พระมหาเทวีจะกระทำสิ่งใด ก็อ้างเอารับสั่งพระเจ้าช้างเผือกเป็นประมาณ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 176)

เหตุการณ์ที่ร้ายแรงที่สุด ก็คือจะเป็นพระมหาเทวีอ้างพระราชโองการของพระเจ้าอยู่ให้จับพระยาน้อยซึ่งอยู่ที่เมืองตะเกิงมาลงโทษ

“...จึงตรัสว่า พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชโองการดำรัสสั่ง ให้รับยกไปจับพระยาน้อยเสียให้ได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 177)

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จในกลไกร่วมของพระมหาเทวี พบว่า พระเจ้าอยู่ทรงเชื่อฟัง คำเพ็ดทูลของพระมหาเทวีทุกเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องพระยาน้อยคิดขบถ เพราะเหตุผลประการแรก พระมหาเทวีมีศักดิ์เป็นพระพี่นางของพระเจ้าอยู่ ซึ่งตามลำดับการนับถือ อาวุโสแล้ว น้องย่อมต้องเชื่อฟังพี่ ส่วนเหตุผลต่อมาก็คือ พระเจ้าอยู่ไม่ทรงคาดคิดว่า พระมหาเทวีจะคิดทำร้าย พระยาน้อย เพราะพระมหาเทวีเลียดพระยาน้อยมาตั้งแต่เกิด พระนางย่อมไม่ทำร้ายหลานอย่าง น้อยน่าจะต้องมีสายใยผูกพันกัน

13. กลอุบาย

กลอุบาย คือกลอุบายที่กล่าวขึ้นเพื่อประกอบกลอุบายอื่น

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลอุบายหลายลักษณะดังนี้

13.1 การลวงไปคล้องช้าง

ตามความเชื่อของคนในสมัยโบราณ เชื่อกันว่า ช้างเป็นสัตว์ที่มีอำนาจเป็นพาหนะของ พระพรหม เทพเจ้าองค์หนึ่ง

การพบช้างอันมีลักษณะพิเศษ เป็นการส่งเสริมบุญญาธิการขององค์พระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับ ความเชื่อเรื่องช้างเผือก ซึ่งได้บันทึกไว้ในกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร (2521 : 5-10) ว่าช้างเผือกเกิดขึ้นเพราะพระบารมีของพระมหากษัตริย์ ช้างเป็นมิ่งขวัญของราษฎร การได้ช้างเผือกจึงถือเป็นมงคลสำหรับราชวงศ์และบ้านเมือง ช้างที่มีลักษณะพิเศษ เช่น ช้าง 3 งา และช้างที่มีรอยเท้าใหญ่มาก วัดความยาวของเท้าช้างได้ประมาณ 1 ศอก เป็นต้น

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏอุบายการลวงพระมหากษัตริย์ให้เสด็จไปคล้องช้าง 2 ตอน คือ

1. ในตอนสมิงมัลละคิดลวงพระยารามประเค็ดไปคล้องช้างสามงา

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

สมิงมั่งละคิด ผู้เป็นพี่เขยของพระรามประเดิด ต้องการยึดครองเมืองเมาะตะมะจึงปรึกษาหารือกับ นางอุ้นเรือนผู้เป็นภรรยาว่า พระยารามประเดิดมีความเกียจคร้าน ไม่เอาใจใส่ในราชการแผ่นดิน อันอาจจะนำเมืองเมาะตะมะ ไปสู่การเสียเอกราชได้ในอนาคต ควรที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ สมิงมั่งละคิดกับนางอุ้นเรือน จึงออกอุบายให้กรมช้างเข้าไปกราบทูลพระยารามประเดิดว่า พบช้างสามงาเชือกหนึ่งกินหญ้าอยู่ที่ริมคานพระ พระยารามประเดิดหลงเชื่อเดินทางไปจับช้างพิเศษเชือกนั้น เมื่อพระยารามประเดิดเดินทางไปถึงที่หมาย ก็ไม่พบช้างสามงาดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นคิดกันแล้วจึงแต่งเป็นกลอุบายให้กรมช้างเอาเนื้อความกราบทูลว่า มีช้างตัวหนึ่งสามงา ๆ หนึ่ง ออกที่กระพองเที่ยวกินหญ้า อยู่ป่าลานพระ พระยารามประเดิดได้ทรงฟังสำคัญว่าจริงมิได้มีความสงสัยก็ดีพระทัย จึงส่งให้เอาช้างค่อมและเชือกบาศเข้ามาไปปากเมืองเมาะลำเลิงแล้ว ส่วนพระองค์ก็เสด็จข้ามไปด้วย พวกพลพอประมาณหมายจะจับช้างตัวประหลาด เมื่อข้ามไปมิพบช้างสำคัญแล้วจะเสด็จกลับเข้าเมือง ประดูเมืองเข้าก็ปิดเสียเข้าพระนครมิได้ สมิงมั่งละคิดก็สั่งให้จับพระยารามประเดิดมาเสีย...”

(ราชาริราช. 2513 : 52)

ผลของการใช้วิธีลวงไปคดต้องช้าง

พระเจ้ารามประเดิด เสด็จกลับเข้าเมือง สมิงมั่งละคิดสั่งให้ทหารปิดประตูเมือง และปลงพระชนม์

พระเจ้ารามประเดิด ต้องการช้างสามงา เพื่อ เสริมสร้างบุญบารมีของตน จึงหลงเชื่อสมิงมั่งละคิดด้วยเป็นญาติเกี่ยวข้องกัน

2. ในคอนพระเจ้าอยู่เสด็จคล้องช้างใหญ่

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

พระเจ้าอยู่ทรงทราบจากหมอช้างว่า มีช้างใหญ่เชือกหนึ่งอยู่ที่ป่าละภู ช้างนั้นมีรอยเท้าใหญ่มาก สมควรที่จะจับมาเป็นช้างพระที่นั่ง พระองค์จึงทรงตระเตรียมทหาร จากเมืองต่างๆ ประมาณ 60,000 คน เสด็จไปยังป่าละภู โดยทรงมอบหมายให้ พระตะบะรักษากรุงเมือง

เมาะตะมะแทน ดังข้อความว่า

“...ขณะนั้นที่หมอช้างคนหนึ่งมากราบทูลว่า ในป่าละกุนั้นมีช้างใหญ่ตัวหนึ่ง รอยเท้าได้
ศอกขนาด ควรที่จะเป็นช้างพระที่นั่งได้...พระเจ้าช้างเผือก จึงเสด็จไปป่าละกุนกับทั้ง
พระราชบุตร พระราชธิดา พระราชวงศานุวงศ์ และ พระอัครมเหสี นางสนมกรม
ในทั้งปวง เสด็จอยู่ ณ ป่าละกุน ประมาณ สี่เดือน...”

(ราชาริราช. 2513 : 63-64)

ผลการใช้วิธีลวงไปคล้องช้าง

พระเจ้าอู่มีทรงพบช้างเชือกนั้น จึงเสด็จยกกองทัพกลับเข้าเมือง แต่พระตะบะสังฆาทหามิ
ให้เปิดประตูเมืองรับเสด็จ พระเจ้าอู่เสด็จไปประทับ ณ เมืองวาน

จะเห็นได้ว่า ตลอดระยะเวลา 4 เดือน พระเจ้าอู่และคณะจับช้างไม่ได้ เพราะ ข้อมูลที่
เกี่ยวข้องกับช้างเผือกเชือกนั้น เป็นข้อมูลเท็จหรือเป็นเรื่องที่ถูกขึ้นมา เพื่อหลอกลวงให้พระเจ้าอู่และ
คณะเดินทางออกไปจากเมืองเพื่อความสะดวกในการยึดอำนาจ ดังจะพิจารณาได้จากหลักฐาน
สนับสนุนได้ว่า เมื่อพระองค์เสด็จกลับเข้าเมือง พระตะบะผู้รักษาเมืองสั่งไม่ให้เปิดประตูรับ
พระเจ้าอู่และคณะ ซึ่งหมายถึงพระตะบะก่อการขบถ ดังนั้นพระเจ้าอู่จึงใช้กำลังพล ที่เกณฑ์ไปจับ
ช้างเป็นกองทัพชิงเมือง แต่ไม่สามารถตีหักเข้าเมืองเมาะตะมะได้พระองค์จึงต้องยกกองทัพไป
ตั้งมั่นที่เมืองวาน และต่อมาทรงยกกองทัพไปตีเมืองพะโคได้สำเร็จ และทรงตั้งเมืองพะโคเป็น
ราชธานีใหม่

13.2 การสร้างปล่อยข่าว

เป็นวิธีการกู้เรื่องขึ้นเพื่อให้บุคคลอื่น หลงเชื่อในข่าวเท็จ

ในเรื่องราชาริราชปรากฏอธิบายการสร้างปล่อยข่าว 2 ลักษณะ คือ

13.2.1 การสร้างปล่อยข่าว

อุบายนี้ จะกระทำโดยผู้ที่ต้องการ จินอยู่ผู้อำนาจสร้างปล่อยข่าวศึก และนัดหมาย อำมาตย์ เสนาบดีผู้รักษาเมือง ให้มาพร้อมเพรียงกันเพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการศึกเมื่อสบโอกาส จึงประทุษร้าย

อุบายสร้างปล่อยข่าวศึกนี้ ควรจะเลือกใช้ในสถานการณ์ ที่ผู้ปกครองเมืองไม่อยู่ ไปราชการ ที่เมืองหลวงหรือเมืองอื่น

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏอุบายสร้างปล่อยข่าวศึกในตอนพระยาน้อยยึดเมืองตะเกิง

เป็นการ ใช้กลอุบาย เพื่อเป็นแนวทางไปสู่อำนาจ

พระมหาเทวีปรารถนาจะยึดเมืองพะโค ให้กับสมิงมราหู และหาทางกำจัดพระยาน้อยจาก พระยาน้อยจึงต้องหนีออกจากเมืองพะโค (หงสาวดี) และมุ่งหวังจะไปยึดเมืองตะเกิง ซึ่งเป็นเมือง ของพระมหาเทวี เมื่อพระยาน้อยไปถึงเมืองตะเกิง พระองค์สร้างปล่อยข่าวศึกว่า พระเจ้าอุทราม ข่าวกว่าจะยกทัพมาตีเมืองพะโค พระมหาเทวี จึงมีรับสั่งให้พระยาน้อยมาจัดเตรียมกองทัพไว้เพื่อ รับทัพพม่า บรรดาอำมาตย์ผู้รักษาการเมือง ข้าราชการในเมืองตะเกิง ต่างหลงเชื่อกับ ข่าวศึก ดังกล่าวว่า พระยาน้อยต้องการปรึกษาเสนาบดี และผู้รักษาการเมือง เรื่องการเตรียมทัพ ซึ่งมี จำนวนทั้งหมด 20 คน เมื่อทุกคนเข้าเฝ้าพร้อมเพรียงกัน พระยาน้อยใช้สัญญาณ โดยยกพระหัตถ์ ขวาลูบแขนซ้าย ซึ่งหมายถึง ให้ทหารฝ่ายพระยาน้อยเตรียมพร้อม และเมื่อ พระยาน้อยยกพระหัตถ์ ซ้ายลูบแขนขวา ทหารที่เตรียมพร้อมอยู่นั้น ได้ฟันเสนาบดี และผู้รักษาเมืองตาย 19 ศพ เหลือ เพียง มะแตงงานขุนนางที่มีมนตราอาคมอยู่คงกระพันต้องฟันถึง 7 ครั้ง จึงถึงแก่ความตาย ดังเนื้อ ความบรรยายว่า

“...พระยาน้อยกับทหารทั้งปวง กำหนดสำคัญกันแล้วก็เข้าไปในเมืองตะเกิง จึงให้หาผู้ รักษาเมือง และพวกซึ่งเป็นข้าของพระมหาเทวีนั่นมาสิ้น จึงตรัสลงแก่ผู้รักษาเมือง และ ขุนนาง ซึ่งอยู่ในเมืองตะเกิงนั้นว่า กรุงรัตนบุรีอังวะจะยกมาตีเมืองพะโค สมเด็จพระเจ้าป้า ให้เราขึ้นมาจัดแจงกองทัพไว้คอยรับทัพกรุงรัตนบุรีอังวะ ผู้รักษาเมืองและขุนนางทั้งนั้นก็ เชื่อมิได้สงสัย

ขณะที่พระยาน้อยให้หาผู้อยู่รักษาเมืองตะเกิงและขุนนางนั้น ได้มาเฝ้าแต่สิบเก้าคน คือ...แต่ มะแตงงาน ซึ่งเป็นบุตรพราหมณ์เทศยังมิมา พระยาน้อยเห็นคนมาพร้อมกันแล้ว จึงยก

พระหัตถ์ขวาลูบแขนซ้ายเข้า ทหารทั้งปวงก็เขม่นขยับตัวอยู่ ครั้นลูบแขนขวาเข้า ทหารทั้งปวง ก็ไล่มาฟันคนสืบเก้าคนตายสิ้น แต่มะแตงานลูกของพราหมณ์เทศน์นั้น อยู่คงด้วยมนตราอาคมฟันไม่เข้า...ให้มะนันฟันเจ็ดทีจึงตาย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 135-136)

ผลการใช้วิธีแสวงปล่อยข่าวศึก

ในที่สุดพระยาน้อยก็สามารถยึดเมืองตะเกิงได้สำเร็จ

จากการศึกษา กลุบายแสวงปล่อยข่าวศึกครั้งนี้ พบว่า พระยาน้อยกระทำการสำเร็จเนื่องจาก เหตุผลประการแรก ผู้รักษาเมืองและขุนนางมิได้ระแวงสงสัยข่าวที่พระยาน้อยยกขึ้นมา เพราะ พระมหาเทวี เป็นผู้เลี้ยงดูพระยาน้อย ด้วยพระองค์เองมาตั้งแต่เยาว์วัย ทั้ง 2 พระองค์ย่อมมีความผูกพันกันอย่างมาก ฉะนั้น การที่พระนางจะใช้พระยาน้อยมาเป็นตัวแทนเตรียมกองทัพ จึงเป็นเรื่องปกติ เหตุผลประการต่อมาคือพระยาน้อยใช้วิธีการงูโจม “สังหาร” ผู้รักษาเมืองและขุนนางโดยไม่รู้ตัวมาก่อน และกระทำแบบเงียบมาก ซึ่งพิจารณาได้จากการใช้สัญญาณมือ จึงไม่เกิดการต่อสู้แต่ประการใด

13.2.2 การแสวงปล่อยข่าวการป่วยของบุคคลในครอบครัว

กลุบายการแสวงปล่อยข่าวบุคคล ในครอบครัวป่วย เพื่อต้องการให้หัวหน้าครอบครัวและคนในครอบครัวอื่น ๆ มาเยี่ยมด้วยความเป็นห่วง เมื่อสบโอกาสจึงทำร้าย

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏอุบายแสวงปล่อยข่าวการป่วยของบุคคลในครอบครัวในตอน พระมหาเทวีแสวงปล่อยข่าวตะละแม่ท้าวและพ่อลาวแก่นท้าวป่วยเพื่อจับพระยาน้อย

เป็นการใช้กลุบายเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

พระมหาเทวี ให้สมิงศิษฐุมาร พร้อมด้วยไพร่จำนวน 15 คน นำพระราชสาสน์ไปถวายพระยาน้อย ซึ่งหนีไปอยู่ที่เมืองตะเกิง โดยแต่งข่าวลวงว่า พระมหาเทวีจะยกราชบัลลังก์เมืองหงสาวดี ให้แก่พระยาน้อยแสวงส่งข่าวเท็จ เกี่ยวกับ ตะละแม่ท้าวพระชายา และพ่อลาวแก่น

ท้าวพระราชบุตรว่า ทรงพระประชวรเป็นเวลาหลายวันแล้ว พระมหาเทวีต้องการให้พระยาน้อยเสด็จกลับเมืองพะโคเพื่อดูอาการของพระชายาและพระราชบุตร

พระยาน้อยต้อนรับสมิงคิศุมารที่อารามรัตนธรรมา หลังจากทีพระยาน้อยอ่านพระราชสาส์นของพระมหาเทวีแล้ว ทรงห่วงใยตะละแม่ท้าวและพ่อลาวแก่นท้าว พระยาน้อยจึงสอบถามสมิงคิศุมารว่า พระองค์ควรเสด็จกลับเมืองพะโค หรือไม่ สมิงคิศุมารกราบทูลว่า

“...ขอพระองค์เจ้า อย่าทรงพระวิตกกังวลถึงตะละแม่ท้าว และพ่อลาวแก่นท้าว นั่นเลย ไม่ประชวรพระโรคอะไรนิก ถ้าจะเป็นก็แค่ปวดพระเศียรวิงเวียนพระเนตรเท่านั้น...”

(ราชาธิราช. 2513 : 149)

นอกจากนั้น สมิงคิศุมารยังย้าข้อความ ที่สมิงชีพรายแอบสั่งตนเป็นนัยว่า ขณะนี้พระเจ้าอยู่ทรงประชวรหนัก พระยาน้อยเปรียบเหมือนจะเข้าอาศัยอยู่ในน้ำลึก จะขึ้นไปหาที่อยู่ น้ำตื้นนั้นมิควรกระทำ ดังข้อความที่ว่า

“...สมเด็จพระราชบิดาประชวรหนักอยู่แล้ว พระองค์นี้ อุปมาดังพระยาจะเข้าใหญ่ได้ อาศัยอยู่ในวังวนอันลึกแล้ว จะขึ้นไปหาวังอันตื้นนั้นมิควร เปรียบเหมือนหนึ่งบุคคลทั้งที่กว้างเสีย ไปหาที่แคบ ขอให้พระองค์ทรงพระดำริดูจงหนักก่อน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 149)

ผลของการใช้วิธีแสวงงปล่อยข่าวการป่วยของบุคคลในครอบครัว

จากคำกราบทูลของสมิงคิศุมาร ทำให้พระยาน้อยได้คิดว่า ข้อความในพระราชสาส์นของพระมหาเทวีนั้นเป็นข่าวเท็จ พระยาน้อยจึงตัดสินใจไม่เสด็จกลับเมืองพะโค แต่ฝากพระราชสาส์นตอบไปให้พระมหาเทวี

จะเห็นได้ว่า สมิงคิศุมารเป็นฝ่ายสมิงชีพราย และพระยาน้อยเพราะสมิงชีพรายเป็นข้าราชการที่ซื่อสัตย์ และจงรักภักดีต่อพระเจ้าอยู่ สมิงชีพรายเคยช่วยชีวิตพระยาน้อยจากการถูกทหารของสมิงมราหูทำร้าย และ พระยาน้อยก็พึงพอใจธิดา 2 คน ของสมิงชีพราย คือ นางเม้ยขุนเครือ และ นางเม้ยสตุ้มมอด สมิงชีพรายจึงฝากข้อความที่เป็นความเปรียบ เพื่อส่งข่าวมิให้พระยาน้อยเสด็จกลับมา

ผลการวิเคราะห์ กลไกสายส่งปล่อยข่าวเท็จจากเหตุการณ์ทั้ง 2 เหตุการณ์นี้พบว่า ประสบความสำเร็จเพียง 1 เหตุการณ์ องค์ประกอบที่ส่งผลให้กลไกประสบความสำเร็จอยู่ที่ผู้บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกไปทำงาน มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี จริงใจ กับหัวหน้างาน ของตนเองเพียงใด

13.3 การลงมือให้ปฏิบัติตาม

การลงมือให้ปฏิบัติตาม เป็นการลงให้เข้าใจผิดด้วยการแสดงบทบาทเลียนแบบตน เพื่อหาข้อบกพร่องของอีกฝ่ายหนึ่ง และประทุษร้ายที่ข้อบกพร่องนั้น

ในเรื่องราชาราช ปรากฏกลไกลงมือให้ปฏิบัติตาม ในตอนการประลองความสามารถในเชิงเพลงทวน ระหว่างสมิงพระรามกับกามะนี

เป็นการใช้กลไกเพื่อชัยชนะสงคราม

พระเจ้าคำฉิบ หรือ พระเจ้ากรุงจีน ทรงกรีธาทัพมายังเมืองรัตนบุรีอังวะ เพื่อขยายอาณาเขต พระเจ้าคำฉิบมีต้องการให้ทหารทั้งสองฝ่าย และ ชาวเมืองอังวะได้รับความเดือดร้อน ดังนั้นพระองค์จึงมีพระราชสาส์นถึงพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ให้จัดทหารออกมาประลองความสามารถกับกามะนี ทหารเอกของพระองค์ ในการประลองฝีมือ หากกามะนีพ่ายแพ้ พระองค์จะยกกองทัพกลับ แต่ถ้าทหารฝ่ายพม่าพ่ายแพ้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องต้องยอมเป็นเมืองขึ้นของจีน พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องประกาศให้รางวัลแก่ผู้ที่รบชนะกามะนี แต่ไม่มีผู้ใดอาสา

สมิงพระราม ซึ่งตกเป็นเชลยของพม่าทราบเรื่องดังกล่าวจากผู้คุมขัง จึงคิดว่า หากพระเจ้ากรุงจีนยึด กรุงรัตนบุรีอังวะเป็นเมืองขึ้นแล้ว คงจะขยายอาณาเขตต่อไปยังหงสาวดีซึ่งพระเจ้าราชาราชและชาวเมืองมอญ จะได้รับความเดือดร้อน และหากรบชนะกามะนี ตนก็จะได้กลับหงสาวดี ดังนั้นสมิงพระรามจึงรับอาสาประลองฝีมือกับกามะนี

ในวันประลองฝีมือ นั้น กามะนีแต่งกายด้วยเสื้อหุ้มเกราะ ขึ้นม้าราทวนออกมากลางสนาม สมิงพระรามยังไม่เห็นที่หมายสำคัญจะใช้อาวุธแทงได้ จึงทำกลไกเพื่อหาส่วนที่บกพร่องของเสื้อเกราะ โดยให้แต่ละคนรำเพลงทวนถวาย และให้อีกฝ่ายหนึ่งรำตาม ดังข้อความที่ว่า

“...แลเห็นกามะนีขี่ม้าแต่งตัวหุ้มเกราะอยู่ ไม่เห็นสำคัญที่จะหมายแทงได้ จึง

คิดว่ากามะนีคนนี้ชำนาญในเพลงทวนว่องไวนัก แล้วก็หุ้มเกราะใส่เสื้อบังอยู่ ยังไม่เห็นช่องที่จะสอดทวนแทงแห่งใดได้ จำจะชวนให้รำคู่สำคัญก่อน อนึ่งเล่ากำลังม้ายังก้ากึ่งอยู่กับกำลังม้าเรา จำจะขับเคี่ยวไปก่อนจึงจะหย่อนกำลังลง...คิดแล้วก็ให้ล่ำร้องแปลว่า เราทั้งสองเป็นทหารเอกอันประเสริฐ จะสู้กันครั้งนี้เป็นที่สุดจะได้เกียรติยศการงานจนตลอดกาลปาวสาน ครั้นจะสู้กันเอาแพ้ชนะทีเดียวก็น่าสิ้นฝีมือไม่ เราทั้งสองอย่าเพิ่งทำอันตรายแก่กันก่อน ให้ทำรำเพลงทวนถวายไปให้สิ้นฝีมือ แล้วเราจะรำตามท่านให้เหมือนจงได้ แล้วเราจะรำให้ท่านรำตามเราบ้าง ให้สิ้นฝีมือเหมือนกัน ให้พระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทอดทศนา เจริญพระเนตรและเกล้าทวยหาทั้งสองฝ่ายดูเล่นเป็นขวัญตา ถ้าเรารำสิ้นเพลง หยุดหายเหนื่อยแล้ว เมื่อจะสู้กันเอาแพ้และชนะนั้น จึงจะบอกกันให้รู้ตัวทั้งสองฝ่าย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 604 - 605)

พระเจ้าดำเนินและพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ต่างประทับใจในการรำรำเพลงทวนของทั้งสองฝ่าย เมื่อสมิงพระรามรำเพลงทวนจบลง ก็แสวงทำกลอุบายรำเพลงทวนต่อ เพื่อหวังจะคู่ช่องเกราะหาที่หมายสำคัญที่จะสอดทวนแทง กามะนีก็ทำท่าทางต่าง ๆ ตามสมิงพระราม ในที่สุดสมิงพระรามก็เห็นที่หมายสำคัญที่จะสอดทวนแทงได้ 2 แห่ง คือ ช่องใต้รักแร้ทั้งสองข้าง และเกราะซ้อนท้ายหมวก ดังข้อความที่ว่า

“...ขณะเมื่อ สมิงพระรามรำสิ้นเพลงทวนแล้ว แกล้งทำกลอุบายหวังจะคู่ช่องเกราะหาที่หมายสำคัญที่จะสอดทวนแทงนั้น ก็แสวงทำยกแขนซ้ายเหยียดตรง เหยียดแขนขวาเบื้องบน แล้วทำยื่นควมมำไป แล้วกลับห้อยศิระลงบ้าง แล้วทำกลับเอาหลังนอนลง ควมเวียนไปมาต่าง ๆ ทอดตา ดู เห็นเป็นช่องใต้รักแร้ทั้งสองข้างเป็นหว่างอยู่ พอจะสอดทวนแทงได้แล้ว เมื่อกลับศิระลงมานั้นเห็นเกราะซ้อนท้ายหมวกเปิดออก พอจะฟันย้อนได้แห่งหนึ่ง หมายสำคัญได้ถนัดมั่นคงแล้ว ก็ชักม้าหยุดพักพอหายเหนื่อย จึงให้ล่ำร้องบอกว่า เราทั้งสองรำถวายก็สิ้นเพลงด้วยกันแล้ว ทีนี้เราทั้งสองจะสู้กันเอาแพ้และชนะแก่กัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 606 - 607)

ในการประลองความสามารถ กามะนีและสมิงพระรามสู้กันหลายสิบเพลง โดยไม่มีผู้ใดเพียงพลา สมิงพระรามจึงคิดว่า จะต้องใช้กลอุบายลวงให้ม้าของกามะนีหย่อนกำลังลงก่อน จึง

จะเอาชนะได้ ดังนั้น สมิงพระรามจึงสร้างทำเป็นเสียที ควบม้าหนีไป กามะนีจึงควบม้าตาม สมิงพระรามสร้างรอม้า เพื่อคู่ท่วงที ดังข้อความที่ว่า

“...เห็นกามะนียังไกลเชื่องนัก อยู่สำคัญได้ว่า เหยื่อม้ากามะนีตกจนถึงกับรู้ว่าม้า หย่อนกำลังลงแล้วจึงชักม้าวกเป็นเพลง โคมเวียน เข้ารับกามะนี กามะนีชักม้าเป็น เพลงผ่าหมาก แลเปลี่ยนกันต่าง ๆ ฝ่ายม้ากามะนีหอบรวนหย่อนกำลังลง กลับตัว ตามเพลงไม่ทัน สมิงพระรามได้ที ก็สอศทวนแทงถูกชอกรักแร้กามะนี ๆ เอน ตัวลง สมิงพระรามจึงชักคาบ กระเทียมม้าเข้าฟันย้อนตามกลีบเกราะ ขึ้นไปต้องศีรษะ กามะนีขาดออก ตกยังมีทันถึงดินก็เอาขอเหล็กสับเอาศีรษะกามะนีได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 607 - 608)

ผลการใช้วิธีลวงล่อให้ปฏิบัติตาม

กามะนีถูกอาวุธของสมิงพระรามสิ้นชีวิต พระเจ้าคำฉิ่งจึงต้องกรีธาทัพกลับกรุงจีน

กโบายการลวงล่อให้ปฏิบัติทำรำเพลงทวนเลียนแบบ กามะนีคิดว่าเป็นเพลงทวนของ พม่าทั้งสิ้น จึงทำให้กามะนีรำตาม สมิงพระรามทุกระบวนท่า ดังข้อความว่า

“...กามะนีหาไม่รู้กลไม่ สำคัญว่าเพลงทวนฝ่ายพม่าดังนั้นจริง ก็มีได้สงสัย รำตาม ไปสิ้นทุกประการ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 606)

14. กลล่อนพิน

กลล่อนพิน คือกลลอบายที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามถอนตัวออกจากสถานการณ์

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกลล่อนพินในตอนพระตะบะให้ทหารทรมานภรรยาและ บุตรของทหารในกองทัพของพระเจ้าอู่ เพื่อให้ทหารเหล่านั้นสงสารภรรยาและบุตรของตน

เป็นการใช้กลลอบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

พระเจ้าอยู่เสด็จไปคล้องช้างใหญ่ ณ ป่าละวู โดยให้พระตะบะเป็นผู้รักษาเมืองเมาะตะมะ พระตะบะคิดขบถไม่ให้ทหารฝ่ายตนเปิดประตูเมืองรับเสด็จ

กองทัพของพระเจ้าอยู่ไม่สามารถหักหาญเข้าไปในเมืองเมาะตะมะได้ เสนาบดีที่ตามเสด็จ พระเจ้าราชาธิราชไปคล้องช้างต่างก็ร้องเรียกบุตรและภรรยา ซึ่งอยู่ในเมืองเมาะตะมะออกมาหาตน ทางด้านพระตะบะเมื่อเห็นเหตุการณ์ คังนั้น จึงคิดที่จะรื้อรอนกำลังพลในกองทัพของพระเจ้าอยู่ให้ หลบหนีเข้ามาสวามิภักดิ์ต่อตน คังนั้น พระตะบะจึงจับบุตรและภรรยาของเสนาบดีที่อยู่ในกองทัพ ของพระเจ้าอยู่ขึ้นไปทรมาน ด้วยการผูกแขวนไว้บนกำแพง เพื่อให้เสนาบดีเหล่านั้นแลเห็น และ บังเกิดความสงสาร ใครจะช่วยเหลือบุตรและภรรยาของตน ให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกองทัพ พระเจ้าช้างเผือก จะหักหาญรบเข้าไปในเมืองนั้นมิได้ เสนาบดีข้าง พระเจ้าช้างเผือกนั้นร้องเรียกบุตรภรรยาเข้าไป ฝ่ายพระตะบะรู้ก็จับเอาบุตรภรรยาเสนาบดี ซึ่งอยู่ด้วยพระเจ้าช้างเผือกมัดแขวนขึ้นไว้ให้เห็น ฝ่ายนายทัพนายกองข้างพระเจ้าช้างเผือก เห็นบุตรภรรยา ต้องผูกมัดเจ็บช้ำลำบากอยู่ ต่างคนต่างสงสารนั่งอยู่มิได้ ก็หนี พระเจ้าช้างเผือกเข้าไปหาบุตรภรรยาของตนบ้าง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 66)

ผลของการใช้กลอนพื้น

ในที่สุดเสนาบดีนายทัพนายกองในกองทัพของพระเจ้าอยู่ ไม่สามารถจะทนเห็นสภาพ ความเจ็บช้ำและความทุกข์ทรมานของบุตรและภรรยาของตนให้ จึงหนีเข้าไปหาบุตรภรรยา ฝ่าย พระตะบะ ก็ให้ปล่อยบุตร และภรณานายทัพนายกอง และ ป่าเหินจรวงวัลแก่ผู้ที่หนีเข้ามา สวามิภักดิ์กับตนเป็นอันมาก ส่วนผู้ที่ไม่ยอมเข้ามาสวามิภักดิ์นั้น พระตะบะก็ให้ลงโทษบุตรและ ภรรยาเสนาบดีนายทัพนายกองเพิ่มมากขึ้น ดังข้อความว่า

“...ฝ่ายพระตะบะก็ให้ปล่อยลูกเมียนายทัพนายกองซึ่งมัดไว้นั้นออกเสีย ให้ป่าเหินจรวงวัล แก่ผู้หนีเข้ามาเป็นอันมาก ผู้ซึ่งไม่มาเข้าหานั้น พระตะบะให้ทำโทษบุตรและภรณามากขึ้น ครั้นเวลากลางคืนทหารในกองทัพพระเจ้าช้างเผือกก็หนีไปในเมืองเป็นอันมาก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 66)

ในที่สุด ทหารหาญในกองทัพของพระเจ้าอู่ก็เบาบางลง และไพร่พลก็อดโรย เหน็ดเหนื่อยเมื่อยลสู้รบด้วยกันเป็นจำนวนมาก บรรดานายทัพนายกองที่อยู่เมืองพะโคก็ยังมาไม่พร้อมเพรียงกัน ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าอู่จึงต้องยกทัพไปเมืองวาน เพื่อรอกองทัพสนับสนุน

จากการวิเคราะห์ กลยุทธ์ที่พระตะบะใช้วิธีการทรمانบุตรและภรรยาของเสนาบดี และ ทหารหาญในกองทัพของพระเจ้าอู่ในครั้งนี้ ปรากฏผลว่า ได้รับความสำเร็จอย่างงดงาม เสนาบดีและไพร่พลในกองทัพของพระเจ้าอู่ ต่างก็หนีกันมาสวามิภักดิ์พระตะบะเป็นจำนวนมาก ความสำเร็จดังกล่าวนี้ น่าจะเนื่องมาจาก พระตะบะรู้ว่าเสนาบดีไพร่พล ทหารหาญในกองทัพของพระเจ้าอู่มีจำนวนมากถึง 60,000 คน และหากจะรวมกับกำลังสนับสนุนจากหัวเมืองต่าง ๆ กำลังพลของพระเจ้าอู่ จะต้องมีย่านจำนวนมากขึ้น พระตะบะอาจจะพลาดท่าเสียทีพระเจ้าอู่

ดังนั้น พระตะบะควรจะพยายามริครองกำลังพล ในกองทัพของพระเจ้าอู่ให้เหลือน้อยลง เพื่อให้กำลังพลเบาบาง โดยพระตะบะจะต้องกระทำการริครองพลดังกล่าวก่อนที่กองทัพสนับสนุนจากหัวเมืองต่าง ๆ จะมาถึง พระตะบะจึงใช้วิธีการทรمانบุตรและภรรยาของเสนาบดี นายทัพนายกองในกองทัพพระเจ้าอู่ เพราะความรักความผูกพัน ระหว่างสามี-ภรรยา, บิดา-บุตร ย่อมอาลัยรักและห่วงใยซึ่งกันและกัน

15. กลปลาเล็กตกปลาใหญ่

กลปลาเล็กตกปลาใหญ่ คือ กลอุบายที่เอาของน้อยปล่อยให้ได้ของมาก

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏปลาเล็กตกปลาใหญ่ในลักษณะประยุต์กล่าวคือ กลอุบายที่เอาความสามารถของบุคคลคนหนึ่งไปประลองฝีมือกับบุคคลอีกคนหนึ่งเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่

กลอุบายดังกล่าวนี้ปรากฏในตอน พระเจ้าคำฉิงกรีธาทัพไปยังเมืองรัตนบูรังวะ

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อเพิ่มอำนาจ

พระเจ้าคำฉิง พระมหากษัตริย์แห่งกรุงจีน มีพระราชประสงค์จะขยายพระราชอำนาจมายังกรุงรัตนบูรังวะ พระเจ้าคำฉิงทรงยกทัพมาเป็นจำนวนมาก

“...อุปมาดังฝนตกใหญ่ ตกลงน่านอง ท่วมป่าไหลเหี่ยวมาเมืองสันตลุดนันทาสั่ง
ไฉจะต้านทานมิได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 590)

แต่พระเจ้าคำฉังไม่ต้องการให้มีการรบแบบนองเลือด ซึ่งนำความเสียหาย และเดือดร้อน
มาสู่ทหารในกองทัพของพระองค์ พระเจ้าคำฉังแต่งพระราชสาส์น พร้อมด้วยเครื่องราช
บรรณาการ นำไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพื่อทำประลองความสามารถทางด้านการขี่ม้าร่าทวน
ระหว่างกามะนี นักรบของพระองค์กับทหารผู้มีฝีมือแห่งกรุงรัตนบุรีอังวะโดยมีเดิมพันว่า

“...เรายกพยุหเสนามาครั้งนี้ ด้วยความปรารถนาสองประการ ๆ หนึ่ง จะให้พระเจ้า
อังวะอยู่ในอำนาจออกมาถวายบังคมเรา ประการหนึ่งจะใคร่ดูทหารม้าร่าทวนสู้กัน
ตัวต่อตัวชมเล่นเป็นขวัญตา แม้นทหารกรุงรัตนบุรีอังวะแพ้ก็ให้ยอมถวายเมืองแก่
เราโดยดี...ถ้าทหารฝ่ายเราแพ้ก็จะเลิกทัพกลับไปยังพระนคร...”

(ราชาธิราช. 2513 : 591)

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง (พระเจ้าอังวะ) ทรงตอบพระราชสาส์นของพระเจ้าคำฉังว่าให้ทหาร
ในกองทัพจีน ได้พักผ่อนให้คลายเหน็ดเหนื่อย และในขณะเดียวกัน พระองค์ให้ข่าวประกาศหาผู้
มีฝีมือจะสู้กับกามะนี ทั้งนี้เพื่อประวิงเวลาใน การเสาะแสวงหาทหารอังวะที่มี
ฝีมือทางการขี่ม้าร่าทวน โดยตั้งรางวัลสำหรับผู้ชนะว่า จะแต่งตั้งเป็นมหาอุปราช แต่ผล
ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดรับอาสา สมิงพระรามทหารเองของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งถูกจำคุกมาเป็นเวลา
นานได้ทราบเรื่องจากผู้คุม จึงรับอาสาจะต่อสู้กับกามะนี

ผลการใช้กลปลาเล็กตกปลาใหญ่

ในการประลองฝีมือ ระหว่างสมิงพระรามกับกามะนีใช้ปฏิภาณไหวพริบเอาชนะ
กามะนีได้สำเร็จ พระเจ้าคำฉังทรงรักษาวาจาสัตย์ ยกกองทัพกลับเมืองจีน

จากการวิเคราะห์ กลปลาเล็กตกปลาใหญ่ ซึ่งเป็นการขยายพระราชอำนาจของพระเจ้า
กรุงจีน มีความเชื่อมั่นในฝีมือและความสามารถของกามะนีมากเกินไป ดังข้อความที่ว่า

“...ทหารเอกคนหนึ่งชื่อกามะนี มีฝีมือขี่ม้าแทงทวนสันทัดดีหาผู้เสมอมิได้ จีนทั้งปวง

เสด็จออก ตรัสปรึกษาเสนาบดีตรึมขทั้งปวงว่า ทำไฉนเราจะได้เห็นทหารขี่ม้าสู้กันกับ
กามะนีตัวต่อตัวคุณให้เป็นขวัญตาสักครั้งหนึ่ง กษัตริย์กรุงไค ยังมีทแกล้วทหาร
ที่มีความสามารถจะสู้กามะนีได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 589)

และสาเหตุที่พระเจ้าด้งทรงมีพระทัยในชัยชนะของกามะนี อีกประการหนึ่งก็คือ
กามะนีสวมชุดเกราะป้องกันคมอาวุธต่าง ๆ คงข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกามะนีก็แต่งตัวใส่เสื้อหุ้มเกราะ แลเห็นกามะนีขี่ม้าแต่งตัวหุ้มเกราะอยู่ไม่
เห็นสำคัญที่จะหมายแทงได้ จึงคิดว่ากามะนีคนนี้ชำนาญในเพลงทวนว่องไวนัก
แล้วก็หุ้มเกราะใส่เสื้อบังอยู่ยังไม่เห็นช่องที่จะสอดทวนแทงใดก็ได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 604 - 605)

16. กลดัวแทน (หรือดัวปลอม)

กลดัวแทน หรือดัวปลอม คือ กลอุบายที่ใช้บุคคลที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกัน แสดง
บทบาทแทนตัวจริง

กลดัวแทนนี้อาจประยุกต์ใช้ในการแต่งกายที่เหมือนกันแสดงบทบาทแทนตัวจริง

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏ กลดัวแทนหรือดัวปลอมในตอนสมิงนครอินท์ ปลอมเป็น
พระเจ้าราชาธิราช

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อชัยชนะในการทำงานสงคราม

พระเจ้าราชาธิราชเสด็จยอม ผูกไมตรี กับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง กองทัพมอญ และพม่าจะ
กระทำสัตย์ผูกไมตรีกัน ณ หาดทรายริมแม่น้ำ โดยพระเจ้าราชาธิราชให้ทหารมอญซ่อนอาวุธไว้
ใต้พื้นทราย เพื่อลอบประทุษร้ายทหารฝ่ายพม่า สมิงนครอินท์บอกความลับดังกล่าวแก่มังฆ้อง
ทำให้แผนการครั้งนี้ไม่สำเร็จ พระเจ้าราชาธิราชกริ้ว และตรัสสั่งให้นำสมิงนครอินท์ไปประหาร
ชีวิตใน แต่สมิงพ่อเพชรได้ทูลขอพระราชทานอภัยโทษแก่ สมิงนครอินท์ โดยขอให้ทำ

ราชการแก้ตัวสนองพระเดชพระคุณ ดังนั้น พระเจ้าราชาธิราชจึงให้โอกาสสมิงนครอินท์ทำงานแก้ตัว ซึ่งสมิงนครอินท์กราบทูลว่า ตัวเขาจะอาสาขี่ช้างพลายประกายมาศ ซึ่งกำลังตกมันเพื่อชนช้างกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ในขณะที่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเสด็จออกเกลี้ยค่าย พระเจ้าราชาธิราชเห็นชอบในความคิดของสมิงนครอินท์ พระเจ้าราชาธิราชสั่งให้จารึกพระนามของพระองค์ ลงในแผ่นทอง แล้วพระราชทานให้สมิงนครอินท์คาดเป็นผ้าประเจียด (ผ้าลงเลขยันต์ถือกันว่าเป็นเครื่องป้องกันอันตรายได้ ใช้เป็นผ้าผูกคอหรือดั้นแขน) แล้วพระราชทานเครื่องสูงปักทองชนะและเครื่องทรงกษัตริย์สำหรับศึก แต่สมิงนครอินท์ ยังไม่รู้จักพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ซึ่งพระเจ้าราชาธิราชทรงให้มังศรีธาด (ผู้เป็นอนุชาของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง แต่ขอมาพึ่งโพธิสมภาร และหากเสร็จศึก มังศรีธาดจะได้ครองเมืองอังวะต่อจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) เป็นผู้ชี้พระองค์พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

ครั้นในเวลาเช้า พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเสด็จออกตรวจค่าย สมิงนครอินท์ทราบเรื่องจากม้าใช้ จึงแต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์ออกศึก มือถือของง้าวขึ้นขี่พลายประกายมาศ โดยมีมังศรีธาดผู้พี่พระหัตถ์ บอกสัญลักษณ์ช้างทรงของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ทางด้านพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตร เห็นสมิงนครอินท์ใส่เครื่องสำหรับกษัตริย์ขับเข้าช้างมา ทรงคิดว่าเป็นพระเจ้าราชาธิราช พระองค์จึงไล่ช้างพระที่นั่งออกมาจับ จะชนช้างด้วยสมิงนครอินท์ ดังข้อความที่ว่า

“...สมิงนครอินท์ ๆ ให้ตกแต่งเครื่องคชาธารสำหรับกษัตริย์ ตัวนั้นถ้าแต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์เสร็จแล้ว มือถือของง้าวขึ้นขี่พลายประกายมาศ มังศรีธาดเป็นควาญ พร้อมด้วยโยธาทวยหาญเครื่องสูงทั้งปวง แล้วก็ยกตรงออกไป มังศรีธาด จึงชี้พระหัตถ์บอกช้างพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ซึ่งมีเสวตฉัตรขาวให้แก่สมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์หมายสำคัญเสวตฉัตรได้มั่นคงแล้ว ก็ขับช้าง ตรงเข้าไป จะต่อด้วย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็นสมิงนครอินท์ ใส่เครื่องสำหรับกษัตริย์ขับช้างมา ดังนั้น สำคัญว่าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกมา ก็ไล่ช้างพระที่นั่งออกมาจับจะชนช้างด้วยสมิงนครอินท์...”

(ราชาธิราช. 2513 : 428)

มังศรีธาดทอดพระเนตรดังนั้นก็ร้องบอกแก่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเป็นความนัยว่า

“...เหตุใดพระองค์จะเอาพิมเสนมาแลกกับเกลือ เอาเนื้อมาแลกกับหนังดังนี้เห็นควรแลหรือ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 429)

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังมังศรีศาดูเรื่องบอกเช่นนั้น ก็ทราบว่ามีผู้อื่นปลอมเป็นพระเจ้าราชาธิราชจึงเกี่ยวช้างพระที่นั่งหนีเข้าไปปนกับช้างเชือกอื่น สมิงนครอินท์จับพลายประกายมาศไล่ติดตามไป มังศรีศาดูเห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจะหนีไม่พ้น จึงร้องบอกออกไปว่า

“...ผ้าขาวเมืองอังวะไม่มีอีกแลหรือ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 429)

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงหักเสวตฉัตรทิ้งเสีย และขับช้างพระที่นั่งปะปนไปกับพลช้างทั้งปวง สมิงนครอินท์จึงไม่สามารถติดตาม และปลงพระชนม์พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ จึงกลับมากราบทูลเรื่องราวทั้งปวง แก่พระเจ้าราชาธิราช พระองค์ก็วิงวอนมังศรีศาดูมากที่ไม่เชื่อสัตย์ต่อพระองค์ผู้มีพระคุณ จึงสั่งให้เอามังศรีศาดูไปประหารชีวิต

ผลของกลศั้วแทน

สมิงนครอินท์ไม่สามารถทำร้ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้

จากการวิเคราะห์ กลไกที่สมิงนครอินท์ปลอมเป็นพระเจ้าราชาธิราช เพื่อชนช้างกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ปรากฏว่ากลไกนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจาก

1. สมิงนครอินท์ ไม่รู้จักองค์พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงไม่สามารถติดตามประทุษร้ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้
2. มังศรีศาดู เป็นพระอนุชาของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง แม้ว่าจะโกรธเคืองกันสักปานใด ก็ย่อมตัดกันไม่ขาด ยังคงมีความรักความห่วงใยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ฐานะของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องกับสมิงนครอินท์ไม่เท่าเทียมกัน

17. กลแสวงทำเป็นป่วยหรือตาย

กลแสวงทำเป็นป่วยหรือตาย คือกลอุบายที่แกล้งทำเป็นโง่ รู้ทำเป็นไม่รู้ เพื่อป้องกันตัว หรือยากรู้บางสิ่งบางอย่างในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกลแสวงทำเป็นป่วย 2 ตอน และแสวงทำเป็นตาย 2 ตอน

1. ในตอนพระยาอายุลาสร้างป่วย

เป็นการใช้กลไกเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

เมื่ออายุกำกองสิ้นพระชนม์ นางอำปะพระอัครมเหสีเอก จึงไปเชิญพระยาอายุลา ให้มาปกครองเมืองเมะตะมะ พระยาอายุลา ยกย่องและแต่งตั้งนางอำปะเป็นอัครมเหสี แต่พระยาอายุลาปรารถนาจะยกราชสมบัติ ให้แก่ยายลอง แต่ก็ยังมีอุปสรรคอยู่ ที่มุนะพระราชบุตรของนางอำปะ ซึ่งเกิดกับพระเจ้ารามมะไตย

ดังนั้น พระยาอายุลา จึงต้องการตรวจสอบกำลังสนับสนุนมุนะ ว่ามีจำนวนเท่าใด วิธีการที่พระยาอายุลา ใช้ในการตรวจสอบกำลังข้าราชการที่สนับสนุนมุนะ ก็คือ พระองค์สร้างทำเป็นป่วย อาการทรุดหนัก ดังข้อความที่ว่า

“...ทรงดำริแล้วทำเป็นพระประชวรมิให้อัครมเหสีและนักสนมเข้าใกล้แต่ให้คนที่ไว้พระทัยเข้าใช้ใกล้พระองค์แต่สองสามคน ครั้นอยู่มาทำประชวรหนักลงนางนักสนมจึงพูดแก่กันอย่าให้แพร่พรายไปว่าทรงพระประชวรหนักลง...”

(ราชาริราช. 2513 : 58-59)

เมื่อพระยาอายุลาสร้างทำเป็นป่วยหนัก ยายลองก็ถือโอกาสคุมทหารไปจับตัวมุนะ แต่ยายลองสู้ไม่ได้ วังหนีผ่านพระตำหนักของพระยาอายุลา มุนะและทหารวิ่งติดตามมาอย่างกระชั้นชิด การต่อสู้ย่อมเกิดเสียงดังทั้งจากอาวุธกระทบกัน และเสียงพูดของกลุ่มต่อสู้ ทำให้พระยาอายุลาคาดคะเนได้ว่า ข้าราชการบริพาร ที่ให้การสนับสนุนมุนะมีมาก และมีฝีมือทั้งสิ้น ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายยายลองพระราชโอรสนั้น คุมทหารไปจับมุนะ ๆ ดีแตกมา แล้ว มุนะยกพวกพลติดตามมาจะจับเอายายลอง พระยาอายุลาเห็นวุ่นวายจึงร้องทวาดออกมาว่า ย้ายสองคนพี่น้องทำไมกัน ฝ่ายทหารมุนะ ได้ยินพระยาอายุลาร้องทวาดออกมาก็วิ่งหลบหนีไป...”

(ราชาริราช. 2513 : 59)

ผลการใช้กลสร้างทำเป็นป่วย

พระยาอัยลาจึงถือโอกาสจับตัวมุนะซื้อหาก่อการขบถ ดังข้อความที่ว่า

“...พระยาอัยลาทำอาการประหนึ่ง ทรงพระโกรธแค้นว่า พวกห้องข้าไทมันมาก มันจึงมาข่มเหงแก่ลูกกู ได้ถึงเมืองนี้จึงสั่งให้จับมุนะไว้

(ราชาริราช. 2513 : 59)

จะเห็นได้ว่ากลไกโลบายสร้างทำเป็นปวดยของพระยาอัยลา ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ น่าจะมาจากความแนบเนียนของกลไกดังจะสังเกตได้จากพระยาอัยลาไม่อนุญาตให้ผู้ใดเข้าเฝ้า พระองค์ แม้แต่อัศวมเหสี และ นางนักษมน ทำให้กลไกโลบาย นี้มีผู้รู้เห็นเฉพาะคนที่พระยาอัยลาไว้เนื้อเชื่อใจเพียง 2-3 คนเท่านั้น

เหตุที่พระยาอัยลาทักกันไม่ให้พระอัศวมเหสีเข้าเฝ้าเพราะพระนางผ่านประสบการณ์มามากพระนางอาจสังเกตเห็นและรู้ความจริงได้ว่า พระยาอัยลามิได้ประชวรจริง การสร้างปวดย่อมมีเงื่อนไข นางอำปะอาจจะระแวงพระองค์ว่า พระองค์กำลังคิดแผนการกำจัดมุนะ พระราชบุตรของพระนางผู้มีสิทธิในราชบัลลังก์ นางอำปะคงต้องหาทางป้องกันเหตุการณ์ร้ายไว้ก่อนล่วงหน้า และอาจกระทำการบางอย่าง อันเป็นวิธีการตัดไฟแต่ต้นลม ดังเช่น พฤติกรรมที่พระนางเคยจ้างเจตะสงครามเสนาคนหนึ่ง ให้ไปฆ่าชิปอนที่ลอบปลงพระชนม์พระเจ้ารามมะไตย ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายนางอำปะพระอัศวมเหสีเอก... ลอบเอาเงินทอง ไปให้แก่ เสนาคนหนึ่งชื่อว่า เจตะสงคราม ให้คิดฆ่าชิปอนเสีย เจตะสงครามรับเงินทองแล้วก็ยกไปฆ่าชิปอนเสีย...”

(ราชาริราช. 2513 : 57)

และพฤติกรรมแอบใส่ยาพิษลงในอาหารให้อายก้ากองกิน ดังข้อความที่ว่า

“...นางจันทะมังคะละ ก็จะไปลอบออกจากโทม ยกราชสมบัติให้อายก้ากอง ได้ราชสมบัติแล้ว มิได้คัดญูรักใคร่นางจันทะมังคะละๆ ลอบเอายาพิษใส่ให้อายก้ากองกิน อายก้ากองก็ถึงแก่ความตาย...”

(ราชาริราช. 2513 : 58)

2. ในตอน พระมหาปิฎกธร ให้ตะละท้าวนางกษัตริย์สร้างป่วย เพื่อลวงพระเจ้า
แมงระละวาก็

เป็นการใช้กลโบายเพื่อช่วยชีวิตผู้อื่น

กลโบายนี้ประกอบด้วยกล 2 ชั้น

ชั้นที่ 1 ตะละท้าวนางกษัตริย์สร้างป่วย

ชั้นที่ 2 พระมหาปิฎกธรประกอบโอสถให้ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์

ชั้นที่ 1 ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์สร้างป่วย เพื่อต้องการพบพระมหาปิฎกธร

เหตุการณ์ในกลโบายนี้ สืบต่อมาจากเหตุการณ์การแสดงพระธรรมเทศนา ซึ่งเนื้อความ
ดำเนินมาถึงว่า พระมหาปิฎกธรเข้ามาแสดงพระธรรมเทศนา ให้แมงระละวาก็ฟัง ณ พระตำหนัก
กรุงอังวะทุกวันมิได้ขาด ทางด้านพระนางเสจาไปทราบเรื่องทรงดีพระทัย และทรงดำริว่าพระ
มหาปิฎกธรขึ้นมามีจิตตามพระองค์กลับกรุงหงสาวดี ดังนั้นพระนางจึงสร้างทำเป็นป่วยประทับอยู่
แต่ในห้อง มิเสด็จออกไปให้ผู้ใดเห็นจะรู้กันก็แต่หญิงรับใช้คนสนิทเท่านั้น ดังข้อความที่ว่า

“...พระมหาปิฎกธรบุตรเราเห็นจะขึ้นมามีจิตตาม ก็พอสมคะเนที่เราคิดว่าจะหนีกลับไป
ไปเมืองหงสาวดี พระนางจึงสร้างทำกลอุบายประหลาดพระ โรคเสด็จอยู่ในห้อง
พระตำหนักมิให้ผู้ใดได้เห็นมีแต่หญิงรับใช้คนสนิทร่วมพระกาย จึงสั่งให้คนกราบทูล
พระเจ้าอังวะ ได้ทรงทราบแล้ว ก็โปรดให้แพทย์โอสถทั้งปวงออกมารักษา พระโรค
มิคลาย พระนางเสจาไปจึงให้คนกราบทูลอีกว่า โรคหนักเสวยอาหารมิได้ จะขอ
ให้นิมนต์ พระมหาปิฎกธรเข้ามาแสดงพระธรรมเทศนาให้ฟังในตำหนัก...พระเจ้าอังวะ
ได้ฟังดังนั้น...จึงตรัสสั่งให้ นิมนต์พระมหาปิฎกธรรณิกขุเข้ามาแสดงธรรม ให้
พระอัศรมเหสีฟัง...”

(ราชานิราช. 2513 : 644)

ผลการใช้กลสร้างทำเป็นป่วย

เสด็จไปสั่งให้คนไปกราบทูลพระเจ้าเมงระละวาก็ พระนางมีพระอาการหนัก เสวยอาหารมิได้ พระนางขอให้นิมนต์พระมหาปิฎกธรรมาแสดงพระเทศนา ให้พระนางฟังที่ตำหนัก เพื่อหวังจิตให้ลงสู่พระสัทธรรมพระเจ้าเมงระละวาก็ว่า พระนางมีพระอาการหนัก เสวยอาหารมิได้ พระเจ้าเมงระละวาก็ จึงมีรับสั่งให้นิมนต์พระปิฎกธรรมาแสดงธรรมให้เสด็จไปฟัง ครั้นจบพระธรรมเทศนาแล้ว เสด็จไปก็สั่งให้คนรับใช้ทั้งปวงออกไปจากที่นั่น และตรัสสนทนาความกับพระมหาปิฎกธรรเป็นภาษารามัญ เพื่อมิให้ผู้ใดสงสัยว่าพระนางปรากฏว่าจะหนักกลับกรุงหงสาวดี การนั้นพระมหาปิฎกธรรก็ขอรับอาสาจะพาพระนางกลับ กรุงหงสาวดี

จากวิเคราะห์หลักโอบายสร้างทำเป็นป่วยของเสด็จไปครั้งนี้ ปรากฏว่าประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ เนื่องจากเสด็จไปคงสร้างทำเป็นป่วยได้แนบเนียนมาก เพราะแม้แต่แพทย์ผู้ตรวจพระอาการก็ยังไม่มีผู้ใดสงสัย แพทย์ผู้ตรวจอาการนั้นก็อาจจะสั่งพระโอสถให้เสวย แต่ก็ไม่มีผู้ใดได้เห็นเสด็จไปเสวยพระโอสถนั้นหรือไม่เพราะเสด็จไปประทับอยู่แต่ในตำหนัก มิได้เสด็จออกไปที่ใดเลย และที่สำคัญก็คือ เสด็จไปมิได้ป่วยจริง แพทย์ใดมารักษา ก็จะไม่มียาหาย ในด้านของหญิงรับใช้นั้น นางก็เป็นคนสนิทและรู้ใจเสด็จไป ดังนั้น การสร้างทำเป็นป่วยของเสด็จไปในครั้งนี้ จึงเป็นความลับที่สุด

ชั้นที่ 2 พระมหาปิฎกธรรประกอบโอสถให้นางเสวย

เมื่อพระมหาปิฎกธรรรับอาสาจะพาตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์กลับกรุงหงสาวดีแล้ว พระมหาปิฎกธรรคิดประกอบยาขึ้นขนานหนึ่ง โดยนำผลสลดมาบดปนกับน้ำครึ่งแก้ว นำติดตัวเอาไปถวายตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ในวังขณะที่เข้าไปเทศนาธรรม พระนางเสวยพระโอสถขนานนั้นแล้ว ก็ลงพระบังคน พระอุจจาระเป็นสีแดงเหมือนเลือดแพทย์ทั้งปวงต่างตกใจคิดว่าพระนางประชวรหนักและอาจจะไม่รอดชีวิตดังข้อความที่ว่า

“พระนางเสด็จไป...จึงรับเอาโอสถนั้นไว้เสวย ครั้นเสวยแล้ว ก็ลงพระบังคน อุจจาระเป็นสีแดงโลหิตให้ปรากฏแก่แพทย์ทั้งปวงๆ เห็นดังนั้นก็ตกใจ จึงนำอาการขึ้นกราบทูลพระเจ้าอังวะ...”

(ราชาริราช. 2513 : 647)

ผลของการใช้กลสร้างทำเป็นป่วย

พระเจ้าอัวะ ครัสสั่งให้นิมนต์พระมหาปิฎกธร เข้ามาไว้ในพระราชวัง เพื่อแสดง
พระธรรมเทศนาโปรดคณะเจ้าท้าวนางกษัตริย์

กลแสงสร้างทำเป็นป่วยดังกล่าวนี้นานเนิ่นนานมาก แม้แต่แพทย์ที่รักษาคณะเจ้าท้าวนาง
กษัตริย์เห็นอาการยังหลงเชื่อว่าเป็นความจริง

3. ในตอนสมิงอายมณฑกกลับไปแจ้งข่าวนัดแนะทัพพระยาเกียรติราชบุตร แก่พระเจ้า
ราชาธิราช

กลนี้เป็นกลแสงสร้างทำเป็นตาย

เป็นการใช้กลโบายเพื่อการติดต่อสื่อสาร

สมิงอายมณฑกนำราชกิจของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งยกกองทัพลงมา ตั้งมั่นอยู่ ณ เมือง
เสียง ไปแจ้งแก่พระยาเกียรติราชบุตรในเมืองหงสาวดี ซึ่งขณะนั้น มังรายกะยอฉะวาล้อม
เมืองหงสาวดีไว้สมิงอายมณฑกสามารถหลบหนีกองทัพพม่าเข้าไปในเมืองหงสาวดีได้ หลังจากนั้น
นั้นเขาจะต้องลอบผ่านกองทัพพม่าเพื่อส่งข่าวสาร นัดหมายของพระยาเกียรติราชบุตรให้แก่พระเจ้า
ราชาธิราชทราบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครั้งนี้นสมิงอายมณฑกจำเป็นต้องทำกลแสงสร้างทำเป็นตาย เพื่อ
จะได้ผ่านกองทัพพม่าไปยังกองทัพมอญได้อย่างสะดวก ดังเหตุการณ์ที่จะถึงต่อไปนี้

มังรายกะยอฉะวาโกรธแค้นสมิงอายมณฑกเป็นอย่างมาก ที่แสงเข้ามาสวามิภักดิ์ต่อ
พระองค์ แลหาโอกาสหนีเข้าไปยังกองทัพเมืองหงสาวดี มังรายกะยอฉะวาเชื่อมั่นว่าพระองค์จะ
ต้องจับตัวสมิงอายมณฑกได้ เพราะกองทัพของพระองค์ล้อมเมืองไว้ อย่างแน่นหนา สมิงอา
ยมณฑกไม่มีทางจะหนีไปไหนได้ ดังข้อความที่ว่า

“...ถึงมาครว่าสมิงอายมณฑกหนีเข้าไปอยู่ในเมืองนั้น ไซ้ว่ามัน จะแทรกแผ่นดิน
ไปพันก็หามิได้เหมือนหนึ่งลูกไก่ในกำมือเรา ถ้าจะบีบเข้าเมื่อใดก็จะตายเมื่อนั้นแม่น
เราให้จับตัวสมิงอายมณฑกได้แล้ว จึงให้ผ่าอกเชือดเอาหัวใจออกมาสับเสียให้
ละเอียดจงได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 540)

มั่งรายกะยอฉะวาศรสั่งให้ทหารไปร้องคำ สมิงอายมณฑะยาที่หน้าค่ายมอญว่า

“...ย้ายสมิงอายมณฑะยาโกหก มิงหนีเข้าไปอยู่ในเมืองนั้นก็ให้มิงอยู่ดีเถิด ไม่ช้าไม่นานจะได้เห็นกัน...”

(ราชาริราช. 2513 : 540)

สมิงอายมณฑะยา ตอบกลับไ้ว่า ในวันพรุ่งนี้เช้า เขาจะกลับออกไปเฝ้าพระเจ้าราชาริราช ณ เมืองเสียง ขอให้ทหารพม่า คอยดูความสามารถของเขา นายทัพนายกองได้นำความดังกล่าว ไปแจ้งแก่มั่งรายกะยอฉะว มั่งรายกะยอฉะวได้ทราบว่สมิงอายมณฑะยาจะกลับออกไปเฝ้าพระเจ้าราชาริราช ซึ่งยกกองทัพมาตั้งอยู่ที่เมืองเสียง ทำให้มั่งรายกะยอฉะวกลัวว่สมิงอายมณฑะยายิ่งขึ้น พระองค์กำชับนายทัพนายกอง ทแกลัวทหารทั้งปวง ให้คอยล้อมเมืองหงสาวดีไว้และกวัดข้นเข้มงวดทั้งกลางวันกลางคืน

ครั้นเวลารุ่งเช้าสมิงอายมณฑะยาก็เข้าไปกราบทูลพระยาเกียรราชบุตร เพื่อกลับไปแจ้งราชกิจต่อพระเจ้าราชาริราช กโบายที่สมิงอายมณฑะยา จะเล็ดลอดผ่านกองทัพพม่า ที่ล้อมเมืองหงสาวดีออกไปนั้นกระทำโดย แส้งทำเป็นโรคไข้ทรพิษ และนำศพลอยน้ำออกไป ซึ่งกโบายดังกล่าวมีลักษณะดังนี้ ใช้หยวกกล้วยทำแพ และเอาไม้มาทำเป็นเผือก (ของทำเป็นซึ่งถักติดกันเป็นเส้นสำหรับห่อศพ) ปูทัพด้วยเสือและผ้าขาวลงบนเผือก แล้วจึงให้สมิงอายมณฑะยานอนลงบนผ้าขาว และถือดาบซ่อนไว้ข้างๆลำตัว ส่วนทางด้านซ้ายและด้านขวาของเผือกนั้นให้ใส่ปลาเน่าลงไปเพื่อให้เกิดกลิ่นเหม็น แล้วจึงใช้เผือกอีกผืนหนึ่งวางคลุมลงบนตัวสมิงอายมณฑะยา และคลุมเผือกผืนล่าง โดยแหะเผือกเป็นช่องคาไว้พอให้สมิงอายมณฑะยามองเห็น และที่เผือกผืนบนทาด้วยน้ำผึ้งเพื่อให้แมลงวันตอม หลังจากนั้นก็เปิดประตูเมืองสุทนต์สมิงอายมณฑะยาออกไปยังแม่น้ำตรงหน้าค่ายพม่า โดยให้ผู้หญิงคนหนึ่งโกนศีรษะเดินร้องให้ตามศพออกไปด้วย ดังเนื้อความที่ว่า

“...จึงสั่งให้ตัดต้นกล้วย มาทำเป็นแพ และเอาไม้มาทำเป็นเผือกแล้วให้เอาเสือปูผ้าขาวลาดลง ให้เอาปลาเน่ามาใส่ลงเบื่องซ้าย เบื่องขวาที่ตัวสมิงอายมณฑะยานอนนั้นแล้วให้สมิงอายมณฑะยาจะนอนนั้นแล้วให้สมิงอายมณฑะยาถือดาบแอบข้างไว้ทำนอนลงเห็นแนบเนียนดีมิได้ขัดขวางพระยาเกียรราชบุตรจึงให้เอาเผือกคลุมลงไว้เอาน้ำผึ้งทาเผือกให้แมลงวันตอมแหะเป็นช่องคาไว้หน่อยหนึ่งพอเห็นครั้นทำการเสร็จแล้ว จึงให้เปิดประตูเมืองสุทนต์สมิงอายมณฑะยาออกไป ให้ผู้หญิงคนหนึ่งโกนศีรษะแล้วเดินร้องให้ตามออกไปด้วย ครั้นมาถึงแม่น้ำตรงหน้าค่าย หญิงนั้นก็แสวง

ห้ามารยาร้องไห้กลิ้งเกลือกไปมาว่า ท่านผู้มีพระคุณ เป็นเพื่อนยาก ตั้งใจจะพาบุตร ภรรยาหนีศึกให้พ้นความตาย ยังมีทันจะไปพ้นภัย ท่านมาออกใช้ทรพินดา ยลงหน้าศึก จะฝังพ่อไว้ก็มิได้ ต้องเอาผีพอมาลอยน้ำเสียจะนี้เมียเสียใจมาก ถึงว่า จะหาบุญไม่ก็ให้ตายเป็นปกติเถิด จะได้เผาผีแทนพระคุณตามประเพณี ให้อีกเพื่อนยาก เมียไม่ขออยู่แล้ว พ่อจงกลับมาเค็ดเอาดวงใจเมียไปด้วยเถิด จะได้ไปพบกัน ในเมืองผี หลวงนั้นสร้างทำเป็นร้องไห้รำพันไปต่าง ๆ จึงเอาศพลอยไปตามกระแสน้ำ แล้วก็พากันกลับเข้ามาเมือง...”

(ราชาธิราช, 2513 : 542 - 543)

ฝ่ายกองทัพเรือพามองเห็นแพหยวกซึ่งส่งกลิ่นเหม็นเน่า ก็คิดว่าเป็นศพจริง ๆ ต่างก็กลัว โรคไข้ทรพิษ จึงช่วยกันให้ไม้ถ่อค้ำแพหยวกนั้นไปให้พ้น มิให้มาปะทะเรือของตน เมื่อแพหยวก ลอยไปจนดับค้ำน้ำผ่านพ้นกองทัพมาไปแล้ว สมิงอายนมตะยาจึงใช้คาบที่ถือไว้นั้นตัดเผือกคลุม ตัวเขาทั้งเสียและพาแพเข้าไปยังริมตลิ่งเดินเท้าต่อไปถึงกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งตั้งค่ายอยู่ ณ เมืองเสียง เพื่อเข้าไปเฝ้ากราบถวายบังคมทูลเรื่องราวทั้งหมด และราชกิจที่พระเจ้าราชาธิราชให้ เข้าไปแจ้งแก่พระยาเกียรติราชบุตร

ผลการใช้กลสร้างทำเป็นตาย

สมิงอายนมตะยา สามารถส่งข่าวศึก ระหว่างพระเจ้าราชาธิราช และพระยาเกียรติ สำเร็จ ทางด้านมังรายกะยอฉะวานั้น ครั้นรุ่งเช้าพระองค์ได้ตรัสสั่งให้นายทัพนายกองคุมทหารไป ร้องคำสมิงอายนมตะยาที่ประตูเมืองหงสาวดีว่า สมิงอายนมตะยานั้นโกหกจะนำข่าวราชการออกไป ทูลพระเจ้าราชาธิราชตั้งแต่วันวานนี้เพราะเหตุอันใดจึงยังไม่เห็นออกมาเลย หรือว่ากลัวตายไม่ กล้าออกมา นายทัพนายกองมอญซึ่งปฏิบัติหน้าที่ อยู่บนกำแพงเมือง ได้ยินเสียงคำว่าสมิงอายนม ตะยาเช่นนี้ต่างก็พากันหัวเราะเยาะนายทัพนายกองพม่า แล้วได้ตอบออกไปว่าสมิงอายนมตะยานั้น เดินทางออกจากเมืองหงสาวดีไปเฝ้าพระเจ้าราชาธิราช ณ เมืองเสียงแล้ว หากฝ่ายพม่ายังมีเชื้อกั จงพากันไปคู่ตัวสมิงอายนมตะยาที่ค่ายของพระเจ้าราชาธิราช นายทัพนายกองพม่าได้นำเรื่องราว ทั้งหมดกลับมารายทูลต่อมังรายกะยอฉะวาน และด้วยความสงสัยยิ่งนัก มังรายกะยอฉะวานจึง ตรัสสั่งให้มังสะเรจองคุมเครื่องราชบรรณาการอันประกอบด้วย ผ้ากาสา 3 พับ เมี่ยงสิบกระหมวด เข้าไปถวายพระเจ้าราชาธิราช ณ เมืองเสียง เพื่อขอคู่ตัวสมิงอายนมตะยา และหากได้พบตัวสมิง อายนมตะยาจริงให้มังสะเรจองมอบม้าทองคำสำหรับหนึ่งให้แก่สมิงอายนมตะยาด้วย สมเด็จ

พระเจ้าราชวชิราทรรพรับเครื่องราชบรรณาการและ ทราบความประสงค์ของมังรายกะยอฉะแล้ว พระองค์ทรงพระสรวล และตรัสเรียกสมิงอายนมะยาออกมาให้มังสะเรองคู่ตัวที่หน้าพระที่นั่ง ครั้นมังสะเรองเห็นสมิงอายนมะยาประจักษ์แก่ตาแล้ว จึงมอบเครื่องม้าทองคำสำหรับหนึ่งซึ่ง มังรายกะยอฉะพระราชทานมานั้นให้แก่สมิงอายนมะยาแล้วทูลลาพระเจ้าราชวชิราทรรพเดินทาง กลับมายังกองทัพของพม่า เพื่อเข้าเฝ้ากราบทูลมังรายกะยอฉะเกี่ยวกับเรื่องสมิงอายนมะยา ซึ่ง ในการนี้มังรายกะยอฉะได้ตรัสสรรเสริญสมิงอายนมะยาเป็นอันมาก

เหตุการณ์สงครามระหว่างกองทัพของมังรายกะยอฉะและกองทัพเมืองหงสาวดี คง ดำเนินต่อไป แม้ว่า มังรายกะยอฉะพุ่มเทกำลังทัพเพียงใด ก็ยังไม่สามารถตีหักเอา เมืองหงสาวดีได้

จากการวิเคราะห์ กลແสร้งทำเป็นตายของสมิงอายนมะยา ปรากฏว่า ได้รับผลสำเร็จ ทหารหาญของฝ่ายพม่าเชื่อนิทินใจว่า แพหยวคนั้นใส่ศัพผู้ป่วยด้วยโรคไข้ทรพิษมาจริง จึงพากันผลักไสถ่วงให้แพหยวกลอยน้ำไปโดยเร็ว ซึ่งก็เป็นการช่วยส่งให้สมิงอายนมะยา เดินทางผ่านกองทัพพม่าไปได้อย่างสะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งความสำเร็จของกโบาย ดังกล่าวนี้น่าจะเนื่องมาจากกโบายนี้มีความแนบเนียนมาก ทั้งสภาพศพและผู้หญิงที่โกนศีรษะ แสร้งทำเป็นร้องไห้ฟูมฟายอาลัยรักสามีซึ่งป่วยเป็นไข้ทรพิษตาย จนทำให้กองทัพเรือของพม่าพากันรังเกียจขยะแขยงและเกรงกลัวไข้ทรพิษอันเป็นโรคติดต่อร้ายแรงถึงกับไม่กล้าให้แพหยวเข้ามาใกล้เรือของตนดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกองทัพเรือพม่า แลเห็นแพหยวเหม็นกลิ่นปลาเน่าก็สำคัญว่าศพจริง ๆ
ต่างคนต่างกลัวไข้ทรพิษ ก็เอาถ่อค้ำแพเสียมิให้ปะเรือเข้าได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 543)

4. ในตอนสมิงอวะมังศรีต่อสู้กับนายทัพพม่าใช้กลแสร้งทำเป็นตาย

เป็นการใช้กโบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเสด็จกรีธาทัพใหญ่มาล้อมเมืองพะสิม ซึ่งอำมาตย์ทินมณีกรอดเป็นผู้ รุ่งเมืองอยู่ อำมาตย์ทินมณีกรอดมีหนังสือแจ้งข่าวทัพพม่าไปยังกรุงหงสาวดีแล้ว ซึ่งพระเจ้า ราชวชิราทรรพก็ได้ให้นงนอพระทัย เสด็จยกกองทัพขึ้นไปช่วยอำมาตย์ทินมณีกรอดในทันทีครั้นพระ เจ้าราชวชิราทรรพเสด็จมาถึงเมืองพะสิมจึงรับสั่งให้สมิงอวะมังศรี สมิงอุบากอง และสมิงพระราม

สามกองทัพเข้าตีกองทัพพม่า ซึ่งกำลังล้อมเมืองพะสิมอยู่ ทางด้านอำมาตย์ทินมณีกรอดเมื่อรู้ข่าวว่ากองทัพของพระเจ้าราชาธิราชเข้าตีทัพพม่า ก็ยกกองทัพของเมืองพะสิมตีกระหนาบ แดกหักค่ายพม่าออกมา ซึ่งกองทัพพม่าก็สามารถต้านทานกองทัพฝ่ายมอญได้ ก็แตกพ่ายถอยร่นไปยังกองทัพหลวง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงตรัสสั่งให้ยกไพร่พลหนุนมาตีกองทัพของสมเด็จพระสังฆะมังศรี สมิงอุบากอง สมิงพระราม และกองทัพของอำมาตย์ทินมณีกรอด ต่างฝ่ายต่างรบพุ่งกันเป็นสามารด กองทัพหลวงของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ยกหนุนเข้ามาใกล้กองทัพของสมเด็จพระสังฆะมังศรี สมิงอุบากอง สมิงพระราม และกองทัพของอำมาตย์ทินมณีกรอด นายทัพพม่าผู้หนึ่งใช้ทวนแทงสมเด็จพระสังฆะมังศรี ถูกบริเวณไหล่ สมิงสังฆะมังศรีจึงแสลงล้มลงทำเป็นตาย นายทัพพม่าผู้นั้นคิดว่า สมิงสังฆะมังศรีตาย จึงขี่ม้าเข้ามาหมายจะตัดศีรษะสมเด็จพระสังฆะมังศรี ดังข้อบรรยายเหตุการณ์ว่า

“...และพม่านายทัพคนหนึ่งขี่ม้าไล่แหลมเข้ามา สมิงสังฆะมังศรีก็ออกรับพม่า ฝ่ายนายทัพพม่า ซึ่งขี่ม้าเข้ามานั้น ได้ตีแทงด้วยทวนถูกไหล่สมิงสังฆะมังศรี สมิงสังฆะมังศรีถือดาบสองมือคอยที่อยู่ ครั้นพม่าเข้ามาใกล้ได้ตี สมิงสังฆะมังศรีก็ถูกขึ้นเอาดาบฟันเท้าหน้าม้าพม่า ขาดออกทั้งสองเท้ามาก็ทรุดลง สมิงสังฆะมังศรีเข้าตัด เอา ศีรษะนายทัพพม่าซึ่งขี่ม้านั้นได้...”

ราชาธิราช. 2513 : 416 -417)

ผลการใช้กลแสร้งทำเป็นตาย

กโบาย การแสร้งทำเป็นตาย ของสมเด็จพระสังฆะมังศรี ปรากฏว่าประสบความสำเร็จ สมิงสังฆะศรี สามารถปลิดชีพนายทัพพม่าได้ ทำให้ทหารหาญในกองทัพพม่าเกิดความย่อท้อหมดกำลังใจและถอยกลับเข้าค่ายไป ความสำเร็จของกโบายดังกล่าว น่าจะเนื่องมาจากนายทัพพม่าที่ถึงแก่ความตายผู้นั้นตั้งอยู่ในความประมาท เพราะความดีใจที่เขาสามารถฆ่าสมิงสังฆะมังศรีได้ จึงขาดความระมัดระวัง จะตัดศีรษะของสมิงสังฆะมังศรีเพื่อจะได้นำไปประกอบความดีความชอบจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

18. กลฆ่าไก่สอนลิง

เป็นการใช้กลไกเพื่อชัยชนะในการทำสงคราม

ในรัชสมัยพระเจ้าอู่หรือพระเจ้าช้างเผือก พระองค์เสด็จไปคล้องช้างใหญ่ที่มีรอยเท้าใหญ่ ประมาณ 1 สอก ณ ป่าละโว้ พร้อมด้วยพระอัศรมเหสี นางพระสนม พระราชบุตร พระราชธิดา อำมาตย์ เสนาบดีและไพร่พลทั้งปวงประมาณ 60,000 คนเศษ พระเจ้าอู่มอบหมายให้พระตะบะรักษาราชการเมืองเมาะตะมะแทนพระองค์ ซึ่งต่อมาพระตะบะคิดขบถไม่ยอมเปิดประตูเมืองรับขบวนทัพของพระเจ้าอู่ ซึ่งชาวเมืองเมาะตะมะเห็นพระเจ้าอู่ต่างก็ตกใจกลัวเกรงใครจะเปิดประตูเมืองให้และพี่น้องเมียคชาอิดเป็นนางท้าวข้างใน ชวนกันเปิดประตูรับพระเจ้าอู่ ขณะนั้นมะอายพะบุณ น้องชายของพระตะบะซึ่งช้างพลายมาถึงประตูพร้อมกับทหารประมาณ 1,000 คน จึงให้จับเมียคชาอิดตัดศีรษะเสีย แล้วให้เอาศีรษะไปตระเวนเสียบประจานเพื่อขู่ขวัญโทษทัณฑ์ทหารหาญที่มีได้รักษาเชิงเทินตามหน้าที่ของตน และชาวเมืองที่คิดจะเปิดประตูเมืองทุกคนคงข้อความที่ว่า

“...ขณะนั้นมะอายพะบุณผู้น้องพระตะบะ ซึ่งร่วมคิดด้วย พี่ชายที่ช้างพลายกับทหาร พันหนึ่งมาถึงประตูนั้น ให้จับพวกเมียคชาอิด ตัดศีรษะเสีย แล้วเอาไปตระเวนตีฆ้องร้องว่า ถ้าผู้ใดทำดังนี้อีกมิได้รักษาหน้าที่เชิงเทิน ะให้ลงพระราชทัณฑ์ตัดศีรษะเสีย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 66)

จากการวิเคราะห์กลไกการตัดศีรษะเสียบประจานนั้นพบว่า บรรดาทหารหาญและชาวเมือง ต่างให้ความเกรงกลัวอาญา มิกล้าละเมิดคำสั่ง ทั้งนี้ก็น่าจะเนื่องมาจากความเคียดแค้นของผู้บังคับบัญชาที่ลงโทษผู้กระทำผิดด้วยอาญาร้ายแรง จึงไม่มีผู้ใดกล้าฝ่าฝืนคำสั่ง มิฉะนั้นก็อาจได้รับโทษทัณฑ์ถึงชีวิตก็เป็นได้

19. กลฉวยโอกาส

กลฉวยโอกาส คือ กลอุบายที่หาโอกาสขณะเหตุการณ์ซุลมุนวุ่นวาย ทำการได้อย่างสะดวกในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลฉวยโอกาสหลายลักษณะดังนี้

กลฉวยโอกาส คือ กลอุบายที่หาโอกาสขณะเหตุการณ์ซุลมุนวุ่นวาย ทำการได้อย่างสะดวกในเรื่องราชาริราชปรากฏกลฉวยโอกาสหลายลักษณะดังนี้

19.1 การลวงไปกินเลี้ยง

การลวงไปกินเลี้ยงเป็นอุบายเชิงบุคคลไปกินเลี้ยง และเมื่อสบโอกาสจึงประทุษร้าย

ในเรื่องราชาริราช ปรากฏอุบายลวงไปกินเลี้ยง ในตอนพระเจ้าตราพระยาหลวง พระเจ้าฟ้ารั่วไปกินเลี้ยงภายในเมืองพะโค

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อเพิ่มอำนาจ

พระเจ้าฟ้ารั่ว พระเจ้าแผ่นดินแห่งเมืองเมะตะมะทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีกับพระเจ้าตราพระยา พระเจ้าแผ่นดินเมืองพะโคมาเป็นระยะเวลายาวนาน กาลต่อมาพระเจ้าตราพระยาทรงคิดประทุษร้ายคิดลอบปลงพระชนม์พระเจ้าฟ้ารั่ว เพื่อจะชิงราชสมบัติเมืองเมะตะมะ เมื่อประสบโอกาส พระเจ้าฟ้ารั่วทรงยกกองพล มาช่วยพระเจ้าตราพระยา ปราบข้าศึกมังกะกริกเปรียง เมื่อพระเจ้าฟ้ารั่ว และพระเจ้าตราพระยาสามารถปราบข้าศึกเสร็จสิ้น พระเจ้าตราพระยาทูลเชิญพระเจ้าฟ้ารั่วเข้าไปกินเลี้ยงในเมือง ซึ่งโภชนาหารที่จะใช้เป็นเครื่องเสวยนั้นประกอบไปด้วยยาพิษทั้งสิ้น ดังข้อความว่า

“...ฝ่ายพระเจ้าตราพระยา ได้แจ้งว่า พระเจ้าฟ้ารั่วยกกองทัพมาตั้งอยู่นอกเมืองแล้ว จึงได้แต่งโภชนาหารประกอบด้วยยาพิษ เสร็จแล้วก็ให้เสนาบดีออกไปเชิญเสด็จพระเจ้าฟ้ารั่วไปกินเลี้ยง...”

(ราชาริราช. 2513 : 40)

ผลการใช้วิธีลวงไปกินเลี้ยง

พระเจ้าฟ้ารั่วทรงทราบเรื่อง จึงได้เตรียมการแก้ไขสถานการณ์ร้ายนี้ ด้วยการ

ทูลเชิญ พระเจ้าตราพระยา เสด็จมาที่ค่ายของพระองค์นอกเมืองพะโค พระองค์จึงเสด็จเข้าไปในเมืองพะโค ตามคำเชิญไปกินเลี้ยงของพระเจ้าตราพระยา พระเจ้าตราพระยาเห็นว่า พระเจ้าฟ้ารั่วทรงรู้เรื่องที่พระองค์จะลอบประทุษร้ายจึงแต่งกองทัพออกรบด้วยพระเจ้าฟ้ารั่ว ดังข้อความที่ว่า

“...พระเจ้าฟ้ารั่ว จึงตรัสว่า ถ้าพระเจ้าตราพระยาปรารถนาจะเลี้ยงดูเรากับไพร่พลทหารทั้งปวงให้เป็นที่ยศบาศแล้ว ก็ให้เชิญพระเจ้าตราพระยาเสด็จมาหาเราก่อนเถิด เราจะเข้าไป...”

(ราชาธิราช. 2513 : 40)

จากการวิเคราะห์หลักโลบายที่พระเจ้าตราพระยาลงพระเจ้าฟ้ารั่วให้เข้าไปกินเลี้ยงในเมืองพะโค แต่ไม่ประสบผลสำเร็จครั้งนี้ เนื่องมาจากมีบุคคลทูลเตือนพระเจ้าฟ้ารั่ว สังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายพระเจ้าฟ้ารั่วก็ยกทัพตามมาจากหลัง ครั้นมาถึงกลางทางมีผู้มากราบทูลว่า พระเจ้าตราพระยาคิดกลอุบายทำร้ายต่อพระองค์...”

(ราชาธิราช. 2513 : 39 - 40)

สันนิษฐานว่าบุคคลที่ทูลเตือนพระเจ้าฟ้ารั่ว นั้นจะเป็นกลุ่มเสนาศิที่พระเจ้าตราพระยาทรงปรักมาหาหรือเรื่องที่จะทำร้ายพระเจ้าฟ้ารั่วเสนาศิคนใดคนหนึ่งอาจนำความมาบอกพระเจ้าฟ้ารั่วทั้งนี้เพราะ

1. ไม่ชอบการกระบัดสัตย์ของพระเจ้าตราพระยา กล่าวคือ พระเจ้าตราพระยาไม่รักษา คำมั่นสัญญาที่เคยกระทำต่อพระเจ้าฟ้ารั่ว จึงไม่เป็นที่นิยมชมชอบของเสนาศิผู้นั้น
2. ต้องการความเจริญก้าวหน้า เพราะการนำเรื่องเพ็ดทูลองค์พระมหากษัตริย์จะมีผลต่อความดีความชอบในกาลภายหน้า

19.2 การโกณศิริมะไว้ทุกข์

การโกณศิริมะเพื่อไว้ทุกข์นั้น เป็นวัฒนธรรมของชาวอินเดียที่แสดงความเคารพต่อผู้ตาย (สาส์นสมเด็จพระเอกาทศโลกหนึ่ง 2499 : 656)

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏหลักโลบาย โกณศิริมะไว้ทุกข์ 2 ตอน คือ

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏนโยบาย โจนีร์มะไว้ทุกซ์ 2 ตอน คือ

1. ในตอนสมิงสามแหลักให้ทหาร โจนีร์มะและปลอมเข้าไปตีเมืองวาน

เป็นการใช้กนโยบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

สมิงมังโร ผู้เป็นบุตรของพระตะบะ ได้ถึงแก่ความตาย พระตะบะ ซึ่งเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ สั่งให้ชาวเมืองนครเพนและเมืองเมาะตะมะ โจนีร์มะเพื่อไว้ทุกซ์ให้กับบุตรชายของตน สมิงสามแหลักเจ้าเมืองตักคลาทราบเรื่อง จึงสั่งให้ทหารของเมืองตักคลาจำนวน 300 คน โจนีร์มะเหมือนกับชาวเมืองเมาะตะมะและเมืองนครเพน เดินทางไปยังเมืองวานในเวลากลางคืน และในเวลาเช้าประตูเมืองวานเปิด ก็ปลอมเข้าไปฆ่าฟันผู้คนชาวเมือง

ผลการใช้วิถีโจนีร์มะไว้ทุกซ์

ทหารทั้ง 300 คนนั้นปลอมตัวปะปนเข้าไปในเมืองวาน และไล่ฆ่าผู้คนชาวเมืองล้มตายเป็นอันมาก สมิงสามแหลักจับนายส่วยบ้านผู้รักษาเมืองวานฆ่าเสีย คงข้อความที่ว่า

“...สมิงสามแหลักไปกินเมืองตักคลานั้น รู้ข่าวสมิงมังโรบุตรพระตะบะตาย ให้ชาวเมืองนครเพน และเมืองเมาะตะมะ โจนีร์มะสืบ จึงจัดแจงทหารสามร้อยคน ให้โจนีร์มะ คังชาวเมืองเมาะตะมะและเมืองนครเพน แล้วสมิงสามแหลักก็ช้างนำม้าวหนึ่งขี่พลายปราบ และคุมทหารสามร้อยยกไปถึงเมืองวานในเวลากลางคืน ครั้นรุ่งเช้าชาวเมืองเปิดประตู ก็ปลอมเข้าไปได้ในเมืองวานไล่ฆ่าฟันผู้คน ชาวเมืองแตกกระจัดพลัดพรากสิ้น นายส่วยบ้านซึ่งสมิงพระตะบะตั้งไว้ให้รักษาเมืองวาน สมิงสามแหลักจับได้ฆ่าเสีย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 77)

สมิงสามแหลักนำความดังกล่าวไปกราบทูลพระเจ้าราชาธิราช พระองค์ป่วนป่าเหนือร้างวัล โดยแต่งตั้งให้สมิงสามแหลักปกครองเมืองวานเป็นการใช้กนโยบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

2. ในตอนอาชพระนูนปลอมเข้าไปตีเมืองวาน

บุตรชายของอำมาตย์แพรจอเสียชีวิตอำมาตย์แพรจอเป็นอำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่ของพระเจ้าอยู่ พระเจ้าอยู่ต้องเสด็จไปประทับอยู่ ที่เมืองวาน (เนื่องจากพระตะบะผู้รักษาราชการแทนพระองค์แข็ง เมือง ไม่ยอมเปิดประตูเมืองรับขบวนทัพของพระองค์ ซึ่งเสด็จกลับจากการคล้องช้างใหญ่ที่ ป่าละว)

พระเจ้าอยู่ สั่งให้ชาวเมืองวานโกนศีรษะทั้งเมือง เพื่อไว้ทุกข์ให้บุตรชายอำมาตย์แพรจอ พระตะบะจึงให้อายพะปุนน้องชายของพระตะบะคุมทหารจำนวน 500 คน โกนศีรษะเพื่อปลอม เข้าไปในเมืองวาน

ผลการใช้วิธีโกนศีรษะไว้ทุกข์

เมื่อชาวเมืองเปิดประตูเมือง ทหารของอายพะปุนทั้ง 500 คน ก็ปลอมปะปนเข้าไป และ ไล่ทำร้ายชาวเมืองแตกตื่นกระจัดกระจายไป ดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นนั้นพอบุตรอำมาตย์แพรจอนั้น ถึงแก่ความตายด้วย และอำมาตย์แพรจอ ซึ่ง เป็นบิดานั้น เป็นที่คิดอ่านราชการแก่พระเจ้าช้างเผือกฯ จึงสั่งให้โกนศีรษะทั้งเมือง ฝ่ายพระตะบะรู้ จึงแต่งตั้งอายพะปุนผู้น้อง คุมไพร่ห้าร้อยโกนศีรษะให้สิ้นทุกคน ไปปล้นเมืองวาน อายพะปุนจึงยกพลห้าร้อยกับช้างพลายร้อย ครั้นกลางวันเข้าซุ่มซ่อน นอนอยู่ในป่า กลางคืนก็เร่งรีบไปก่อนสว่างเวลาเช้าตรู่ชาวเมืองเปิดประตูก็ปลอมเข้า ไป นายประตูและชาวบ้านทั้งปวงหาทันสงสัยไม่ ครั้นเข้าไปในเมืองได้ก็คุมกันเป็น กองทัพไล่ทั่วเมือง ชาวเมืองก็ตื่นแตกกระจัดกระจายพลัดพรายไป...”

(ราชาธิราช. 2513 : 74)

จากการวิเคราะห์หลักนโยบายการโกนศีรษะเพื่อไว้ทุกข์ของทั้ง 2 เหตุการณ์ ปรากฏว่า ประสบผลสำเร็จทั้ง 2 เหตุการณ์ ทั้งนี้จะเนื่องมาจากทหารที่ปลอมแปลงเข้ามานั้น มีลักษณะ เช่นเดียวกับชาวเมืองโดยทั่วไป กล่าวคือ โกนผม จึงไม่มีสิ่งใดพิรุณให้รู้ว่าเป็นฝ่ายข้าศึก นายประตู และชาวเมืองวานต่างไม่มีใครสงสัยทหารที่ปลอมแปลงเข้ามานั้น จึงกระทำการได้อย่างสะดวก และประสบความสำเร็จดังกล่าว

19. 3 การฉวยโอกาสลอบประทุมร้าย

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏนโยบายการฉวยโอกาสลอบประทุษร้าย 2 ตอนคือ

1. ในตอนสมิงมราหนูใช้ทหารลอบประทุษร้ายพระยาน้อยหลังจากพิธีรำผี

เป็นการใช้กนโยบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่ความมีอำนาจ

พระเจ้าช้างเผือก (พระเจ้าอยู่) ทรงประชวรหนัก พระองค์ตรัสให้สมิงชีพรายจัดเตรียมพิธีการรำผีขึ้นในราชวัง เพื่อสะเดาะพระเคราะห์ ในการนี้พระมหาเทวีสั่งให้สมิงมราหนูฉวยโอกาสกำจัดพระยาน้อย สมิงมราหนูสั่งทหารให้ซุ่มทำร้ายพระยาน้อยที่ริมประตูพระราชวังระหว่างที่พระยาน้อยเสด็จกลับพระตำหนัก ดังความว่า

“...สมิงมราหนูได้ฟังพระมหาเทวีว่าดังนั้น ก็ออกมากรชิบสั่งทหารอันร่วมใจว่าการที่เราคิดไว้ได้ที่อยู่แล้ว ท่านจงไปเอาดาบมาขึ้นซุ่มที่ประตูพระราชวัง ถ้าเวลากลางคืนเสร็จการแล้ว พระยาน้อยก็จะกลับพระตำหนัก ท่านจงฆ่าเสียให้จงได้...”

(ราชาริราช. 2513 : 119)

ผลการใช้วิธีฉวยโอกาสลอบประทุษร้าย

สมิงชีพรายและเสนาบคิรู้ว่สมิงมราหนูและพระมหาเทวีคิดจะทำร้ายพระยาน้อย จากบ่่าวของสมิงชีพราย ซึ่งพบเห็นทหารของสมิงมราหนูมีพิรุข กล่าวคือ ถืออาวุธแอบซุ่มอยู่ที่ริมประตูพระราชวัง หลังเสร็จพิธีรำผี สมิงชีพรายจึงเชิญพระยาน้อยไปบนเรือนและเล่าเรื่องที่ทหารของสมิงมราหนูจะลอบทำร้าย จึงกราบทูลให้พระองค์ระมัดระวังตัว โดยสมิงชีพรายให้คนตามไปส่งพระยาน้อยจนถึงวัง กนโยบายการฉวยโอกาสลอบประทุษร้ายพระยาน้อย จึงไม่ประสบผลสำเร็จ สมิงชีพราย และ เสนาบคิต่างให้การอารักขาพระยาน้อย และ คอยสอดส่องพฤติกรรมของพระมหาเทวีและสมิงมราหนู

2. ในตอนการทำสัตย์สาบานสงบศึกระหว่างฝ่ายพม่าและฝ่ายมอญ

พระเจ้าราชาริราชให้ช่อนอาวุธไว้ได้พันทราย เพื่อประทุษร้ายพระเจ้าฝรังมั่งฉ้องและเสนาบคิพม่า ในงานเลี้ยงเชื่อมสัมพันธไมตรี

เป็นการใช้กลไกนโยบายเพื่อชัยชนะในสงคราม

พระเจ้าฝรั่งเศสจึงทรงทำสงครามกับ พระเจ้าราชาธิราชหลายครั้ง โดยในครั้งล่าสุด พระเจ้าฝรั่งเศสจึงยกกองทัพมาล้อมเมืองพะสิม ซึ่งอำมาตย์ทินมณีกรอดเป็นผู้รักษาเมืองอยู่ พระเจ้าฝรั่งเศสจึงใช้กลไกเกลี้ยกล่อมให้ยอมสวามิภักดิ์ แต่อำมาตย์ทินมณีกรอดก็ไม่หลงเชื่อ และเมื่อกองทัพพระเจ้าราชาธิราชยกลงมาช่วยตีกองทัพพม่าอำมาตย์ทินมณีกรอดก็ยกกองทัพเข้าตี กระหนาบแตกหักค่ายพม่าออกมา ทำให้กองทัพพม่าแตกเลิกลี้ไปยังกองทัพของพระเจ้าฝรั่งเศส ในที่สุดพระเจ้าฝรั่งเศสจึงได้ตรัสปรึกษา กับ เสนาบดีนายทัพนายกองพม่าทั้งปวงว่า พระองค์ กระทำสงครามกับพระเจ้าราชาธิราชมาเป็นระยะเวลานาน พระองค์ปรารถนาจะเจริญพระราชไมตรีกับพระเจ้าราชาธิราช นายทัพนายกองพม่าก็เห็นด้วย ดังนั้น พระเจ้าฝรั่งเศสจึงให้จัดเครื่องราชบรรณาการ 4 สิ่งได้แก่ ผ้าแดงโมรี 10 พับ ผ้าขาวกาษา 10 พับ สุธณี 5 ผืน เมียง 10 กระหมวก พร้อมด้วยพระราชสาส์นเจริญพระราชไมตรี โดยให้มังอะปายะสุกรีขุนนางพม่าผู้หนึ่ง เป็นผู้เชิญพระราชสาส์นและคุมเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าราชาธิราช พระเจ้าราชาธิราช ตรัสสั่งให้อาลักษณ์อ่านพระราชสาส์น ซึ่งมีใจความว่า

“...พระเจ้ามณฑิรทอง ขอเชิญพระราชไมตรีมาถึงสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชผู้ผ่านพิภพ กรุงหงสาวดี มีราชอาณาจักรแผ่ไปในรามัญประเทศทั้งปวง ด้วยเราพี่น้องทั้งสองกระทำยุทธนาการสงครามกันมาหลายครั้ง ช่างมีรีพลก็พลอยพินาศลึบหาย ล้มตายเป็นอันมาก ทั้งนี้ก็เพราะความปรารถนาต่างคนต่างจะแผ่พระราชอาณาจักร ให้กว้างขวาง เมื่อพิเคราะห์ดูอย่าว่าแต่มอญแผ่อาณาจักรไปจนสุดแดนพม่า พม่าก็จะแผ่ราชอาณาจักร ไปจนสุดแดนมอญ เลยถึง สมเด็จพระบรมจักรพรรดิราช อันประกอบด้วยสัตตพิชิตนเจ็ดประการ บริบูรณ์ไปไอสूरียสมบัติ อันมีราชอาณาจักรแผ่ไปในทวีปทั้งสี่ มีทวีปน้อยสองพันเป็นบริวาร ทรงพระราชกฤษฎาณภาพถึงเพียงนั้นก็หาพื้นอำนาจแห่งพระยาจักราชไม่ เมื่อเราพี่น้องกระทำสงครามแก่กัน รีพลล้มตายเป็นอันมาก เวรานุเวรก็จะติดตามไปในอนาคต เพราะเราทั้งสองบัญชาการ อนึ่ง สมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎร์ ลูกข้าวนิชทั้งสองพระนคร ก็ได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมาก ไม่เป็นที่บำเพ็ญศีลบำเพ็ญทาน เมตตาทานาเสียการกุศลธรรม เพราะมิได้ประพฤติตามโบราณราชประเพณี แต่ก่อนกรุงรัตนบุรีจะอยู่กับกรุงหงสาวดีขาดทางพระราชไมตรีกันมา ครั้งนี้น้องคิดจะใคร่ทำสัตยานุสัตย์ต่อสมเด็จพระเชษฐาธิราชบำรุงทางพระราชไมตรีให้วัฒนาการมั่นคงคงกาลก่อน พระเชษฐาอย่า

มีพิธีร้งเก็จในพระทัยเลย ถ้าเราเป็นราชสัมพันธ์มิตรกันแล้วเมื่อใด ไพร่ฟ้าทั้งสอง
พระนครก็จะถวายเป็นสุขบำเพ็ญศุภกิจสืบไป กุศลนั้นก็จะเจือมาในเราทั้งสอง บัดนี้จึง
แต่งมังอะปายะสุกรี นำเครื่องราชบรรณาการเชิญพระราชสาส์นมาเจริญทางพระราช
ไมตรี ถ้าสมเด็จพระที่จะรับเป็นทางพระราชไมตรีหรือมิเป็นประการใดขอให้แจ้งมาในผู้
จำทูลพระราชสาส์นด้วย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 419-421)

พระเจ้าราชาธิราช ได้แจ้งในหนังสือจึงทรงพระดำริว่า พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทำสงคราม
กับพระองค์มาหลายครั้ง และได้รับความพ่ายแพ้ในการยกทัพมาตีเมืองพะสิม ครั้นนี้ก็เช่นกัน
พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องกำลังจะพ่ายแพ้และจะถอยทัพแต่ยังเกรงว่าพระองค์จะโงมตี ด้วยเหตุนี้พระเจ้า
ฝรั่งมังฆ้อง จึงมีพระราชสาส์นมาขอเจริญพระราชไมตรีด้วย ดังนั้นพระเจ้าราชาธิราช
รับพระราชไมตรีของพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแต่เป็นพระราชไมตรีที่แฝงด้วยกลโลบายเตรียมประทุษร้าย
กล่าวคือ พระเจ้าราชาธิราชมีพระราชประสงค์จะให้เสนานาคนายกทัพนายกองทั้งฝ่ายมอญและฝ่าย
พม่าซึ่งเคยกระทำสงครามกันมาหลายครั้ง และผูกพยาบาทกันอยู่ได้กระทำสัตย์สุจริตต่อกัน แล้ว
พระองค์กับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงกระทำสัตย์นุสสัยร่วมเสวตฉัตรด้วยกันต่อภายหลัง โดย
กำหนดการทำสัตย์กันวันพฤหัสบดี ณ หาดทรายริมแม่น้ำ

หลังจากนั้นพระเจ้าราชาธิราชได้ตรัสสั่งเสนานาคนายกให้ไปปลุกโรงพระราชพิธีที่จะกระทำสัตย์
ณ หาดทรายริมแม่น้ำ โดยให้เอาเครื่องศัสตราวุธไปฝังซ่อนไว้ในใต้พื้นทราย และตรัสสั่ง
ท้าวท้าวทหารทั้งปวงว่า ถ้าฝ่ายพม่ามาถึงพร้อมกันแล้ว ให้นำอาวุธที่ฝังซ่อนไว้นี้มาไล่ฟันแทงพม่า
ให้ตายสิ้น ดังข้อความที่ว่า

“...จึงตรัสสั่งเสนานาคนายกให้ไปปลุกโรงพระราชพิธีที่จะกระทำสัตย์ ณ หาดทรายริมแม่น้ำ
แล้วให้เอาเครื่องศัสตราวุธไปฝังซ่อนไว้ในใต้พื้น จึงตรัสสั่งท้าวท้าวทหาร
ทั้งปวงว่า ถ้ามอญและพม่าทั้งปวงมาถึงพร้อมกันแล้ว จงเอาอาวุธซึ่งไปฝังซ่อน
ไว้นั้นขึ้นมาไล่แทงพม่าเสียให้สิ้น...”

(ราชาธิราช. 2513 : 423)

ครั้นถึงกำหนดวันนัด เสนานาคนายกผู้ใหญ่ฝ่ายพม่า และ ฝ่ายมอญก็ชี้ข้างมากกระทำ
สัตย์นุสสัยเป็นคู่ๆ กัน ดังนี้ สมิงพ่อเพชรคู่กับมังจ้อแคลงนรธา อำมาตย์ทินมณีกรอดคู่กับ

มังอะปายะตุกรี สมิงพระตะเบิดคู่กับมังพยุณี สมิงพระรามคู่กับปลัดทวนระ สมิงรอดสงครามคู่กับมังนันทมิตร สมิงนครอินท์คู่กับมังมหาราช สมิงอั้งวะมังศรีคู่กับมังแครงพล สมิงอุบากองคู่กับตุเรงจอมอง สมิงสามกรายกับมังธนูลักขยา สมิงสามปราบคู่กับมังธนูเดช สมิงสามแหลกคู่กับมังตุเรละจา สมิงนันทสุริยคู่กับมังลัคอชาเรติง สมิงอฝางคู่กับมังอุเคียนันทสุ และนายทัพนายกองฝ่ายพม่ากับมอญเปรียบเป็นคู่ ๆ กัน แต่บุคคลทั้งหมดนั้นยังมาไม่ถึงโรงพิธี มังมหาราชเป็นคู่กับสมิงนครอินท์นั้นยังไม่เชื่อใจว่า การกระทำความสัตย์ในครั้งนี้จริงหรือไม่จริง ดังนั้น จึงถามสมิงนครอินท์ว่า

“...สหายเอ๋ยซึ่งจะกระทำสัตย์กันครั้งนี้จะจริงหรือไม่จริง...”

(ราชาริราช. 2513 : 424)

สมิงนครอินท์ร้องตอบว่า

“...อ้ายพม่าหน้าโง่หาความคิดมิได้ อันประเพณีการศึกใครบอกว่ามีสัตย์ต่อกันที่ไหนบ้าง..”

(ราชาริราช. 2513 : 424)

ผลการใช้วิธีฉวยโอกาสลอบประทุษร้าย

มังมหาราชร้องบอกแก่นายทัพนายกองพม่า ให้รู้กันทั่วว่า เป็นกลอุบายของฝ่ายมอญทุกคนจึงหนีกลับเข้าค่าย

จากการวิเคราะห์กลไกการฉวยโอกาส เพื่อประทุษร้ายพระมหากษัตริย์ เสนาบดีและไพร่พลชาวพม่าครั้งนี้ ปรากฏว่า ประสบกับความล้มเหลว ทั้งนี้เนื่องมาจาก มังมหาราชระแวงว่าตามประเพณีการศึกสงครามนั้น จะไม่มีความสัตย์จากฝ่ายตรงข้าม สมิงนครอินท์นั้น ไม่ต้องการให้พระเจ้า ราชาริราชเสื่อมเสียพระเกียรติยศ โดยเขามีความเชื่อมั่นในฝีมือและความสามารถในตัวเขาและทหารมอญ

19.4. การลัทธิ

ในเรื่องราชาริราชปรากฏกลไกการลัทธิ 2 ตอนคือ

1. ในตอนพระเจ้าแมงระแวกให้มั่งนันทสุลักพาตัวตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อเพิ่มอำนาจ

พระเจ้ามังจิโประมหาราชกษัตริย์องค์ที่ 7 แห่งเมืองหงสาวดี (นับจากพระเจ้าราชาธิราชเป็นต้นมา) เสด็จสวรรคต ราวศักราช 892 ปี พระเจ้ามังจิโประไม่มีพระราชบุตรมีแต่พระราชธิดา ซึ่งทรงพระนามว่าตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ บรรดาเหล่าเสนาบดีจึงอัญเชิญตะละเจ้าท้าวขึ้นเป็นกษัตริย์ครองราชสมบัติกรุงหงสาวดี สืบต่อมาถวายพระนามว่า ตะละเจ้าท้าวขัตติยราชินีหรือชาวรามัญเรียกพระองค์ว่า ตะละนางพระยาท้าว หรือตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ พระนางเป็นผู้ฝึกฝนในพระพุทธศาสนา เสด็จไปนมัสการพระธาตุ ณ เมืองตะเกิงทุกปีมิได้ขาด โดยในระยะเวลา 5 ปีแรกที่พระนางเสด็จถึงฉวราชสมบัตินั้น พระนางเสด็จไปนมัสการพระธาตุด้วยพยุหยาตรา พร้อมด้วยพลพยุหเสนา กองทัพหัวเมืองเป็นอันมาก ซึ่งต่อมาพระนางยังคงปฏิบัติพระภารกิจเสด็จนมัสการพระธาตุเมืองตะเกิงเป็นประจำทุกปี แม้มิได้เสด็จพยุหยาตราเป็นขบวนใหญ่โตแต่เหมือนเดิม

ฝ่ายทางเมืองรัตนปุระอังวะนั้น พระเจ้าแมงระแวก พระมหาราชกษัตริย์ลำดับที่ 5 (นับจากพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง) ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งตรงกับรัชกาลของตะละนางพระยาท้าวพระเจ้าแมงระแวกที่ปรารถนาจะขยายพระราชอาณาเขตไปยังกรุงหงสาวดี ดังนั้น พระองค์จึงคิดแต่งกองทัพไปข่มขอยจับตะละนางพระยาท้าวมาเป็นมเหสี โดยจะลอบลักพาตัวในขณะที่ตะละนางพระยาท้าวเสด็จไปนมัสการพระธาตุ เมืองตะเกิง เพื่อจะได้ไม่ต้องการทำสงคราม พระเจ้าแมงระแวกให้จัดกองทัพม้าจำนวน 2 กองทัพและให้คัดเลือกแต่ท้าวทหารที่มีฝีมือเข้มแข็งไปกระทำการครั้งนี้ โดยให้มั่งนันทะสุเป็นแม่ทัพยกกองทัพลงมาข่มขอยจับตัวพยุหยาตราอยู่ ณ ชายป่านอกเมืองตะเกิง แล้วแต่งทหารกองคอยสังเกตรณ

ครั้นตะละนางพระยาท้าว เสด็จมาใกล้เมืองตะเกิง บริเวณที่กองทัพม้าแอบข่มขอยอยู่ มั่งนันทะสุได้รับแจ้งจากทหารกองว่า ขบวนแห่ตะละนางพระยาท้าวยกกองทัพมาถึงบริเวณนั้นแล้ว มั่งนันทะสุก็เร่งให้ยกกองทัพม้าออกมาสกัดขบวนแห่ ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายตะละนางพระยาท้าวมีท้าวพระองค์ก็เสด็จมาหวังจะนมัสการพระธาตุตามเคยทุกปีนั้น ครั้นเสด็จมาใกล้เมืองตะเกิงตรงกองทัพม้าข่มขอยอยู่นั้น ทหารกองคอยเหตุเห็นแล้วรีบไปแจ้งแก่มั่งนันทะสุ ฯ แจ้งก็เร่งยกทัพม้าออกมา สกัดขบวนแห่ตะละนางพระยาท้าวที่ยกมานั้น ก็ได้ด้านทวนสู้รบกันเป็นสามารพ พม่าฆ่ามอญล้มตาย

เป็นอันมาก... มังนันทะสูจได้ช้างพระที่นั่งกับพระองค์นางกษัตริย์ พาไปถวายพระเจ้า
อังวะ ๆ ก็มีพระทัยยินดีนัก จึงพระราชทานรางวัลแก่มังนันทะสู และนายทัพนายกอง
ทั้งปวงเป็นอันมาก แล้วก็ตั้งตะลันนางพระยาท้าวเป็นพระอัครมเหสีเอก...”

(ราชาธิราช. 2513 : 642)

ผลวิธีการลักพา

มังนันทะสูพาตะลันนางกษัตริย์ ไปถวายพระเจ้าเมงเรชะวาก็ พระองค์โปรด
เกล้าฯ แต่งตั้งให้เจ้าท้าวนางกษัตริย์เป็นอัครมเหสีเอกโดยขนานพระนามเป็นภาษาพม่าว่า แสจาไป
พระองค์ทรงรักใคร่เสน่หาพระนางแสจาไปเป็นอย่างมาก

กโศบาย การลักพาตัว ตะลันนางกษัตริย์ ครั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การเสด็จ
นมัสการพระเกศธาตุ ขบวนแห่ตะลันนางพระยาท้าวเป็น ขบวนเสด็จ ปกติ มิใช่เสด็จแบบ
พยุหยาตราใหญ่ นายทัพนายกอง ตลอดจน ทหารตามเสด็จก็จะมีจำนวนไม่มาก เท่ากับขบวน
พยุหยาตราใหญ่ ๆ และที่สำคัญก็คือ นายทัพนายกองผู้ใหญ่นั้นต่างไม่ชำนาญใน
การกระทำสงครามเลย ดังจะสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...เพราะเหตุหานายทัพนายกองผู้ใหญ่ ที่เคยชำนาญการสงครามมิได้ จึงแตกแก่
พม่า...”

(ราชาธิราช. 2513 : 642)

การที่นายทัพนายกองผู้ใหญ่ของกรุงหงสาวดี ที่ตามเสด็จไม่ชำนาญในการทำสงคราม
นั้นอาจจะเป็นเพราะ ระหว่างเมืองรัตนบุระอังวะของพม่ากับเมืองหงสาวดีของมอญนั้น คงจะห่าง
การทำสงครามต่อมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...พระนางเจ้าแผ่นดินเสาะจะเสด็จไป ณ ที่ใดพระนคร ได้เสด็จโดยขบวนพยุหยาตรา
ประมาทพระองค์อยู่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 641)

นอกจากนี้ เมืองหงสาวดียังมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นสตรี ประกอบกับขุนนางต่าง ๆ ซึ่งมี
ปัญญาและทหารหาญที่เคยมีฝีมือต่างเสียชีวิต ทำให้เมืองหงสาวดีอ่อนแออย่างมาก ดังข้อความที่ว่า

“บัดนี้เมืองหงสาวดีออกกำลังแล้ว พระเจ้าแผ่นดินเป็นสตรีขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่ง
จะมีปัญญาและทแกล้วทหารมีฝีมือนั้นหาไม่ได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 641)

หลังจากที่ตะละนางพระยาท้าวถูกลักพาไป เสนาบดี ผู้ใหญ่ผู้น้อยในกรุงหงสาวดีจึงปรึกษา
หารือกันว่า หากจะแต่งกองทัพติดตามขึ้นไปช่วยตะละนางพระยาท้าว ก็คงไม่ทันการณ์
ส่วนราชการแผ่นดินนั้น พนักงานแต่ละฝ่ายแต่ละกอง ยังปกครองบังคับบัญชาตามหน้าที่ดังปกติ
ราษฎรเมืองหงสาวดีอยู่เป็นสุขหาอันตรายมิได้

2. ในตอนพระมหาปิฎกธรช่วยเหลือตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ (เสจาโป) ให้เสด็จกลับกรุง
หงสาวดี

เป็นการใช้กลไกช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น

พระนางเสจาโปตกมาเป็นอัครมเหสีของพระเจ้าเมงเรจะวากีอยู่ ณ เมืองอังวะเป็นเวลา
22 ปี พระมหาปิฎกธรรมาธิราช โดยเข้ามาแสดงพระธรรมเทศนาถวายพระเจ้าเมงเรจะวากี
และพระมหาปิฎกธรได้มีโอกาสดำเฝ้าพระนางเสจาโป เนื่องจากพระนางสร้างทำเป็นป่วย ใครจะ
ฟังพระธรรมเทศนา พระนางเสจาโปขอให้พระมหาปิฎกธรรมาธิราชพาพระนางกลับกรุงหงสาวดี พระ
มหาปิฎกธรรมาธิราชจะพาพระนางเสจาโปกลับกรุงหงสาวดีให้ได้และถวายพระพรลาด้วยยังที่
อยู่พระมหาปิฎกธรรมาธิราชว่า พระนางเสจาโปนั้นเป็นทาสรับศึก เพราะพระเจ้าเมงเรจะวากี ตีทัพ
ได้พระนางเสจาโปมาแล้ว และ ตั้งให้เป็นพระอัครมเหสีการจะลักพาไปนั้นก็จะเป็นครุ
กรรมอันใหญ่หลวง หากพระมหาปิฎกธรรมาธิราชจะสึกเป็นคฤหัสถ์ จะเข้าออกพระราชวังซึ่งเป็นเรื่องยาก
พระมหาปิฎกธรรมาธิราชจะต้องสึกเป็นคฤหัสถ์ก่อน แล้วจึงจะบวชเป็นสามเณรใหม่ มิใช่บวชเป็นพระภิกษุ
จึงไม่ถือว่าเป็นลักเพศ ดังนั้น พระมหาปิฎกธรรมาธิราชจึงสึกจากภิกษุมาเป็นสามเณรและตั้งคฤหัสถ์ทั้งสี่
คนให้เอาไม้ไผ่มาสานเป็นเรือลำหนึ่งขนาดพอจุคนได้หกคน ตอกหมันชันยาให้แน่นหนาและ
บรรจุทุกเสบียงไว้ให้พร้อมเรือนั้นมีประทุนสามารถยกขึ้นและพับลงได้ และ นำเรือขึ้นไป
เก็บซ่อนไว้ สามเณรมหาปิฎกธรรมาธิราชได้ประกอบโอสถขึ้นขนานหนึ่งโดยใช้ผลสลอดคบปนกับน้ำครึ่ง
และห่อโอสถอย่างดีแล้วจึงเข้าไปในวัง ถวายพระพรพระนางเสจาโปและแจ้งความลับในการหนี
พร้อมกับมอบโอสถที่ปรุงแต่งขึ้นให้กับพระนางเสจาโปเสวย เพื่อให้โรคปรากฏอาการว่าพระนาง
อาการหนักมากหลังจากที่พระนางเสจาโปเสวยโอสถเข้าไปแล้ว ก็ลงพระบังคนพระอุจจาระเป็นสี

เลือดแพทย์ทั้งปวงเห็นต่างก็ตกใจ จึงนำความไปกราบทูลแก่พระเจ้าเมงเรนะวากีว่า พระนาง
เสจาโปทรงพระประชวรหนัก และขอให้ไปนิมนต์พระมหาปิฎกธรเข้ามาถวายพระธรรมเทศนา
บำรุงพระสติ ก่อนจะสิ้นพระชนม์ ดังข้อความที่ว่า

“...พระนางเสจาโป...ครั้นเสวยแล้วก็ลงพระบังคน พระอุจจาระเป็นสี ดั่งโลหิตให้
ปรากฏแก่แพทย์ทั้งปวง ๆ เห็นคั่งนั้นก็ตกใจ จึงนำอาการขึ้นกราบทูลพระเจ้าอังวะว่า
บัดนี้ พระอัศรมเหสีทรงพระประชวรหนักมาก แล้วเห็นพระอาการจะมีพิษ จะขอ
พระราชทานให้ พระปิฎกธรเข้ามาอยู่ในพระราชวัง จะได้ถวายพระธรรมเทศนาบำรุง
พระสติให้ปลงสู่กระแสพระไตรลักษณ์...”

(ราชาธิราช. 2513 : 647)

พระเจ้าเมงเรนะวากี จึงตรัสสั่งให้นิมนต์ พระมหาปิฎกธร เข้ามาในพระราชวังตาม
พระประสงค์ของพระนางเสจาโป สามเณรมหาปิฎกธรจึงได้บวชคฤหัสถ์สี่คนนั้น ให้เป็นสามเณร
เพื่อให้เข้าออกในพระราชวัง และในคำวันหนึ่งสามเณรทั้งสี่รูปก็ยกหีบใหญ่ใบหนึ่ง เข้าไปใน
พระตำหนัก แต่งบรรจรณ์เครื่องลาดและเชิญพระนางเสจาโปประทับในหีบ แล้วใช้ผ้า
กาสาพัสดุ ปิดทับพระองค์ ลงเป็นหลายชั้น และให้สามเณรสี่รูปนั้นหามตามพระมหา
ปิฎกธรรออกมา ดังข้อความที่ว่า

“มหาปิฎกธสามเณร จึงบวชนิสิตสี่คน ให้เป็นสามเณรแล้ว ก็พาเข้าออกใน
พระราชวังได้คำวันหนึ่ง จึงให้ยกหีบใหญ่ใบหนึ่งเข้าไปในตำหนักให้แต่งบรรจรณ์
เครื่องลาดแก้วก็เชิญนางกษัตริย์เสด็จลงประทับอยู่ในหีบ แล้วให้เอาผ้ากาสาพัสดุ
ปิดทับพระองค์ลงเป็นหลายชั้น ให้สามเณรสี่องค์ หามตามพระมหาปิฎกธรรออกมา
ครั้นถึงพระทวารพระราชวัง ประดุจจึงถามสามเณรว่า หามหีบสิ่งใดมา สามเณรทั้งสี่
บอกว่า หีบใส่ผ้ากาสาพัสดุพระนางเสจาโป ถวายพระมหาปิฎกธร นายประดุ
เปิดฝหีบขึ้นดูก็เห็นผ้ากาสาพัสดุปกอยู่ข้างบน หาสังเกตไม่ ก็เปิดประดุให้ไป...”

(ราชาธิราช. 2513 : 647-648)

ผลของการใช้วิธีลักพา

พระนางเสด็จไปหนีกลับเมืองหงสาวดี เป็นผลสำเร็จ พระเจ้าเมงระเวงวาก็ทราบข่าว จึงสั่งให้จัดกองทัพยกไปติดตาม ทางด้านสามเณรหาปีฎกธรรพพระนางเสด็จไป หนีมาใกล้ด่านขนอน จึงให้ยกเรือขึ้นหาไปบนบก และเมื่อพ้นด่านขนอนก็เร่งรีบมาแต่ในเวลาเช้า ของวันรุ่งขึ้นนั้นสามเณรหาปีฎกธรรพให้ยกเรือขึ้นสู่ขนอน และในเวลากลางคืนจึงยกเรือลงเร่งรีบ เดินทางต่อไปจนเข้าเขตกรุงหงสาวดี ส่วนกองทัพยกไปของพม่าตามมาจนสุดแดนพม่าก็ไม่พบ จึงพากันกลับไปกราบทูล พระเจ้าเมงระเวงวาก็ พระเจ้าเมงระเวงวาก็ตรัสว่า

“...นางมิเต็มใจอยู่ด้วยแล้ว จึงหนีกลับไปเมืองเขาก็คงตามใจนางเถิด...”

(ราชาธิราช. 2513 : 649)

สามเณรหาปีฎกธรรพพาตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์มาถึงกรุงหงสาวดีโดยปลอดภัยจากการ วิจารณ์ กลไกการลักพาพระนางเสด็จไป กลับกรุงหงสาวดีในครั้งนี้ ปรากฏว่า กลไกย ดังกล่าวได้รับผลสำเร็จเป็นอย่างดีทั้งนี้เนื่องจาก

1. ความแนบเนียนของอาการของโรค ที่เกิดจาก การเสวยโสมถยานที่พระมหาปีฎกธรรพ ปรุงไปนั้น เมื่อพระนางเสวยเข้าไป จะมีอาการปรากฏเหมือนกับว่า ทรงพระประชวรหนักมาก ประหนึ่งจะสิ้นพระชนม์ ดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นเสวยแล้วก็ถึงพระบังคน พระอุจจาระเป็นสีดั่งโลหิต...”

(ราชาธิราช. 2513 : 647)

2. ความคุ้นเคย และ ความไว้วางใจในพระมหาปีฎกธรรพ ทำให้การเดินทางเข้าออกใน พระราชวังสะดวกขึ้น สังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...มหาปีฎกธรรพสามเณรจึงบวชนิสิตสี่คนให้เป็นสามเณรแล้วก็พาเข้าออกในพระราชวัง ไปได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 647)

3. กโบาย ที่นำผ้ากาสาวพัสดร์ปกปิดพระนางเสจาโปไว้ โดยปิดทับด้านบนหลาย ๆ ชั้นนั้นเป็นกโบายที่แนบเนียน โดยเฉพาะผู้ที่แบกหีบผ้านั้นก็เป็นสามเณร ดังนั้นนายประตู่จึงเชื่อมั่นว่าสามเณรจะไม่พูดปดอันเป็นการผิดศีล

“...นายประตู่เปิดผ้าหีบขึ้นดูก็เห็นผ้ากาสาวพัสดร์ปกอยู่ข้างบน หาสังเกตไม่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 646)

19.5 การสร้างสิ่งของเป็นกำนัล

การสร้างสิ่งของเป็นกำนัล เป็นการสร้างสิ่งของนั้นจะมีอันตรายแอบแฝง อยู่ ผู้รับไม่สามารถล่วงรู้ถึงอันตราย

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกโบายสร้างสิ่งของเป็นกำนัลในตอนพระเจ้ากรุงจีนถวายหีบกลแด่พระมหาปิฎกธร

เป็นการใช้กโบายเพื่อเพิ่มอำนาจ

ในแผ่นดินของพระเจ้าหงสาวดี หรือที่เรียกกันตามพระนามเดิมว่า พระมหาปิฎกธรมีความเจริญรุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา พระเจ้าแผ่นดินจากพระนครต่าง ๆ แต่งพระราชสาส์นปริศนามายังพระเจ้าหงสาวดี เพื่อให้พระองค์วิสัชนา แต่พระเจ้ากรุงจีนมีความปรารถนาจะขยายพระราชอาณาเขต ครอบครองกรุงหงสาวดี พระเจ้ากรุงจีนใช้วิธีทดลองพระปัญญาของพระเจ้ากรุงหงสาวดี ดังเช่นพระแผ่นดินพระนครอื่น โดยพระองค์ให้ช่างทำหีบใหญ่ใบหนึ่ง ภายในหีบนั้นตั้งธนูอาบยาพิษ แล้วปิดผ้าหีบด้วยกุญแจกลไว้อย่างแน่นหนา บนผ้าหีบโปรดเกล้าๆ ให้จรรีกอักษรจีน ซึ่งมีความหมายว่า หีบนี้เปิดได้เฉพาะพระมหากษัตริย์พระเจ้ากรุงจีนโปรดเกล้าให้ราชทูตอุปทูต 4 คน คนถือเครื่องราชบรรณาการอีก 40 คนและให้ทำหุ่นดินได้มีปากเหมือนเระจาได้คุงคน จำนวน 360 ตัว เดินทางจากกรุงจีน ไปขอเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงจีนส่งอุปทูตราชทูตว่าหากพระเจ้ากรุงหงสาวดีสามารถแก้ปริศนาหีบกลนี้ได้ ให้ราชทูต อุปทูต และไพร่ 44 คน อยู่เป็นข้าพระเจ้าหงสาวดี และ ถวายเครื่องราชบรรณาการ เป็นเครื่องสักการบูชา พระปัญญาของพระเจ้ากรุงหงสาวดี หากพระเจ้ากรุงหงสาวดีทรงแก้ปริศนามิได้ ให้ราชทูตและไพร่ทั้ง 44 คนนั้นปลงพระชนม์พระเจ้ากรุงหงสาวดี และยึดครองเมืองหงสาวดีแทน ดังข้อความที่ว่า

“...จึงสั่งให้ช่างทำหีบใหญ่ใบหนึ่ง ให้เอาพลอยนพรัตน์ประดับหีบเป็นอันมากแล้ว เอาธนูใส่ยาพิษทำกลตั้งลงในหีบ แล้วปิดไว้ จึงจารึกเป็นอักษรว่าหีบนี้เผยได้แต่ พระมหากษัตริย์ แล้วเขียนไว้ที่ฝาหีบ นั้นเจ็ดตัวว่า กว้าวบวกรับต่างเสียมะ เป็นหนังสือจีนเจ็ดอักษรให้ราชทูต อุปทูต สี่คน ชื่อ...กับคนถือเครื่องราชบรรณาการ สี่สิบ แล้วให้ทำเป็นรูปหุ่นดินให้มีปาก้าออกประคองเจรจาได้ มาด้วยสามร้อยหกสิบ ตัว หุ่นและคนรวมเป็นสี่ร้อยสี่ แล้วพระเจ้ากรุงจีนตรัสสั่งราชทูตว่า ถ้าพระเจ้า หงสาวดีมีพระปรีชาเฉียบแหลมแก้ปริศนานี้ได้ก็ให้ราชทูตอุปทูตทั้งสี่กับไพร่สี่สิบคน นี้อยู่เป็นข้าพระเจ้าหงสาวดีเถิด และเครื่องราชบรรณาการ จงถวายเป็นเครื่องสักการะ บูชาพระปัญญาต่อภายหลัง ถ้าพระเจ้าหงสาวดีแก้ปริศนานี้ได้ ก็ให้เอาตัวผู้ครองเมือง หงสาวดีลงเสีย ทูตทั้งสี่จึงอยู่ครองเมืองหงสาวดีเถิด...”

(ราชาธิราช. 2513 : 673 - 674)

เมื่อราชทูตอุปทูต และไพร่เดินทางมาถึงกรุงหงสาวดี ราชทูตอุปทูตได้นำหีบกล ตั้งไว้บนพระราชบัลลังก์ต่อหน้าพระที่นั่ง พระเจ้าหงสาวดีทอดพระเนตรหีบกลอย่างพิณิจพิจารณา ก็ทรงแจ้งด้วยพระปัญญาว่า หีบนี้เป็นกลมีอาวุธอยู่ภายใน พระองค์จึงตรัสสั่งพระยาอินทร์จัด เตรียมสถานที่นอกพระราชวังเพื่อเปิดหีบกล ดังข้อความที่ว่า

“...จึงตรัสสั่งพระยาอินทร์ให้ไปคู่นอกพระราชวัง ให้ทำเรือสูงพันตัวบุรมหากระดาน บังชันในทั้งสี่ด้าน เจึงเรือกลนั้นให้จัดคืนบังตัวไว้ แล้วให้เอาไม้ยาวมาทำกระเดื่อง เอาขวานที่คมเล่มหนึ่งผูกปลายกระเดื่องเข้าไว้ให้มั่นคง แล้วให้นำหีบพลนั้นออกไป ตั้งไว้ที่ใกล้กระเบื้อง...จึงตรัสสั่งให้ไพร่จีนที่มาคด้วย ราชทูตนั้นสองคนเข้ามาคอย ยกหีบตั้งให้ตรงปลายกระเดื่อง พระองค์ก็เสด็จขึ้น ทรงเหยียบข้างคันกระเดื่องไว้ ไพร่จีนก็เข้ามายกหีบนั้น ตั้งให้ตรงปลายกระเดื่อง แล้วก็รีบออกไปจากที่นั่น พระเจ้า หงสาวดีก็ยกพระบาทขึ้น ปลายกระเดื่องผูกขวานนั้น ก็สับลงถูกหีบแตกออกเป็นสอง ภาคธนูยนต์ใส่ยาพิษ ซึ่งอยู่ในหีบนั้นก็ลั่นออกเสียงเป็นอันดัง ถูกธนูยิงขึ้นไปสูงกว่า ชั่วลำตาลจะได้ถูกต้องพระองค์มามีได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 675 - 676)

ราชทูตอุปทูตจีนได้นำเครื่องราชบรรณาการเข้ามาถวายเป็นของบูชาพระปัญญาหลังจาก ที่พระเจ้าหงสาวดีเสด็จกลับเข้าไปยังพระราชวังแล้ว พระองค์โปรดพระราชทานเงินทอง และเสื่อ

ผ้าแก่ราชทูตอุปทูตและไพร่จีนรวม 44 คน ราชทูตให้พระยาอินทร์กราบทูลว่า พระเจ้าหงสาวดียังมีได้พระราชทานรางวัลแก่ไพร่ อีก 360 คนพระยาอินทร์กราบทูลต่อพระเจ้าหงสาวดี พระองค์จึงตรัสสั่งให้พระยาอินทร์ไปปลุกโรงใหญ่ เพื่อพระราชทานเลี้ยงแก่แขกเมือง ที่หน้าโรงแขกเมือง ให้เอาเชือกขนาดใหญ่ซึ่งไว้ให้ตั้ง เมื่อถึงเวลาเลี้ยงราชทูตจีนเดินตามหลังพระยาอินทร์และขุนนางมอญ แต่ราชทูตได้สั่งให้ไพร่จีนจำนวน 20 คน เดินนำหน้ารูปหุ่น และไพร่จีนอีก 20 คน เดินตามหลังรูปหุ่น ดังข้อความที่ว่า

“...ครั้นมาถึงเชือกแข็ง ก็พากันเดินเข้าไปได้สิ้น ส่วนรูปหุ่นมีสายยन्दกลไกข้างในถ้าไขกลเดินให้หนึ่งก็หนึ่งได้ เดินได้เหมือนคน ครั้นมาถึงเชือกจึงกระโดดเดินข้ามไปนั้นมิได้ ๆ แต่เดินโดยตรงก็ถูกเชือกล้มลงข้างหลังนั้นก็ปะทะโดนกันเข้าล้มลงสิ้น...”

(ราชธานีราช. 2513 : 677 - 678)

ผลการใช้วิธีสร้างสิ่งของเป็นกำนัล

พระเจ้าหงสาวดีให้ราชทูตอุปทูตจีน นำพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้ากรุงจีน และทรงอนุญาตให้นำบุตรภรรยามาอยู่กรุงหงสาวดี พระเจ้ากรุงจีน “... รู้สึกครั้นคร้ามย่อท้อพระทัย เกรงพระปณิธานจะมีพระเจ้าหงสาวดียิ่งนัก...” (ราชธานีราช. 2513 : 688 - 689) เนื่องจาก เนื้อความในพระราชสาส์น ของพระเจ้าหงสาวดีเห็นแนมพระองค์ว่า

“...มีพระเกียรติยศยิ่ง เป็นใหญ่ในประเทศจีนทั้งปวง ด้วยเราได้เห็นในปริศนาซึ่งพระเจ้ากรุงจีนได้สามารถทำทดลองสติปัญญาเรานั้น เรามีความยินดียิ่งนัก มิเสียที่ที่พระเจ้ากรุงจีนพระปรีชาเฉียบแหลม หากผู้เสมอเป็นอันยากจะเปรียบเทียบกับบุคคลที่ดีในปัจจุบัน บัดนี้ก็เกรงจะไม่สมกับพระปรีชาที่ลึกซึ้ง... พระเจ้ากรุงจีนทรงพระปณิธานฉลาดในเล่ห์กลอุบายดังนี้สิ่งสถิตอยู่บนต้นไม้รู้ว่างูเห่าเข้าในถุนั้น เราผู้คิดปริศนาตกมิให้อาวุธในหีบกล ต้องกายเราได้นั้น จะว่ามีปัญญาเป็นอันยิ่งเปรียบประดุจพระโพธิสัตว์หรือ ๆ จะเห็นว่าเปรียบเกินไป สติปัญญามิเท่าถึงก็ตาม อนึ่งเราคิดอย่าใจไม่หาย ด้วยพระเจ้ากรุงจีนทำปริศนามาลองปัญญาเราครั้งนี้ยังตื่นตัวอ่อนเือนนัก เปรียบประดุจ ทำของมาขายเด็กเล่น ปริศนาเช่นนี้ทารกเล็ก ๆ ในหงสาวดีอายุสักเจ็ดขวบก็คิดเห็นแก่ได้...”

(ราชธานีราช. 2513 : 658 - 688)

ดังนั้น พระเจ้ากรุงจีนจึงให้แต่งพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าหงสาวดี เป็นการแสดงความเคารพบูชาพระสติปัญญาอีกครั้งหนึ่ง เป็นการขอขมาโทษพระเจ้าหงสาวดีที่บังอาจทำหีบกลมาถวาย และทรงถวายพระนามแด่พระเจ้าหงสาวดีว่า “ปัญญาราช” กลับมาถวายพระเจ้ากรุงหงสาวดี

จากการวิเคราะห์หลักโลบายส่งหีบกลของพระเจ้ากรุงจีน เพื่อลอบปลงพระชนม์ และยึดครองกรุงหงสาวดีนั้น ปรากฏว่าไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะพระเจ้ากรุงหงสาวดีมีปฏิกิริยาไหวพริบ ใช้การสังเกตและพิจารณาอักษรจีน 7 ตัว ที่ปรากฏอยู่บนฝาหีบและหีบนั่นยังใส่กุญแจแน่นหนา ซึ่งแสดงว่าอาจมีอาวุธอยู่ภายในหีบ ข้อความที่ว่า

“...พระเจ้าหงสาวดีทอดพระเนตรเห็นหีบใส่กุญแจกลไว้แน่นหนา และอักษรเจ็ดตัวซึ่งเขียนมานั้น ทรงพิจารณาแล้ว ก็แจ้งด้วยปัญญาว่า หีบนี้เป็นกลจะมีอาวุธในนั้นเป็นมั่นคง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 675)

นอกจากนี้ พระเจ้ากรุงหงสาวดีน่าจะทราบจุดมุ่งหมายของพระเจ้าแผ่นดินพระนครอื่น ๆ ในสมัยนั้น ๆ ว่าเป็นยุคแห่งการแสวงหาเมืองขึ้น พระเจ้ากรุงจีนคงปรารถนาจะขยายพระราชอาณาจักรมายังกรุงหงสาวดี และเป็นปริศนาที่แตกต่างจากประเทศอื่น ๆ การเจริญสัมพันธไมตรีโดยทั่วไป นิยมใช้พระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการที่เปิดเผย

19.6 การใช้วาทศิลป์

“วาทศิลป์” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 5, 2528 : 78) ให้ความหมายไว้ว่า ศิลปะในการใช้ถ้อยคำ

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏโลบายการใช้วาทศิลป์ หลายลักษณะดังนี้

19.6.1 การใช้วาทศิลป์ให้เกิดความมุนะและเอาชนะศึก

ในเรื่องราชาราชปรากฏนโยบายการใช้วาทศิลป์ให้เกิดความมานะและเอาชนะศึกในตอน
พระมหาเทวีตัดพ้อสมิงมราหู

เป็นการใช้กลนโยบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

พระมหาเทวีปรารธนาจะให้สมิงมราหูเป็นพระมหากษัตริย์เมืองพะโค สืบต่อจากพระเจ้าอยู่
โดยพระมหาเทวีและสมิงมราหูต้องกำจัดพระยาน้อย พระราชโอรสของพระเจ้าอยู่ ที่ยังคงดำรง
พระชนม์ชีพอยู่ และหลบหนีไปอยู่เมืองตะเกิง ซึ่งในระหว่างนี้พระยาน้อยเป็นพระเจ้าแผ่นดิน
องค์ต่อไป ดังนั้นพระนางจำเป็นจะต้องกำจัดพระยาน้อย ซึ่งยังมีกำลังพลกำลังเสบียงอาหารน้อย
จึงยังไม่สามารถกรีธาทัพมาแย่งชิงราชสมบัติเมืองพะโคได้ ดังนั้นพระนางจึงเร่งให้สมิงมราหูไป
จับพระยาน้อยมาลงโทษ แต่สมิงมราหูนั้นมีจิตฉลาดกลัวเกรงพระยาน้อยโดยพยายามพูดบ้ายเบี่ยง
ต่าง ๆ นานาว่า พระเจ้าอยู่หัวสวรรคต เสนาบดีขุนนางทั้งปวงยังไม่ทราบข่าวทั่วหน้ากัน ควรจะ
เรียกขุนนางน้อยใหญ่มาว่ากล่าวให้ยอมอยู่ในบังคับบัญชาและจัดพิธีปลงประศพพระเจ้าอยู่ให้เสร็จ
สิ้นเสียก่อน แม้ว่าพระยาน้อยจะยกทัพมาประชิดเมืองสมิงมราหูจะแต่งทแกล้วทหารออกไปสู้รบ
พระยาน้อยจักย่อท้อ ถอยทัพกลับไปเอง

พระมหาเทวีประจักษ์ชัดในความฉลาดเฉลียวของสมิงมราหู พระนางจึงตัดพ้อสมิงมราหู
ด้วยถ้อยคำรุนแรงว่า

“...ตัวท่านเป็นชายใจเหมือนอิสตรี ซึ่งท่านพูดบิดพลิ้ว ดังนั้นเรารู้แล้วว่าท่าน
ครั้นคร้ามผีมือ พระยาน้อยอยู่ อันจะให้พระยาน้อยยกเข้ามาประชิดเชิงกำแพงเมือง
แล้วจึงจะแต่งทัพออกสู้รบนั้นเราไม่เห็นด้วย ชอบแต่ศึกมากศึกใหญ่เหลือกำลัง
จะต้านทาน จึงตั้งมั่นรักษาเมือง อันศึกพอประมาณ จะสู้รบก็ชอบจะตัดกำลัง
ศึกเสียแต่กลางทาง อย่าให้ล่วงเลยเข้ามาได้ ถ้าจีนปล่อยให้เข้ามาประชิดใกล้เมือง
แล้วราษฎรทั้งปวง รู้ก็จะสะดุ้งสะเทือนแตกตื่นวุ่นวาย ซึ่งจะทำการในเมืองก็
ชัดเจน เปรียบเสมือนนั่งบริโภคน้ำอาหารอยู่ในเรือน มีคนเอาเพลิงมาจุดเผาบ้านขึ้น
แล้วจะนั่งกินอาหารลงคอเป็นสุขหรือ และท่านอย่าเพ่งประมาณพระยาน้อยว่า
ทแกล้วทหารและเสบียงอาหาร ก็เบาบางขาดสน อันมังค่นจีเด็กน้อยเป็นที่ปรึกษา
นั้นมีสติปัญญาหลักแหลม เมื่อจะคิดกลอุบายต่าง ๆ ท่านอย่าดูหมิ่นเราจึงคิด
ให้ตัดกำลังศึกเสียก่อน ซึ่งการงานในเมืองสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นเป็นธุระเราทั้งสิ้น
ท่านอย่าวิตกเลย รับจัดยกกองทัพไปเถิด ถ้าท่านมิไปย่อท้อความตายอยู่แล้ว

จงจัดเครื่องบูชาค่านับเปิดประตูรับพระยาน้อยให้เข้ามาครองราชสมบัติเถิด เรา
จะไฉ่ยอมเป็นข้าเขา...”

(ราชาธิราช. 2513 : 218 - 219)

ผลการใช้วาทศิลป์ให้เกิดความมุมานะและเอาชนะศึก

สมิงมราหูได้ฟังคำตัดพ้อต่อว่าของพระมหาเทวี จึงมีใจมานะอาจหาญขึ้น รีบออกมาสั่ง
ให้จัดกองทัพ พร้อมด้วย ช้างม้ารีพลทแกล้วทหารและศัสตราวุธ เพื่อเดินทางไปจับพระยาน้อยมา
ลงโทษ

จากการวิเคราะห์หลักโลบายที่พระมหาเทวีใช้วาทศิลป์ตัดพ้อสมิงมราหูให้กรีธาทัพไปจับ
พระยาน้อยครั้งนี้ปรากฏว่าประสบความสำเร็จ สมิงมราหูมีใจมานะฮึกเหิมขึ้น ทั้งนี้ซึ่งอาจจะแสดง
ออกเพียงเพื่อให้พระมหาเทวีตีพระทัยเท่านั้น อาจเนื่องมาจากสมิงมราหูจำเป็นต้องอาศัยพระ
มหาเทวีเป็นบันไดไปสู่ความสำเร็จ กล่าวคือ พระมหาเทวีเป็นผู้ที่จะทำให้ความฝันในการเป็นพระ
เจ้าแผ่นดินเมืองพะโคของสมิงมราหูเป็นจริงขึ้นมาได้ เพราะพระนางเป็นผู้กุมอำนาจและรักษาราช
การเมืองพะโค คำพูดตัดพ้อของพระมหาเทวีดังกล่าวข้างต้นเป็นคำกล่าวที่รุนแรงพอสมควร อัน
บ่งบอกถึงอารมณ์โกรธของผู้พูด สมิงมราหูควรจะเอาใจพระนางไว้ก่อน มิฉะนั้น ความใฝ่ฝันของ
เขาซึ่งใกล้จะถึงจุดหมายอาจจะพังพินาศได้

19.2 การใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี

การใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี เป็นการใช้อรรถาธิบายให้ผู้ฟังอีกฝ่ายหนึ่งเกิดความเจ็บใจเข้าใจ
ในเรื่องราชาธิราชปรากฏหลักโลบายการใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี 4 คอนคือ

1. ในตอนสมิงอังวะมังศรีเยาะเย้ยกองทัพพม่า ณ แม่น้ำปิงเกลาะ

เป็นการใช้หลักโลบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

เหตุการณ์ตอนนี้ประกอบด้วยกลอุบาย 2 ชั้นกล่าวคือ

ชั้นที่ 1 การใช้วาทศิลป์เยาะเย้ย

ชั้นที่ 2 การลวงให้เข้าใจผิด

ตามขึ้นมาให้รับด้านทานไว้อย่าให้ขึ้นมาได้ เพื่อให้ในแม่น้ำป็นเกละท่วมไพร่พลพม่าตาย ดังข้อความที่ว่า

“...สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทรงเห็นชอบด้วย จึงให้สมิงซีพรายกับเจ้าเมืองเคียงสอง นายเป็นแม่กองกำกับการ เกณฑ์ทหารชุดเล็ก ทำทางหนีน้ำทะเล ที่จะรบด้วยข้าศึก ไว้เป็นที่แอบที่บังมั่นคงแล้ว ให้รายทหารลงไปได้ค่ายตามลำแม่น้ำที่น้ำจะขึ้นมานั้น แล้วมีพระราชกำหนดแก่ นายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่า เราจะยกลงไปรบ เยี้ยพม่าในคลองน้ำ ถ้าได้ยินเสียงฆ้องกลองตีขึ้นอื้ออึงพร้อมกันเมื่อใด ก็ให้ถอย ขึ้นมาบนตลิ่งโดยเร็ว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 380 - 381)

นายทัพนายกองมอญลงไปรบล่ออยู่ในแม่น้ำ โดยให้ทหารมอญไปร้องคำท้าทายพวก กองทัพไทยใหญ่ เพื่อขั้วยุให้ทหารไทยใหญ่โกรธ แม่ทัพชาวไทยใหญ่ ให้เร่งจัดทหารยกลงมาตี กองทัพมอญ ฝ่ายมอญแสร้งทำเป็นแตกหนี เพื่อลวงล่อให้ทหารไทยใหญ่อีกเหิมญ ขณะนั้นทหาร มอญได้ยินเสียงกลองสัญญาณ พระเจ้าราชาธิราชจึงให้ทหารที่รักษาค่าย ตีฆ้องกลองโห่ร้องอื้ออึง ทุกค่ายเพื่อมิให้กองทัพไทยใหญ่ได้ยินเสียงน้ำเสียงคลื่น เมื่อน้ำขึ้นทหารมอญก็ถอยขึ้นมาบนตลิ่ง ทหารไทยใหญ่ไม่รู้เล่ห์กลคิดว่ากองทัพมอญแตก ก็ไล่ติดตามขึ้นมา ทหารมอญซึ่งอยู่ริมตลิ่งเข้าสู่ รบกับทหารไทยใหญ่ มิให้ทหารไทยใหญ่ขึ้นมาบนตลิ่งได้ ทหารไทยใหญ่จะหนีข้ามกลับไปยัง ค่ายของตนก็ไม่ทัน ช้างม้ารีพลต้องจมน้ำตายเป็นอันมาก

พระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่งให้สมิงจักกาย คุณทหารไปแทงศพทหารไทยใหญ่ ให้มีรอย บาดแผลแล้วลากศพเหล่านั้น ขึ้นไว้บนตลิ่ง เพื่อหลอกลวงให้ฝ่ายพม่าคิดไปเองว่า ฝ่ายมอญมี ความรู้ด้านไสยศาสตร์ และตรัสกระซิบสั่งสมิงจักกายว่า หากทหารมอญคนใดพูดว่ามอญมิได้ฆ่า พม่าและไทยใหญ่ แต่ไทยใหญ่จมน้ำตายเอง ก็ให้ฆ่าผู้นั้นเสีย เพื่อขั้วขวัญทหารมอญคนอื่น ๆ พูดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในการณ์นี้มีมอญผู้หนึ่งกล่าวว่า...มอญมิได้ฆ่าไทยใหญ่ ๆ น้ำท่วมตายเอง ทำไมจึงมาฟันแทงผิฉันนี้หาต้องการไม่...” (ราชาธิราช. 2513 : 383) สมิงจักกายจึงให้ทหารฆ่า มอญผู้นั้น และตัดเอาศีรษะเสียไว้ แล้วให้ลากศพมอญผู้นั้นไปทิ้งรวมไว้กับศพทหารไทยใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีใครกล้าพูดเรื่องดังกล่าวนี้อีก

ขั้นที่ 2 การลวงให้เข้าใจผิด

พระเจ้าราชาธิราชทรงดำเนินนโยบายต่อไป โดยวิธีทำให้ทหารพม่าเข้าใจผิดคิดว่ามอญมีวิชาอาคมทำให้น้ำขึ้นลงได้ ดังนี้

พระองค์ตรัสสั่งให้นายทัพนายกองปลุกศาลบวงสรวงเทพารักษ์ตามคลังทุกหน้าค่ายแล้ว ประโคมฆ้องแตรสังข์เดินรำเพลงถวายเทพยดา และให้มีธงใหญ่ปักไว้หน้าค่ายทุกค่าย เมื่อน้ำขึ้นให้ทหารโบกธงขึ้นมา และถ้าน้ำลดก็ให้ทหารโบกธงลงไป ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้น กองทัพพม่าและไทยใหญ่ตกใจกลัว ด้วยสำคัญผิดคิดว่า มอญรู้คาถาเรียกน้ำขึ้นน้ำลงได้จริง ๆ จึงมีกล้ายกกองทัพมารบกับมอญ คงตั้งมั่นอยู่ในค่าย ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึงสั่งให้ นายทัพนายกอง ปลุกศาลบวงสรวง เทพารักษ์ตามคลังทุกหน้าค่ายให้ประโคมฆ้องกลอง แตรสังข์ เดินรำทำเพลงถวาย เทพยดา...ครั้นถึงเวลาน้ำขึ้นน้ำลงก็ให้ทหารโบกธงไปตามน้ำ ฝ่ายกองทัพพม่าและ ไทยใหญ่ไม่รู้อุบาย สำคัญว่า มอญรู้มนต์คาถาเรียกน้ำขึ้นน้ำลงได้ ทพพม่าไทยใหญ่ ก็สะอึ้งตกใจกลัว มีอาชยามารบมอญตั้งมั่นอยู่ในค่าย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 383 - 384)

ครั้นยามาตย์ทินมณีกรอด เจ้าเมืองพะสิม ยกกองทัพตามขึ้นมาสมทบ และกราบทูล พระเจ้าราชาธิราชว่า หากกองทัพฝ่ายมอญยับยั้งทัพเสียใหม่ โดยตั้งให้ไกลจากคลังขึ้นมา 1 เส้นจะดียิ่ง เพราะทหารทั้งปวงจะได้หัดช้างม้า เดินรำทำเพลงอาวูลเล่นให้เอิกเกริกรื่นเริงหน้ากอง ทัพ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ทหารพม่าเห็นจะได้กลัวเกรงกำลังทัพ ดังข้อความที่ว่า

“... ถ้ายับยั้งทัพเสียใหม่ตั้งให้ไกลคลังขึ้นไปอีกเส้นหนึ่งหรือสามสิบวาแล้ว จึง ต้องตำราดียิ่งนัก เพราะทหารทั้งปวง จะได้หัดช้างม้าเดินรำทำเพลงอาวูลเล่นตาม สบายให้เอิกเกริกรื่นเริงหน้าทัพ ฝ่ายพม่าเห็นจะได้กลัวเกรง เพราะ ทหารของ พระองค์มีกำลังรื่นเริงพร้อมกันอยู่ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง ก็เห็นชอบ ด้วย...ให้ปราบที่หน้าค่ายเรียบราบจงทุกค่ายสำหรับฝึกหัดซ้อมทหารและช้างม้า...”

(ราชาธิราช. 2513 : 384 - 385)

ฝ่ายกองทัพพม่าซึ่งตั้งมั่นอยู่นั้น เสบียงอาหารก็เริ่มขาดสนเบาบางลง เนื่องจากรีพลมก ทหารทั้งปวงอดอาหาร และค้างอิดโรยถอยกำลังลง กองเสบียงของกองทัพพม่าที่ต้องขึ้นไป

ขั้นที่ 1 การใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี

ในศักราช 765 ปี พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพไปตีกรุงหงสาวดี การเดินทางครั้งนี้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกกองทัพผ่านมาทางเมืองตองอู เจ้าเมืองเตยซึ่งขึ้นแก่กรุงหงสาวดีแจ้งข่าวไปยังพระเจ้าราชาธิราช พระองค์รีบเสด็จยกกองทัพออกไปต่อต้านกองทัพพม่า โดยตั้งอยู่ ณ ตำบลเตรียมสมิงพ่อเพชรได้ส่งกองสอดแนม อันประกอบด้วยสมิงนครอินท์ กุมทหารที่มีฝีมือ 600 คนและมัครีमार นายทหารผู้หนึ่งซึ่งคุมคน 100 คนเศษ ไปสืบดูกำลังศึกก่อนพระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่งว่า ถ้าพบกองทัพพม่าแล้วให้เร่งกลับมาส่งข่าว สมิงนครอินท์และมัครีमारพบกองทัพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เพียบพร้อมด้วยไพร่พลช้างม้าเป็นอันมาก จึงรีบพาทหารกลับเข้าสู่ริมทางมิให้ข้าศึกพม่าเห็น สมิงนครอินท์แอบคุ้ยเขี่ยดูตั้งแต่เช้าจนเวลาบ่ายทหารพม่าก็ยังไม่หมด จึงคิดว่าพม่ายกกองทัพมามาก ตนน่าจะลองยกพลเข้าโจมตีเพื่อคุกคามข้าศึก ดังนั้น สมิงนครอินท์พาไพร่พลมอญ ยกเข้าโจมตี ตัดกลางกองทัพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และพาทหารหนีเข้าป่า สมิงนครอินท์กราบทูลให้พระเจ้าราชาธิราชคอยทัพไปตั้งมั่น ณ ตำบลแม่น้ำปิ่นเกละอันเป็นแม่น้ำสายสำคัญ ซึ่งฝ่ายมอญสามารถใช้แม่น้ำสายนี้คิดอุบายถ่ายเท โดยฝ่ายพม่ามีอาจล่วงรู้ พระองค์ยกกองทัพลงมาถึงแม่น้ำปิ่นเกละ โดยสั่งให้เสนาดินายทัพนายกองไปตั้งค่าย ณ ฟากตะวันตก ตั้งแต่แม่น้ำปิ่นเกละลงไปถึงแม่น้ำเตระ ตั้งแต่วัดภูมิมงคลรายไปถึงแม่น้ำปะทะลาด และให้ชักปีกกาถึงกัน พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงยกกองทัพมาประชิด กล่าวคือ กองทัพพม่าตั้งค่ายรายลงไปตามแนวแม่น้ำปิ่นเกละทางทิศตะวันออก ตรงกันข้ามกับกองทัพมอญ

แม่น้ำปิ่นเกละเป็นแม่น้ำที่เอื้อต่อการสงคราม ดังคำบรรยายที่ว่า

“...แม่น้ำปิ่นเกละ ๆ นั้นแห้งอยู่ กำหนดได้หกวันเจ็ดวัน น้ำทะเลขึ้นครั้งหนึ่ง พายุและ คลื่นพัดมา น้ำก็ขึ้นเต็มฝั่ง แต่คลื่นลมร้ายนักด้วยลำน้ำใหญ่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 380)

สมิงพ่อเพชรคิดกลอุบาย ลวงพม่าให้น้ำท่วมตาย พระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้สมิงชีพรายและเจ้าเมืองเตย เป็นแม่กองกำกับการ เหนี่ยวทหารชุดลี้ภัยทางหนี้น้ำทะเล แอบซ่อนกำบังไว้มิให้ข้าศึกรู้ และให้รายทหารลงไปได้ค่ายตามลำแม่น้ำที่น้ำจะขึ้นมา พระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่งทหารหาญของพระองค์ว่า พระองค์จะให้นายทัพนายกองมอญยกพลลงไปเยาะเย้ยพม่าในลำน้ำปิ่นเกละเพื่อให้ไพร่พลพม่าโกรธและยกกองทัพมารบด้วย และถ้าเห็นน้ำทะเลขึ้นให้ทหารติดล่องเป็นสัญญาณตอบรับต่อ ๆ กันขึ้นมา ก็ให้นายทัพนายกองมอญถอยทัพขึ้นมานวดลี้ภัยโดยเร็ว ถ้าไพร่พล

ชนเสบียงมาจากตำบลกองยี่ ซึ่งอยู่ในดินแดนของพม่าก็ลงมาไม่ทัน พระเจ้าราชาธิราชทรงทราบเกี่ยวกับ กองเสบียงอาหารของฝ่ายพม่า จากทหารมอญกองสอดแนม พระองค์จึงตรัสสั่งให้ สมิงอังวะมังศรีเลือกทหารที่มีฝีมือ ประมาณ 3,000 คน โดยให้จัดกองทัพเป็น 3 กองทัพยกไป คอยตีกองทัพพม่าซึ่งคอยหาเสบียงอาหารและนำเสบียงอาหารของพม่ากลับมาถวายพระเจ้าราชาธิราช ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกองทัพสมิงอังวะมังศรี เห็นกองทัพเสียขบวนได้ที่แล้ว ก็ยกทหารเข้าโจมตีพม่า ทหารพม่าสู้รบไม่เต็มกำลัง ก็แตกพ่ายไป กองทัพมอญฆ่าฟันพม่าตาย ประมาณห้าร้อยจับเป็นได้ สี่ร้อยคน ช้างพังพลายแปดช้าง ม้าสามสิบม้า กับ เสบียงอาหาร นำเข้ามาถวายพระเจ้าราชาธิราช...”

(ราชาธิราช. 2513 : 387)

ในที่สุด กองทัพพม่าก็ขาดเสบียงอาหาร เพราะ กองทัพมอญคอยตีชิงเอาเสบียงอาหารไปทุกครั้ง พระเจ้าฝรั่งมังศรีจึงต้องยกทัพกลับเมืองรัตนบุรีอังวะ แต่ก็ถูกกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช กองทัพของสมิงพ่อเพชร และกองทัพสมิงนครอินท์ ตีกระหนาบ จนแตกยับเยินไป

จากการวิเคราะห์ กโถบาย การอาศัยลักษณะภูมิประเทศ ของแม่น้ำปิงเงาะ เป็นยุทธภูมิครั้งนี้ พบว่า กองทัพของพระเจ้าราชาธิราชสามารถประสพชัยชนะในการทำสงครามทั้งนี้เนื่องมาจากทัพพม่าไทยใหญ่สะดุ้งตกใจกลัว มีอาชยการมอญตั้งมั่นอยู่ในค่าย

ครั้งอำมาตย์ทินฉิกรอด เจ้าเมืองพะสิมยกกองทัพตามขึ้นมาสมทบ และกราบทูลพระเจ้าราชาธิราชว่า หากกองทัพฝ่ายมอญยับยั้งขยายทัพเสียใหม่ โดยตั้งให้ไกลจากตลิ่งขึ้นมา 1 เส้นจะดียิ่ง เพราะทหารทั้งปวงจะได้หัดช้างม้า เดินร่ำทำเพลงอาวุธเล่นให้เอิกเกริกรื่นเริงหน้ากองทัพ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ทหารพม่าเห็น จะได้กลัวเกรงกำลังทัพ ดังข้อความที่ว่า

“...ถ้ายับยั้งขยายทัพเสียใหม่ ตั้งให้ไกลตลิ่งขึ้นไปอีก เส้นหนึ่งสามสิบว่าแล้ว จึงต้องดำราดยิ่งนัก เพราะทหารทั้งปวงจะได้หัดช้างม้าเดินร่ำทำเพลงอาวุธเล่นตามสบายให้เอิกเกริกรื่นเริง หน้าทัพ ฝ่ายพม่าทันจะได้กลัวเกรง เพราะทหารของพระองค์มีกำลังรื่นเริงพร้อมกันอยู่ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง ก็เห็นชอบด้วย...ให้ปราบที่หน้าค่ายเรียบราบเสมอองทุกค่าย สำหรับฝึกหัดซ้อมทหารและช้างม้า...”

(ราชาธิราช. 2513 : 384 - 385)

ฝ่ายกองทัพพม่าซึ่งตั้งมั่นอยู่นั้น เสาบียงอาหารก็เริ่มขาดเสบียงลง เนื่องจากทัพมกนัก ทหารทั้งปวงอดข้าวปลาอาหาร ต่างอดโรยถอยกำลังลง กองเสบียงของกองทัพพม่าที่ต้องขึ้นไปชนเสบียงมาจากตำบลกองยี่ ซึ่งอยู่ในดินแดนของพม่าก็ลงมาไม่ทัน พระเจ้าราชาธิราชทรงทราบเกี่ยวกับกองเสบียงอาหารของฝ่ายพม่า จากทหารมอญกองสอดแนม พระองค์จึงตรัสสั่งให้สมิงอั้งวะมังศรีเลือกทหารที่มีฝีมือ ประมาณ 3,000 คน โดยให้จัดกองทัพเป็น 3 ทัพยกไปคอยตีกองทัพพม่าซึ่งคอยหาเสบียงอาหารและนำเสบียงอาหารของพม่ากลับมาถวายพระเจ้าราชาธิราชดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกองทัพสมิงอั้งวะมังศรี เห็นกองทัพเสียขบวนได้ทีแล้ว ก็ยกทหารเข้าโจมตีทัพพม่า พม่าสู้รบไม่เต็มกำลังก็แตกพ่ายไป กองทัพมอญฆ่าฟันพม่าตายประมาณห้าร้อย จับเป็นได้สี่ร้อยคน ช้างพังพลายแปดช้าง ม้าสามสิบม้า กับเสบียงอาหาร นำเข้ามาถวายพระเจ้าราชาธิราช...”

(ราชาธิราช. 2513 : 387)

ผลของการใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี

ในที่สุดกองทัพพม่าก็ขาดเสบียงอาหาร เพราะกองทัพมอญคอยตีชิงเอาเสบียงอาหารไปทุกครั้ง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงต้องยกทัพกลับเมืองรัตนบุรีอั้งวะ แต่ก็ถูกกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช กองทัพของสมิงพ่อเพชร และกองทัพสมิงนครอินทิตีกระหนาบ จนแตกยับเยินไป

จะเห็นได้ว่า การอาศัยลักษณะภูมิประเทศของแม่น้ำปิงเกลาะเป็นยุทธภูมิครั้งนี้ กองทัพของพระเจ้าราชาธิราช สามารถประสพชัยชนะในการทำสงคราม ทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. แม่น้ำปิงเกลาะเป็นยุทธภูมิครั้งนี้อยู่ในดินแดนมอญ ดังนั้น มอญย่อมชำนาญและรู้ถึงการขึ้น-ลงของน้ำในแม่น้ำปิงเกลาะเป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากอยู่ใกล้ทะเล แม่น้ำปิงเกลาะนี้น้ำทะเลจะเป็นตัวหนุนน้ำในแม่น้ำให้มีระดับสูงต่ำ ตรงกันข้ามกับฝ่ายพม่าซึ่งเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ไม่รู้รายละเอียด เกี่ยวกับน้ำขึ้น-น้ำลงในแม่น้ำปิงเกลาะแต่อย่างใด มอญใช้หลักน้ำขึ้น-น้ำลงดังกล่าวนี้ หลอกหลวงฝ่ายพม่าและไทยใหญ่ ให้คิดว่า มอญมีคาถาอาคมทำให้น้ำขึ้นและน้ำลงได้

2. ฝ่ายมอญใช้หลักการการร้องคำเยาะเย้ย เพื่อขยุ้มให้ทหารไทยใหญ่โกรธและออกมารบ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อมีความโกรธก็จะขาดความขังคึด

3. ฝ่ายมอญกลบเสียงคลื่น ด้วยการตีฆ้องกลอง และเสียงโห่ร้องอื้ออึงทำให้ฝ่ายไทยใหญ่ไม่ได้ยินเสียงคลื่น ซึ่งทำให้ไทยใหญ่น่าจะคิดว่าเป็นการประโคมกลองศึกโดยทั่วไป

4. การลงโทษมอญผู้หนึ่ง ซึ่งพูดออกไปว่า ศพไทยใหญ่จมน้ำตายเองนั่น ก็เพื่อขู่ขวัญชาวมอญคนอื่น ๆ ให้เกรงกลัวโทษทัณฑ์ของการแพร่กระจายความลับการตายของทหารไทยใหญ่ ซึ่งก็ไม่มีมอญคนใดพูดเรื่องนี้อีก

2. ในตอนพระเจ้าราชาธิราชเย้ายพระเจ้าฝรั่งมังศรีละวา

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อชัยชนะในสงคราม

พระเจ้าฝรั่งมังศรีละวา พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนบุรีอังวะ (ผู้เป็นพระราชบิดาของพระเจ้าฝรั่งมังศรีละวา) ทรงทราบข่าวการสวรรคตของพระเจ้าอู่พระมหากษัตริย์แห่งเมืองพะโค และมังสุระมณีจักร์ หรือพระยาน้อย ซึ่งเป็นพระราชบุตรของพระเจ้าอู่ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติแทน ทรงพระนามว่า พระเจ้าราชาธิราช และเปลี่ยนชื่อเมืองพะโค เป็นหงสาวดี พระเจ้าฝรั่งมังศรีละวา ทรงเห็นว่า แผ่นดินมอญขณะนั้นยังไม่สงบราบคาบ พระองค์ต้องการตอบแทนกองทัpmอญที่เคยล่วงเหยียบเมืองทวายทวาย อันเป็นแดนของพม่าในคราวที่กองทัพมอญตามจับตัวสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเจ้าฝรั่งมังศรีละวาจึงกรีธาทัพไปตีเมืองหงสาวดี โดยตรัสสั่งให้ มังสุเหนียดยศพระราชบุตร พระเจ้าฝรั่งมังศรีละวา ยกทัพหลวงติดตามลงมา และตั้งค่ายอยู่ไม่ห่างจากทัพพม่ามากนัก โดยสามารถเดินถึงกันได้

ฝ่ายหัวเมืองด่านของมอญทั้งปวงซึ่งสู้รบด้านทานกองทัพพม่าได้บ้าง บางส่วนก็อพยพครอบครัวหนีเข้าไปในป่า จึงให้ม้าใช้ถือหนังสือส่งข่าวไปยังกรุงหงสาวดี พระเจ้าราชาธิราชเกรงว่าไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ของพระองค์จะได้รับความเดือดร้อน พระองค์จึงตรัสสั่งให้ราชามะนุแห่งหนังสือนครบับหนึ่ง โดยให้ขุนนางมอญผู้ชาญฉลาดคนหนึ่งถือหนังสือฉบับนั้น ออกไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังศรีละวา ข้อความในหนังสือนครบับ พอจะสรุปความได้ว่า พระเจ้าราชาธิราชมีความปรารถนา จะชนช้างกับฝรั่งมังศรีละวา เพื่อให้เทพดาและท้าวท้าวทั้ง 2 ฝ่ายได้ดูเล่น รื่นเริงสบายเป็นขวัญตา และให้เป็นเกียรติยศปรากฏไปทั่วกาลปาวสาน เป็นแบบแผนไว้ให้บุตรและนัดดาอันจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ได้รู้เห็นเป็นแบบอย่างไปในเบื้องหน้า พระเจ้าฝรั่งมังศรีละวาได้แจ้งในหนังสือนครบับแล้ว พระองค์ทรงมีพระทัยยินดีและตรัสตอบรับค่านครบทุกประการ

ในวันชนช้าง พระเจ้าฝรั่งมังศรีละวาตรัสสั่งให้มังสุเหนียดยศเป็นทัพหน้า พระองค์ทรงช้างพลายรูปะโคเป็นพระคชาธาร ส่วนพระเจ้าราชาธิราชทรงช้างพลายสิงหนารายณ์เป็นพระคชาธาร การกระทำสงครามครั้งนี้ รัชพลของทั้ง 2 ฝ่ายล้มตายไปเป็นจำนวนมากและผลของการทำสงคราม กองทัพของพม่าแตกกระจัดกระจายเลียบวอนทิ้งข้าวของเครื่องศาสตราวุธ และพากันหนีกลับไปเมืองอังวะ ฝ่ายกองทัพมอญก็ได้ติดตามตีทัพพม่าไปจนถึงสุดเขตแดน พระเจ้าราชาธิราชทรงดำริ

ว่า พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวายกกองทัพกระทำยุทธสงครามแล้วปราศัยแตกหนีไปในครั้งนี้ คงจะได้
 ได้รับความอภัยสอศดู่แก่หัวเมืองทั้งปวง พระองค์จะมีหนังสือไปว่ากล่าวเยาะเย้ยให้พระเจ้าฝรั่งมังศรี
 จะวาทรมองใจตายให้จงได้ ดังนั้น พระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้จัดผ้าแดงโมรี 10 พับ ผ้าดำ 10
 พับ ทวนทอง 1 คู่ พระแสงดาบผักทองคำ 1 เล่ม ซึ่งเป็นของพระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาทรวาทกระทำ
 การชนช้างนั้นจัดส่งไปเป็นเครื่องราชบรรณาการแก่พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวา พร้อมด้วยหนังสือฉบับ
 หนึ่ง พระองค์โปรดให้อาลักษณ์อ่านหนังสือของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งมีเนื้อความว่า

“...สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ขอเจริญทางพระราชไมตรี มาถึง สมเด็จพระเจ้า
 มณเฑียรทอง พระเจ้าน้ำเราเป็นกษัตริราชอันประเสริฐ ด้วยแต่ก่อนกรุงรัตนอังวะ
 กับ กรุงหงสาวดี ราชธานีทั้งสองนี้ เป็น สุวรรณปัญทิเดียวกัน ฝ่ายพระเจ้า
 ช้างเผือก สมเด็จพระราชบิดาเรา กับ พระเจ้ามณเฑียรทอง พระเจ้าน้ำเรา ก็เป็น
 สัมพันธมิตร สนิทสนั่นหา...กันยิ่งนัก อนึ่ง ลูกข้าพชนิกก็ไปมาค้าขายตามประเพณี
 มิได้มีพิโรธสิ่งใดกันแน่ และ บัดนี้ สมเด็จพระเจ้าน้ำเรา ผู้เป็นกษัตริราช
 อันยิ่งใหญ่ ดำริถึง ทางพระราชไมตรีซึ่งมีมาแต่ก่อน ทรงพระอุตสาห์ล้อมแดนคง
 มาถึงกรุงหงสาวดี ข้าพเจ้าแจ้งว่า สมเด็จพระเจ้าน้ำท่าน เสด็จลงมา ก็แต่ง
 เครื่องราชบรรณาการ จะออกมาถวาย ตามพระราชประเพณี ยังไม่ได้เห็น
 พระพักตร์สมเด็จพระเจ้าน้ำ เราตระหนัก และ พระเจ้าน้ำเราก็ค้วนเสด็จกลับมายังกรุง
 รัตนอังวะเสียก่อน ข้าพเจ้าจึงแต่งเครื่องราชบรรณาการ ให้ขุนนางตามขึ้นมาถวาย
 เพื่อจะมีให้เสียทางพระราชไมตรีเสียก่อนควรมิควรประการใดขอสมเด็จพระเจ้าน้ำ
 เราอย่าได้น้อยพระทัยเลย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 319 - 320)

พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาทรงพิโรธอย่างยิ่ง ดังคำบรรยายที่ว่า

“...ครั้นพระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวา ได้แจ้งในหนังสือนั้นแล้ว ก็ทรงพระโกรธ
 ดวงพระเนตรเป็นขอบเขียวขึ้นทันที พระเสโทไหลซึมซาบออกทุกขุมพระโลมา
 แค้นพระทัยยิ่งนัก รวากับ ลูกศรเข้าไปเสียบสลักอยู่ในพระกรรณ และ พระอุระ
 จึงให้เอาหนังสือนั้น เผาเสีย แล้วตรัสว่า เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่ อันประเสริฐ
 พระยามอญน้อยมากล่าวดื้อคำ เสียศทางเยาะเย้ย ฉะนี้ เปรี๊ยะประดุจ บุคคลป่วย
 เป็นไข้หนัก หมอประกอบยามิชอบโรค โรคก็ยิ่งกำเริบขึ้นกว่าเก่า ถ้าพระยามอญ

น้อยถองเราด้วยสอก ก็จะมีเจ็บซึ่งเท่าถ้อยคำ ซึ่งว่าเยาะเย้ยฉะนี้ เราจะยกลงไป
แก้แก่นพระยามอญอีกให้งงได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 320)

พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาศรัสสั่งให้นำขุนนางมอญผู้ถือหนังสือและบ่าวไพร่ไปฆ่าเสียให้
เหลือไว้เพียง 2 คน เพื่อให้เดินทางกลับไปบอกเรื่องทั้งหมดแก่พระเจ้าราชาธิราช อำมาตย์ผู้ใหญ่
ทูลทัดทานไว้ว่า การฆ่าตีผู้ถือหนังสือ และบ่าวไพร่เป็นสิ่งมิชอบ ผิดโบราณราชประเพณี นานา
ประเทศจะว่ากล่าวดูหมิ่นพระเกียรติยศและเสื่อมพระเดชานุภาพด้วย นอกจากนี้จะทำให้พระเจ้า
ราชาธิราชพิโรธมากขึ้น สงครามมอญและพม่าก็จะติดพันยาวนาน พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวามีได้ตอบ
พระราชสาส์นแต่ประการใด เพียงแต่ตรัสสั่งให้ม้านันทมิตรตอบเครื่องราชบรรณาการกลับไป

ผลการใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยให้ตรอมใจ

พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาศปรารถนาจะยกกองทัพไปตีกรุงหงสาวดีอีกครั้งหนึ่ง แต่เสนาบดี
ทูลคัดค้าน พระองค์โทมนัส เสวยพระกระยาหารได้น้อยลง ทรงพระประชวร และ สวรรคต
มั่งสุเหินยศพระราชาบุตรขึ้นครองราชสมบัติแทนทรงพระนามว่าพระเจ้าฝรั่งมังศรี

จากผลสำเร็จของกลุบายการใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียสละเพื่อให้ศัตรูตรอมใจตายในครั้งนี้
น่าจะเนื่องมาจาก พระเจ้าราชาธิราชทรงทราบว่าพม่าจะยังไม่กรีธาทัพมาตีหงสาวดีอีกเป็นระยะ
เวลาหนึ่งด้วยเหตุผลที่ว่า

1. พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาได้รับความอับอายและเสื่อมเสียเกียรติยศอย่างมาก เพราะการ
ชนช้างเป็นการประกาศเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเดชานุภาพพระมหากษัตริย์องค์ใด
กระทำยุทธหัตถีและสวรรคตในสนามรบซึ่งถือว่า เป็นเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ แต่พระองค์เป็นฝ่าย
พ่ายแพ้และแตกทัพกลับเมือง จึงมีอาจะสู้น้ำใครได้

2. ไพร่พลช้างม้าของพม่าบอบช้ำและสูญเสียอย่างมาก พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาจะต้อง
บำรุงกองทัพเป็นเวลานานพอสมควร กำลังพลจึงจะเข้มแข็งดุคดังเดิม

3. ระยะเวลาที่กองทัพพม่าจะกรีธาทัพมาตีกรุงหงสาวดีใหม่อีกครั้งหนึ่งนั้น จะต้องรอให้
พื้นฤดูฝน ซึ่งยากลำบากต่อการเดินทัพ ดังนั้นหากพระเจ้าราชาธิราชคอยย้ำถึงความพ่ายแพ้ของ
พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาและกองทัพพม่าในครั้งนี้ จะทำให้พระเจ้าฝรั่งมังศรีจะวาคิดมาก และขัดแ
ยงเคืองพระทัย สุขภาพจิตไม่ดี ประกอบกับพระชันษาที่ค่อนข้างมาก (พระเจ้าราชาธิราชทรงเรียก
ว่า พระเจ้าน้า) ย่อมส่งผลถึงสุขภาพกายและอาจสวรรคตได้

3. ในตอนสมิงอั้งวะมั่งศรีเยาะเย้ยมั่งรายกะยอฉะวาคราวล้อมกรุงหงสาวดี

เป็นการใช้กลไกเพื่อชัยชนะในการสงคราม

พระเจ้าราชาธิราชประสบพระเคราะห์ร้าย ต้องหลบหนีไปอยู่เมืองเมาะตะมะเป็นเวลา 3 เดือน และทรงมอบราชสมบัติให้แก่พระยาเกียรติราชบุตร มั่งรายกะยอฉะวากรีธาทัพมาล้อมเมืองหงสาวดีไว้ แต่สามารถหักเอาเมืองได้ เมื่อพระเจ้าราชาธิราชพ้นพระเคราะห์ พระองค์จึงยกทัพขึ้นมาช่วยพระยาเกียรติ และตั้งทัพอยู่ที่เมืองเสียง และนัดหมายกับกองทัพของพระยาเกียรติราชบุตร ให้ยกตีกระหนาบกองทัพพม่าพร้อมกัน

สมิงอาหมนทะยานำราชกิจของพระเจ้าราชาธิราชไปแจ้งต่อพระยาเกียรติราชบุตร และสามารถลอบหนีออกมาจากกรุงหงสาวดี เพื่อเฝ้าพระเจ้าราชาธิราช ณ เมืองเสียง พระเจ้าราชาธิราชทรงยกทัพหลวงออกจากเมืองเสียงมาตั้งค่ายอยู่ใกล้เมืองหงสาวดี ระยะทางจากเมืองหงสาวดีถึงค่ายนั้นระยะทางประมาณ 15 เส้น โหรหลวงของพระเจ้าราชาธิราชจำนวน 3 คน ได้ถวายว่า ในวันศุกร์ขึ้น 3 ค่ำพระเจ้าราชาธิราชจะได้ชัยชนะและจับตัวมั่งรายกะยอฉะวาได้ ดังข้อความที่ว่า

“...ถึงวันศุกร์ขึ้นสามค่ำ พระองค์จะได้ศิริมะนายทัพพม่าผู้ใหญ่คนหนึ่งเป็นมั่นคง ต่อถึงวันอาทิตย์ขึ้นสี่ค่านั้น พระองค์จะมีศักดานุภาพเป็นอันมาก ฝ่ายมั่งรายกะยอฉะวาพระชันษาชรา ถ้า मैंจะออกชนช้างด้วยพระองค์ ๆ ก็จะได้ชัยชนะจับตัวได้ในวันนั้นเป็นมั่นคง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 548)

ความดังกล่าว นำความปลื้มปีติมาสู่พระเจ้าราชาธิราชเป็นอย่างมาก พระองค์ตรัสปรึกษากับอำมาตย์เสนาบดี ว่าโหรฝ่ายพม่าคงคำนวณฤกษ์ของมั่งรายกะยอฉะวาเช่นเดียวกัน มั่งรายกะยอฉะวา อาจจะไม่ออกกระทำสงคราม อำมาตย์ทินมถึกรอด กราบทูลแนะนำว่า

“...อันน้ำพระทัยมั่งรายกะยอฉะวานั้น คงใก้ผู้อื่นอาจฟังออกเคียดหนามทอง แล้วเคยมีชัยชนะแก่ไท้ทั้งปวง ถึงจะมีผู้ขัดขวางไว้ก็ดี ถ้าได้ยินเสียงไท้ขึ้นขึ้นแล้ว เมื่อใดก็มีอาจนั่งอยู่ได้ คงจะวิ่งออกมาชนกันเมื่อนั้น ถ้าถึงวันสัณญา มั่งรายกะยอฉะวามีออกมาชนช้างด้วยพระองค์แล้ว ข้าพเจ้าจะแต่งทหารออกไปเยาะเย้ยให้ออกมาชนช้างด้วยพระองค์จงได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 548)

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังกโบาย ของอำมาตย์ทินมณีกรอด จึงได้ให้จัดเตรียมกองทัพ และในวันศุกร์ขึ้น 3 ค่ำเวลาเช้าพระองค์ตรัสสั่งให้เคลื่อนทัพเข้าหักค่ายพม่าที่ล้อมกรุงหงสาวดีทางด้านทิศตะวันตก ฝ่ายพระเกียรติราชบุตรซึ่งอยู่ในเมืองหงสาวดี ก็ทรงยกกองทัพตีกระหนาบทัพพม่าออกมาทางทิศตะวันตกเช่นเดียวกันในการรบครั้งนี้มังมหานลัทยาน นายทัพพม่าต้องอาวธตายในที่รบ พระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่งให้นายทัพนายกองยกทัพบกและกองทัพเรือข้ามปากไปตั้งมั่นอยู่ริมแม่น้ำเมืองหงสาวดีและให้แต่งสมิงอุบากอง คุมเครื่องราชบรรณาการ หนังสือนัดรบไปถึงมังรายกะยอฉะวา ซึ่งสรุปความว่า พระองค์ใคร่จะทำยุทธนาการชนช้างกับมังรายกะยอฉะวา ในวันอาทิตย์ขึ้น 4 ค่ำ เพื่อให้เป็นเกียรติยศไว้จนตลอดกาลปาวสาน มังรายกะยอฉะวาให้แต่งหนังสือตอบรับการท้าทายของพระเจ้าราชาธิราช

ทางด้านกองทัพพม่า โหรชาวพม่าได้คำนวณฤกษ์กาลวายมังรายกะยอฉะวาว่า พระชันษาของมังรายกะยอฉะวาถึงมาต ในวันรุ่งขึ้นมิให้มังรายกะยอฉะวาเสด็จออกชนช้างด้วยพระเจ้าราชาธิราช ขอให้งดเว้นการสงครามเป็นเวลา 7 วัน เพื่อป้องกันพระองค์ให้พ้นพระเคราะห์เสียก่อน ในการณ์นี้มังรายกะยอฉะวาเคียดจจะออกชนช้างกับพระเจ้าราชาธิราช ด้วยเกรงว่าจะไม่มีโอกาสได้ชนช้างกับพระเจ้าราชาธิราชอีก ประกอบกับสัจด์สัญญาที่พระองค์ทรงให้ไว้ โหรและนายทัพนายกองพม่าทั้งปวง ต่างช่วยกันทูลทัดทาน ในที่สุดมังรายกะยอฉะวา ไม่ออกชนช้าง และเมื่อถึงวันนัด มังรายกะยอฉะวาตรัสสั่งให้แต่งเครื่องมัจฉะมังสาสุราบานเลี้ยงดู ทแกล้วทหารนายกองทั้งปวง แล้วให้ศิฆ้องกลองโห่ร้องอื้ออึงไปทั้งค่าย ในส่วนตัวของมังรายกะยอฉะวานั้น ช่วงกระทำศึกสงคราม พระองค์ทรงเสวยสุราเป็นประจำวันละ 1 ทะนาน แต่ในวันนัดชนช้าง พระองค์เสวยสุราเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท้า และทรงอนุญาตให้นายทัพนายกองพม่าดื่มสุราเพิ่มขึ้นอีกคนละ 1 ทะนาน รวมทั้งพลายอาเขตร์ซึ่งเป็นพระคชาธารด้วย พลายอาเขตร์เคยกินสุรา 1 กะละออม แต่ในวันนั้นช้างพลายอาเขตร์ก็กินสุราเพิ่มขึ้นเป็น 2 กะละออม เช่นเดียวกัน

เมื่อถึงวันนัดชนช้างสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทรงช้างพลายสิงหนารายณ์เป็นพระคชาธาร พร้อมด้วยนายทัพนายกองทหารหาญซึ่งเป็นกองทัพหลวง ซึ่งล้วนแต่แต่งกายด้วยเครื่องคำทั้งสิ้น ปีกขวาของทัพหลวงมีพระเกียรติราชบุตรทรงช้างพลายธนูเพชรเป็นคชาธาร พริ้งพร้อมด้วยไพร่พลซึ่งแต่งกายด้วยสีพื้นทอง และปีกซ้ายทัพหลวงมีพระยารามราชบุตรทรงพลายผจญมารเป็นคชาธาร พร้อมสรรพไปด้วยพลดาบคั้งโล่แต่งกายด้วยสีแดง พระองค์ให้ยกกองทัพออกจากค่ายมาตามสัญญา แต่มังรายกะยอฉะวาไม่ออกมารบ

พระเจ้าราชาธิราชจึงมีรับสั่งให้สมิงอังวะมังศรีคุมทหารจำนวน 5,000 คน ให้ถือพร้าขวาน และแบกไม้กระพู่ ทำทีจะตั้งค่ายประชิดค่ายของมังรายกะยอฉะวา สมิงอังวะมังศรีให้ทหารมอญคำเยาะเย้ยเสียดสีให้มังรายกะยอฉะวาและทหารพม่าว่า

“...เจ้ามึงคิดว่าวันนี้จะออกไปชนช้างด้วยพระเจ้าอยู่หัวของกูแล้วมิได้ออกไป มึงคิดอ่านจะหนี หรือ มุดหัวซ่อนหน้าอยู่ในค่ายไม่มีอาย บัดนี้พระองค์ตรัสใช้ให้กูมาตั้งค่ายล้อมมึงไว้ แล้วให้ตัดเสาค่ายพวกมึงลงเสียให้สิ้น อ้ายพม่าครั้งนี้จะเหลือไปเมืองอังวะอย่าสงสัยเลย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 557)

นายทัพนายกองพม่าได้ยินเช่นนั้น ก็กลับไปทูลมั่งรายกะยอฉะวา พระองค์กรี๊วเสด็จลุกขึ้นจากที่เสวยทันที และตรัสสั่งให้ผูกช้าง สำหรับศึกเพื่อจะออกชนช้างด้วยพระเจ้าราชาธิราช นายทัพนายกองพม่า พยายามทูลขัดขวางหลายครั้งแต่มั่งรายกะยอฉะวาก็มีฟัง ทรงเครื่องรบยุทธ์สำหรับพระมหากษัตริย์ และ เสด็จขึ้นทรงช้างพลายอาเชตร์ เสด็จยกกองทัพออกจากค่าย เมื่อมั่งรายกะยอฉะวาเสด็จมาถึงสถานที่นัดหมายชนช้าง พระองค์แลเห็นกองทัพฝ่ายมอญ 3 กองทัพ ประดับประดาอาภรณ์ และเครื่องสรรพยุทธสีต่าง ๆ กัน

มั่งรายกะยอฉะวา สั่งให้กลางช้างพระที่นั่ง ฟ้อน โบกแพนพระคชาธาร สั่งให้นายทัพนายกองช้างตรงเข้าไปยังกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช ขณะที่มั่งรายกะยอฉะวาเสด็จออกมาจากค่ายนั้น เสวยสุรามาก นายทัพนายกองต่างเมา จึงตามเสด็จมั่งรายกะยอฉะวามาภายหลัง พลายประกายมาศสลัดมั่งนันทะสุและควาญช้าง แล้วอาละวาด ไล่แทงช้างและรีพลในกองทัพพม่า นายทัพนายกองพม่าก็เข้าช่วยกันจับพลายประกายมาศ ทำให้ตามเสด็จไม่ทัน สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชสั่งให้ราชบุตรทั้ง 2 พระองค์ ล้อมกระหนาบ กองทัพของมั่งรายกะยอฉะวาไว้ ช้างพลายอาเชตร์ซึ่งเมาสุรา เมื่อได้ยินเสียงอื้ออึงก็สำพองกำเร็บมันพุ่ง สลัดมั่งรายกะยอฉะวาทกลงจากหลังช้างพระที่นั่ง พระสะเอวหัก วิ่งไล่แทงช้าง และไพร่พลพม่าทั้งปวง มั่งรายกะยอฉะวา พระสะเอวหักเสด็จพระราชดำเนินมิได้ ก็กลานหนีเข้าไปซ่อนอยู่ใต้ต้นจิกริมจอมปลวกใกล้แอ่งน้ำแห่งใหญ่

ผลการใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี

ในที่สุด พระเจ้าราชาธิราชจับตัวมั่งรายกะยอฉะวาได้ และ กระทำพิธีปฐมกรรมมั่งรายกะยอฉะวา ตามคำร้องขอของมั่งรายกะยอฉะวา ส่วนกองทัพพม่าก็พ่ายแพ้ กลับไปยังกรุงรัตนบุรีอังวะ

ความสำเร็จดังกล่าวน่าจะเป็นเนื่องจากองค์ประกอบหลายประการดังนี้

1. มังรายกะยอณะวาอยู่ในอาการมีนเมาจนไม่สามารถควบคุมพระสติได้ เพราะดื่มสุรามากเกินขนาด นอกจากนี้ มังรายกะยอณะวายังกริ้ว จุนเจียวคำเยาะเย้ยของอังวะศรีจนทำให้พระองค์หลงลืมคำเตือนของโหรที่ทำนายเกี่ยวกับพระชะตาของพระองค์เสียสิ้น ดังจะเห็นได้จากข้อความที่แสดงถึงความหุนหันพลันแล่น

“...มังรายกะยอณะวา ได้ฟังดังนั้น ก็ทรงพระโกรธยิ่งนัก อุปมาด้วยพระยานาคราชอันมีพิษผู้เอาไม้ค้อนมาตีลงที่ขมด ก็ย่อมโกรธ มังรายกะยอณะวารับเสด็จจากที่เสวยในทันใด นายทัพนายกองทั้งปวงต่างก็ลุกขึ้นสิ้น และภาชนะที่ใส่มังรายกะยอณะวานั้น ก็แตกหักกระจัดกระจาย หากผู้ใดจะทันเก็บไม่ มังรายกะยอณะวาจึงตรัสแก่นายทัพนายกองทั้งปวงว่าเรายกมาครั้งนี้ ตั้งใจจะทำสงครามแก่พระเจ้าราชาธิราชจนถึงชนช้างกันอีก พระยามอญหนีไปมิได้เห็นหน้า แต่ครั้งหนึ่ง เราต้องล้อมเมืองไว้จนศึกค้างปีเพราะจะใคร่เห็นหน้าพระยามอญให้ได้ แล้วกลับเจรจากุหมั่นเช่นนี้เล่า มังรายกะยอณะวาทรงพระโกรธเป็นกำลัง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 560)

2. ทหารมอญไพร่พลชาวพม่า ต่างก็อยู่ในลักษณะเมามาย ต่างก็ตาม เสด็จมังรายกะยอณะวาไม่ทันต้องตามเสด็จออกมาภายหลัง และนายทัพนายกองทั้งปวงก็ต้องประสบกับอุปสรรค ช้างพลายประกายมาศอาละวาดสลัดมั่งนันทะสุและควาญท้ายลง ดังความที่บรรยายว่า

“...ฝ่ายพลายประกายมาศถอดทรงออกจากเท้าแล้ว พอเดินมาได้หน่อยหนึ่งก็สลัดมั่งนันทะสุและควาญท้ายลงเลย แล้วก็อาละวาดไล่แทงช้าง และรีพลในกองทัพพม่าเสียอลหม่านวุ่นวาย และช้างพม่าทั้งปวงก็ตื่นกันขึ้น นายทัพนายกองฝ่ายพม่าก็เข้ารบกันจับพลายประกายมาศ...นายทัพนายกองทั้งปวง สาละวนจับพลายประกายมาศอยู่ ก็หาไปทันมังรายกะยอณะวาไม่...”

(ราชาธิราช. 2513 : 560)

3. พลายอาแซตร์พระราชาธราชของมังรายกะยอณะวากินเหล่า เมาสุราเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน จึงทำให้เป็นเรื่องยากสำหรับการบังคับ

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ใด ๆ หากอยู่ในอาการมีนเมาจนไม่สามารถครองสติควบคุมตัวเองได้แล้ว ย่อมปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่ได้ดี หรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้

4. ในตอนพระเจ้าอยู่เยาะเย้ยเสียดสีพระยาน้อย

เป็นการใช้กบฏเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

พระเจ้าอยู่มีโปรดพระยาน้อยเพราะพระยาน้อยทรงมีรูปลักษณะอันคำตราม นิสัยใจคอ มุทะลุ ซึ่งตรงกันข้ามกับพ่อขุนเมืองที่มีรูปร่างหน้าตางดงาม พุฒจาไฟเราะจึงเป็นที่รักใคร่ เสนหา ของพระบิดา

พระเจ้าอยู่พยายามดำเนินรูปลักษณะ และอุปนิสัยของพระยาน้อยเสมอ ๆ เพื่อให้ข้าราชการ บริหารและนางสนมรู้ว่า พระยาน้อยไม่เป็นที่ถูกพระราชหฤทัยเท่ากับเป็นการลดความสำคัญของ พระยาน้อยลง ซึ่งเปรียบเสมือนสัญญาณเตือนให้พนักงานในวังทั้งหลาย ทราบถึงสถานภาพของ พระยาน้อยว่า พระยาน้อยจะไม่มีสิทธิครองราชสมบัติ ดังข้อความว่า

“...ครั้นพระเจ้าช้างเผือกทอดพระเนตรเห็นแล้ว จึงตรัสแก่พระสนมซึ่งอยู่งานว่า อ้ายพระยาน้อยนี้ มันเป็นบุตรของกูกิจจริง แต่ว่ารูปร่างมันหาเหมือนกูไม่ ผมก็หยิก น่องทุตาทองลักษณะคนสามหาวยาบช้า ใจฉกรรจ์ แต่พระเจ้าช้างเผือกครัสภาษา เช่นนี้เนื่อง ๆ...”

(ราชาริราช. 2513: 78)

ผลการใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี

การถูกพระราชบิดาดำเนินรูปลักษณะอยู่บ่อยครั้ง ทำให้พระยาน้อยขาดขวัญและกำลังใจ ไม่กล้าเผชิญหน้าพระบิดา เมื่อพระยาน้อยเจริญพระชนมายุ พระองค์ยังลักลอบมีความสัมพันธ์ กับตะละแม่ท้าวพระขนิษฐาร่วมพระบิดา แต่ต่างมารดา กัน ซึ่งการกระทำดังกล่าว คงสร้างความไม่พอใจให้แก่วะบิดาเป็นอย่างมาก เห็นได้จากข้อความที่ว่า

“...พระเจ้าช้างเผือก ก็ให้จำไว้ทั้งสองคน... พระมหาเทวีทุล ขอภัยโทษให้กับ พระยาน้อย และ ตะละแม่ท้าวทั้งสอง จึงพ้นโทษแต่ฐานะและความเป็นอยู่ของ พระยาน้อยอยู่ในลักษณะ...พระราชทานผู้คนให้พอใช้สอย พระเจ้าช้างเผือกมิได้นำพาพระราชทานส่วยอากรให้แต่พอกิน...”

(ราชาริราช. 2513 : 85)

หากพิจารณาสิทธิแห่งการขึ้นครองราชย์ เป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อไป สิทธิต้องอยู่ที่พระยาน้อยพระราชโอรสองค์ใหญ่ แต่พระเจ้าอยู่ปราชญ์ที่จะยกราชสมบัติให้แก่พ่อขุนเมือง จะเห็นได้ว่า บทบาท และความสำคัญของพระยาน้อยถูกจำกัดให้เป็น เพียงพระโอรสพระองค์หนึ่ง ข้าราชการบริพารทั้งหลายยอมประจักษ์โดยทั่วหน้า ดังจะเห็นได้จากคำสนทนา ระหว่างพระองค์กับพระมหาเทวี ผู้ทรงเล็งดูพระยาน้อยว่าพระองค์จะยกราชสมบัติให้พ่อขุนเมือง ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายพระยาน้อย ซึ่งมหาเทวีเอามาเลี้ยงไว้ ครั้นเจริญวัยขึ้นมาก็มีใจฉกรรจ์นัก พระเจ้าช้างเผือกเห็นดังนั้น ก็กล่าวแก่ พระมหาเทวีว่า ทุกวันนี้หาบุญจําไม พระยาน้อยนี้ลักษณะผมหยิกตาพองน่องทุ้ง ข้าเห็นใจมันฉกรรจ์นัก เมื่อและพระยาน้อยจะได้ราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินนั้น ท่านผู้เป็นพี่ข้า กับนางสนม สมณพราหมณาจารย์ อาณาประชาราษฎรทั้งปวง ก็จะทำให้ความเคียดริ้นนักและจะมีผู้ใคร่รักใคร่พระยาน้อยนั้นหามิได้ เพราะ ใจนั้นจะปราศจากศรัทธาในพระศาสนา ฝ่ายพ่อขุนเมือง รูปก็งาม เจริญก็หวานเป็นมธุรสวาจาอ่อนหวาน มีใจประกอบไปด้วยพระกรุณา แม้ข้าหาบุญไม่ จงให้พ่อขุนเมืองผู้เดียวนี้ ครองราชสมบัติเถิด...ความทั้งนี้ พระเจ้าช้างเผือก ได้ตรัสแก่พระมหาเทวีเนื่อง ๆ ”

(ราชาธิราช. 2513 : 84)

จากการวิเคราะห์หลักโลบายการใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสีพบว่าการกล่าวคำหยาบคายลักษณะ และพฤติกรรมของพระโอรสที่มีโปรดปราน จึงเป็นวิธีการกีดกัน และ ตัดรอนอำนาจ เพื่อมิให้พระโอรสองค์นั้น เป็นที่เชื่อมั่นศรัทธาของข้าราชการบริพาร และให้คิดการใหญ่

20. กลลอบผ่าน

กลลอบผ่าน เป็นกลอุบายลอบผ่านเข้าหรือออกจากด่านหรือที่หวงห้าม หรือกลอุบายลอบเข้าไปอาศัยอยู่กับผู้มีอำนาจเพื่อให้ผ่านพ้นอันตรายหรืออุปสรรค หรือการให้สิ่งของแก่บุคคลอื่น เพื่อสะเดาะเคราะห์ให้ผ่านพ้นอันตรายต่าง ๆ

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลลอบผ่านหลายลักษณะดังนี้

20. 1. กลดวงเพื่อให้ตายใจ

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลดวงผ่านโดยการลวงเพื่อให้ตายใจในตอนมะสะลุมตัด ศีรษะมะกรานเจ้าเมืองกราน

เป็นการใช้กลโลบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

พระเจ้าราชาธิราชยกกองทัพมาตีเมืองนครเพน สมิงอาเยะบุญเจ้าเมืองนครเพนไม่อยู่ลงไปทำกิจธุระที่เมืองเมะตะมะให้ลูกชายพ่อกองมูอยู่รักษาเมืองแทนพระเจ้าราชาธิราชสั่งให้ทหารเอาไฟจุดโรงช้าง ลมหอบเอาลูกไฟเข้าไปติดไหม้เรือน ของพ่อกองมู ช้างม้าผู้คนในเมืองต่างแตกตื่น และช้างเบียดพ่อกองมูล้มทับกับเพิงเรือน ถึงแก่ความตาย พระเจ้าราชาธิราชจึงให้ทหารยกเข้าตีเมืองนครเพนได้โดยง่าย และเสด็จเข้าประทับอยู่ในเมืองนครเพน แต่ทว่าทหารตั้งค่ายอยู่นอกเมือง

มะสะลุม เป็นทหารเอกผู้มีฝีมือของสมิงสามผลัด ทั้งสองคนวิวาทบาดหมางกัน มะสะลุมน้อยใจจึงเข้ามาดวลตัวเป็นทหารอยู่กับพระเจ้าราชาธิราช ทางด้านมะกรานเจ้าเมืองกรานจัดทหารมีฝีมือได้ห้าร้อยคน ยกมาปล้นค่ายนอกเมืองของพระเจ้าราชาธิราชแตกในเวลากลางคืน โดยให้ทหารจุดไฟเผาค่ายทิ้งเสีย ทหารในกองทัพของพระเจ้าราชาธิราชล้มตายเป็นอันมาก ส่วนพระเจ้าราชาธิราชเสด็จประทับอยู่บนเชิงเงินทอดพระเนตรเห็นมะกรานจากแสงเพลิงเผาค่าย จึงตรัสว่า

“...ถ้ามะกรานนี้มันองอาจนัก ทำโน่นเราจะได้ศีรษะมัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 206)

มะสะลุมทหารรักษาพระองค์อยู่ใกล้พระเจ้าราชาธิราชได้ยินเช่นนั้น จึงใช้กลโลบายลวงให้มะกรานตายใจ โดยหยิบชะลอมใบหนึ่งใส่หม้อข้าวลงในชะลอมนั้น มือหนึ่งถือดาบ ส่วนอีกมือหนึ่งถือชะลอม วิ่งปลอมออกไปนอกเมืองและร้องว่า

“...ข้าพเจ้าตัดศีรษะทหารเอกพระเจ้าราชาธิราชได้คนหนึ่ง จะเอามาถวาย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 261)

ฝ่ายทหารมะกรานได้ยินก็ไม่ทันพิจารณา จึงคิดว่า เป็นทหารพวกเดียวกันจึงไม่มีใครใส่ใจ มะสะลุมถือชะลอมเข้าไปส่งให้มะกราน มะกรานชะโงกหน้าดูชะลอม มะสะลุมจึงฟื้นศีรษะมะกรานแล้วสลับเอาหม้อข้าวในชะลอมออก เอาศีรษะมะกรานใส่ลงไปแทน แล้ววิ่งออกมา ร้องว่า

“...ท่านให้เอาศีรษะข้าศึกไปเสียบเสี้ยว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 261)

ผลของการใช้วิธีลวงเพื่อให้ตายใจ

มะสะลุมเอาศีรษะมะกราน เข้ามาถวายพระเจ้าราชาธิราช ฝ่ายกองทัพมะกรานที่ยกมา ก็แตกหนีทัพกลับไป กโบายของมะสะลุมประสบผลสำเร็จเนื่องจาก มะกรานประมาท และไม่รอบคอบ ซึ่งสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...มะกราน ๆ ได้ยินเสียงมะสะลุมร้องดังนั้น คิดว่าทหารของตัวได้ศีรษะมาจริง ก็
ดีใจ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 261)

ซึ่งแสดงว่ามะกรานไม่ได้สังเกตการแต่งตัวของมะสะลุมซึ่งเขาน่าจะแต่งกายผิดแปลกไปจากทหารของฝ่ายตน

20.2 การสร้างแสดงพระธรรมเทศนา

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกโบายสร้างแสดงพระธรรมเทศนาในตอนพระมหาปีฎกธรติดตามไปช่วยตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ ณ กรุงรัตนบุรีอังวะ

เป็นการใช้กโบายเพื่อช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น

ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ พระมหากษัตริย์แห่งกรุงหงสาวดี ถูกมังนันทะสุลักพาตัวไปถวายพระเมงเรณวาก็ แห่งกรุงรัตนบุรีอังวะ ตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ จึงต้องตกเป็นพระอัครม

เหลือของพระเจ้าแมงระเระวาก็ ทรงพระนามว่า แสจาโปและประทับอยู่ ณ กรุงอังวะเป็นเวลานานถึง 22 ปี ต่อมาพระเจ้าแมงระเระวาก็คล้ายพระเสน่หาดลง ทำให้แสจาโปขัดเคืองพระทัย ทรงดำริจะหนีกลับกรุงหงสาวดีแต่ยังไม่มีผู้ใดช่วยเหลือได้ พระมหาปิฎกขรรคิจะติดตามไปช่วยเหลือตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ผู้มีพระคุณต่อพระองค์ โดยเดินทางไปยัง กรุงอังวะพร้อมกับคฤหัสถ์ 4 คน และได้ไปขออาศัยอยู่ ณ พระอารามหลวงแห่งหนึ่ง พระมหาปิฎกขรรคิเยวเทศนาโปรดชาวพม่าทั้งปวง ชาวเมืองต่างเลื่อมใสศรัทธาและพากันเคารพสักการะ กิตติศัพท์การเทศนาอันไพเราะจับใจของพระมหาปิฎกขรรคินี้ทราบไปถึงพระเจ้าแมงระเระวาก็ พระองค์จึงให้อารามนาพระมหาปิฎกขรรคิมาแสดงพระธรรมเทศนาในพระราชวัง พระมหาปิฎกขรรคิแสดงพระธรรมเทศนาถวายได้อย่างไพเราะหลักแหลมลึกซึ้งด้วยความชำนาญในพระไตรปิฎก ทำให้พระเจ้าแมงระเระวาก็ทรงพอพระทัย

ผลการใช้วิธีสร้างแสดงพระธรรมเทศนา

พระเจ้าแมงระเระวาก็นิมนต์ พระมหาปิฎกขรรคิถวายพระธรรมเทศนาในพระราชวังเป็นนิจจากการวิเคราะห์นโยบาย การแสดงพระธรรมเทศนาของพระมหาปิฎกขรรคิ เพื่อติดตามหาตะละเจ้าท้าวนางกษัตริย์ไปยังกรุงอังวะนั้น ปรากฏว่า พระมหาปิฎกขรรคิได้เข้าไปแสดงพระธรรมเทศนาให้พระเจ้าแมงระเระวาก็ทรงสดับทุกวันมิได้ขาด ทำให้พระมหาปิฎกขรรคิคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมของกรุงอังวะโดยเฉพาะทางเข้า-ออกและบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างดีอีกทั้งยังคุ้นเคยกับทหารพม่าผู้เฝ้าประตูตลอดจนเสนาบดีและข้าราชการน้อยใหญ่ต่างต้องรู้จักและให้การเคารพนับถือพระมหาปิฎกขรรคิผู้เป็นคนโปรดของพระเจ้าแมงระเระวาก็

นโยบายนี้ ได้รับความสำเร็จ น่าจะเนื่องมาจาก ชาวเมืองพม่ายังไม่มีใครรู้จักพระมหาปิฎกขรรคิ เพราะพระมหาปิฎกขรรคิไม่ได้เป็นคนสำคัญและพระนางแสจาโปก็ประทับอยู่ในกรุงอังวะนานมากเป็นเวลา 22 ปี จึงไม่มีผู้ใดระแวงว่า จะมีใครเข้ามาช่วยเหลือพระนางกลับไปกรุงหงสาวดี นอกจากนี้พระเจ้าแมงระเระวาก็ คงจะต้องเป็นพระมหากษัตริย์ ที่สนพระทัยในพระพุทธศาสนามากพระองค์หนึ่ง มิฉะนั้น พระองค์คงไม่นิมนต์พระมหาปิฎกขรรคิมาแสดงพระธรรมเทศนาในพระราชวังทุกวัน

เหตุผลประการสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ พระมหาปิฎกขรรคิเป็นพระภิกษุ ซึ่งน่าจะเคร่งพระศาสนา เพราะสังเกตจาก การล่วงรู้พระไตรปิฎก อย่างกระจ่างแจ้ง พระเจ้าแมงระเระวาก็มีพระประสงค์จะทรงฟังพระสัทธรรมในคัมภีร์ใด บทใด มหาปิฎกขรรคิสามารถเทศนาถวายได้โดยไม่ติดขัดแต่อย่างใด

20.3. การสะเดาะเคราะห์ด้วยการทำให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยการพระราชทาน ช้างเผือก

ช้างเผือกถือว่าเป็นสิ่งที่มีค่าประเสริฐสุดสำหรับพระมหากษัตริย์ เพราะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ ความมีอำนาจ และบุญบารมีของพระมหากษัตริย์องค์นั้น

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏ กโศบายการสะเดาะเคราะห์ด้วยการทำให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยการพระราชทานช้างเผือกในตอนพระร่วงเจ้าพระราชทานช้างเผือกแก่พระเจ้าฟ้าง้าว

เป็นการใช้กโศบายเพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่พระเจ้าฟ้าง้าว

ช้างเผือกแห่งกรุงสุโขทัยไม่ยอมกินหญ้า กินน้ำ และพระร่วงทรงสุบินนิมิตว่า หากช้างเผือกอยู่ในเมืองสุโขทัยจะเกิดอุบาทใหญ่ 4 ประการคือ พระองค์จะพลัดพรากจากราชสมบัติ พระอัครมเหสีจะเป็นอันตราย เสนาบดีจะประสบภัยพิบัติและประชาชนจะเกิดจลาจล ด้วยเหตุนี้อำมาตย์ถึงกราบทูลให้ช้างเผือกเสี่ยงทายหญ้าจำนวน 3 กำ โดยให้หญ้าแต่ละกำเป็นตัวแทนเมืองซึ่งได้แก่เมือง สุโขทัย เชียงใหม่ และเมืองเมะตะมะ ดังข้อความที่ว่า

“...อายุช้างนั้นได้หกปี สมเด็จพระร่วงเจ้าจึงให้อามาบารุงเลี้ยงไว้ ครั้นอยู่มาช้างเผือกมิได้จับน้ำ และหญ้าเป็นหลายเวลา นายช้างจึงเอาเนื้อความนั้นกราบทูลสมเด็จพระร่วงเจ้า ๆ ก็เสด็จมาทอศพระเนตร...เวลาค่ำเข้าที่บรรทมจึงทรงพระอริษฐาน ขอนิมิตเทพยดา อันรักษาพระยาช้างเผือกบันดาลให้ พระทรงสุบินนิมิตว่า ถ้าช้างเผือกอยู่ในกรุงสุโขทัย จะเกิดอุบาทใหญ่สี่ประการ คือ จะเกิด อันตรายแก่พระเจ้าแผ่นดิน ให้พลัดพรากจากวิบัติ ประการหนึ่ง จะเกิดเหตุใหญ่ แก่เสนาบดีประการหนึ่ง จะเกิดจลาจลแก่ไพร่ฟ้า ประชากร ประการหนึ่ง เสนาพศตามาตย์ กราบทูลว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง จะขอเสี่ยงหญ้าให้พระยาช้าง จับคู่ก่อน ถ้าแลจับหญ้าเมืองใด จึงส่งไปเมืองนั้น สมเด็จพระร่วง ก็ตรัสเห็นด้วยอำมาตย์ จึงให้อาหญ้ามากำเป็นสามกำ แล้วตั้งเป็น หญ้าเมืองสุโขทัยกำหนึ่ง เป็นหญ้าเมะตะมะกำหนึ่ง เป็นหญ้าเมืองเชียงใหม่กำหนึ่ง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 44 - 45)

ผลการใช้วิธีการสะเดาะเคราะห์ด้วยการทำให้ประ โยชน์แก่ผู้อื่น โดยการ
พระราชทานช้างเผือก

จากการใช้พระยาช้างเผือกจับหญ้า ปรากฏว่า ช้างจับหญ้าเมืองเมะตะมะ พระร่วงจึง
พระราชทานช้างเผือกค้ำกล่าวแก่พระเจ้าฟ้ารั่ว

จากการวิเคราะห์หลักโบายของพระร่วง พบว่าการพระราชทานช้างเผือกของพระร่วงนั้น
เป็นวิธีการสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อในนิมิตเพื่อให้ตนเองผ่านพ้นจากภัยอันตรายและอุปสรรค
ต่างๆ และ เพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่ตนเอง ในทางตรงกันข้าม น่าจะส่งผลให้พระยามหากษัตริย์
เมืองอื่น ๆ เกรงกลัว ไม่กล้าแผ่อิทธิพลหรือขยายอาณาเขตรุกล้ำเข้าไปยังเมืองเมะตะมะ ซึ่ง
ย่อมจะหมายถึงการท้าทายแสนยานุภาพของพระร่วงเจ้า และเนื่องจาก มะกะโทเป็นราชบุตรเขย
ปกครองแผ่นดินมอญ ย่อมจะเอื้อประโยชน์ให้แก่พระร่วง เพราะเสนาานุภาพของพระองค์จะเลื่อง
ลือไปยังแผ่นดินมอญและประเทศใกล้เคียง

21. กลพรางตา

กลพรางตา คือ กลอุบายที่เป็นการพรางตา โดยทำให้ผู้อื่นไม่เข้าใจความหมายหรือ
อาการที่ตนกระทำ หรือเข้าใจเป็นอื่น

ในเรื่องราชาริราช ปรากฏกลพรางตาประยุกต์ ด้วยการบอกใบ้หรือการบอกเป็นเลศนัย
(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 6, 2538 : 446) ในลักษณะต่าง ๆ
ดังนี้

21.1 การบอกใบ้โดยใช้เครื่องหมาย

การบอกใบ้โดยใช้เครื่องหมาย เป็นการบอกความในใจ โดยใช้เครื่องหมายต่าง ๆ

ในเรื่องราชาริราช พบกลโบายการบอกใบ้โดยใช้เครื่องหมายในตอนตะละแม่ท้าวตัดพ้อ
ความรักของพระยาน้อย

เป็นการใช้กลโบายเพื่อการติดต่อสื่อสาร

พระยาน้อยไปรวบรวมกำลังทัพอยู่ที่เมืองตะเกิงเพื่อจะได้เสด็จกลับมายังนคราสมบัติจากสมิงมราหูและพระมหาเทวี ตะละแม่ท้าวท้าวว่า พระยาน้อยมีพระสนมคนใหม่ จึงฝากของ 2 สิ่งให้มูอ้ายลาวซึ่งเป็นแม่นมไปถวายแก่พระยาน้อย ของ 2 สิ่งนั้นคือ หม้อน้ำมันกับลูกขี้ตราชู ดังข้อความที่ว่า

“...ตะละแม่ท้าวก็จัดแจงหม้อน้ำมันกับลูกขี้ตราชู ให้มูอ้ายลาว ซึ่งตะละแม่ท้าวฝากสิ่งของทั้งสองนี้ คือแกล้งกระทำกระทบให้สมกับความแค้น ใ้ว่าสิ่งของที่ดีจะไม่มีนั้นหาไม่ได้แล้ว จึงสั่งนางมูอ้ายลาวว่า แม่ได้โปรดช่วยทูลฝ่าพระบาทด้วยว่าข้าพเจ้าทาเสีย เป็นคนมีความกตัญญูระลึกถึง พระเดชพระคุณอยู่ทุกเช้าค่ำ...ครั้นจะจัดหาเครื่องราชบรรณาการที่ดีเล่า ก็เป็นคนขัดสน ไม่มั่งมี เหมือน หม่อมแม่ชาวเมืองตะเกิงเขา...”

(ราชาธิราช. 2513 : 160 - 161)

ผลของการใช้วิธีการบอกใบ้โดยใช้เครื่องหมาย

มูอ้ายลาวได้นำของฝาก 2 สิ่งของตะละแม่ไปถวายแก่พระยาน้อยที่เมืองตะเกิงและเมื่อพระยาน้อยเห็นของฝากก็ทรงพระสรวลและเข้าพระทัยว่า ตะละแม่ท้าวฝากของเป็นปริศนาเช่นนี้ เพราะตะละแม่ท้าวหึงหวง ก็ทรงคำนึงถึงตะละแม่ท้าวแต่ไม่อาจออกโหนงรู้ได้ด้วยเกรงว่า คนทั้งปวงจะหัวเราะดูหมิ่น จึงสั่งเอาหม้อน้ำมัน และ ลูกขี้ตราชู ไปให้เมียมะนิกเห็นก็ได้ล่วงรู้ในความคิดของตะละแม่ท้าว จึงมิได้ว่ากล่าวแต่ประการใด

จากการวิเคราะห์หลักโลบายการบอกความในใจด้วยหม้อน้ำมัน และลูกขี้ตราชูของตะละแม่ท้าว นั้น พระยาน้อยทรงเข้าพระทัยในความหมายของของ 2 สิ่งนี้ดี เพราะพระยาน้อยเข้าพระทัยว่า

“...เป็นกาลประเพณีหึงหวง ด้วยนิสัยเป็นคนเงื่อง ก็ทรงพระคำนึงถึงตะละแม่ท้าวด้วยเป็นคู่ยาก...”

(ราชาธิราช. 2513 :164)

และพระยาน้อยได้ฝากข้อความไปบอกตะละแม่ท้าวว่า

“...ข้ามาอยู่ ณ เมืองตะเกิงนี้ เป็นผู้ขายหามที่คิดไม่ ได้อาศัยแม่ค้า จึงก่อคลาย
รำคาญ อนึ่งซึ่งพระน้องฝาของสองสิ่งมาให้นั้น ก็ขอบคุณเป็นที่สุดแล้ว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 108)

ความหมายของหมอน้ำและลูกช่งตราหุ สังกศได้จากคำไขปริศนาของพระมหาเทวี
กล่าวคือ หมอน้ำ หมายถึง ความสว่างรุ่งเรืองอันเกิดจากแสงประทีป ซึ่งเปรียบได้กับองค์ตะละแม่
ท้าวผู้เกิดในขัตติยตระกูล มียศศักดิ์อันรุ่งเรือง พระยาน้อยเห็นแสงประทีปเมื่อใดก็จงระลึกถึง
ตะละแม่ท้าว

21.2 การบอกใบ้โดยแสดงอาการ

การบอกใบ้โดยแสดงอาการเป็น การบอกความในใจหรือบอกข่าวเป็นเลขนัยด้วยการ
แสดงอาการปฏิกิริยาในเรื่องราชาธิราช ปราภฏกโลบายการบอกใบ้โดยแสดงอาการ 2 ตอนคือ

1. ในตอนมูอัยลาจะบอกข่าวความเคลื่อนไหวของสมิงมราหูและพระมหาเทวีให้พระ
ยาน้อยระวิงองค์

เป็นการใช้กโลบายเพื่อการติดต่อสื่อสาร

พระมหาเทวีและสมิงมราหูคิดการใหญ่จะขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งเมืองพะโคจาก
พระเจ้าอู่ ทำให้พระยาน้อยต้องหนีไปรวบรวมกำลังพล ณ เมืองตะเกิง พระมหาเทวีต้องการจะจับ
พระยาน้อยมาลงโทษ จึงให้มูอัยลาเป็นผู้นำหนังสือฝากของพระมหาเทวีไปถวายแก่พระยาน้อย
มูอัยลาสอบถามความเป็นอยู่ของพระยาน้อย ขณะที่พำนักอยู่เมืองตะเกิง พระยาน้อยตรัสตอบว่า

“...ข้าพเจ้าทุกวันนี้มีความสุขแต่เมื่อหลับ ถ้าตื่นอยู่แล้วหาความสุขมิได้ เพราะมีทุกข์
สลับสับส่วนมีสุขสลับส่วนหนึ่ง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 163)

มูอัยลาปรารถนาจะทูลเรื่องพระมหาเทวีให้พระยาน้อยทรงทราบ นางจึงแสดงอาการมองซ้ายขวา เพื่อบอกความลับ ดังข้อความที่ว่า

“...มูอัยลา...ครั้นจะทูลเหตุผลทั้งปวงให้แจ้ง ก็เห็นผู้คนเร้าร้อนอยู่มาก จึงทำอุบาย แลดูซ้ายขวา หวังจะให้พระยาน้อยพาเข้าไปข้างในสองต่อสอง จึงจะแจ้งเนื้อความที่ลึกลับ...พระยาน้อยทราบในอักษณาสัยของมูอัยลา จึงแก้งค์ตรัสว่า...ซึ่งข้ามมาอยู่ในเมืองตะเกิงนี้ จนนัก ทั้งเงินทอง ผ้าพรรณนุ่มนวล เครื่องกินอยู่ใช้สอย ก็ไม่มี ถ้าไม่มีเชื่องเจ้าไปอยู่ในเรือนเถิด...”

(ราชาธิราช. 2513 : 165)

ผลการใช้วิธีบอกใบ้โดยการแสดงอาการ

พระยาน้อยพามูอัยลาเข้าไปในตำหนัก ซึ่งปลอดคน มูอัยลาจึงเล่าเรื่องทั้งหมดตั้งแต่พระยาน้อยหนีออกจากเมืองหงสาวดี จนถึงข่าว เกี่ยวกับหนังสือล่อลวง ของพระมหาเทวี ที่มูอัยลาเป็นผู้ถือมานี้ และก็แจ้งข่าวการแอบมีหนังสือรับสั่งปลอมไปถึงหัวเมืองขึ้นทั้งปวงให้ยกทัพมารวมกันแล้วจะยกมาจับพระยาน้อย

จากการวิเคราะห์กลไกการบอกใบ้โดยแสดงอาการของมูอัยลาและพระยาน้อยทรงทราบความลับ จึงเชิญมูอัยลาเข้าไปดู เครื่องใช้สอยในตำหนัก อาทิ ปกิรียาและคำพูดดังกล่าว ไม่มีผู้ใดล่วงรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ความใกล้ชิดระหว่างพระยาน้อยกับมูอัยลา ดังข้อความต่อไปนี้

“ครั้นมูอัยลามาถึงแล้ว พระยาน้อยมีความปราโมทย์ เสด็จออกไป ดือนรับแม่แก้วน้อยเชิญ ให้นั่งที่สมควร แล้วกระทำเคารพ ถวายถึง สุขและทุกข์ กันตามความคุ้นเคย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 163)

2. ในตอนพ่อลาวแก่นท้าวคัดพ้อพระเจ้าราชาธิราช

เป็นการใช้กลไกการบอกใบ้โดยการติดต่อสื่อสาร

ภายหลังจากที่พระยาน้อยเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมืองหงสาวดี ทรงพระนามว่าพระเจ้าราชาธิราชและโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งตะละแม่ท้าวและเมี่ยมะนิกเป็นอัครมเหสีฝ่ายขวาและฝ่ายซ้ายตามลำดับ แต่ตะละแม่ท้าวมาเข้าพิธีหมั้นเพราะความแรงอน หึงหวงเมี่ยมะนิกที่ได้รับการยกย่องให้มีตำแหน่งเท่าเทียมพระองค์ พระเจ้าราชาธิราชทรงแต่งตั้งเมี่ยมะนิกให้เป็นพระนางปิยราชเทวี ดังนั้น ตะละแม่ท้าวจึงเก็บความแค้นพระทัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ และไม่ขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าราชาธิราช พ่อลาวแก่นท้าวซึ่งเป็นพระราชบุตรของพระเจ้าราชาธิราชกับตะละแม่ท้าวแค้นพระทัยพระราชมารดาไปด้วย ดังข้อความที่ว่า

“...จึงตรัสว่า ลูกเอ๋ยทุกวันนี้แม่เจ็บใจนัก คิดจะกลั่นใจตายเสียวันละร้อยหน อยู่ไปก็ได้รับความอภัยสลดกันทั้งปวง พ่อลาวแก่นท้าว ได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงพระกันแสงรำลึกพระมารดาอภัยที่อภัยรับทุกข์กันทั้งสองพระองค์...”

(ราชาธิราช. 2513 : 463)

อยู่มาวันหนึ่งพ่อลาวแก่นท้าวเสด็จขึ้นไปเฝ้าพระราชบิดาและแลเห็นเมี่ยมะนิกเฝ้าอยู่จึงทรงขัดแค้นพระทัย คำริว่า

“...พระราชบิดารักยิ่งกว่าหงษ์ เอาภาษาคึงให้เป็นใหญ่กว่าหงษ์ละนี้ หากควรที่จะถวายบังคมไม่เหตุด้วยมีนิ้วมืออยู่จึงต้องไหว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 461)

พ่อลาวแก่นท้าว จึงกัดนิ้วพระหัตถ์ทิ้งเสีย เมื่อพระเจ้าราชาธิราชเฝ้าพระเนตรมายังพระองค์ พระองค์จึงกัดนิ้วพระหัตถ์ขาดอีกนิ้วหนึ่ง แล้วถ่มนิ้วที่ขาดทิ้งบนพื้น เป็นเหตุให้พระเจ้าราชาธิราชกริ้ว ดังข้อความที่ว่า

“...อ้ายลูกใจแข็งมึงคิดไม่ไหว พ่อจะคอยฆ่ากูหรือ จึงทำบังอาจกัดนิ้วเสียละนี้ เมื่อมึงเกิดจะมีไหวกู กลัวจะเสียเกียรติยศมือแล้ว ก็จงตายไปเสียอย่าอยู่เป็นพ่อลูกกัน...”

(ราชาธิราช. 2513:462)

ผลการใช้วิธีการบอกไปด้วยวิธีการแสดงอาการ

พ่อลาวแก่นท้าวถูกประหารชีวิต

จากการวิเคราะห์ กโบาย การบอกใบ้ ด้วยการแสดงอาการกัณฐ์พระหัตถ์ ของ พ่อแก่นท้าวที่น่าจะเนื่องมาจาก ยังทรงพระเยาว์และอยู่ใกล้ชิดพระมารดา ต่างก็รู้ถึงความทุกข์ ความเคียดแค้นใจของกันและกัน พ่อลาวแก่นท้าวคงจะน้อยพระทัยที่พระบิดาประทับอยู่กับ เมียมะนิค พ่อลาวแก่นท้าวโกรธเคืองเมียมะนิค แทนพระมารดา ดังนั้นการกราบถวายบังคม พระบิดาจึงเท่ากับการถวายบังเมียมะนิคด้วย พ่อลาวแก่นท้าวคงไม่ต้องการกราบเมียมะนิค จึงกัณฐ์พระหัตถ์เสีย ซึ่งเมื่อพระเจ้าราชวชิราลงพระเนตรจึงเหมือนกับเป็นการบังคับให้พ่อลาว แก่นท้าวกราบเมียมะนิค พ่อลาวแก่นท้าว จึงกัณฐ์พระหัตถ์อีกนิ้วหนึ่ง

พระเจ้าราชวชิราลงพระเนตรเข้าใจผิด และพระองค์ก็กริ้วมากจนเกินไป ถึงกับประหาร ชีวิตพระโอรสของพระองค์เองดังข้อความที่ว่า

“...จะเลี้ยงมันไว้ใย ช้ายลูกใจร้ายเช่นนี้ แต่นิ้วมือของมันยังไม่รักมันจะรักเราหรือนานไปมันจะคิดฆ่าพ่อฆ่าแม่เลี้ยงต้องล้างเสียเอาไว้มิได้...”

(ราชาธิราช. 2513 : 462)

21.3 การบอกใบ้โดยอาศัยความรู้ทางโหราศาสตร์

การบอกใบ้โดยอาศัยความรู้ทางโหราศาสตร์ เป็นการส่งข่าวตักโดยการพยากรณ์ดวงดาวบอกความนัย

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกโบายการบอกใบ้โดยอาศัยความรู้ทางโหราศาสตร์ในตอน สมิงพะเจียงสะมิตทำนายดวงดาวบนท้องฟ้า

เป็นการใช้กโบายเพื่อการติดต่อสื่อสาร

พระเจ้าอยู่เสด็จไปคล้องช้างใหญ่ที่ป่าละภูพร้อมด้วยขบวนทัพใหญ่โต และทรงมอบหมายให้พระตะบะเป็นผู้รักษาเมืองเมาะตะมะแทน ในขณะที่พระเจ้าอยู่ล้อมช้างอยู่ในป่านานถึง 4 เดือน ในคืนวันหนึ่งพระองค์ทอดพระเนตรเห็นดาวกัณฐ์ (ดาวลูกไก่) เข้าไปในดวงจันทร์ จึงตรัสถามปุโรหิต สมิงพะเจียงสะมิตโหรกราบทูลทำนายว่า

“...เป็นประเพณีสืบมา พระจันทร์เป็นใหญ่กว่าดาวทั้งปวง ถ้าดวงใดใกล้พระจันทร์

แล้วรัชมีพระจันทร์ก็กลับควาลบหายไป อันพระจันทร์คู่พระมหากษัตริราชเจ้า
 คาวนั้น คู่เสนาบดีทั้งปวง ซึ่งเป็นบริวารพระมหากษัตริย์ ครั้นเข้าใกล้
 พระมหากษัตริย์แล้ว อานุภาพก็หายไป บัดนี้คาวกิตติกาเข้าใกล้ดวงพระจันทร์
 ตลอดไป รัชมีสว่างอยู่หามลทินมิได้ พระจันทร์ก็ส่องสว่างอยู่ด้วยกันดังนี้ ต้อง
 ในคัมภีร์โหราว่า เสนาบดี จะคิดขบถประทุษร้ายต่อพระองค์ ซึ่งจะซำอยู่ในป่านี้
 ข้าศึกจะมีกำลังมากขึ้น ไพร่พลในกองทัพก็เจ็บป่วยเป็นอันมาก ขอเชิญเสด็จ
 พระองค์ยกกองทัพกลับคืนเข้าพระนคร...”

(ราชาธิราช. 2513 : 64 - 65)

ผลการใช้วิธีการบอกใบ้โดยอาศัยความรู้ทางโหราศาสตร์

พระตะบะก่อการขบถ คงจะเห็นได้ว่าพระเจ้าอยู่หัวสั่งให้ยกกองทัพกลับเข้าเมือง พระตะบะ
 สั่งทหารให้ปิดประตูเมืองไว้ กองทัพของพระเจ้าอยู่หัวไม่อาจเข้าไปในเมืองได้ พระองค์จึงต้องเสด็จ
 ไปประทับที่เมืองวาน

กลุ่บการบอกใบ้ผ่านการทำนายของโหรเป็นความจริง ทั้งนี้จะเนื่องมาจากสมิง
 ขะเจียงสะमित น่าจะรู้ว่าการก่อการขบถของพระตะบะมาบ้าง เพราะพระตะบะนั้นมีลูกหลาน
 มาก จึงกล้าคิดร้ายต่อพระเจ้าอยู่หัว สมิงขะเจียงสะमितไม่รู้จะแจ้งข้างคังกล่าวต่อพระเจ้าอยู่หัวได้ด้วยวิธีใด
 จึงใช้การพยากรณ์ทางโหราศาสตร์เข้าช่วย และกราบทูลให้พระเจ้าราชาธิราชเสด็จกลับ

22. กลลัษณ์ซ่อนเงื่อน

กลลัษณ์ซ่อนเงื่อน เป็นกลศึกที่ให้ชุมนุมทหารไว้สองข้างทาง แล้วแต่งทหารอีกกอง
 หนึ่งเข้าปะทะ กับข้าศึก แล้วสร้างท่าแตกหนีให้ข้าศึกตามตีเข้าในวงล้อม จึงให้สัญญาณทหารที่
 ชุมนอยู่โอบล้อมกระหนาบตีข้าศึกทั้งสี่ด้าน

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกลลัษณ์ซ่อนเงื่อนหลายลักษณะดังนี้

22.1 การสร้างถอยหนี

การสร้างถอยหนี เป็นการลวงให้ข้าศึกตายใจ โดยนำอุปกรณ์อื่นเข้ามาช่วยในการรบ

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏนโยบายการสร้างถอยหนีในตอนสมิงนครอินทร์ขึ้นศึกเมืองพะ
ลิม

เป็นการใช้กนโยบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

พระเจ้าราชาธิราช เสด็จกรีธาทัพไปตีเมืองพะลิม ตั้งค่ายล้อมเมือง สมิงเล็กพราฐั่ว
กองทัพของพระเจ้าราชาธิราชล้อมเมืองพะลิม จึงจัดกองทัพบก กองทัพเรือ ประมาณพลได้
10,000 คน ยกกองทัพลงมาช่วย สมิงโลคนรินทร์และสมิงนระธา กองทัพเมืองมอญมะละและ
กองทัพเมืองพะลิม ฐั่วสมิงเล็กพราฐั่วยกกองทัพลงมาช่วย จึงยกกองทัพตีกระหนาบกองทัพของ
พระเจ้าราชาธิราช เป็นเหตุให้ ทัพพทแก้วทหาร ในกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช เสียชีวิตเป็น
อันมาก พระองค์จึงให้ยกกองทัพกลับไปตีเมืองมอญมะละให้ได้ แล้วจึงจะกรีธาทัพมาตีเมืองพะลิม
และเมืองอื่น ๆ

สมิงโลคนรินทร์ และสมิงนระธาเจ้าเมืองพะลิม ฐั่วว่าการเลิกกองทัพ ไปตั้งล้อมเมือง
มอญมะละ จึงจัดกองทัพเรือยกขึ้นไปช่วยเมืองมอญมะละ ทหารกองสอดแนมของพระเจ้า
ราชาธิราช ฐั่วว่า กองทัพเรือของเมืองพะลิมยกมา ก็รับนำความเข้ากราบทูลพระเจ้าราชาธิราช
พระองค์จึงให้แต่งกองทัพเรือ 20 ลำ ให้สมิงนครอินทร์ เป็นแม่ทัพ โดยให้ปิดขวากเหล็กไว้ในน้ำ
เมื่อน้ำขึ้น กองทัพเรือของเมืองพะลิมจะมองไม่เห็นขวากเหล่านั้น แล้วให้สมิงนครอินทร์แบ่งกอง
ทัพบางส่วน อันประกอบด้วยเรือรบแอบซุ่มอยู่ริมฝั่ง ให้กองทัพฝ่ายเมืองพะลิมเห็นว่ากองทัพเรือ
ของพระเจ้าราชาธิราชมีจำนวนน้อย แล้วให้แต่งเรือเร็วจำนวน 30 ลำ พร้อมด้วยทหารที่มีฝีมือดี
ออกไปล้อมกองทัพเมืองพะลิม และสร้างถอยหนีให้กองทัพข้าศึกติดตาม

ผลการใช้วิธีสร้างถอยหนี

กองทัพเมืองพะลิมได้โจมตีด้วยความประมาท กองทัพเรือของพระเจ้าราชาธิราชสร้าง
ทำเป็นหนีเข้าไปบริเวณที่ปิดขวากเอาไว้ ซึ่งกองทัพเรือเมืองพะลิมไม่อาจแลเห็นขวากได้เนื่องจาก
ปริมาณน้ำที่ขึ้นสูงปิดบังขวากไว้ เมื่อน้ำลดลง กองทัพเรือเมืองพะลิมจึงติดขวากอยู่มีอาจถอยเรือ
กลับออกมาได้ ฝ่ายกองทัพ ของสมิงนครอินทร์ ซึ่งซุ่มอยู่เห็นกองทัพฝ่ายเมืองพะลิมติดขวากอยู่ จึง
เข้าโจมตีกองทัพเรือของเมืองพะลิมแตกไป แต่สมิงโลคนรินทร์และสมิงนระธาหลงเรือหนีไป
ได้ ดังข้อความที่ว่า

“...ใช้ปากขวากเหล็กไว้ใต้น้ำ ถ้าน้ำขึ้น กองทัพมาอย่าให้แลเห็นขวาก ให้กองทัพ
สมิงนครอินทซึ่งชุมเรียงอยู่ข้าง ให้ข้าศึกเห็น บ้างว่าคนน้อย แล้วจึงแต่งเรือเร็วสามสิบ
ลำบรรจุน้ำมันฝีมือนำออกไปล่อกองทัพ ถ้ากองทัพเมืองพะสิมไล่ให้ทำเป็นหนีมา
ถ้าไม่ไล่ให้รออยู่...ฝ่ายกองทัพเมืองพะสิม เห็นกองทัพพระเจ้าราชาธิราชคนน้อย
กว่า... กองทัพเมืองพะสิมก็ไล่ตี กระโจนขึ้นมา พอเวลาน้ำขึ้น หาเห็นขวากไม่
กองทัพเมืองพะสิมก็คิดขวากอยู่จะถอยก็มีออก
ฝ่ายทัพสมิงนครอินทซึ่งชุมอยู่นั้น เห็นกองทัพเมืองพะสิมคิดขวากอยู่ ได้ท้วงที่
แล้วก็ตรูทัพเข้าตี กองทัพเมืองพะสิมแตก เก็บได้เรือรบผู้คนศัสตราวุธเป็นอันมาก
แต่ตัวสมิงโลกนรินทร์ และ สมิงนะระธานั้น ลงเรื่อน้อยหนีไปได้ทหารตามไปจับ
มีทัน...”

(ราชาธิราช. 2513 : 280)

จากการวิเคราะห์ กลไกการสร้างถอยหนี เพื่อลวงกองทัพเรือเมืองพะสิม ปรากฏว่า
กองทัพเรือพะสิมคิดขวาก ไม่สามารถล่องเรือถอยทัพกลับออกมาได้ จึงได้รับความพ่ายแพ้
องค์ประกอบแห่งชัยชนะครั้งนี้ น่าจะเนื่องมาจาก

ประการที่ 1

กองทัพเรือเมืองพะสิมประมาท ไม่คาดคิดว่า กองทัพของพระเจ้าราชาธิราชจะชุมนุมอยู่
บริเวณริมฝั่ง เพราะสังเกตเห็นปริมาณเรือและกำลังพลจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีปริมาณกำลังพลน้อยกว่า
กำลังพลของกองทัพเมืองพะสิม สังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกองทัพเมืองพะสิม เห็นกองทัพพระเจ้าราชาธิราชคนน้อยกว่าก็ประมาณจะได้
ชัยชนะฝ่ายเดียว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 280)

ประการที่ 2

กองทัพเรือเมืองพะสิมไม่แลเห็นขวาก เพราะเป็นช่วงเวลาที่น้ำกำลังขึ้น น่าจะเป็นตัว
ช่วยปิดบังอำพรางมิให้กองทัพเมืองพะสิมมองเห็นขวากได้ และการทำสงครามทางน้ำระหว่าง
พระเจ้าราชาธิราชกับกองทัพเมืองพะสิมครั้งนี้ กองทัพของพระเจ้าราชาธิราชแม้จะมีกำลังพลน้อย

กว่า (จากการที่กองทัพเมืองพะสิมคาดประมาณการเอาไว้) แต่เป็นกำลังพลที่ส่วนแต่มีฝีมือทั้งสิ้น
สังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...แล้วจึงแต่งเรือเร็วสามสิบลำบรรจุทหารมีฝีมือให้ออกไปล้อมกองทัพ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 280)

22.2 การซ่อนตัวให้หลงกล

การซ่อนตัวให้หลงกล นำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์สงครามยามคับขัน

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏ กลไกของการซ่อนตัวให้หลงกล ในตอน อ๋ามาตย์ทินมณีกรอด
โจมตีกองทัพพม่า

เป็นการใช้กลไกเพื่อชัยชนะสงคราม

พระเจ้าราชาธิราช ประสงค์จะปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ ที่คิดขบถให้ราบคาบพระองค์
จึงกรีธาทัพไปตีหัวเมืองต่าง ๆ ซึ่งในการนี้ พระองค์กรีธาทัพไปตีเมืองเมาะล่ำเล็งและเมือง
เมาะตะมะซึ่งตั้งแข็งแรงเมือง แต่สมิงสามผลัดทูลแนะนำพระเจ้าราชาธิราชว่า เมืองเมาะล่ำเล็งและ
เมืองเมาะตะมะนั้นมีความเข้มแข็งนักการกระทำสงครามจะต้องเสียไพร่พลเป็นจำนวนมาก จึงจะตี
เมืองทั้ง 2 ได้ สมิงสามผลัดขอเชิญพระเจ้าราชาธิราชเสด็จไปประทับแรมอยู่ ณ เมืองนครเพนก่อน
สมิงสามผลัดและเสนาศัตรูตลอดจนทหารหาญจะขอรับอาสาไปตีเมืองวาน เพื่อกวาดต้อนเอาผู้คน
ช้าง ม้า มาสมทบ เป็นกำลังทัพหลวง เพื่อจะได้ยกไปตีเมืองเมาะล่ำเล็ง และเมืองเมาะตะมะก็ได้
เมืองทั้ง 2 โดยง่าย พระองค์จึงโปรดให้สมิงสามผลัดคุมกองทัพ 1 กองทัพ อ๋ามาตย์ทินมณีกรอด 1
กองทัพส่วยสงคราม 1 กองทัพ หะนารายณ์ 1 กองทัพและเป็ดไซ 1 กองทัพ ยกไปตีเมืองวาน

ฝ่ายสมิงพระตะบะ เข้าเมืองสมิงสามผลัด สมิงอายพะบุญและอุเลวจึงปรึกษากันว่าหาก
กองทัพของพระเจ้าราชาธิราช ยกมาตั้งที่เมืองกราน จะเพิ่มกำลังมากขึ้น ฝ่ายของสมิงพระตะบะ
และพรรคพวกจะลำบากในการกระทำสงคราม สมิงพระตะบะ สมิงอายพะบุญและอุเลวจำเป็นจะ
ต้องส่งกองทัพไปรักษาเมืองวานไว้มิให้ตกเป็นเมืองขึ้นของพระเจ้าราชาธิราช พระตะบะจึงให้สมิง
อายพะบุญและอุเลวคุมกองทัพเรียกขึ้นไปยังเมืองวาน

ในการกระทำสงครามครั้งนี้ กองทัพของสมิงอายพะบุญ ยกเข้าตีกองทัพ ของ
ส่วยสงคราม กองทัพหะนารายณ์ และกองทัพของเป็ดไซแตก ทหารหาญล้มตายเป็นอันมาก

ทหารบางส่วน หนีลงมายังกองทัพของอำมาตย์ทินมณีกรอด และ กองทัพของสมิงสามผลัดแม่ทัพทั้งสองปรึกษาและลงความเห็นสอดคล้องกันว่า กองทัพที่เหลืออีก 2 กองทัพนั้นจะต้องอยู่ในความสงบ คูท่วงที่ข้าศึกก่อนและเพื่อให้กองทัพของสมิงอายพะบุญและอุเลวสำคัญผิดคิดว่ากองทัพทั้งหลายแตกพ่ายไปหมดแล้วก็จะออกเก็บข้าวของเครื่องศาสตราวุธลงบรรทุกเรือ ขณะที่ผู้คนในกองทัพของอายพะบุญเก็บข้าวของศาสตราวุธเสียขบวนเมื่อใด สมิงสามผลัดและอำมาตย์ทินมณีกรอดจะยกเข้าโจมตีกองทัพของสมิงอายพะบุญและอุเลว ก็จะได้ชัยชนะโดยง่าย ซึ่งกลไกบายนี้กองทัพของสมิงสามผลัดและอำมาตย์ทินมณีกรอดได้รับชัยชนะอย่างงดงาม กองทัพของสมิงอายพะบุญและอุเลวแตกพ่ายไป ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกองทัพสมิงอายพะบุญ ครั้นมีชัยชนะแล้วก็มีจิตประมาทคิดว่ากองทัพแตกไปสิ้น ก็ชิงกันขึ้นเก็บศาสตราวุธ และ ข้าวของบรรทุกเรือสับสนวนวายอยู่ อำมาตย์ทินมณีกรอด กับสมิงสามผลัดเห็นได้ท่วงที่ ดังนั้น ก็ยกพลทหารออกโจมตีกองทัพสมิงอายพะบุญ และ อุเลว ทหารของสมิงอายพะบุญและอุเลวไม่ทันรู้ตัวก็แตกหนีล้มตายพลัดพรายไปเป็นอันมาก ไพร่พลทั้งสองกองทัพนั้นทิ้งเรือเสียหนีไปทางบก แต่ตัวสมิงอายพะบุญ และ อุเลวนั้น มีฝีมือนัก ฉวยดาบคนละสองมือ โจนหนีลงเรือน้อยไป ทหารตามจับมิทันก็รีบล่องลงไปเมืองเมาะตะมะ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 265 - 266)

สร่ายสงคราม เปิดใจ และหนารายณ์ พร้อมด้วยรีพลที่แตกพ่ายมานั้นรวบรวมซ่อมสมผู้คนไว้ และยกทัพเข้าไปช่วยกองทัพอำมาตย์ทินมณีกรอดและสมิงสามผลัดโจมตีกองทัพสมิงอายพะบุญและอุเลว

สมิงอายพะบุญและอุเลวรีบนำข่าวร้ายดังกล่าวมาแจ้งแก่สมิงพระตะบะ ทั้งสามคนจึงขนข้าวของเงินทอง และเบียงอาหารบรรทุกเรือรบใหญ่ พร้อมด้วยบ่าวไพร่เดินทางโดยเรือหนีไปยังเมืองแขก

ผลการใช้วิธีซ่อนตัวให้หลงกล

ในที่สุด พระเจ้าราชาธิราชปราบเมืองวานเมืองเมาะตะมะได้สำเร็จราบคาบ

จากการวิเคราะห์กลไกบายซ่อนตัวให้หลงกล กองทัพของพระตะบะ สมิงอายพะบุญ และอุเลว น่าจะบกพร่อง ในด้านการสื่อสารข่าวศึก ซึ่งสังเกตจาก กองทัพที่ยกไปรักษาเมืองกราน

ปะทะเข้ากับกองทัพ ของส่วยสงคราม หะนารายณ์และเป็ดไข่ จำนวน 3 กองทัพ และทั้ง 3 กองทัพนี้ได้รับความปราชัย ทหารหาญล้มตายและหนีเข้าป่า ทหารในกองทัพของสมิงอายพะบุญและอุเลวออกมาเก็บศัสตราวุธ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทหารพระเจ้าราชาธิราชแต่งกองทัพมาตีเมืองกรานจำนวนมายน้อยเท่าใด สังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...พระตะบะ จึงแต่งให้ สมิงอายพะบุญและอุเลวคุมกองทัพเรือ ยกขึ้นไปถึงเมืองกราน พอกองทัพเป็ดไข่ กองทัพส่วยสงคราม กองทัพหะนารายณ์สามนายนี้มาถึงก่อน กองทัพอำมาตย์ทินมณีกรอด กับสมิงสามผลัด ทัพนี้ยังมีมาถึง... ฝ่ายกองทัพสมิงอายพะบุญ ก็ยกเข้าตี กองทัพส่วยสงคราม หะนารายณ์ เป็ดไข่ แดกกระจัดกระจาย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 264)

นอกจากนี้ สมิงอายพะบุญและอุเลวยังเป็นแม่ทัพที่ไม่รอบคอบ ตกอยู่ในความประมาท สังเกตได้จาก เมื่อกองทัพของพระเจ้าราชาธิราช 3 กองทัพ แดกพ่ายเช่นนี้ กองกำลังของสมิงอายพะบุญ และอุเลว สำคัญผิดคิดว่า กองทัพแตกไปแล้ว ไม่มีทัพอื่นอีก จึงออกมาเก็บข้าวของศัสตราวุธด้วยความประมาท ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายกองทัพอายพะบุญ ครันมีชัยชนะแล้วก็มีจิตประมาทคิดว่า กองทัพแตกหนีไปสิ้นแล้ว...”

(ราชาธิราช. 2513 : 266)

23. กลโพงน้ำบ่อ

กลโพงน้ำบ่อเป็นกลศึกที่ใช้เมื่อศึกใหญ่ยาดราทัพเข้าเมือง ให้ทำที่อ่อนนุ่ม อดทนต่อคำดูหมิ่นเหยียดหยามของข้าศึก ทำคิ่ต่อข้าศึกจนเขาไร้วางใจ เมื่อได้ทีจึงพร้อมกันทำลายข้าศึกอย่าให้ทันรู้ตัว

23.1 การสร้างอ่อนนุ่ม

การสร้างอ่อนนุ่ม เป็นการลวงให้ข้าศึกตายใจ ด้วยการสร้างสำนึกผิด และขอสมโทษ

ในเรื่องราชริราช ปรากฏนโยบายการสร้างอ่อนน้อมในคอนพระเจ้าฟ้ารั่วสร้างอ่อนน้อมต่อพระเจ้ากัมละธานี

เป็นการใช้กนโยบายเพื่อเพิ่มอำนาจ

พระเจ้าฟ้ารั่วมีพระราชประสงค์ จะขยายพระราชอาณาเขตไปยังเมืองกัมละธานี พระองค์เลือกเวลา ที่พระเจ้ากัมละธานีเสด็จออกประพาสป่า โดยพระองค์ทรงยกทัพเข้าไปตีเมืองกัมละธานี กวาดต้อนพระธิดา พระราชทรัพย์ของพระเจ้ากัมละธานี รวมทั้งกวาดต้อนครอบครัวและทรัพย์สินของชาวเมืองกัมละธานีไปยังเมืองเมาะตะมะ ต่อมาพระเจ้ากัมละธานีทรงทราบเรื่อง พระองค์ทรงพิโรธและยกกองทัพไปล้อมเมืองเมาะตะมะไว้ พระเจ้าฟ้ารั่วจึงคิดหาวิธีการเอาชนะพระเจ้ากัมละธานี โดยที่ชาวเมืองเมาะตะมะจะไม่ต้องประสบกับความเดือดร้อน ดังนั้น พระเจ้าฟ้ารั่ว จึงทรงใช้วิธีการสร้างอ่อนน้อม ด้วยการ สร้างส่ง

พระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายแก่พระเจ้ากัมละธานี โดยทรงอ้างว่าพระองค์ทรงหลงรัก พระราชธิดาพระเจ้ากัมละธานี แต่ด้วยความเกรงพระราชอาญา ซึ่งคงไม่ยินยอมพระราชทานพระราชธิดาให้ พระองค์จำเป็นต้องพาพระราชธิดา มาไว้ที่เมืองเมาะตะมะพระองค์จะอภิเษก พระราชธิดาของพระเจ้ากัมละธานี เป็นองค์อัครมเหสี และ จะถวายพระราชทานทรัพย์ครอบครัว และทรัพย์สินสมบัติของชาวเมือง ที่พระองค์กวาดต้อนมาคืนแก่พระเจ้ากัมละธานี เมื่อพระเจ้ากัมละธานีทรงทราบเรื่องราวทั้งหมด พระองค์ทรงหลงเชื่อแต่พระเจ้าฟ้ารั่วเสียคำสัตย์ที่ให้ไว้กับพระเจ้ากัมละธานี โดยพระองค์ทรงให้แต่งเครื่องเสวยและสุราผสมยาพิษ ไปถวายแก่พระเจ้ากัมละธานี และทหารเพื่อกระชับสัมพันธ์ไมตรีของสองเมือง ดังข้อความที่ว่า

“...ด้วยข้าพเจ้ายกกองทัพไปโจมตีเอาเมืองกัมละธานีนั้น ไซ้ข้าพเจ้าจะประสงค์แก่ทรัพย์สินสมบัตินั้นหามิได้ เหตุว่าจะใคร่ได้พระราชธิดาของพระองค์ มาเป็นอัครมเหสีตั้งไว้ในเศวตฉัตร ครั้นจะให้มิมีพระราชสาส์นไปขอนั้น เกรงพระองค์จะมีประสาทให้ ก็จะไม่ยอการที่ ข้าพเจ้าแส่นหา ในพระราชธิดานั้น และซึ่งพระราชธิดาของพระองค์นั้น ข้าพเจ้าจะอภิเษกเป็นอัครมเหสี อันพระราชทรัพย์ครอบครัวทั้งปวงนั้น จะส่งคืนไปถวายให้สิ้น สองพระนครจะได้เป็นสุวรรณบิณฑ์เดียวกัน...พระเจ้าฟ้ารั่ว ๆก็ตีพระทัยนัก จึงให้แก่เครื่องเสวยและโภชนาการ และ สุรา ที่จะเลี้ยงเสนาไพร่พล ทั้งปวง ประกอบด้วย ยาพิษ ทั้งนี้เครื่องราชบรรณาการออกไปถวายพระเจ้ากัมละธานี ๆ และ ทหารทั้งปวงก็เชื่อ

มิได้มีความสงสัย มีความยินดีนัก ชวนกันบริโภคน้ำสุราบาน อันประกอบไปด้วย
ยาพิษ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 25 - 27)

ผลการใช้วิธีการสร้างอ่อนน้อม

ในที่สุดพระเจ้ากัมมะลानीสวรรคต พระเจ้าฟ้ารั่วจึงได้ขยายพระราชอาณาเขตไปยังเมือง
กัมมะลानीสมความปรารถนา

จากการวิเคราะห์ ผลแห่งกลไกการสร้างอ่อนน้อมของพระเจ้าฟ้ารั่วที่ทรงสารภาพผิดและ
ขอพระราชทานอภัยโทษ ต่อพระเจ้ากัมมะลानीนั้น พบว่าพระเจ้าฟ้ารั่วกระทำการนี้เพื่อหลอกลวง
ให้พระเจ้ากัมมะลानीหลงเชื่อ และไม่กระทำสงครามกับเมืองเมะตะมะ เพื่อให้
ประชาชนของทั้ง 2 เมือง อยู่เย็นเป็นสุข

องค์ประกอบที่ทำให้กลไกดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จน่าจะเนื่องมาจาก

1. พระเจ้ากัมมะลानीทรงสูญเสียพระราชธิดา ให้แก่พระเจ้าฟ้ารั่ว ย่อมเป็นฝ่ายเสียเปรียบและเสียหาย เมื่อพระเจ้าฟ้ารั่วให้คำยืนยันว่า จะอภิเษกพระราชธิดา เป็นอัครมเหสี ก็เป็นการยกย่องและให้เกียรติแก่พระเจ้ากัมมะลानी แต่หากพระองค์จะกระทำสงครามแย่งชิงพระราชธิดา พระราชทรัพย์ ชีวิตชาวเมือง และทรัพย์สิน ของชาวเมืองกัมมะลानीแล้ว จะประสบกับความเดือดร้อนนำความสูญเสียมาสู่ประชาชนของทั้ง 2 เมือง และหากพระองค์เป็นผู้ชนะ ในการทำสงครามแย่งชิงพระราชธิดากลับคืนมาได้ พระองค์จะประสบกับความอับอาย สูญเสียเกียรติยศศักดิ์ศรีของพระราชธิดาและพระองค์ ประการที่สอง พระองค์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในการทำสงครามพระองค์ก็จักอับอาย และสูญเสียพระเกียรติยิ่งกว่าเหตุผลประการแรก ดังข้อความที่ว่า

“...จึงทรงจินตนาการว่า แม้นมิฟังพระเจ้าฟ้ารั่วจะทำสงครามหักหาญไปประการใด

ก็ได้แต่รับรู้แห่งที่จะคิดประการใดเลย ด้วยเสียพระราชธิดามาแล้ว จำเป็นจะอนุกุลตามราชประเพณี...”

(ราชาธิราช. 2513 : 27)

2. พระเจ้ากัมมะลानीเชื่อคำพูดของเจ้าฟ้ารั่ว ที่ทรงให้วาจาสัตย์ ในพระราชสาส์นว่าพระเจ้าฟ้ารั่วมิได้ประสงค์แก่ทรัพย์สมบัติแต่ใครจะอภิเษกพระราชธิดาของพระองค์เป็นองค์อัครมเหสี

ทั้งนี้เนื่องจาก พระเจ้ากัมมะลานีน่าจะทรงยึดมั่น ในคุณลักษณะ ขององค์พระมหากษัตริย์ชื่อว่า “พระมหากษัตริย์ศรีศำโคแล้วย่อมจะไม่คืนคำ”

23.2 การสร้างแสดงความจงรักภักดี

การสร้างแสดงความจงรักภักดี เป็นการลงดาให้อีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดคิดว่าตนยัง เคารพนอบน้อมและจงรักภักดีต่อเจ้านายของตน

ในเรื่องราชาราช ปรากฏ การสร้างแสดงความจงรักภักดีในตอน อชมะมอญ ลงดาจะตะสุกรีด้วยรูปหุ่น เหตุการณ์นี้มีกลอุบาย 2 ชั้น คือ

1. การสร้างแสดงความจงรักภักดี
2. การสร้างให้สิ่งของเป็นก้านัล

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

ชั้นที่ 1 การสร้างแสดงความจงรักภักดี

เมืองพะโคเป็นเมืองขึ้นของเมืองพุกาม จะต้องส่งส่วยและเกณฑ์ผู้ชายชาวเมืองพะโค ไปเข้าเดือน ออกเดือน ณ เมืองพุกาม ซึ่งสมิงอชมะมอญชาวเมืองพะโคบุตรเขยของมตะหยอก ไป เข้าเดือนทำหน้าที่ฝึพยหน้าเรือพระที่นั่ง เขาทำงานด้วยความอุตสาหะ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพาย กะทงหน้าและพันหัวตามลำดับ พระเจ้าพุกามโปรดให้เก็บส่วยตลาดในเมืองพะโค เมื่อสมิงอชมะ มอญเก็บส่วยสาอากรได้เป็นจำนวนมาก จึงคิดกำเริบคิดจะเป็นใหญ่ จึงไม่ยอมไปเข้าเดือน และพยายามเกลี้ยกล่อมชาวเมืองพะโค ให้เป็นของพวกตน ซึ่ง สมิงอชมะมอญทราบดีว่าพระเจ้าพุกามจะต้องส่งขุนนางขึ้นมาปราบปรามเขา จึงตั้งค่ายขุดคูเมือง แต่ยังไม่แล้วเสร็จ พระเจ้าพุกามสั่งให้เจตะสุกรีพระราเชนุตรเขยของพระองค์ กุมทหาเร่งมาจับ ตัวสมิงอชมะมอญไปลงโทษ ดังนั้นสมิงอชมะมอญจึงคิดวิธีการหลอกลวงให้เจตะสุกรีหลงเชื่อว่า เขายังจงรักภักดีต่อพระเจ้าพุกามอยู่เสมอ ซึ่งความขี้โกง สมิงอชมะมอญยืนยันได้ด้วยการพา ขุนนางของเจตะสุกรีไปดู หุ่นปั้นรูปพระยาองค์หนึ่ง รูปสตรีถือพัด, ร่ม และ เครื่องสำหรับ พระมหากษัตริย์ 8 ซึ่งเขาให้ปั้นไว้ในโรงพิธีบนกำแพงประตูเมือง โดยสมิงอชมะมอญกล่าวอ้าง ว่ารูปหุ่นพระยานั้น เป็นตัวแทนของพระเจ้าพุกาม ผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ดังข้อความที่ว่า

“...ให้ปลุกโรงใหญ่โรงหนึ่ง กำแพงที่ประตูเมืองฝ่ายทิศตะวันออก แล้วให้ทำรูปหุ่นเป็นรูปพระยาองค์หนึ่ง มีรูปสตรีถือพัดและร่ม และเครื่องสำหรับกษัตริย์นั้นแปดคน ยืนอยู่ในโรงนั้น ฝ่ายสมิงอخمะมอญ จึงทำเป็นอุบายออกไปเฝ้าเจตะสุกรีทูลว่า ข้าพเจ้าจะได้คิดประทุษร้ายต่อพระเจ้าอยู่หัวหามิได้ ทุกวันนี้คิดกตัญญูบูชาพระคุณผู้มีได้ขาด ข้าพเจ้าปลุกพระตำหนัก ปั้นพระรูปไว้ถวายบังคมทุกวัน ถ้าพระองค์ยังแคลงอยู่ขอให้แต่งคนไปชันสูตรดูพระรูปพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งข้าพเจ้าทำไว้ในพระตำหนักนั้นเถิด...ครั้นทหารไปดูก็เห็นแล้วกลับมาทูลว่าสมิงอخمะมอญกระทำพระรูปไว้บูชานั้นจริง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 32 - 34)

ผลและการวิเคราะห์การใช้วิธีสร้างแสดงความจงรักภักดี

เจตะสุกรีหลงเชื่อ สมิงอخمะมอญ ว่า ยังคงกตัญญูรู้คุณต่อพระเจ้าฟุกาม จึงมิได้ทำโทษสมิงอخمะมอญ

จากการวิเคราะห์ กโถบายการสร้างแสดงความจงรักภักดีของสมิงอخمะมอญต่อพระเจ้าฟุกาม ซึ่งได้รับความสำเร็จครั้งนี้ เนื่องมาจากสมิงอخمะมอญ แสดงท่าทีเกรรพนอบน้อมต่อเจตะสุกรี ทำให้เจตะสุกรีเชื่อใจสมิงอخمะมอญว่า สมิงอخمะมอญนั้น มิได้คิดขบถ ซึ่งสังเกตได้จากข้อความที่ว่า “เจตะสุกรีได้ฟังอخمะมอญว่ากล่าว เป็นนัยเข้ากับเจ้าคังนั้น ก็เห็นจริงหาความสงสัยมิได้...” (ราชาธิราช : 33) ประกอบกับ การเห็นหลักฐานรูปหุ่นของพระเจ้าฟุกาม ซึ่งสมิงอخمะมอญสร้างไว้สักการะบูชาบนพระตำหนักที่กำแพงประตูเมือง เป็นเครื่องยืนยันความสุจริตใจของสมิงอخمะมอญมากขึ้น ซึ่งก็หมายความว่า กโถบายของอخمะมอญแนบเนียน จนกระทั่งเจตะสุกรีไม่คิดระแวงสงสัยแต่ประการใด

ขั้นที่ 2 การสร้างให้สิ่งของเป็นก้านัล

เหตุการณ์ในตอนนี้นี้สืบเนื่องจากความตอนที่อخمะมอญสามารถหลอกลวงเจตะสุกรีให้หลงเชื่อในรูปหุ่นพระยาบัน ที่เขาสร้างไว้บนพระตำหนักบนกำแพงเมืองแล้วอخمะมอญก็บังคมลากลับเข้ามาในเมืองพะโค และแต่งเครื่องบริโภคของเสวยทำที่เป็นการระอ้อนน้อมต่อเจตะสุกรี โดยนำเนื้อฟานสดมาผสมยาพิษ แล้วเอาเนื้อห่านประกอบยาพิษนั้นใส่ลงในชะลอมส่งให้คนนำไปถวายแด่เจตะสุกรี เจตะสุกรีมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง จึงให้พ่อครัวนำเนื้อฟานนั้นไปแกงเครื่องเสวย และเมื่อเจตะสุกรีเสวยเนื้อฟานเข้าไป พิษของยาพิษทำให้แผลที่นิ้วหัวแม่มือของเจตะสุกรี

ซึ่งเกิดจากสาหรณุนั้นมีอาการอักเสบร้ายแรงจนเป็นเหตุให้เจตะสุกรีถึงแก่ความตาย ดังข้อความที่
ว่า

“...จึงแต่งเครื่องบริโภคนของเสวยเอาเนื้อฟานสดมาประกอบยาพิษใส่แล้ว ก็ใส่ชะลอม
ส่งให้คนเอาไปถวายเจตะสุกรี เมื่อเจตะสุกรี จะถึงแก่ความพิณาศมิได้พิจารณา ซึ่ง
มักจะมั่งสาหาร ให้ยัณคีที่จะบริโภคนเป็นคำสั่ง จึงสั่งให้พ่อครัวเอาเนื้อฟานไปแต่งเครื่อง
เสวย ครั้นพ่อครัวเข้าไปถวายแก่เจตะสุกรี เจตะสุกรีก็เสวยเนื้อฟานเข้าไป ศีรณะแม่มือ
ซึ่งถูกสาหรณุนั้นก็เป็นพิษกำเริบขึ้น เจตะสุกรีก็ถึงแก่กาลกิริยาตาย...”

(ราชาธิราช. 2513 : 34)

ผลและการวิเคราะห์การใช้วิธีการสร้างให้สิ่งของเป็นกำนัล

ในที่สุดเจตะสุกรีก็พ่ายแพ้ต่อกลลวงของอชมะมอญ จนถึงกับเสียชีวิต

จากการวิเคราะห์กลุบายวางยาพิษของอชมะมอญที่สามารถสังหารชีวิตของเจตะสุกรีได้
นั้น น่าจะสืบเนื่องมาจาก เจตะสุกรีคิดว่า อชมะมอญยังคงจงรักภักดีต่อพระเจ้าพุกาม ซึ่งสืบ
เนื่องมาจาก กลุบายการสร้างจงรักภักดี ทำให้เจตะสุกรีไม่คิดระแวง สงสัย อชมะมอญอีก
ยังอชมะมอญนำเนื้อฟาน หรือเนื้อแก้งป่า หายากไปถวาย ก็ยังถูกพระทัย เพราะความคิดที่ว่า
อชมะมอญนั้นแสดงสัมมาคารวะ และนอบน้อม ด้วยการส่งของเสวยอย่างดีมาถวาย เป็นที่
น่าสังเกตว่า อย่างไรก็ดี แม้ว่าเจตะสุกรีจะไม่ได้มีบาดแผลที่นิ้วหัวแม่มือ ยาพิษซึ่งผสมอยู่ในเนื้อ
ฟานก็คงร้ายแรง พอที่จะปลิดชีพของเจตะสุกรีลงไปได้เช่นเดียวกัน เนื้อฟานน่าจะเป็นอาหารที่
เจตะสุกรีโปรดมากประเภทหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า

“...มิได้พิจารณาซึ่งมักจะมั่งสาหาร ให้ยัณคีบริโภคนเป็นกำเริบ...”

(ราชาธิราช. 2513 : 34)

23.3 การสร้างสาบานตนโดยใช้คัมภีร์ปลอม

ในเรื่องราชาธิราชปรากฏกลุบายการสร้างสาบานตนใช้คัมภีร์ปลอม ซึ่งกระทำขึ้นเพื่อ
หลอกลวง หรือ ตบตาให้หลงเชื่อว่า เขาขอมสวามิภักดิ์ ด้วยการสาบานตนเข้าไปสมักรพรรคพวก
กับข้าศึก ในตอนอำมาตย์ทิมมณีกรอดเอาชนะเจ้าเมืองเตวมุแล่ง

เป็นการใช้กลไกเพื่อชัยชนะในการสงคราม

ภายหลังจากที่พระเจ้าราชาธิราชราชาภิเษก เป็นพระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงหงสาวดีแล้ว พระองค์ทรงกรีธาทัพไปปราบปรามหัวเมืองต่าง ๆ ที่ก่อการขบถ ตั้งแข็งเมืองไว้ ซึ่งหัวเมืองที่คิดขบถ และ พระเจ้าราชาธิราชตั้งพระทัยจะไปปราบปรามในครั้งนี้ คือ เมืองมอญมะละของ สมิทเลิพกพร้าว แต่เนื่องจาก เมืองมอญมะละมีการรักษาเมืองมั่นคงยิ่งนัก จะตีหักโดยเร็วนั้นกระทำ ยังมิได้ พระเจ้าราชาธิราช จึงคิดจะถอยทัพยกไปตีเมืองเตวมุแล่งและเมืองเตวประสร้อยให้ได้ เสียก่อน เพื่อเพิ่มกำลังพลและเสบียงอาหาร หลังจากนั้นจึงจะยกกองทัพกลับมาล้อมเมืองมะละ อีกครั้งหนึ่ง พระองค์จักสามารถชนะศึกเมืองมอญมะละได้โดยง่าย อำมาตย์ทินมณีกรอด ได้กราบทูล ขอรับอาสาไปตีเมืองเตวมุแล่ง และ เมืองเตวประสร้อยด้วยตัวเอง โดยให้ พระเจ้าราชาธิราชเสด็จไปตั้งทัพ พักพลทหารอยู่ที่เมืองทะเล อำมาตย์ทินมณีกรอดคำนึงการ ตามแผนที่เตรียมไว้ด้วยการคัดเลือกทหารที่มีฝีมือเข้มแข็งได้ประมาณ 30 คน ทแกล้วทหาร 15,000 คน พรั่งพร้อมด้วยช้างม้า และเครื่องศาสตราวุธครบครัน อำมาตย์ทินมณีกรอดได้แต่ง หนังสือแสรับทำเป็นอ่อนน้อมฉบับหนึ่งและจัดเครื่องบรรณาการไปถวายแด่เจ้าอาเยพระยาเจ้าเมือง เตวมุแล่ง โดยให้อำมาตย์ 2 คน เป็นผู้ถือหนังสือ และ ขุนเครื่องราชบรรณาการ ซึ่งอำมาตย์ทั้งสองคนนี้เป็นอำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดในการเจรจา และ เมื่ออำมาตย์ทั้งสองเดินทางไปในเมืองเตวมุแล่ง และแจ้งความประสงค์ในการนำหนังสือ และเครื่องบรรณาการมาถวาย เจ้าอาเยพระยา เจ้าอาเยพระยามิได้เชื่อในทันทีด้วยเกรงจะเป็นมารยาถล่อลวง เพราะอำมาตย์ทินมณีกรอดนั้น เป็นทหารของพระเจ้าราชาธิราช ซึ่งเป็นข้าศึกแต่ที่ปรึกษาของพระเจ้าอาเยพระยาเสนอ ความคิดเห็นว่า อำมาตย์ทินมณีกรอดซบราชภาพแล้ว คงจะคิดหลบหนีราชการเพื่อขอสวามิภักดิ์ ด้วย เจ้าอาเยพระยาจึงอนุญาต ให้อำมาตย์ 2 คน เชิญหนังสือและเครื่องราชบรรณาการจากอำมาตย์ ทินมณีกรอดเข้ามา

เจ้าพระยาธิบดีรับทราบความในหนังสือของอำมาตย์ทินมณีกรอด โดยไม่มีข้อระแวงสงสัย ใด ๆ ทั้งสิ้น และได้ส่งหนังสือ เครื่องราชบรรณาการไปให้สมิงเลิพกพร้าวที่เมืองมอญมะละ ซึ่งสมิง เลิพกพร้าวก็ได้คิดกลางแครงใจเช่นเดียวกัน

ดังนั้น สมิงเลิพกพร้าวจึงใช้คนถือหนังสือไปแจ้งเจ้าอาเยพระยา ให้อำมาตย์ทินมณีกรอด กระทำสัตย์สาบานแล้วจึงรับเข้าร่วมเป็นสมัครพรรคพวกด้วย อำมาตย์แห่งเมืองเตวมุแล่ง จำนวน 3 คน นำหนังสือตอบรับของเจ้าอาเยพระยา ไปแจ้งแก่อำมาตย์ทินมณีกรอด แต่อำมาตย์ ทินมณีกรอดคิดกระทำสัตย์ปลอม โดยนำเอาใบลานเปล่า มาพันเป็นคัมภีร์ทางศาสนา ตั้งไว้บน ที่สูง เป็นประธานแทนพระพุทธรูป ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายอำมาตย์ทินมณีกรอดคิดกระทำความสัตย์เป็นอุบาย มิได้เอาพระศรีรัตนตรัย มาตั้งเป็นประธาน เอาใบลานเปล่าพันเป็นคัมภีร์ขึ้นตั้งไว้บนที่อันควร แล้วอำมาตย์ทินมณีกรอดก็ว่าตามความสัตยาธิฐานเป็นเกลไปต่อหน้า อำมาตย์ ทั้งสามคนซึ่ง ออกมานั้น...”

(ราชาริราช. 2513 : 287)

อำมาตย์ทั้งสาม แห่งเมืองเตวมูแล่ง มิได้เฉลียวใจเกี่ยวกับใบลานคัมภีร์ปลอม ซึ่ง อำมาตย์ทินมณีกรอดทำขึ้นแต่อย่างใด

ผลการใช้วิธีสร้างสาบานตนโดยใช้คัมภีร์ปลอม

กโบายการสร้างสาบานตน โดยใช้คัมภีร์ปลอมของอำมาตย์ทินมณีกรอด ประสบความสำเร็จ เจ้าอาชพระยาเชื่อว่า อำมาตย์ทินมณีกรอดสวามิภักดิ์ต่อสมิงเล็กพรี และ เป็นสมัครพรรคพวกกับเขาอย่างสนิทใจ

ความสำเร็จดังกล่าว น่าจะเนื่องมาจากเจ้าอาชพระยามีความเห็นว่า อำมาตย์ทินมณีกรอดเป็นอำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่มีอายุมากคงจะไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ดังข้อความที่ว่า

“...อำมาตย์ทินมณีกรอดเป็นผู้ใหญ่ อายุก็ชราจะว่ากล่าวสิ่งใดเห็นจะไม่มีเท็จ...”

(ราชาริราช. 2513 : 285)

สมิงเล็กพรี เมื่อรู้ข่าวอำมาตย์ทินมณีกรอดสวามิภักดิ์เป็นฝ่ายของตน ก็ปลื้มปิติ เพราะเล็งเห็นประโยชน์ว่า อำมาตย์ทินมณีกรอดมีปัญญาเฉลียวฉลาด หากเขาร่วมงาน สมิงเล็กพรี จะได้ชัยชนะในการสงครามโดยง่าย ส่วนพระเจ้าราชาริราชนั้นขาดที่ปรึกษา และจะพ่ายแพ้สงคราม ซึ่งจะสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...สมิงเล็กพรีเห็นแจ้งในหนังสือแล้วก็หาสงสัยมิได้ จึงคิดว่าอำมาตย์ทินมณีกรอดเป็นเสนาศิผู้ใหญ่อยู่ในพระเจ้าราชาริราช คิดการสงครามดี มีสติปัญญาหลักแหลม ฝ่ายพระเจ้าราชาริราชก็ทำสงครามขับเตียวมา อำมาตย์ทินมณีกรอดแก่ชราฟ้าศึกอยู่แล้ว จึงจะมาอยู่ด้วยเราก็เห็นจริงคุดหนังสือมา...”

(ราชธรรมา. 2513 : 286)

แต่สมิงเล็กพ่ายยังมีเชื้อสนิทใจ จึงให้อำมาตย์ทินมณีกรอดตั้งสัตย์สาบานว่า จะจงรักภักดีต่อตนเอง แต่ในการตั้งสัตย์ปฏิญาณ อำมาตย์ทินมณีกรอดก็ตบตาอำมาตย์สามคนแห่งเมืองเตมูแล่ง ซึ่งมีได้สังเกตและเฉลียวใจว่า คัมภีร์ใบลานนั้นเป็นคัมภีร์ปลอม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะความดีใจที่ได้ให้อำมาตย์ทินมณีกรอดมาเป็นพวก และคาดไม่ถึงว่า อำมาตย์ทินมณีกรอดผู้ซึ่งซื่อสัตย์แล้วนั้นจะยังมีเล่ห์เหลี่ยมมากเช่นนี้

24. กลราชปัญญา

กลราชปัญญา เป็นกลศึกษาให้หานักบวชที่ชาญฉลาดออกไปดูตลาดการศรัทธาและวางอุบายให้ข้าศึกแตกความสามัคคีกัน เมื่อข้าศึกอ่อนกำลังจึงยกกองทัพออกรบ โดยแย่งทหารออกเป็นสามกอง กองซ้ายขวาอยู่สองข้างทาง ให้กองกลางเข้ารบล้อมข้าศึก ให้ข้าศึกหลงเข้าใจท่ามกลางทัพกระหนาบแล้วจึงช่วยกันล้อมรบข้าศึกสามกอง

ในเรื่องราชธรรมา ปรากฏกลราชปัญญา ซึ่ง เป็นการประยุกต์กลดังกล่าว ในตอนพระยาน้อยลดกำลังทัพของสมิงมราหู โดยการใช้นักบวชออกไปทำให้ข้าศึกแตกความสามัคคีกัน และยกกองทัพกลับ เพื่อให้กำลังข้าศึกมีจำนวนลดลง

เป็นการใช้กลโอบายเพื่อชัยชนะในการสงคราม

สมิงมราหู สมิงชีพรายกองทัพเมืองมอญมะละและกองทัพเมืองตองอูล้อมเมืองตะเกิงเพื่อจับกุมพระยาน้อยไปรับโทษ มังกันจีที่ปรึกษาของพระยาน้อย เสนอวิธีการเอาชนะกองทัพสมิงมราหู ด้วยการลดกำลังทัพของเมืองมอญมะละ และเมืองตองอูให้ยกทัพกลับไปก่อนคงเหลือกำลังทัพเพียง 2 กองทัพเท่านั้น ซึ่งกำลังศึกจะน้อยลงและง่ายต่อการโจมตี ดังนั้นพระยาน้อยจึงตรัสให้พ้อมอญไปนิมนต์พระอาจารย์มะเปง พระเถระผู้ใหญ่แห่งเมืองตะเกิง มาเข้าเฝ้าพระองค์เพื่อปรึกษาเรื่องการสงคราม

พระยาน้อยปรารถนาจะให้ พระอาจารย์มะเปงออกไปเจรจากับสมิงมราหู เพื่อดูกำลังกองทัพและท่าทีของสมิงมราหู และให้เจรจากับกองทัพทั้ง 4 ได้แก่ กองทัพสมิงชีพราย กองทัพเมืองตองอู ว่ามหาเทวีปรารถนาจะยกบัลลังก์ให้แก่สมิงมราหู จึงหลอกลวงแม่ทัพทุกคน ด้วยการปลอมแปลงพระบรมราชโองการของพระเจ้าอู่ให้มาจับกุมตัวพระองค์ในข้อหากบฏ พระอาจารย์

มะเป่งขอพบสมิงมราหู และเล่าเรื่องพระยาน้อยว่า พระองค์มาอยู่เมืองตะเกิงไม่กล้าจะเสด็จกลับไปเมืองพะโค ทรงเกรงกลัวพระราชอาญา เนื่องจากทรงกระทำความผิดเอาไว้ ต่อจากนั้น พระอาจารย์มะเป่งได้เดินทางไปยังกองทัพของสมิงซีพราย และเล่าความจริงให้สมิงซีพรายทราบ ว่าพระมหาเทวีคิจะชิงราชสมบัติเมืองพะโคให้แก่สมิงมราหูและใส่ความพระยาน้อยว่าเป็นขบถ นอกจากนั้นพระมหาเทวียังทรงอ้างพระบรมราชโองการของเจ้าอยู่ เพื่อให้สมิงซีพรายเกณฑ์กองทัพนมาช่วยจับพระยาน้อยไปลงโทษ พระอาจารย์มะเป่งได้เดินทางต่อไป ยังกองทัพของสมิงเล็กพรีเข้าเมืองมอญมะละ และได้แจ้งเนื้อความเช่นเดียวกับที่แจ้งให้กองทัพสมิงซีพรายทราบ พร้อมกับอ้างว่าพระตะบะเจ้าเมืองเมะตะมะนั้นทรงทราบเรื่องเหล่านี้แล้ว จึงไม่ยกกองทัพมาสนับสนุน

เมื่อสมิงเล็กพรีประจักษ์ชัดในเรื่องนี้ จึงสั่งเลิกทัพกลับเมืองมอญมะละ พระอาจารย์มะเป่ง เดินทางมาหากองทัพเมืองตองอู จึงตัดสินใจเลิกทัพกลับไปอีกทัพหนึ่ง

ดังนั้น จึงเหลือกองทัพที่ล้อมเมืองตะเกิงอยู่เพียง 2 กองเท่านั้น ในที่สุดก็ประสบความ สำเร็จ

จากการวิเคราะห์การใช้กลราชปัญญา พบว่า ความสำเร็จดังกล่าว น่าจะเนื่องมาจาก

1. ผู้ดำเนินการลดกำลังข้าศึก เป็นพระสงฆ์ ซึ่งมีสถานบรรดาศักดิ์ ขึ้นพระเถระผู้ใหญ่ พระสงฆ์เป็นผู้ที่ประกอบด้วยคุณธรรมนานัปการ เช่น คุณธรรมแห่งความซื่อสัตย์สุจริต การเจรจาแต่ความเป็นจริง ในการณ์นี้ พระยาน้อยทรงเลือกพระมะเป่ง ตามคำกราบทูลของ มังกันจี้ว่าจะต้องทราบ คุณสมบัติของพระอาจารย์มะเป่งมาก่อนเป็นอย่างดีว่า พระอาจารย์มะเป่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่ ที่มีความรู้ความสามารถ มีวาทศิลป์และก็น่าจะเป็นพระเถระที่ สมณชีพราหมณ์ราษฎรเมืองตะเกิงเคารพเลื่อมใสอย่างมากด้วยดังจะสังเกตได้จาก

“...ครั้งที่ข้าพเจ้าไม่เห็นใครช่วยผ่อนผันกำลังข้าศึกได้ เห็นแต่พระคุณเจ้าผู้เดียวมีสติ ปัญญาสามารถ ฉลาดทั้งคดีโลกคดีธรรม... จึงคิดว่าได้กรุณาสงเคราะห์แก่ สมณชีพราหมณ์ประชากรราษฎรทั้งปวงเกิด...”

(ราชาริราช. 2513 : 180)

พระมะเป่งน่าจะจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ ท่านมีความจงรักภักดี ต่อแผ่นดินมอญ ต่อพระเจ้าอยู่ และต่อพระยาน้อย ซึ่งสังเกตได้จากข้อความที่ว่า

“...อย่าว่าแต่พระมหาบพิตรจะให้รูปไปหากองทัพเท่านั้นเลย จึงจะให้รูปเข้าไปในกอง เพลิง และป่าเสือ ป่าราชสีห์ที่ร้ายนั่นก็ดี แต่ว่าเป็นประโยชน์แก่พระองค์แล้วอาตมาภาพ

ก็จะสู้ไปให้สำเร็จ ดังพระทัยประสงค์ของพระองค์จงได้...”

(ราชาริราช. 2513 : 180)

2. พระอาจารย์มะเป่ง ใช้วิธีการเล่าความจริงให้ เจ้าเมืองมอญมะละ และเจ้าเมืองตองอู ทราบถึงเบื้องหลังแห่งพระบรมราชโองการปลอมของพระเจ้าอู่ ซึ่งพระมหาเทวีทรงอ้างอิง กระทำขึ้นเอง ทั้งนี้เพื่อให้เจ้าเมืองทั้ง 2 ใช้วิจารณ์ญาณตัดสินใจยกทัพกลับเมืองด้วยตัวเอง ซึ่ง สังกัดได้จากข้อความที่สมิงเล็กพรา้งเจ้าเมืองมอญมะละกล่าวแก่พระอาจารย์มะเป่งว่า

“...แต่เดิมโยมนั้นสำคัญว่าเป็นกำหนดของพระเจ้าช้างเผือกจริงจึงยกมา บัดนี้รู้แล้ว จะอยู่ทำการไปโย โยมจะเลิกทัพกลับไป...”

(ราชาริราช. 2513 : 185)

ส่วนกองทัพเมืองตองอูนั้น ยกทัพกลับไปเช่นเดียวกัน ดังข้อความที่ว่า

“...ถ้ากองทัพเมืองมอญมะละเขายกเลิกไปแล้ว โยมก็จะยกเลิกไปด้วยกัน...”

(ราชาริราช. 2513 : 185 - 186)

สมิงเล็กพรา้งนั้นน่าจะมีคำมั่นสัญญาบางประการกับพระมหาเทวี เกี่ยวกับราชสมบัติ เมืองพะโค เพราะสังเกตจากข้อความที่ว่า

“...ถ้าพระเจ้าช้างเผือกสวรรคตแล้วจะเอาราชสมบัติให้แก่เรา บัดนี้ไฉนยังหนุ่มชุ่มชื่น น้ำใจแล้ว แต่กลอุบายมาลวงใช้เราจะเอาราชสมบัติให้แก่สมิงมราหูอีกเล่า...”

(ราชาริราช. 2513 : 185)

ซึ่งจากข้อความก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การที่สมิงซีพรายยกทัพมาจับตัวพระยาน้อย ณ เมืองตะเกิงครั้งนี้ สมิงเล็กพรา้งถูกหลอกลวงใช้งาน ทั้งนี้ก็เพื่อแลกเปลี่ยนกับตำแหน่งพระเจ้าแผ่นดิน เมืองพะโค สืบต่อจากพระเจ้าช้างเผือก

25. กลจอมปราสาท

กลจอมปราสาท เป็นกลศึกที่ให้ตรวจตราค่ายคู ประตูหอรบ และตั้งทัพตามชัยภูมิ ตามตำราเลี้ยงดูช้าง ม้า รัฟไม่ให้อ้าปาก ผูกทหารให้แก้วกล้ำ เสาะหาคนดีไว้ใช้ในราชการสงคราม และกระทำทุกอย่างตามโบราณวิทยา

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกลจอมปราสาท ซึ่งประยุกต์มาใช้ในตอนพระยาน้อยแสวงหาบัณฑิตที่ปรึกษา

เป็นการใช้กลโลบายเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่ความมีอำนาจ

คำว่า “บัณฑิต” ตามความหมาย ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พิมพ์ครั้งที่ 5 , 2538 : 469) ให้ความหมายไว้ว่า ผู้มีความรู้ ผู้มีปัญญา ผู้มีความสามารถเป็นพิเศษโดยกำเนิด การแสวงหาบัณฑิตเป็นที่ปรึกษา ก็เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการใช้วิธีการและเล่ห์เหลี่ยมอันจะนำไปสู่ความมีอำนาจ ในกาลข้างหน้า เหตุการณ์แสวงหาบัณฑิตเป็นที่ปรึกษา ดังปรากฏในเรื่องราชาธิราช มีดังนี้

พระยาน้อยแสวงหาบัณฑิตเป็นที่ปรึกษา เพื่อหาทางกอบกู้เมืองพะโค (หงสาวดี) คืนจากพระมหาเทวี พระยาน้อยได้พบดาปะชาวผู้หนึ่ง ที่บริเวณลานพระมูเตา ดาปะชาวแนะนำว่า หากพระยาน้อยต้องการจะเอาราชสมบัติในเมืองพะโค พระยาน้อยต้องรักษาปัญญาจกคิด จึงจะได้พบกัลยาณมิตร ซึ่งหมายถึง มิตรดี (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 : 85) กัลยาณมิตรจะกล่าวปัญหา 3 ข้อ เมื่อพระยาน้อยแก้ปัญหทั้ง 3 ข้อสำเร็จ จึงจะได้กัลยาณมิตรมาเป็นบัณฑิตที่ปรึกษา ช่วยวางแผนการต่าง ๆ จนสัมฤทธิ์ผล

จากคำบอกเล่าของดาปะชาว ทำให้พระยาน้อยเสาะแสวงหากัลยาณมิตร โดยให้มะสอดไปค้นหาสามเณรรูปหนึ่งที่อยู่มืองตะเกิง และมีประวัติความเป็นมาเหมือนดังที่ดาปะชาวบอก เมื่อพบสามเณรรูปนั้นแล้ว มะสอดจะต้องจดปัญหา ที่สามเณรกล่าวขึ้นมาทั้ง 3 ข้อแล้ว นำมาให้พระยาน้อยตอบปัญหาเหล่านั้น

มะสอดได้พบสามเณรรูปดังกล่าว และจดปัญหาแต่ละข้อ มาถวายพระยาน้อย ปัญหาทั้ง 3 ข้อนั้น สามเณรกล่าวเป็น ปริศนาบอกชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านฟังแล้ว ไม่มีใครเข้าใจ แต่พระยาน้อยสามารถตอบปริศนาได้หมด ดังนั้นพระยาน้อยจึงใช้วิธีการ เชิญสามเณรพักอยู่กับพระองค์ภายในพระราชวัง โดยโปรดให้มะสอดและมหาดเล็ก นำของไปถวายแก่สมภารและมารดาของสามเณร ดังนี้ จัดผ้าเหลืองหนึ่งไตร ผ้าขาว 5 ตรา ผ้าแดง 5 ตรา ไปถวายสมภาร ผู้เป็น

ลุงของสามเณร และจัดเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอยกับเงินตรา 5 ชั่งให้แก่มารดาของสามเณร
 ดังข้อความที่ว่า

“...พระยาน้อยสั่งให้มะสอดกับมหาเถรเล็กสีกน ให้จัดเอาผ้าเหลืองไตรหนึ่ง ผ้าขาว
 ห้าตรา ผ้าแดงห้าตรา ของทั้งนี้ให้เอาไปถวายสมภารลุงเจ้าเณรพุทธญาณ แล้วให้จัด
 ผ้าพรรณ นุ่งห่ม เครื่องใช้สอย กับเงินตราห้าชั่งให้แก่มารดาสามเณร...”

(ราชาริราช. 2513 : 106)

ในที่สุด สามเณรจึงมาเข้าเฝ้าพระยาน้อย พร้อมกับมะสอด ทางด้านพระยาน้อยได้
 เตรียมกลโบายสีกสามเณร เพื่อให้มาเป็นบัณฑิตที่ปรึกษาพระองค์ กลโบายสีกสามเณรนั้น
 พระยาน้อยกระทำดังนี้

เมื่อสามเณรมาถึงพระราชวังพระยาน้อยนิมนต์ให้สามเณรนั่งในที่อันควร พระองค์ก็
 กราบบังคมทูลและตรัสสนทนากับสามเณรจนถึงเวลาเย็น หลังจากนั้นจึงให้ผู้ทำกับข้าวของหลวง
 (ซึ่งเรียกว่าวิเสท) แต่งโภชนาหารมาถวายสามเณร สามเณรมิได้ฉัน พระยาน้อยจึงนำผ้า
 สัตตะฉันทน์ 1 ไตร กับผ้าคฤหัสถ์ 1 สำหรับมาถวายสามเณร เพื่อให้สามเณรตัดสินใจเลือกระหว่าง
 เพศบรรพชิตกับเพศฆราวาส

ผลการใช้กลฉอมนปราชิต

สามเณรมั่งกันจิตตัดสินใจ รับเอาผ้าคฤหัสถ์และไปลาสิกขาที่พระอาราม ดังข้อความว่า

“...พระสามเณรก็รับเอาผ้าคฤหัสถ์แล้วจึงถวายพระพรว่าอาตมาภาพถึงพระองค์แล้วจะ
 ขอสิกขาธาราการสนองพระคุณไปกว่าจะสิ้นชีวิต...”

(ราชาริราช. 2513 : 117)

จากการวิเคราะห์กลโบายสีกสามเณร เพื่อนำมาเป็นบัณฑิตที่ปรึกษาของพระยาน้อยพบ
 ว่าองค์ประกอบที่ทำให้กลโบายนี้สำเร็จเนื่องจาก

1. การหยั่งรู้จิตใจคน ของพระยาน้อย พระองค์เล็งเห็นว่า สามเณรมีความกตัญญูรู้คุณ ซึ่งสังเกตได้จาก การที่สามเณรยอมสีกไปเป็นทาสรับใช้หนี้แทนมารดาที่บ้านมะจ้าวรอดคงความ

ว่า

“...ฝ่ายมะจ้าวรอดจึงให้เกาะเอามารดาสามเณร ไว้ใช้เป็นทาสแทนคืนบุญ และสามเณร กตัญญูต่อมารดาว่า มารดาไปเป็นข้ามะจ้าวรอดอยู่ก็มีความรำคาญใจ สามเณรจึงเอาความ ไปแจ้งแก่พระสังฆราชผู้เป็นอาจารย์ว่า มารดาข้าพเจ้าเป็นข้ามะจ้าวรอด ๆ เอาตัวไปไว้ใช้ ข้าพเจ้าจะขอสีกไปให้มะจ้าวรอดใช้แทนมารดา...”

(ราชาริราช. 2513 : 103)

26. กลอุบายอักษิตีหัตตะ

กลอุบายอักษิตีหัตตะ เป็นลักษณะของการเลิกทัพกลับคืน เนื่องจากขาดอาหาร ช้างม้า ไร้พลป่วย โดยการทำหุ่นถืออาวุธไว้ ในเวลากลางคืนให้ปีกรูปหุ่นไว้บนหอรบ และก่อไฟรายรอบ ค่ายทุกคนอยู่ในสงบ เมื่อตกแต่งค่ายเสร็จ ให้แม่ทัพออกเดินทางก่อนแล้วตามด้วยเสนาคิ อำมาตย์ ทหาร ช้าง ม้า และไร้พล

ในเรื่องราชาริราช ปรากฏกลอุบายอักษิตีหัตตะในตอนพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องดอยทัพกลับ เมืองอังวะ

เป็นการใช้กลอุบายเพื่อการดอยทัพ

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพมาตีเมืองพะสิม อำมาตย์ทันทิมนักรครักมาเมืองไว้ด้วย สามารถ ซึ่งพระเจ้าราชาริเชกก็เสร็จยกกองทัพลงมาเมืองพะสิม อำมาตย์ทันทิมนักรคดอยกองทัพเข้าตีชนบทค่ายพม่าแตกทัพไปยังค่ายกองทัพหลวง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเห็นว่า พระเจ้าราชาริราชยกทัพใหญ่มาช่วย พระองค์คงได้ชัยชนะยาก ดังนั้นพระองค์จึงมีพระราชสาส์นขอ เชิญพระราชไมตรีกับเจ้าราชาริเชก ซึ่งพระเจ้าราชาริเชกก็สวามิภักดิ์ยินยอมจะเจริญพระราชไมตรีด้วย โดย คัดกลอุบายเตรียมประทุษร้ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องและทหารพม่าไว้ แต่กลอุบายดังกล่าวไม่ประสบ ผลสำเร็จ เพราะสมิงนครอินท์บอกความลับแก่มังฆ้องหาราช ทำให้พระเจ้าราชาริราชกริ้วมาก สั่งลง โทษประหารชีวิตสมิงนครอินท์เสีย แต่สมิงพ่อเพชรได้ขอพระราชทานอภัยโทษให้สมิงนครอินท์

ทำงานแก้ตัว โดยลอบเข้าไปขโมยพระแสงและพานพระศรีในท้องบรรทมของพระเจ้าฝรั่ง มั่งมั่งมาถวายต่อพระเจ้าราชาธิราช

พระเจ้าฝรั่งมั่งมั่งจึงจะถอยทัพกลับเมืองรัตนบุรีอังวะ แต่ก็เกรงกองทัพของพระเจ้าราชาธิราชจะโจมตีนายทัพนายกอง จึงกราบทูลถึงกโกลายทัพ ดังนี้ ให้กองทัพมาตระเตรียมพลให้พร้อม เพื่อให้รู้ถึงฝ่ายมอญว่ากองทัพจะมาเข้าหักค่ายปล้นค่ายมอญ แล้วให้ผูกธนูหั่นถือเครื่องศัตราวุธประจำด้านไว้ทุกค่าย ครั้นเวลาพลบค่ำก็ให้ก่อเพลิงรายไว้ จะถอยทัพในเวลาประมาณยามเศษ

ผลการวิเคราะห์การใช้กลอุบายอักษิตัคคะ

กองทัพของพระเจ้าราชาธิราช คิดว่าพม่าจะเข้าหักค่ายมอญ จึงให้ทหารทั้งปวงตระเตรียมตรวจรักษาค่าย มีรู้กล่าวว่าพม่าจะถอยทัพ จนกระทั่งในเวลาเช้ากองทัพของพระเจ้าฝรั่งมั่งมั่งถอยทัพไป ดังข้อความที่ว่า

“...จึงตรัสสั่งนายทัพนายกองทั้งปวง ให้จัดพลทหาร เตรียมไว้พร้อมแล้วทำให้เกิดคิณศัพท์รู้ไปถึงกองทัพมอญ คุณหนึ่งจะเข้าหักค่ายปล้นค่าย แล้วให้ผูกธนูหั่นถือเครื่อง ศัตราวุธประจำด้านไว้ทุกค่าย ครั้นเวลาพลบค่ำ ให้ก่อเพลิงรายเป็นสำคัญ ถึงเวลาประมาณยามเศษเราจึงยกทัพล่าไป ฝ่ายกองทัพสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมิได้รู้กลคิดพม่าจะเข้าหักค่าย จึงให้ทหารทั้งปวงตระเตรียมตรวจรักษาค่ายนั้นคงอยู่ หากสังเกตพม่าจะล่าถอยทัพไปไม่...”

(ราชาริราช. 2513 : 441 - 442)

จากการวิเคราะห์ความสำเร็จในการถอยทัพโดยใช้กลอุบายพรางตานี้ น่าจะเนื่องมาจากความแนบเนียนของกโกลาย ซึ่งกองทัพพม่าคงจะทำได้สมจริงเหมือนดังจะยกกองทัพเข้าปล้นค่ายมอญ

27. กลสินบน

คำว่า “สินบน” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (พิมพ์ครั้งที่ 5, 2528 : 839) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทรัพย์สินหรือสิ่งของที่จะให้ตอบแทนผู้ที่

ช่วยให้สำเร็จตามประสงค์

การให้สิ่งของเป็นสินบน จึงเป็นการมอบทรัพย์สินหรือของอันมีค่า เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ และแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์อื่น ๆ ตามที่ปรารถนา เช่น มอบทอง เพื่อแลกเปลี่ยนกับตำแหน่งเจ้าเมือง

ในเรื่องราชาธิราช ปรากฏกลสินบน 2 ตอน คือ

1. ในตอนนางอำป๊ะจ้างเจตะสงครามประทุษร้ายชีปอน

เป็นการใช้กลโลบายเพื่อเพิ่มอำนาจ

นางอำป๊ะ (นางจันทะมังคะละ) พระอัครมเหสีเอกในพระเจ้ารามมะไตย ทรงพิโรธชีปอนข้าหลวงชาวไทยที่ลอบปลงพระชนม์พระเจ้ารามมะไตย และตั้งตนเป็นพระเจ้าแผ่นดินแทน นางอำป๊ะจึงคบคิดกับบรรดานางนัสนมทั้งปวง จ้างวานให้เจตะสงครามให้ลอบฆ่าชีปอนในการนี้ นางอำป๊ะให้เงินทองเป็นสินบนแก่เจตะสงคราม ดังข้อความที่ว่า

“...ฝ่ายแม่นางอำป๊ะพระอัครมเหสีเอก อันตั้งพระนามชื่อว่านางจันทะมังคะละนั้น กับนางนัสนมทั้งปวง จึงลอบเอาเงินทองไปให้แก่เสนาคนหนึ่ง ชื่อเจตะสงคราม ให้คิดฆ่าชีปอนเสีย...”

(ราชาธิราช, 2513 : 57)

ผลการใช้กลสินบน

ชีปอนถึงแก่ความตาย หลังจากพระเจ้าแผ่นดินเมืองมอตะมะได้เพียง 7 วัน นางอำป๊ะได้ยกราชบัลลังก์ให้แก่อาัยกำกอง พระราชบุตรเลี้ยงของพระนาง

จากการวิเคราะห์ กลของนางอำป๊ะที่ให้สินบนแก่เจตะสงคราม เพื่อฆ่าชีปอน กลนี้กล่าวประสบความสำเร็จ เนื่องจาก นางอำป๊ะเป็นสตรี และไม่ชำนาญการใช้อาวุธ นางจึงไม่อาจประทุษร้ายชีปอน ด้วยพระองค์เองได้ หรืออาจจะเกรงว่าจะกระทำการไม่สำเร็จ นางอำป๊ะปรารถนาจะมีอำนาจครอบครองแผ่นดิน แต่เพราะนางเป็นสตรี จึงไม่สามารถขึ้นเป็นพระเจ้า

แผ่นดิน นางจึงกราบทูลให้กับอายุทองคำทอง พระราชบุตรเลี้ยง เพราะนางน่าจะมีส่วนควบคุม พฤติกรรมการปกครองของอายุทองคำทอง ส่วนเจตตะสงครามผู้ได้รับสินบนนั้น น่าจะเป็นผู้ที่มิฝักใฝ่ ในการรบ มีสมัครพรรคพวกมากและเป็นคนที่ไม่เห็นแก่อาภิสสินจ้าง

2. ในตอนมะสามเกลียวขอพระราชทานตำแหน่งเจ้าเมือง

เป็นการใช้กลไกเพื่อเป็นแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

พระมหาเทวีปรารถนาจะแต่งตั้งสมิงมราหู เป็นพระมหากษัตริย์กรุงพะโค สืบต่อจาก พระเจ้าอยู่ และหาทางกำจัดพระยาน้อย พระองค์จึงต้องหนีไปอยู่ ณ เมืองตะเกิง และเพื่อจะกลับไป ยึดเมืองพะโคคืนจากพระมหาเทวี และสมิงมราหูอยู่นั้น พ่อสามเกลียว ชาวเมืองมะเกิงผู้หนึ่ง มาขอเฝ้าพระยาน้อย และ นำทองหนัก 20 ชั่งเข้ามาถวายแด่พระยาน้อย โดยมีข้อเสนอดังนี้

หากพระยาน้อยขึ้นครองราชสมบัติเมืองพะโค เข้าขอดำรงตำแหน่งสำคัญ ตำแหน่ง หนึ่ง ซึ่งในที่นี้ใช้คำว่า “ผู้ใหญ่บ้าน” อันหมายถึง ตำแหน่งผู้ปกครองท้องที่ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ ปกครองราษฎรหรืออีกนัยหนึ่งน่าจะหมายถึงเจ้าเมือง ดังข้อความที่ว่า

“...ขณะนั้น พ่อสามเกลียวชาวเมืองมะเกิงเอาทองมาถวายพระยาน้อยยี่สิบชั่ง มา สวามิภักดิ์ขอเป็นข้าพระยาน้อย กราบทูลว่า ถ้าพระองค์ได้ราชสมบัติเป็นกษัตริย์แล้ว ข้าพเจ้าขอเป็นข้าพระบาทพึงบารมีพระองค์ ไปจนตลอดกาลสิ้นชีวิต ขอเป็นผู้ใหญ่ บ้านสืบไป...”

(ราชธานีราช. 2513 : 137)

พระยาน้อยรับข้อเสนอของมะสามเกลียว

ต่อมามะสามเกลียวได้นำทองมาถวาย พระยาน้อยอีกครั้งหนึ่ง เป็นจำนวน 20 ชั่ง โดย ขอดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองวาน และเจ้าเมืองเมะตะมะพร้อม ๆ กัน 2 ตำแหน่ง กล่าวคือ การถวาย ทอง 20 ชั่งครั้งแรกนั้น เขาขอเป็นเจ้าเมืองวาน ส่วนการถวายทอง 20 ชั่งนั้น ในครั้งที่สองนี้เขา ขอเป็นเจ้าเมืองเมะตะมะ ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ครั้นแล้ว พระสามเกลียวเอาทองมาถวายพระยาน้อยยี่สิบชั่ง จึงทูลว่า ข้าพเจ้าถวาย

ครั้งก่อนนั้นจะขอกินเมืองวาน ถวายครั้งนี้ขอกินเมืองเมาะตะมะ จะขอกินทั้งสองเมือง...”

(ราชาธิราช. 2513 : 142)

ผลของการใช้กลสินบน

เมื่อพระยาน้อยได้เป็นพระมหากษัตริย์ ทรงแต่งตั้งมะสามเกลียว เป็นสมิงสามแหลก จากการวิเคราะห์กลสินบน พบว่า กลนี้ประสบความสำเร็จเพราะ พระยาน้อยอยู่ในสถานการณ์ซับซ้อน พระองค์ต้องหนีภัยจากการถูกลอบปลงพระชนม์โดยพระมหาเทวี และสมิงมราหู พระองค์ต้องการทหาร เพื่อใช้เป็นกำลังยึดเมืองพะโคคืนจากพระมหาเทวี ในการนี้ พระยาน้อยจำเป็นต้องใช้กองทุนเป็นจำนวนมาก เพื่อนำมาแจกจ่ายแก่ทหารในการสร้างขวัญและกำลังใจ กองทุนดังกล่าว พระองค์ไม่สามารถจะหาได้จากที่ใด นอกจากการรับสินบนจากบุคคลอื่นที่ปรารถนาจะมียศศักดิ์

บทที่ 4

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์กโบายในเรื่องราชาธิราช ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) พบว่า ธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการประสบความสำเร็จในกิจการต่าง ๆ และพยายามหาวิธีเพื่อให้บรรลุความสำเร็จนั้น

กโบายในเรื่องราชาธิราช สามารถวิเคราะห์ได้จาก จุดมุ่งหมายในการใช้กโบาย วิธี การใช้ และผลของการใช้กโบาย

① กโบายในเรื่องสอดคล้องกับหลักสำคัญในการทำงานให้สำเร็จประโยชน์ เป็นต้นว่า

1. การผูกมิตรกับบุคคลที่เป็นประโยชน์ อาจเป็นการเข้าไปขอพักอาศัย หรือการพาตัวเข้าไปใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นประโยชน์

วิธีการนี้ใช้จุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

2. การแสวงหาความยินยอม อาจเป็น การขอรับรองฐานะจากพระมหากษัตริย์ที่มีเดชานุภาพ หรือการแสวงหาสนับสนุนจากมวลชน

วิธีการนี้ใช้จุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ และเพื่อเพิ่มอำนาจ

3. การให้คนยินดีทำงาน อาจเป็น การให้ยอมรับตำแหน่ง การครองใจคน การยอมเสียสละสิ่งที่รัก การป้อนบำเหน็จ การให้โอกาสแก้ตัว

วิธีการนี้ใช้จุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการปกครอง ได้แก่ เพื่อเป็นการหาแนวทางในการปกครอง

นอกจากการใช้วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว

② กโบายส่วนใหญ่ในเรื่องยังสอดคล้องกับกลที่ปรากฏในตำราพิชัยสงคราม ดังจะเห็นได้ต่อไปนี้

1. กลสตรี เป็นกลอุบายที่ใช้มายาสตรี หรือใช้เสน่ห์ของชายเพื่อดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมาย อาจเป็นการสมรส การถวายตัว การใช้ความงามหวังเหนี่ยวรั้ง หรือการสร้างความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกับผู้มีอำนาจ

ในเรื่องราชาธิราช ใช้กลสตรีในหลายจุดมุ่งหมาย มีทั้งจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ, เพื่อเพิ่มอำนาจ และจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการแก้ไขปัญหา ได้แก่ เพื่อช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น

2. กลจักจั่นลอกคราบ เป็นกลอุบายลงดาทำเป็นตัวปลอม โดยให้ตัวจริงหนีไปทางอื่น
ในเรื่องนี้ใช้กลจักจั่นลอกคราบในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อการ
ถอยทัพ

3. กลยืมมือผู้อื่นฆ่าคน เป็นกลอุบายที่ใช้ผู้อื่นกำจัดศัตรูแทน
ในเรื่องนี้ใช้กลยืมมือผู้อื่นฆ่าคนในหลายจุดมุ่งหมายมีทั้งจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการ
บริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ และจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชั
ชนะในการสงคราม

4. กลซ่อนกล เป็นกลอุบายที่สร้างขึ้นด้วยการซ่อนแผนของผู้ที่ถิคร้ายต่อคน
ในเรื่องนี้ใช้กลซ่อนกลในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่
อำนาจ

5. กลเจ็บตัว เป็นกลอุบายที่สร้างทำให้ตนเองหรือพวกของคนได้รับบาดเจ็บ เพื่อให้
ฝ่ายตรงข้ามหลงเชื่อ อาจเป็นการทำให้ตนเอง พวกของคน ได้รับบาดเจ็บโดยรู้ตัว หรือไม่รู้ตัว
ในเรื่องนี้ใช้กลเจ็บตัวในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัชนะในการ
สงคราม

6. กลล่อลือออกจากถ้ำ เป็นกลอุบายสร้างสถานการณ์ให้วุ่นวาย เพื่อลอบเข้าไปปฏิบัติ
การได้อย่างสะดวก
ในเรื่องนี้ใช้กลล่อลือออกจากถ้ำในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชั
ชนะในการสงคราม

7. กลกลับผู้อาศัยเป็นเจ้าของ เป็นกลอุบายของผู้ที่มาอาศัยอยู่ลิดอุบายเปลี่ยนแปลงให้
เป็นผู้ควบคุมสถานการณ์แทน อาจเป็นการลงมือไปเหยียบเรือคน การใช้อุบายในสิ่งของ
ในเรื่องนี้ใช้กลกลับผู้อาศัยเป็นเจ้าของในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อ
หาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

8. กลอวดภายนอก เป็นกลอุบายที่ใช้ขู่ขั้วญให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจผิดว่า ตนมีกำลังมาก
แต่ความจริงมีน้อย อาจเป็นการลงมือให้เข้าใจผิดด้วยเสียง หรือการลงมือให้เข้าใจผิดด้วยหนังสือ
ในเรื่องนี้ใช้กลอวดภายนอกในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัชนะ
ในการสงคราม

9. กลใส่ความ เป็นกลอุบายกล่าวให้ร้าย และ โยนความผิดให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์
ในเรื่องนี้ใช้กลใส่ความในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่
อำนาจ

10. กลอุบายให้มี เป็นกลอุบายที่ก้าวขึ้นเพื่อประกอบกลอื่น ๆ อาจเป็น การลวงไปกลั้วข้าง การสร้างปล่อยข่าวลือ การสร้างปล่อยข่าวการป่วย ของบุคคลในครอบครัว และการลวงล่อให้ปฏิบัติตาม

ในเรื่องนี้ใช้กลอุบายให้มีในหลายจุดมุ่งหมาย มีทั้ง จุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ และจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม

11. กลถอนฟัน เป็นกลอุบายที่ทำให้ฝ่ายตรงข้ามถอนตัวออกจากสถานการณ์ อาจเป็น การทรยศหักหลังและบุตรของฝ่ายตรงข้าม

ในเรื่องนี้ใช้กลถอนฟันในจุดมุ่งหมาย เพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการทำสงคราม

12. กลปลาเล็กตกปลาใหญ่ เป็นกลอุบายที่เอาของน้อย ไปล่อให้ได้ของมาก อาจเป็น การขยายอาณาเขต โดยการประลองความสามารถ

ในเรื่องนี้ใช้กลปลาเล็กตกปลาใหญ่ ในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อเพิ่มอำนาจ

13. กลตัวแทน (ตัวปลอม) เป็นกลอุบายที่ใช้บุคคลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แสดงบทบาทแทนตัวจริง

ในเรื่องนี้ ใช้กลตัวแทน(ตัวปลอม) ในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม

14. กลสร้างทำเป็นป่วยหรือตาย เป็นกลอุบายเพื่อลวงให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจผิด

ในเรื่องนี้ ใช้กลสร้างทำเป็นป่วยหรือตายในหลายจุดมุ่งหมาย มีทั้งจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ และจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม

15. กลฆ่าไก่สอนลิง เป็นกลอุบายขู่ขวัญให้ยอมอยู่ในอำนาจ อาจเป็นการตัดศีรษะประจาน

ในเรื่องนี้ใช้กลฆ่าไก่สอนลิง ในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม

16. กลฉวยโอกาส เป็นกลอุบายที่หาโอกาสขณะเหตุการณ์ซุลมุน วุ่นวาย กระทำการอาจเป็นการลวงไปกินเลี้ยง การโกนศีรษะไว้ทุกข์ การฉวยโอกาสลอบประทุษร้าย การลักพา การสร้างส่งสิ่งของเป็นก้านัล การใช้วาทศิลป์ให้เกิดความมูมานะและเอาชนะศึก การใช้วาทศิลป์เยาะเย้ยเสียดสี

ในเรื่องนี้ ใช้กลฉวยโอกาสในหลายจุดมุ่งหมาย มีทั้งจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ และเพื่อเพิ่มอำนาจ จุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม และจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการแก้ไขปัญหา ได้แก่ เพื่อช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น

17. กลลอบผ่าน เป็นการอุบายผ่านเข้าออกจากสถานที่แห่งหนึ่งไปยังสถานที่อีกแห่งหนึ่ง โดยปลอมค้ำจากอุปสรรคและอันตรายต่าง ๆ อาจใช้การลวงเพื่อให้ตายใจ การแสดงละคร พระธรรมเทศนา การสะเดาะเคราะห์โดยการทำที่ให้ประโยชน์แก่ผู้อื่น

ในเรื่องนี้ใช้กลลอบผ่านในหลายจุดมุ่งหมาย มีทั้งจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อเพิ่มอำนาจ จุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม และจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการแก้ไขปัญหา ได้แก่ เพื่อช่วยเหลือชีวิตผู้อื่น

18. กลพรางตา เป็นกลอุบายพรางตาเพื่อบอกความจริงบางอย่าง อาจเป็น การบอกใบ้ โดยใช้เครื่องหมาย การบอกใบ้โดยการแสดงอาการ และ การบอกใบ้โดยอาศัยความรู้ในทางโหราศาสตร์

ในเรื่องนี้ใช้กลพรางตา ในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการดำเนินชีวิต ได้แก่ เพื่อการติดต่อสื่อสาร

19. กลลักษณะซ่อนเงื่อน เป็นกลอุบายที่แบ่งทหารเป็นสามกอง โดยสองกอง ชุ่มไว้ข้างทางและให้ทหารอีกกองหนึ่งเข้าปะทะกับข้าศึก แล้วสร้างถอยหนีเข้าไปในวงล้อม เพื่อให้ข้าศึกตายใจ และให้ทหารที่ชุ่มไว้กระหนาบโจมตีกองทัพข้าศึก อาจเป็นการสร้างถอยหนีและการซ่อนตัวให้หลงกล

ในเรื่องนี้ใช้กลลักษณะซ่อนเงื่อน ในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม

20. กลโง้งน้ำบ่อ เป็นกลอุบายสร้างอ่อนน้อม เพื่อลวงให้ข้าศึกตายใจเมื่อสบโอกาส จึงทำลายข้าศึก อาจเป็นการสร้างอ่อนน้อม การแสดงแสดงความจงรักภักดี และการสร้างสาบานตนโดยใช้คำวิญญู

ในเรื่องนี้ใช้กลโง้งน้ำบ่อในหลายจุดมุ่งหมาย มีทั้งจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ เพื่อเพิ่มอำนาจ และ จุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะในการสงคราม

21. กลราชปัญญา เป็นกลอุบายที่ให้นักรบฯ ไปทำให้ข้าศึกแตกความสามัคคีกัน เมื่อข้าศึกอ่อนแรงลง จึงยกกองทัพออกรบด้วย

ในเรื่องนี้ใช้กลราชปัญญา ในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อชัยชนะ

ในการสงคราม

22. กลจอมปราสาท เป็นกลอุบายที่เสาะแสวงหาคนดี มีความรู้ ความสามารถมาใช้ในราชการสงคราม

ในเรื่องนี้ใช้กลจอมปราสาทในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

23. กลอุบายอัครีหัตตะ เป็นกลอุบายในการถอยทัพ โดยการสร้างปีกรูปหุ่น ถืออาวุธไว้บนหอบ และก่อไฟรายรอบข้างให้ทหารอยู่ในความสงบไม่ส่งเสียงดัง เมื่อตกแต่งค่ายเสร็จแล้ว จึงถอยทัพด้วยความรวดเร็ว

ในเรื่องนี้ ใช้กลอุบายอัครีหัตตะในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการสงคราม ได้แก่ เพื่อการถอยทัพ

24. กลสินบน เป็นกลอุบายผูกไมตรีด้วยทรัพย์สิน เงินทอง เพื่อแลกกับผลประโยชน์ ในเรื่องนี้ใช้กลสินบนในจุดมุ่งหมายเพื่อผลด้านการบริหาร ได้แก่ เพื่อหาแนวทางมุ่งสู่อำนาจ

กลต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องนั้น บางกลไม่สอดคล้องกับกลในตำราพิชัยสงครามที่เดิวนัก แต่เมื่อพิจารณาแล้ว ชื่อกลอาจจะไม่ตรงกัน แต่วิธีการใช้กลอาจเทียบเคียงกันได้

ในด้านผลของการใช้กลบาย แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ สัมฤทธิ์ผล และไม่สัมฤทธิ์ผล การใช้กลบายส่วนใหญ่สัมฤทธิ์ผล ส่วนกลบายที่ไม่สัมฤทธิ์ผล มีดังนี้ การผูกมิตรกับบุคคลที่เป็นประโยชน์ด้วยการพาตัวเข้าไปใกล้ชิด กลอุหมี โดยการสร้างปloysว่าอาการป่วยของบุคคลในครอบครัว กลฉวยโอกาสโดยการลวงไปกินเลี้ยง การฉวยโอกาสลอบประทุษร้ายและการสร้างสิ่งของเป็นกำนัล กลปลาเล็ดตกปลาใหญ่ กลตัวแทน(ตัวปลอม) กลจับตัวด้วยการทำให้ตนเองและพวกของตนได้รับบาดเจ็บโดยรู้ตัว และกลพรางตาด้วยการบอกใบ้โดยแสดงอาการ

อภิปรายผล

การศึกษาวិเคราะห์การใช้กลบายในเรื่องราชาธิราช พบว่า กลที่ใช้ในเรื่องสอดคล้องกับกลที่ปรากฏในตำราพิชัยสงครามเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า เป็นการใช้กลลวง เช่น การหลอกให้ตายใจ การปลอมตัว หรือการใช้อาวุธลับ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังปรากฏกลบายที่ใช้หลักจิตวิทยา เพื่อโน้มน้าวใจ อาจเป็น กลบายเพื่อสร้างตนเอง การพัฒนาตนเองและบ้านเมือง ซึ่งถือได้ว่า เป็นกลเชิงบวก หรือกลอุบายในทางที่ดี และกลเชิงลบ เป็นกลอุบายทำลายล้าง การชิงอำนาจ หรือการประทุษร้าย

ผลของกลไกนโยบายจะมีทั้งที่ประสบความสำเร็จ และ สัมเหลว แต่ส่วนมากจะเป็นกลไกที่ทำให้บรรลุผล ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ การใช้ความสัมพันธ์ของตัวละคร และ ความใกล้ชิดทางญาติมิตร ตลอดจนความแนบเนียนของการดำเนินนโยบาย หรือ ความเหมาะสมกับเหตุการณ์ ส่วนกลไกนโยบายที่ล้มเหลว ไม่สัมฤทธิ์ผลนั้น เพราะตัวละครเกิดอุปสรรค ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ รวมถึงความขัดแย้งกันกับตัวเอง นอกจากนี้ ยังมีตัวแปรอื่นที่ส่งผลให้กลไกนโยบายไม่สัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การทำงานไม่รัดกุม รอบคอบ และการเปิดเผยความลับ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ราชาราชได้รับการเรียบเรียงขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้อ่านมีความรู้ความเข้าใจการใช้กลไกนโยบาย เพื่อให้ประสบความสำเร็จในกิจการต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าราชาราชได้บันทึกภูมิปัญญาของมนุษย์ ในด้านการบริหาร การปกครอง การสงคราม การดำเนินชีวิต ตลอดจนการแก้ไขปัญหาไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาการใช้กลไกนโยบายในวรรณคดีเรื่องอื่นๆ
2. ศึกษาเปรียบเทียบการใช้กลไกนโยบายในเรื่องราชาราชกับวรรณคดีเรื่องอื่นๆ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เจตนา นาควัชร. ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : พิมพ์, 2521.

ขุนจ้อย. ตำราพิชัยสงครามขุนจ้อย และกลอุบาย 36 ประการ. แปลและเรียบเรียง โดย ป.
เหมชะญาติ (นามแฝง). กรุงเทพฯ : อักษรสมัย, 2519.

ขุนว. ตำราพิชัยสงครามขุนว. แปลและเรียบเรียงโดย เสถียร วีระกุล. พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ
นายเส็ง สุโกศล, 26 มิถุนายน 2510.

ตำราพิชัยสงครามฉบับรวมปราชญ์จีน. แปลโดย เขียวชัย เอี่ยมวรเมธ. กรุงเทพฯ : ฉบับแกะ,
2529.

บุญเหลือ เทพสุวรรณ. ม.ล. วิเคราะห์วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมนาศตร์
แห่งประเทศไทย, 2517.

บุษบา ตระกูลสัจจาวัตร. การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องราชาธิราช. ปริญญานิพนธ์
อ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

บำรุง สุวรรณรัตน์. วิเคราะห์การใช้วรรณกรรมเพื่อส่งเสริมความมั่นคงภายในประเทศใน
รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520.

ประจักษ์ ประภาพิตยากร. ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดี. กรุงเทพฯ : สำนักอักษรการพิมพ์,
2522.

พระคลัง, เจ้าพระยา. ราชาธิราช. กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, 2513.

พระพุทธโฆษา. พระวิสุทธิมรรค. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิยกุ,
2521.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. กุศโลบาย. พระนคร : องค์การคำคุณุสสา, 2504.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ.2525. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์,
2538.

จิตรวาทการ, หลวง. กุศโลบาย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : บริษัทสารมวลชน, 2531.

_____. กุศโลบายสร้างความยิ่งใหญ่. พระนคร : วรธนะวิบูลย์, 2495.

สุรพงศ์ โสธนะเสถียร. ธรรมจรรยาในราชบริหาร : สื่อปกครอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วน
ท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2515.

ศรนรินทร์ กฤษทับทอง. วิเคราะห์พิชัยสงครามในลิลิตตะเลงพ่าย. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2531.

อนุমানราชชน, พระยา. วรรณกรรมเสฐียรโกเศศ. กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2515.

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางอโนทัย จิตบุญ
เกิด	23 กันยายน 2502
สถานที่เกิด	บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	73/33 หมู่ 4 ตำบลท่ามะกา อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 2 ระดับ 6
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนท่าเรือพิทยาคม อำเภوتاมะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2519	ป.กศ. (ประกาศนียบัตรการศึกษา) จากวิทยาลัยครูธนบุรี
พ.ศ.2523	กศ.บ. (วิชาเอกภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ.2539	กศ.ม. (วิชาเอกภาษาไทย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

กโอบายในเรื่อรราชาราช : การศีกษาวิเคราะห์

บทคัดย่อ
ของ
อโนทัย จิตบุญ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศีกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศีกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
มีนาคม 2540

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ จุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้กลไกนโยบายในเรื่องราชาธิราช
ฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ซึ่งวิเคราะห์จาก จุดมุ่งหมาย วิธีการใช้และผลของการใช้กลไกนโยบาย
ผลการวิเคราะห์ พบว่า จุดมุ่งหมายที่ตัวละครใช้กลไกนโยบาย เพื่อผล 5 ประการ คือ
กลไกนโยบายเพื่อผลด้านการบริหาร การปกครอง การสงคราม การดำเนินชีวิต และการแก้ไขปัญหา
วิธีการใช้กลไกนโยบาย ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครนำกลไกนโยบายต่าง ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันไปใช้กับ
บุคคล หรือฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้ตนบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งการนำกลไกนโยบายไปใช้ให้ได้ผล จะต้อง
ประยุกต์ให้เหมาะสมกับบุคคล ภูมิประเทศ และสถานการณ์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลของการใช้
กลไกนโยบาย ปรากฏว่า มีทั้งกรณีที่สัมฤทธิ์ผลและกรณีที่ไม่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งงานวิจัยนี้ได้
วิเคราะห์ และอธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้การใช้กลไกนโยบายแต่ละครั้งยังเกิดผลต่าง ๆ กันด้วย

STRATEGIES IN RACHATHIRAT : AN ANALYTICAL STUDY

AN ABSTRACT

BY

ANOTHAI CHITBOON

Presented in partial Fulfillment of the requirements

for the master of Education degree in Thai

at Srinakharinwirot University

March 1997

This thesis study aim is to analyze strategies in Rachathirat which written by Chao Phaya Pra Clang (Hon)

The result of this study found out that the aim of the actors uses strategies for five reasons : strategies for the result of administration, government war, lifestyle and solving the problems. Using strategies which the writer used by making the actors bring the similar bring the similar strategies to the other persons or the enemies to fulfill the aim. The good way to use the strategies successful is to adapt to the persons, landscape and situation

The summary of using strategies appears both success and unsuccess. This thesis is cause of using the strategies in each time which has the difference results